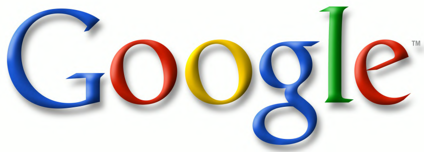

SIGILLVM · ACADEMIAE · HARVARDIANAE · IN · NOV · ANG ·
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,
Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand,
Etatsraad, General-Procureur og Deputeret
i det Kongelige Danske Cancellie.

Fjortende Bind, første Hefte.

Kjøbenhavn 1827.
Trykt og forlagt af Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Rec. March 7, 1905

Indhold.

Bidrag til de gamle Danske Provindsial-lovbøgers Historie.

(Fortsættelse fra 13de Binds 2det Hefte).

Naar saaledes J. L. 2—9 og 3—21 fastsætter Mandebodens Størrelse til 3de 18 Mark Penge, imod at den i Skaane og Sjælland ikkun var 3de 15 Mk. (Sun. 5—1; Er. Sjæll. L. 3—10), kan dette ingenlunde antages for en ved hin Lov indført Forhøjelse af bemeldte Bod; (cfr. Indl. til Er. Sjæll. Lov S. XXX–XXXI); thi allerede i den gl. Slesv. Stadsret §. 3 finde vi samme Bestemmelse: cognatis vero interfecti, regni consvetudine conservata, thrinnæ attan mark cum marka auri, quæ *görsum* Danice dicitur, emendabit. *) Det kan ogsaa herved be-

*) Saafremt Udtrykket "*regni* consvetudo" skal sigte ikke blot til Mandebods Erlæggelse i Almindelighed, men ogsaa til den angivne Størrelse, er dette en Fejltagelse, da denne Bod i Skaane og Sjælland, baade før og efterat Jydske Lov var given, ikkun var 3de 15 Mk.

mærkes, at Jydske Lov er den eneste af Provindsial-lovbøgerne, som omtaler Sørsum (2—16; 3—21), da samme derimod slet ikke nævnes i den Skaanske Lov eller i de Sjællandske Lovbøger.

Ligeledes er det mærkeligt, at J. L. 3—25 og den gamle Slesv. Stadsret §. 3 stemme overens i Henseende til den Maade, hvorpaa Bøder for Afhug af Fingre, efter disses Beskaffenhed, skulde beregnes, hvorom ganske andre Regler findes i de andre Lovbøger. Sk. L. 5—12 jfr. Sun. 5—23; V. Sjæll. L. 2—9; Er. Sjæll. L. 3—7.

Naar Sk. L. 13—5; V. S. L. 2—38 og Er. S. L. 5—37 fastsætte Bøderne for Lejermaal til 6 Mk., og J. L. 2—18 derimod til 9 Mk., saa viser ogsaa Stadsretten §. 5 og 11, at dette sidste var gammel Skik i Jylland.

Ligeledes oplyser denne Stadsret os om Aarsagen til, at det i J. L. 2—88 saa omhyggeligen indskjærpes, at den Bestjaalne ikke paa egen Haand maatte hænge sin Tyv, noget som man skulde tro fulgte af sig selv, hvis det ej forhen havde været anderledes; hvorhos det dog tillades Ombudsmanden at iværksætte saadant *"uten dom"* ɔ: uden at Nævningers Kjendelse blev indhentet. Flere Steder i Stadsretten vise nemlig, at den Bestjaalne fordum selv kunde gjøre det: §. 14: Si qvis deprehenderit furem suum, manibus a tergo ligatis adducat ad placitum *et suspendat eum;* §. 17: Item fur

ligatus in placito . . . suspendatur, *et a nemine condempnetur*; §. 25: Item si ruricula furem suum in civitate susceperit, suspendat eum in loco furibus deputato. Dette har man nu ved det ovennævnte Capitel i Jydske Lov søgt at afskaffe i Jylland*), men en Levning af den gamle Selvtægt lod man dog blive tilbage, nemlig at Tyven stundom endnu kunde blive henrettet uden Dom, hvilket imidlertid ikkun Ombudsmanden fik Myndighed til at foranstalte. I de andre Provindser har dette udentvivl fra de ældste Tider været anderledes; see Sk. L. 7—1, 15; Er. S. L. 3—23; V. S. L. 3—13.

Efter Sk. L. 5—4; V. S. L. 2—32 og Er. S. L. 2—20 udfordredes der ordentligvis til Herværk, at 5 bevæbnede Mænd i Forening udøvede Vold**). J. L. 2—30 ff. forudsætter derimod, at en enkelt Mand kan øve Herværk, og at dette ikke er noget ved denne Lov indført nyt Princip (jfr. Indl. til Er. S. L. S. XXX) viser Statsretten §. 49, som stemmer overens med Loven.

*) Imidlertid findes hine Bestemmelser endnu i Jus Slesv. novum cap. 22, 25 og 30; Flensb. Skraa Cap. 114 (115), 116 (117) og 121 (123); Statut. Apenrad. §. 115, 117, 123.

**) Undtagelse findes i Sk. L. 13—4; jfr. V. S. L. 2—37; Er. S. L. 2—24.

Ligeledes erkjender den gl. Slesv. Stadsret §. 67, at det tinglyste Slægfredbarn tilkom en formelig Arveret efter Fader, halv Lod mod Ægtebarn, ligesom efter J. L. 1—21; hvorimod saadan Arveret naar Ægtebørn vare til, ikke erkjendtes efter Vald. S. L. 2—44, og heller ikke efter den ældre Skaanske Ret, indtil dette under Valdemarerne blev forandret. Sk. L. 3—16, 20; jfr. Sun. 3—7; Rosenv. Lovhist. §. 45.

Hvor den gl. Slesvigske Statsret saaledes stemmer med den Jydske Lov i Punkter, med Hensyn til hvilke sidstnævnte afviger fra de andre Provindsiallove, der kan man med Sikkerhed antage, at disse Bestemmelser ikke ere indførte ved den Jydske Lov som aldeles ny, men at de allerede tilforn maa, i det mindste paa nogle Steder, have været gjeldende i Jylland. Derimod indeholder ogsaa Stadsretten adskillige Lovbud, som synes at bære et ældre Præg end de tilsvarende i Jydske Lov, og stemme med den Skaanske og Sjællandske Ret, saasom Straffen for Qvindetægt i §. 2 og 12, sammenholdt med J. L. 2—16, Sk. L. 13—4, V. S. L. 2—37 og Er. S. L. 2—24; Bestemmelsen i §. 39, om hvad Hustruen kan afhænde af Boet, sammenholdt med J. L. 2—65 og 3—44; Sk. L. 7—15 og Er. S. L. 5—33; og Bestemmelserne i §. 23 om fidejussor ved Kjøb og Salg, jfr. J. L. 2—93, 94. Imidlertid kan man næppe deraf strax slutte,

at Jydske Lov har i disse Punkter foretaget Forandring i den forhen gjeldende Ret; thi deels kunne saadanne Forandringer allerede være blevne indførte i det Tidsrum, som laa imellem Stadsretten og Loven (jfr. forr. H. S. 267-268), deels er det ogsaa muligt, at da Stadsrettens Artikler ere samlede efterhaanden (jfr. dens Indledning), kunne adskillige af de ældste Bestemmelser meget vel være gaaede over i den Recension af samme, som vi nu have under Navn af den gamle Stadsret, uagtet de maaske allerede da ikke længer stemmede med den ellers i Landet gjeldende almindelige Ret; thi i sin Egenskab af particulær Lov behøvede Stadsretten ej at holde sig til denne. Paa samme Maade ere adskillige af hine ældgamle Bestemmelser, som ikke harmonere med Jydske Lov, ej alene uforandrede optagne i den meget yngre saakaldte ny Slesv. Stadsret, men ogsaa i de andre Sønderjydske Stadsretter, ved hvis Forfattelse dog Jydske Lov blev benyttet *).

§. 11. Den Side af de Danske Hovedprovindsers Retsforfatninger, hvorved disse mest bestemt skilte sig fra hverandre, var uden tvivl Processen. Det er ogsaa denne, hvorom de gamle Loves Indhold især drejer sig, og som nøjagtigst findes be-

*) See ovenfor S. 3 Not. samt Jus Slesv. novum §. 2 & 59; Statut. Flensb. §. 2 & 46, Flensb. Skraa Art. 74 (77) og 80 (83); Stat. Apenrad. §. 78 & 84; Haderslev Stadsret Art 29 i Slutn.

handlet. Næsten i hver enkelt Artikkel er det bestemt, hvorledes den deri ommeldte Sag processualiter skal behandles og afgjøres, og i mangfoldige Artikler er dette saa aldeles Hovedsagen, at man blot lejlighedsvis faar noget at vide om hvad der gjaldt i Realiteten. Efterat Jernbyrd var bleven afskaffet i Skaane vare dog den Sjæll. og den Skaanske Proces ikke saameget forskjellige; men desto skarpere har den Jydske Proces, skjønt den har de samme Grundtræk, adskilt sig fra hine ved hele sin Udvikling og mangfoldige Ejendommeligheder. Ved nu at anstille en Betragtning over Behandlingen heraf i den Jydske Lov, forbunden med et Henblik paa den samtidige Organisation af Rettergangsmaaden i de andre Provindser, troer jeg man især vil kunne overbevise sig om Rigtigheden af den i forr. Hefte S. 253 og 271 fremsatte Paastand; thi da det er aldeles klart, at Jydske Lov ej har taget sin Rettergangsmaade fra de andre Provindsers Love, saa bliver der, naar hin Paastand forkastes, ikkun den Udvej tilbage, at bemeldte Lov antages aldeles at have omstøbt og forandret den ældre Proces paa en med Datidens Fornødenhed formentligen mere stemmende Maade (jfr. Indl. til Er. Sjæll. L. S. XXVII-VIII). Men at denne Anskuelsesmaade i det Hele taget næppe er rigtig, haaber jeg i det Følgende tilstrækkeligen at have godtgjort. De Hovedpunkter af den Jydske Proces, som jeg nu nærmere skal omhandle, ere Sandemændsind-

retningen og de forskjellige Slags Nævninger og Mededsmænd.

Om Sandemænd.

§. 12. Sandemændsindretningen hører udelukkende hjemme i den Jydske Lovgivning*). Efter J. L. 2—1 ff. vare Sandemændene otte Selvejere i hvert Herred, som for Livstid beskikkedes af Kongen, edfæstedes af Ombudsmanden, og skulde afsige edelig Kjendelse, paa Landstinget: om Manddrab, Qvindetægt, Herværk, Afhug og ulovlig Anholdelse; paa Herredstinget: om Saar, og Kirkens Fordringer paa Jord og Sjelegave over en Mark Sølvs Værdi; paa Aastedet: om Markeskjel. For deres Forret-

*) Først ved Chr. 5tes Danske Lov 1—16 blev Indretningen med en Mængde Modificationer gjort almindelig, men kom dog udentvivl aldrig i Gang i Sjælland, hvorimod den længe vedblev at være brugelig i Jylland. Resc. 12 Aug. 1735 §. 4; Stampes Erkl. 4 S. 277; Taubers Breve fra Colding S. 67. I det Slesvigske have Sandemændene endnu vedligeholdt sig i Navnet. Paa Bornholm har der vel ogsaa fra gammel Tid af været Sandemænd, een i hvert Sogn, men disse, det samme der omtrent som Sognefogder i det øvrige Danmark, have udentvivl aldrig haft andet tilfælleds med de Jydske end Navnet; jevnfr. Aab. Brev (Rescript) 3 April 1671 og Skovgaards Beskr. S. 145.

ning (Tog) fik de i Betaling (Hesteleje) alle 8 en halv Mark Sølv. Vare de af ulige Mening gjeldte de fleste Stemmer, men i alle Tilfælde kunde deres Forretning underkjendes af Biskoppen og de bedste Bygdemænd.

Allerede Hr. Professor Paulsen *) har gjort opmærksom paa den Sandhed, at hin Indretning ikke ved Jydske Lov er indført, men at den allerede tilforn havde dannet sig i Jylland, og som Bevis herfor paaberaabt sig Jus Slesv. antiq. §. 57. "Qvicquid vero in villa derelictum fuerit de rebus, vel qvod majus est delictum, super *homicidio* vel *waaldtecht* debent *sex veredici* in propria villa diffinire. Det bestemteste og sikkreste Vidnesbyrd herom indeholder imidlertid den ovennævnte Fdg. for Fyn af 1228, hvor Sandemænd omtales som velbekjendte: Concessimus eciam ei cum consensu Fionensium, ut cum *veredici* adjurassent aliqvem reatui, qvi *blodhwitæ* dicitur etc. Hertil kan føjes Erik Menveds Privilegium for Randers af 1311, hvor det hedder: Volentes eciam qvod *otto veredici* secundum *antiqvam* ejusdem villæ *consvetudinem* habeantur etc.; jevnfr. Apenrade Skraa 1335 Indl. og §. 17.

Men hvis jeg ikke meget fejler bærer selve Jydske Lov i sin Behandling af denne Materie kjendelige

*) Staatsb. Mag. V. S. 173 jfr. S. 177-178.

Spor af, at det ikke var nogen ved samme indført ny Indretning, men meget mere at denne allerede da temmelig fuldstændigt havde udviklet sig, saa at man, i det man optog den i Loven saaledes som den forefandtes, blot behøvede at rette og bædre derpaa ved enkelte ny Bestemmelser.

Begyndelsen af 2—1: 'Sannendemen sculæ were atte i hvart herit o. s. v., synes allerede at forudsætte Sandemændene som givne, og blot at bestemme deres Antal i hvert District. Ogsaa var Betydningen af hint Ord "Sannendemen" allerede saa fast og bekjendt, at man ikke frygtede for en Forvexling dermed af det næsten ligelydende Udtryk "sannæ men" i 1—50 (jfr. Anchers Anm. S. 343). At det dem tilstaaede Salair kaldes "Hesteleje", vilde vel næppe være skeet, hvis det ikke var en allerede gængse Benævnelse, som formodentligen hidrørte fra, hvad der dog slet ikke i Loven berøres, at Sandemændene plejede at ride til deres Forretning. Bestemmelsen i 2—5 om denne Betaling er heller ikke fremsat som noget nyt, men det forudsættes som givet, at den tilkom dem, og blot dens Størrelse angiver Loven paa en fortællende Maade "theræ *rættæ* hestæleghe ær alle attæ en half mark silff", hvorhos denne "Hesteleje" allerede foran i samme 2—5 og i 2—1 er omtalt som en bekjendt Gjenstand. Overalt forudsættes meget som bekjendt, og er derfor kun saa løseligen berørt, hvilket i Særdeleshed gjelder om 2—6, der omhandler

de tinglige Formaliteter som brugtes, naar Sandemænd bleve opkrævede til at kjende i en vis Sag. Bestemmelserne herom synes aabenbart at være saa afbrudte og ufuldstændige, og derved i sig selv saa utydelige, at Hensigten kun kan have været, at give en Skizze af en allerede brugelig velbekjendt Processmaade, men ikke fra først af at indrette og ordne samme. Først fortælles der: "Innen minnæ æn i *sex uke* fulkumes ei lavmaal met sannendmen, forthi at ther scal *thrithing* til, *hal manet* meel hverth", hvorved strax den Vanskelighed møder, at der til tre Ting, med Mellemrum af en halv Maaned, ikkun medgaar 4 Uger, ikke som Loven siger 6, og det synes derfor med K. Ancher (Anm. til J. L. Side 271) at maatte antages, at Sandemændene egentligen først skulde sværge paa det fjerde Ting, hvorved da de sex Uger udkomme; men da intet herom tales i Loven, maa dette altsaa have været en bekjendt Sag. Derpaa berøres, tildels paa en fortællende Maade, hvad der paa enhver af de tre Tingdage blev foretaget: "A thet fyrst sculæ men (Sagsøgeren) liusæ sit laugmaal; a thet ant tha leggæ men (Tingmændene) *there* (Kn. og N. Udg. *them* ɔ: Parterne) halmaneth thing for, oc (Sagsøgeren?) stefnæ sannendmen til; tha a thet thriti thing *sekthær en oc annen svar*, oc (Sagsøgeren) latæ witnæ bitæ, at sannendmen ther ær lauhlich tilkrafth um at sveriæ. *Uten dom aghæ the ei at sweræ.*"

Især synes denne sidste Bestemmelse at maatte have været uforstaaelig, hvis den ikke havde Hensyn til noget allerede bekjendt, nemlig til den Formalitet, at Sandemændene paa det tredie Ting bleve tildømte at sværge i den Sag, hvortil de vare opkrævede. Ved hvem denne Dom skulde gives er slet ikke i Loven berørt, og nærmest kunde man gjætte, at det var ved selve Tingmændene (Rosenv. §. 117 Not. d); men da vi alt meget tidligt finde, at det skete ved tvende paa Tinget udnævnte uvillige Mænd, kaldte Fyllinger eller Fyldinger*), kan dette maaske allerede have været Tilfældet da Loven udkom.

Paa den anden Side derimod gaar Loven desto mere i Detail med Hensyn til en Mængde specielle Tilfælde, som man for største Delen vel næppe vilde have tænkt paa at omhandle, hvis ikke allerede Praxis under Proceduren med Sandemænd dertil havde givet Anledning. Exempler herpaa ville findes i 2—7, 11, 19, 21 og 3—46. Fremdeles synes den Omhyggelighed, hvormed det i 2—1, 5 indskjærpes dem, ej at tage mere end deres "rette Hesteleje," og den derfor bestemte strænge Straf, Boslods og Bestillings Fortabelse, at pege hen paa i Svang gaaende Bestikkelser; ligesom og den Nøjagtighed,

*) Thord Degn §. 21 og 61 jevnfr. §. 6. Privl. for Viborg 1440 §. 6; for Kolding 1452 §. 12. Osterson voc. Fylling; Arnt Bærentsen II. Side 471-472.

hvormed 2—5 bestemmer denne Betalings Deling, af hvem den skal erlægges, naar og hvorledes den skal udredes o. s. v., udentvivl røber, at der forhen herom var opstaaet Tvistigheder, hvilket ogsaa tydeligt nok indiceres ved de tilføjede Ord: "tha kumer ei sithen dele a."

Endelig kan her ogsaa bemærkes det i forr. H. S. 266 og 270 om J. L. 3—45 og 2—7 Anførte.

§. 13. Da Sandemænd i den gamle Slesvigske Stadsret ikkun forekomme paa et enkelt Sted, i Slutningen af §. 57 (ovenfor S. 8), og blot som det synes havde Jurisdiction over Søfolk i visse Sager, antager Hr. Professor Paulsen, at der heri indeholdes Bevis for, at der da samme blev skreven (c. 1201) endnu ikke fandtes Sandemænd paa Landet. Partens Ed, understøttet af Mededsmænd, var nemlig en af de ældste Maader at afgjøre Retssager paa. Heraf udviklede Nævningerne sig, der først kun valgtes for hver enkelt Sag, siden for en vis bestemt Tid; og endelig skete et endnu større Fremskridt til faste Dommere ved Indførelsen af Sandemænd, der altsaa tilhørte en yngre mere fuldkommen Retspleje. Men nu forbyder Sagens Natur at antage en fuldkomnere Retsforfatning tidligere paa Landet end i Stæderne, hvor et stort Antal Menneskers nære Samliv fordrede en strængere udvortes Orden, og frembragte en højere Cultur. "Det er derfor sandsynligere, at Sandemændsindret-

ningen først for enkelte Tilfælde blev indført i Stæderne, efterhaanden bekom et stedse større Omfang, med Tiden ogsaa fandt Indgang paa Herredstingene, og endelig af Valdemar den II. i den Jydske Lov fik sin faste lovbestemte Indretning" *).

Vel er det nu høist sandsynligt, at Sandemændene have dannet sig af Nævninger; thi hine ere aabenbart blot et modificeret Sidestykke til de i Jydske Lov forekommende faste Nævninger; ogsaa troer jeg, som jeg nærmere skal berøre (§. 15), at de sidste have udviklet sig af Mededsmænd. Men at Sandemændene, altsaa vel ogsaa Nævningerne, som Mellemled imellem hine og Mededsmænd, skulde have deres Oprindelse fra og egentlige Hjem i Kjøbstæderne, har altfor mange bestemte Data imod sig, og det synes tvertimod, at de omhandlede tvende Indretninger ikke have været yndede sammesteds. Jydske Lov har blot organiseret dem paa Landet, men ikke i Kjøbstæderne; see 2—1, 51. Vel synes 2—11 at forudsætte Sandemænds Tilværelse i Kjøbstæderne **), ligesom det af andre Data er klart, at

*) Staatsb. Mag. V. S. 172-174 og 176-178.

**) Paulsen S. 188. Imidlertid kan denne Artikkel ogsaa tvertimod forstaas saaledes, at de i Districtet, ɔ: ifølge det Foregaaende hvert Herred, ansatte Sandemænd skulde skille om Drab, som der blev begaaet, hvad enten det var skeet i Kjøbstæd eller paa Landet, og hvorfra Personen endog var; jfr. 3—46 og Thord. Degn Art. 11.

de tidligen have været indførte i nogle Kjøbstæder; see ovenfor S. 8. Men dette har dog langtfra været almindeligt. I Riberetten af 1269 er der ikke Tale om Sandemænd eller Nævninger; ligesaalidet i den derefter dannede almindelige Stadsret, som ogsaa tillægges Erik Glipping, eller i den nyere Riberet. Først en rum Tid efter Jydske Lov synes de at være blevne almindeligere indførte i de Jydske Kjøbstæder, hvorom et Lovbud er opbevaret hos Thord Degn Artl. 10: "In *qvalibet villa* forensi *sint* veredici et neffningi etc.; jfr. Privil. Colding. 1327 §. 3: hanc predictis villanis in Kalding volentes *gratiam facere specialem*, qvod qvatuor veredicos et duos nefningos habere *de cetero* (ɔ: in posterum) debeant. Den øvrige Jydske Kjøbstædlovgivning, ved hvis Affattelse man havde Valdemar II. Lovbog for Øie, godtgjør ogsaa temmelig klart, at de omhandlede tvende Indretninger ingenlunde havde deres Rod i Kjøbstæderne; thi det sees deraf tydeligt, hvorledes man der ikkun efterhaanden, og endda ikke fuldstændigen, har optaget de allerede ifølge Jydske Lov overalt paa Landet derom gjeldende Bestemmelser. Saaledes kjender vel den ny Slesvigske Stadsret baade Sandemænd og Nævninger, men begge havde ingen Jurisdiction i Staden selv, men alene i dens Landdistrict; Cap. 16, 17, 101, 102 og 105, sammenholdte med Cap. 3 og 15; jfr. Commentarius Pauli Cypræi pag. 177 og

Paulsen l. c. S. 86-87. Flensborg Skraa 1284 Art. 23 og 109 viser vel, at denne By havde 8 Sandemænd; men at dette var en udvortes fra hentet Indretning, synes at fremlyse deraf, at den intet kjender til Nævninger, som dog udgjorde det naturlige Mellemled imellem hine og Mededsmænd. Overalt bleve Sandemænd og Nævninger ikkun med flere eller færre Modificationer indførte i Kjøbstæderne, og i Særdeleshed fik de i disse næsten aldrig saa udstrakt en Jurisdiction, med Hensyn til de dem underlagte Sager, som den vi allerede i Jydske Lov finde, at de havde paa Landet; see ny Slesv. Stadsret og Flensborg Skraa l. c.; Haderslev Stadsret 1292 Art. 14 ff.; Aabenraas Stadsret 1335 Art. 17 og 18; Privil. for Viborg 1440 §. 5; Kong Hans's Stadsret for Skagen Art. 56. En Undtagelse gjorde Kolding; Privil. 1327 §. 3 og 1452 §. 11.

Paa samme Maade ere ogsaa andre analoge Forbædringer i den Jydske Retspleje først blevne indførte paa Landet, og siden efterhaanden optagne i Kjøbstæderne. Saaledes hedder det i Haderslev Stadsret 1292 §. 18, at Sager om Husfred skulde forfølges med "tolff man neffend af tinge, *saa som men dele a land*"; hvorved der ikke, som Hr. Professor Paulsen S. 191 har ment, sigtes til nogen i Jylland gjeldende Retsfædvane, men til Erik Glippings Jydske Forordning af 1284 (Ancher I. S. 525 ff.), som derom indeholder udførlige Bestemmelser. Dette

blev derefter ogsaa optaget i de andre Kjøbstæder, see Thord Degn Art. 58: "Item si qvis delictum husfred in villa forensi commiserit, tunc fiat in placito illius ville executio husfred per villanos ibidem habitantes, *consimili modo sicut in rure*".

Endelig finde vi ogsaa, at de andre Provindsers Kjøbsteder ingenlunde have yndet Nævninger. I den Roskildske Stadsret 1268, hvis Brug var udbredt næsten over hele Sjælland (Ancher om gl. Kjøbstedretter §. 19), ere de slet ikke anvendte, men alle Sager afgjøres der ved Mededsmænd, hvis Antal endog stiger til ni Tylter. Hermed stemmer Privil. for Stubbekjøbing 1354 §. 4, hvorhos det i §. 6 udtrykkeligen hedder: Qvos (villanos) etiam, vel eorum qvemlibet, ad firmationem denominationum, qvæ nefn dicuntur*), coarctari nolumus. Den Helsingborgske eller saakaldte Lundske Stadsret, som ogsaa brugtes i de øvrige Skaanske og Bornholmske Kjøbstæder, bestemmer udtrykkeligen i Cap. 40; Nefnd skal ey i Lund ganga; fore nefnd skal ganga trenne tyltir; hvorved der sigtes til den Forordning af Valdemar den II., som ophævede Brugen af Jernbyrd i Skaane, og istedet derfor organiserede Nævninger. Hin Bestemmelse blev siden ogsaa optagen i Christoffer af Bayrens almin-

*) Firmare denominationem ɔ: fæste Nævn, vedtage og underkaste sig Sagens Afgjørelse ved Nævninger.

delige Stadsret 1443 Cap. 15 saaledes: Neffn skal ey gangge y nogen kyöbstedt; for neffn schal 24 mendh gangge.

Hvilke nu Aarsagerne end have været til det Særsyn, at Kjøbstæderne saaledes tilsyneladende havde en ufuldkomnere Retspleje end Landet, synes det dog vist, at de anførte Data tilstrækkeligen gjendrive hin af Hr. Professor Paulsen paa den gamle Slesvigske Stadsret byggede Paastand. Hertil kommer, at dette specielle Lovstykke, som henhørende til den sydligste Del af Landet, ikkun med megen Forsigtighed kan anvendes, naar der spørges om den gjeldende Ret i det nordligere Jylland (jfr. forr. H. S. 271), især hvad Processen angaar, hvorom dens Bestemmelser ere temmelig inconseqvente og forvirrede. Et Tidsrum af 40 Aar var vistnok ogsaa alt for kort til, at Sandemændsindretningen kunde have udbredt sig over hele Jylland og Fyn, og saa fuldstændigen udviklet sig, som den, efter hvad jeg ovenfor har søgt at vise, synes at have været, allerede ved dens Optagelse i Jydske Lov. Endelig bestyrkes Sandemændenes høje Elde ved den mærkelige Omstændighed, at de, naar de svore om Markeskjæl, aflagde Ed paa et Sværd, hvilket aabenbart staar i Forbindelse med den ældgamle fra Hedenskabet udsprungne Skik, at sværge paa sine Vaaben*).

*) Blütings Note til J. L. 2—21; Arnt Bærentsen III. S. 472; jfr. Nyt jur. Ark. 17 S. 120-121.

14. Det er naturligvis meget vanskeligt nu at udfinde, hvilke Bestemmelser i Jydske Lov om Sandemændsindretningen der ere ny, og hvilke der ikkun ere ældre gjeldende Regler, som deri bleve optagne. Hvor en Bestemmelse har Formen af at afgjøre et tvivlsomt Punkt, kan man vel som oftest antage, at den er ny; men jevnligen kan dog denne Form hidrøre derfra, at ældre skrevne Lovstykker ere uden Forandring indførte i Loven. Et Hovedøiemed har det udentvivl været, at regulere denne Indretning paa samme Maade i alle de Landstrækninger, hvorfor Jydske Lov var bestemt; thi adskillige Steder var den vel slet ikke indført endnu, og hvor dette endog var Tilfældet, har man dog næppe i det Hele fulgt de samme Regler; jfr. foran §. 8. Saaledes synes i Særdeleshed Sandemændenes Antal først ved Jydske Lov at være blevet fastsat til at skulle overalt være otte. Herfor taler nemlig allerede Formen af Bestemmelsen i 2—1: Sannendmen scule were attæ i hvart herit o. s. v., og især de bestemte Spor vi finde til, at deres Antal har i Sønderjylland forhen været mindre, nemlig ikkun sex; see den gl. Slesvigske Stadsret §. 57 (ovenfor Side 8). Ogsaa bestyrkes dette ved Haderslevs Stadsret 1292 §. 14. Paa de fleste Steder i Nørrejylland derimod har formodentligen deres Antal fra de ældste Tider været otte; jfr. det foran S. 8 anførte Privil. for Randers af 1311.

Hvad Omfanget af deres Jurisdiction angaar, da synes det, at de allerede fra de ældre Tider have haft de samme criminelle Sager at afgjøre, som ved Jydske Lov ere henlagte under dem. De vigtigste af disse Sager: Voldtægt, Manddrab og Blodvide nævnes udtrykkeligen i Ius Slesv. antiq. l. c. og Fdgen af 1228. Markeskjælssager have vel ogsaa fra gammel Tid henhørt under dem; jfr. ovenfor S. 17. Men til de 2de andre civile Sager synes de kun efterhaanden, ved Gejstlighedens Medvirkning, at have udvidet deres oprindelige Jurisdiction, skjønt dog denne Udvidelse, i det mindste paa adskillige Steder, allerede synes at have fundet Sted forend Jydske Lov; jfr. forrige Hefte S. 266.

Om Nævninger.

§. 15. Ligesom Sandemændene vare Nævningerne, da denne Indretning fuldstændigen havde udviklet sig, ordentlige Dommere; thi de skulde ved deres Kjendelse efter Stemmeflerhed sværge den Sigtede enten skyldig eller uskyldig, og netop herved adskille de sig fra Mededsmænd, som enstemmigen ved deres Ed skulde bekræfte den Parts Udsagn, paa hvis Side de stode, men aldrig svare imod denne Part. En Nævning skulde under Ed fremsige sin Mening for eller imod den Sigtede; en Mededsmand derimod bragte, ved sin simple Vægring for at ville sværge, Beviset til at briste for Parten.

Nævningerne troer jeg have udviklet sig af Mededsmænd paa følgende Maade*). I mange Sager, især vigtige criminelle, fandt man, at det var alt for let og fordelagtigt for den Sigtede, naar han kun skulde værge sig ved de af ham selv tiltagne Mededsmænd, som blot aflagde Ed paa deres gode Tro om hans Retsindighed. Det blev derfor bestemt, at Sagsøgeren skulde udnævne de Mænd, som skulde bekræfte den Sigtedes Uskyldighed; men dette bragte naturligvis Fordelen alt for meget paa Sagsøgerens Side, og man maatte derfor finde paa Midler til at frembringe Ligevægt. Hertil hørte, at den Sigtede fik Ret til at forkaste et vist Antal af de udnævnte Mænd, som sine Uvenner, og kunde faa andre udnævnte istedet. Dog maatte det uagtet denne Modification snart mærkes, at det endnu var alt for ufordelagtigt for den Sigtede, at skulle paa denne Maade godtgjøre sin Uskyldighed; thi ligesom ved de sædvanlige af ham selv tilkaldte Mededsmænd blev han kun frikjendt, naar samtlige de af Sagsøgeren udnævnte Mænd vilde aflægge Ed til hans Fordel, og derimod antoges Beviset at briste for ham, naar blot nogen af dem fremsatte en simpel Vægring for

*) Jfr. K. A. Rogge über das Gerichtswesen der Germanen S. 242 ff.; Paulsen l. c. S. 172-174. Af modsat Mening er Rosenvinge: Dissertatio de usu juramenti etc. II. p. 7-9; Nyt juridisk Ark. 21 B. S. 117-121.

at ville sværge ham fri, hvorved de gjorde det unyttigt, om ogsaa de øvrige Udnævnte antoge hans Uskyldighed. Intet var derfor naturligere, end at man sandt paa at fordre, at Nævningerne ikke burde kunne ved en simpel Vægring unddrage sig fra at sværge den Sigtede fri, men at de ogsaa edeligen burde udsige deres modsatte Overbevisning. Først herved bleve de egentlige Dommere; thi enhver af dem skulde nu under Ed afgive sin Stemme enten for eller imod den Sigtede. Men herved maatte ogsaa snart opstaa Ideen om Sagens Afgjørelse efter de fleste Stemmer; og man gav nu slip paa den Enstemmighed, som forhen fordredes naar den Sigtede skulde frifindes.

At Tingenes Gang har været saaledes synes at bevises derved, at man i de gamle Danske Love finder Nævningerne paa alle de vigtigste Overgangspunkter i deres Udvikling fra blotte Mededsmænd til egentlige Dommere.

1) Oprindeligvis brugtes Ordet Nævning endog om simple Mededsmænd eller Vidner, hvis Personer vare saaledes bestemte, at deres Valg ikke beroede paa Partens Godtbefindende, skjønt Udnævnelsen ikke heller tilkom Modparten. Saaledes i Skaanske L. 5—25 om Kongens Ret til Bøder for Saar: thæt ær thet enæ mal, ær *næfnd* cumbær fore konungs ræt; jfr. And. Sun. 5—25: Et hic est casus unicus, in qvo pro jure regio *unius nomi-*

nati viri, puta *ipsius vulnerati*, reqviritur juramentum. Ligeledes i J. L. 2—105: Hemmeföd vitnæ (al. cod. fyls witnæ) thet ær tolf mens eth oc twiggi *nefningæ* witnæ; hvilket blot betyder, at Vidnerne skulde tages iblandt Naboerne (grannæ). See fremdeles Rosenvinges Dissertats II. p. 48 not. cfr. I. p. 22-23 not. Nyt Jur. Arch. 21 Bind S. 153 Not. jfr. 14 Bind S. 18-19.

2) I de i Sk. L. 1—2, 4 og Er. Sjæll. L. 1—2 forekommende Kjønsnævninger have vi Exempler paa Mededsmænd, som blot fordi de bleve udnævnte af Modparten iblandt den Andens Frænder førte hint Navn, skjønt de forøvrigt intet havde tilfælleds med de egentlige dømmende Nævninger. Mere Lighed med disse, saaledes som de sædvanligst findes organiserede, havde derimod de i Jydske Lov omhandlede Kjønsnævninger, som vel ogsaa vare blotte Mededsmænd, da de kun skulde aflægge Ed med Parten; men denne havde dog Ret til at forskyde et vist Antal af de udnævnte Mænd, i hvis Sted Modparten da maatte udnævne Andre; J. L. I—1 *). Men høist mærkeligt er det, at de i Sk. L. 7—11 forekommende Herredsnævnin-

*) See om Kjønsnævninger Rosenvinges Dissertats II. pag. 155 seq.; Nyt juridisk. Arkiv. 22 Bind S. 14 ff.

ger, hvorved Tyvssager i visse Tilfælde kunde afgjøres, omtrent stode paa samme Trin som de Jydske Kjønsnævninger. Sagsøgeren skulde nemlig udnævne 12 Mænd af Herredet, af hvilke den Sigtede kunde forskyde tre som sine Uvenner, og hin maatte nævne andre tre istedet, og Nævningerne skulde derpaa, ligesom Mededsmænd, ikkun samlede aflægge Ed til Fordel for den Sigtede, ikke paa det Modsatte, og naar blot en enkelt af dem ved en simpel Vægring nægtede at sværge ham fri, blev han anseet som fældet. Dette er aldeles klart af det omhandlede Sk. Lov 7—11, sammenholdt med And. Sun. 7—8: Qvo facto vel eodem die, si omnes præsentes fuerint *et in hoc omnes consenserint*, vel proximo die juridico, nominati duodecim ab injuncto negotio se absolvent; et *si omnes liberum juraverint*, accusatus conseqventer innocens comparebit; *sin autem vel unus jurare noluerit, reus habebitur pro convicto*, nisi candentis ferri judicio se committat. Disse Herredsnævninger havde altsaa næsten intet tilfælleds med Dommere, men skjelnede sig fra de sædvanlige Mededsmænd ikkun ved deres Udnævnelse af Modparten, og derved, at den Sigtede, som det synes, ikke selv aflagde Ed i Forening med dem. Sunesen kalder det ogsaa en "*defensio* virorum duodecim", og til nogen af de udnævnte Mænd forud anstillet Undersøgelse af Sagen findes

ikke mindste Spor, da de kunde sværge strax paa samme Ting, som de bleve udnævnte*).

3) Derimod kunne de i den Skaanske Kirkeskraa forekommende tvende Slags Nævninger: Kjønsnævn og Nævn af Kirkesognet, kaldes egentlige Dommere; thi Cap. 11 bestemmer udtrykkeligen: Æn thæssi lund a næfnd at fara; the ær næfndir æræ, *the skulu annat twiggia swæriæ mæth them* (ↄ: ham) *ær sæctadær ær, ællær meth them, ær sæcti.* Æn æf ænnæn skil sik undæn, oc wil hwerki swæriæ, tha bötæ han siax öra.... Æn bondæn, thæn ær sæctadær ær, se e ufældær, til annat twiggiæ swæres. Imidlertid forudsætter Kirkeretten uden tvivl endnu Enstemmighed hos Nævningerne, naar den Sigtede skulde ansees som frifunden, og afviger altsaa ikkun deri fra den Skaanske Landslov, at en Nævning ikke ved en simpel Vægring for at ville sværge den Sigtede fri, kunde fælde denne, men skulde derimod edeligen bekræfte sin Overbevisning om hans Skyld. Dette antager jeg af følgende Grunde:

a) De brugte Udtryk antyde ikke mere; thi den

*) I de trykte Udgaver af Skaanske Lov 5—9 andet Stykke omtales vel Herredsnævninger, som vare egentlige Dommere; men dette Stykke er interpoleret i meget nyere Tider. Hadorfs Indledning §. 4; Ancher I. S. 86-87.

sidste Passus: "at den Sigtede skal være ufældet til en af Delene sværges," vil, som den foregaaende Passus bestemt viser, blot sige: indtil hver enkelt af Nævningerne havde svoret en af Delene.

b) Endskjønt Loven selv forudsætter, at Nævningerne kunde være uenige, findes der dog aldeles ingen Regler givne om Sagens Afgjørelse efter Stemmeflerhed, hvilket dog havde været saameget mere nødvendigt, som den Omstændighed, at Nævnen bestod af tolv Mænd, gjorde det Tilfælde muligt, at der netop kunde være lige Stemmer for og imod den Sigtede. Udentvivl ansaas det derfor for en given Sag, at naar samtlige de tolv Nævninger ikke vare enige om hans Uskyldighed, var Beviset bristet for ham, ligesom i lignende Tilfælde Beviset ved de ovenfor under No. 2 omtalte Kjønsnævninger.

c) De øvrige Steder i Kirkeretten, hvor Nævningerne omtales, synes ogsaa ganske bestemt at forudsætte, at de alle maatte, ligesom Medeedsmænd, sværge til Fordel for den Sigtede, naar denne skulde ansees at have præsteret det ham paaliggende Bevis, t. Ex. Cap. 5 og Cap. 9: Æn um han dyl, *witi meth* tolf mannum them ær til warthe næfndi af kirkiusocn. Cap. 8. Æn um man bryter hælgh i kir-

kiugarthe, ok dyl han, *witi* meth tolf lagfactum mannum; æn um man brytær i kirkiu sjalfi, *dyli meth* tolf *næfndum* mannum. Paa samme Maade sammenstilles ogsaa Nævninger og Mededsmænd i Begyndelsen af Cap. 11.

d) Endelig bestyrkes min Mening i høj Grad ved den Omstændighed, at der hos de i den Skaanske Landslov omtalte Herredsnævninger bestemt fordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saaledes som ovenfor er anført.

De i den Sjællandske Kirkeret forekommende Nævninger havde samme Organisation, som efter den Skaanske Kirkeskraa.

Paa samme Trin som disse Kirkeretters Nævninger stode udentvivl de i Jydske Lov 3—64 omhandlede Herredsnævninger, hvilket jeg længer hen paa sit Sted skal søge at godtgjøre (§. 18); og selv hos Sandemændene synes man i de ældste Tider at have fordret Enstemmighed; jfr. forrige H. S. 270.

4) Fra Nævninger der vare saaledes organiserede, som de under forrige No. omhandlede, skete nu en let Overgang til dem, som ved Stemmeflerhed afgjorde Sagen. Et saadant egentlig dømmende Concilium dannede Nævningerne efter begge de Sjællandske Lovbøger, og efter Valdemar den II Forordning for Skaane om Jernbyrds Afskaf-

felse. Ligesedes Sandemændene og de fleste Jydske Nævninger.

§. 16. Efter disse forelobige Bemærkninger om Nævningers Oprindelse i Almindelighed, skulde jeg nu nærmere omhandle de i Jydske Lov forekommende Nævninger; men forinden skal jeg korteligen berøre de første Grundtræk af den Organisation, som de sædvanlige Nævninger havde i Skaane og Sjælland, paa den Tid at Jydske Lov blev given.

Ved en Forordning af Valdemar den anden*) om Jernbyrds Afskaffelse i Skaane, omtrent fra Aaret 1216, blev Indretningen af Nævninger i denne Provinds først ordentligen bestemt, og de ovenfor S. 22-23 berørte ældgamle Bestemmelser i den Skaanske Lov om Herredsnævninger faldt derved bort. Denne Forordning bestemmer Nævningers Brug i Sager om Tyveri, Saar og Mandrab. I hver enkelt Sag udnævnte Sagsøgeren femten Mænd af det Herred**), hvor den Sigtede hørte hjemme, og denne kunde derpaa forkaste de

*) Vel har Schlegel, imod Ancher og Rosenvinge, antaget, at denne Forordning er af Valdemar Atterdag; Litterat. Tid. 1822 S. 414-415; men at denne Mening uden Tvivl er urigtig, skal blive godtgjort i Afsnittet om den Skaanske Lovgivning.

**) I Sager om Saar synes dog Mændene at være tagne ikke af Herredet, men af Kirkesognet;

tre, hvorefter de øvrige tolv Mænd skulde, paa den 15de Dag, afgjøre Sagen ved deres Ed til Tinge efter de fleste Stemmer. Faldt Stemmerne lige paa begge Sider, udnævnte man endnu 6 Mænd, som tiltraadte hine 12, for i Forening med dem at afgjøre Sagen; og saaledes vedblev man med at tilkalde 6 Mænd, indtil der fremkom Pluralitet paa en af Siderne. Ved denne lidet hensigtsmæssige Fremgangsmaade kunde det altsaa skee, at Nævnen undertiden kom til at bestaa af 18, 24 eller flere Mænd.

Efter begge de Sjællandske Lovbøger bleve i Sjælland Nævningerne, ligesom i Skaane, udnævnte for hver enkelt Sag af Sagsøgeren iblandt Herredsmændene. De brugtes især i Sager om Manddrab, Afhug og Saar, Hor, Mordbrand, Tyveri, Ran, Herværk og alle fyrgetyve Marks Sager; men deres Antal var efter Sagens Beskaffenhed forskjelligt. Som oftest blev der udvævnt 16 Mænd, men undertiden ikkun 10, og af disse havde den Sagsøgte Ret til at forkaste 3, hvorpaa de øvrige tretten eller syv afgjorde Sagen med Ed efter de fleste Stemmer.

ffr. Forordningens danske Text med den gl. latinske Text i Resens Bitherlagsret S. 642-643. For Herværk bestemmer Forordningen udtrykkeligen, at den Sigtede skulde værge sig med Nævn af Kirkesognet.

See forøvrigt Rosenvinges Lovhist. I. §. 76 (jfr. Rettelser II. S. 259), og det der Citerede.

I den Jydske Lovbog forekomme især fem forskjellige Slags egentlige Nævninger, nemlig: A. de faste Nævninger. B. Herredsnævninger. C. Skibsnævninger. D. Bispopsnævninger; og E. Nævn af Kirkesognet.

A. Om de faste Nævninger (forne Nævninger; Ransnævn).

§. 17. Ligesom Sandemændene vare de faste Nævninger ifølge J. L. 2—51 otte i hvert Herred, 2 i hver Fjerding; men de bleve udnævnte af Bønderne selv, som skulde komme med dem til det næste Ting efter Helligtrekongersdag, og tilkjendegive Kongens Ombudsmand hvem de havde udmeldt, hvorpaa Ombudsmanden tog disse i Ed. Forsømte Bønderne at udmelde Nævninger skulde Ombudsmanden selv gjøre saadant. Nævningerne vare i deres Bestilling et Aar, da Udmeldelse af ny Nævninger fandt Sted. De skulde være Adelbønder, ej Bryder eller Landboer, i det mindste eje 3 Mark, samt være bosatte i Herredet (2—57). De skulde sværge om Ran, Tyveri og Vaadesgjerninger (2—40 ff.), og Sagsøgeren aflagde forinden aasvoren Ed. Sagen afgjordes efter de fleste Stemmer; men faldt disse lige paa hver Side, tiltraadte tre Nævninger af det næste

Herred, hvorved der altsaa maatte fremkomme Pluralitet for en af Meningerne (2—55). Forinden Nævningerne svore i Sagen skulde de søge at udsvørge Sandheden, og raadføre sig med Herredsmændene, og deres Kjendelse kunde kuldkastes ved de fleste og bedste Herredsmænd, udentvivl i Forening med Biskoppen, ligesom Sandemænds Kjendelse. J. L. 2—42, 53; jfr. Thord Degn Art. 18 og 22.

De mærkeligste Forskjelsposter imellem de Skaansk-Sjællandske og disse Jydske Nævninger vare saaledes:

1) Forskjelligt Antal; hine 7, 12 og 13; de Jydske 8.

2) De første udnævntes af Sagsøgeren; de sidste derimod af Herredsmændene eller Ombudsmanden.

3) Hine udmeldtes for hver enkelt Sag; disse for alle Sager af et vist Slags i et helt Aar.

4) Hine aflagde blot engang Ed, nemlig ved Sagens Paakjendelse; disse aflagde derimod baade en almindelig Ed ved Bestillingens Tiltrædelse (2—51), og desforuden Ed i hver enkelt Sag (2—43).

5) Ved hines Kjendelse blev Sagen endelig afgjort; men de Jydske Nævningers Kjendelse var Revision undergiven, og kunde omstødes af Biskoppen og de bedste Herredsmænd.

6) Med Hensyn til de under Nævningerne henlagte Sager var Omfanget af deres Jurisdiction meget forskjelligt i de tre Provindser.

7) Endelig fandt der ogsaa en stor Mængde indbyrdes Afvigelser Sted imellem de tre Provindser, saavel med Hensyn til, under hvilke Betingelser Sagsøgeren kunde fordre den lovbestemte Sag afgjort ved disse Dommere, eller den Sigtede unddrage sig derfra, som med Hensyn til Formaliteterne og den hele Fremgangsmaade under Proceduren.

Saafremt det paa de ovenfor udviklede Grunde maa antages, at Sandemændsindretningen er meget gammel i Jylland, og organiseret længe forend Jydske Lov blev forfattet, kan der næppe være nogen Tvivl om, at det samme har været Tilfældet med de her omhandlede faste Nævninger, som have saa meget tilfælleds med og udgjorde det naturlige Overgangsled til hine. Hvad jeg ovenfor S. 9—12 har søgt at vise, at den Maade, hvorpaa Sandemændsindretningen er behandlet i Loven, røber at det ikke var nogen ny, men tvertimod en gammel fuldstændig udviklet Indretning, som deri blev optagen, er ogsaa for største Delen gjeldende med Hensyn til disse Nævninger, hvilket let vil bemærkes ved en nøje Gjennemlæsning af de Capitler, som behandle denne Materie, nemlig 2—40—43; 57; 60—62. Saaledes findes t. Ex. lignende Dunkelheder ved Fremsættelsen af de tinglige Formaliteter, som ovenfor er

bemærket om Sandemændene, og dog har Lovgiveren selv undertiden tilføjet en Forklaring over enkelte forældede, og formodentligen fra de forrige Love optagne Udtryk: 2—40. Nefningæ sculæ swæræ um handran, boran oc jorthran, *thær summæ kallæ markran*, etc. — A thet annet thing tha göres fyrstæ thing nyt, *thæt ær*: at twa mæn witnæ ællær fleræ, at thet ær theræ withermals thing etc...; oc sithen swæræ han thær sac giver (o: Sagsøgeren aflagde aasvoren Ed.). A thet thrīthi thing sculæ nefningæ æntigh swæræ hanum, ther sak worth given, til rans eth fra. Her siges altsaa udtrykkeligen, at Nævningerne skulde afgjøre Sagen paa det tredie Ting, men hvilket ikke godt stemmer med 2—42 og 53. 2—42 bestemmer nemlig, at paa tredie Ting "tha sculæ nefningæ *tildömes* at sværæ ræt" (jfr. om disse dunkle Udtryk foran S. 11), og derefter skulde de søge at raadføre sig med de bedste Herredsmænd om hvad de skulde sværge; men sammenholdes nu hermed 2—53, som beretter, at Nævningerne ej maatte have mindre end syv Nætters Rum til at undersøge Sagen, er det klart, at Nævningerne, uagtet de bestemte Ord i 2—40, egentligen først kom til at sværge paa det fjerde Ting, ligesom forhen er antaget om Sandemænd; jfr. S. 10, og Anchers Anmærkning til J. L. S. 278-279.

* Osterson beretter i sit Glossarium, 2den Udg.

S. 570, at de her omhandlede Nævninger kaldtes κατ' ἐξοχὴν "Ransnævninger," endskjønt de som ovenanført havde flere Slags Sager at afgjøre end Ran (jfr. Christ. III. Dronningborgske Reces Art. 16; Koldingske Art. 27); men herved er det mærkeligt, at det samme allerede er Tilfældet i selve den Jydske Lovbog; see 2—6: sannendmen oc *ransnefning* mughe sueræ... alle time a aræt, forthi at morther *oc thyf* oc ransmen the frithe engi man. 2—68: Thæn man thær fæld ær meth *ransnæfningæ* o. s. v.; jfr. 2—5 i Slutningen. Denne særdeles Benævnelse maa altsaa have været gængse og brugelig førend Loven blev forfattet *).

I J. L. 2—61 : 62 bestemmes der, at Nævningerne ikke skulde sværge om fællesds Gods, Pant, Gjeld og Borgen, men at disse Sager derimod skulde afgjøres ved Tyltered. Hertil maa nu have været en særdeles Anledning, da det vistnok ellers ikke kunde falde Lovgiveren ind, efterat han allerede i 2—40 havde fastsat, hvilke Sager der skulde henhøre under Nævningerne, derefter særligen at bestemme, at de ikke maatte befatte sig netop med de i 2—61 : 62 nævnte Sager. Aarsagen hertil har der-

*) Maaske have disse Nævninger oprindeligvis blot haft Sager om Ran at afgjøre, hvilken Forbrydelse med særdeles Nøjagtighed og Fuldstændighed er behandlet i Jydske Lov.

for/udentvivl været, at Nævningerne forhen havde uretteligen søgt at udvide deres Jurisdiction til hine Sager, hvorfor Lovgiveren fandt det fornødent, udtrykkeligen at forbyde saadant. Men er denne Formodning rigtig, saa godtgjør dette ogsaa den her omhandlede Nævnings-Indretnings Existents en rum Tid før Jydske Lov blev til, da der ellers ikke kunde være Tale om nogen ulovlig Udvidelse af den samme tilkommende Jurisdiction.

Ifølge det foran Udviklede kan jeg ikke være enig med Hr. Professor Paulsen, naar denne Lærde, støttende sig paa den gamle Slesvigske Stadsret, antager, at der i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede endnu ikke gaves Nævninger paa Landet i Jylland; l. c. S. 178-179. At der i Stadsretten ikke findes noget Spor til Nævninger i Byen Slesvig kan ifølge det ovenfor S. 13-17 Anførte ingenlunde bevise hvad det skulde, saameget mindre, da Stadsretten dog omtaler Sandemænd. Vigtigere er derfor den af Hr. Professoren anførte §. 28 i Stadsretten, som synes at vise, at der ej heller paa den Tid fandtes Nævninger paa Landet: Item *ruricola*, qvi *rapinam* fecerit in rebus civium.... non deprehensus excusabitur *ad propriam ecclesiam duodecimo juramento* etc.; jfr. §. 27. Men uden tvivl sigter denne og flere lignende Bestemmelser i Stadsretten, som omtale Borgernes Mellemværende med Bønder, enten blot til Stadens eget Landdi-

strict*), eller dog i det højeste til de andre omliggende Landsbyer, hvis Beboere plejede at indfinde sig i Slesvig som nærmeste Kjøbstæd, og med Hensyn til hvad jeg ovenfor S. 5 og 17, jfr. forrige Hefte S. 271, har bemærket, kan jeg derfor ikke indrømme, at hine §§. i Stadsretten bevise Hr. Professorens Paastand om Nævningers Alder i Jylland, i det mindste ikke hvad de nordligere Dele af dette Land angaar**). Seer man hen til Nævningernes Ælde i de andre danske Provindser, vil det vistnok ogsaa findes at være altfor sildigt ansat, naar man vilde antage, at de først i det 13de Aarhundrede vare opkomne i Jylland. Saaledes findes Nævninger, som ovenfor omhandlet, allerede i den Skaanske og i den Sjællandske Kirkeret (circa 1162-1171). I Valdemars Sjællandske Lov, der, som jeg nærmere skal bevise, i det mindste maa antages at være fra Førstningen af det 13de Aarhundrede, finde vi allerede Nævningsindretningen fuldkommen organiseret paa den foran Side 28 berørte Maade; og dog godtgjøre flere Omstændigheder, at saadant ikke var no-

*) Jfr. forrige Hefte Side 261, og den ny Slesv. Stadsret Cap. 16 og 17.

**) Jus Slesv. antiq. §§. 27 & 28 findes ogsaa ligefrem optagne i den ny Slesvigske Stadsret Cap. 32 og 35; og §. 28 ligeledes i Flensborgs Skraa Art. 123 (125); jfr. dog den ældre latinske Flensborgske Stadsret (Flotov.) §. 35.

get nyt, men tvertimod meget ældre end Lovbogen*). Men at Nævningsindretningen skulde være yngre i Jylland, end i de øvrige Provindser, forekommer mig at stride imod al Rimelighed; thi endskjønt at Jydske Lov ved sine Bestemmelser herom, saaledes som det deels allerede er beviist, deels i det Efterfølgende om de øvrige Slags Nævninger skal vorde godtgjort, i Hovedsagen ikkun gik ud paa at fremstille den allerede da i Jylland gjeldende Ret, saa vil man dog, naar man betragter hvorledes denne Indretning paa den Tid var beskaffen i Sjælland og Skaane, let bemærke, at hin Provinds ikke blot havde mange flere Afarter af Nævninger, foruden den deraf udsprungne Sandemændsindretning, end disse, men at ogsaa Indretningen hist allerede havde udviklet sig til en Fuldkommenhed i sin Organisation (jfr. foran S. 30 No. 2, 3 og 5), som den hverken da havde erholdt, eller siden ganske opnaaede i de sidstmeldte Provindser.

*) See til Er. 2—42, hvor det som Undtagelse fra den almindelige Regel, at ellers alle Slags Ransager afgjordes ved Nævninger, hedder: Thæt scal man witæ, at hwærkæn foræ jorthran ællær for skoghran, ællær for withscor, *tha havær thær aldræ wæret minnæ til, at thær tox næfnd foræ.*

B. Om Herredsnævningerne.

§. 18. De Jydske Herredsnævninger havde megen stor Lighed med de Sjællandske og Skaanske (jfr. Side 27-28). De brugtes efter J. L. 3—64 ikkun i Sager om Falsk, Mordbrand og Stirov, og vare tolv Mænd af Herredet, 3 af hver Fjerding, som af Ombudsmanden eller en anden uinteresseret Mand bleve udnævnte for ethvert enkelt Tilfælde. De Udnævnte maatte ej være beslægtede med nogen af Parterne, og den Sagsøgte kunde forkaste sin aabenbare Uven. Sagsøgeren aflagde først aasvoren Ed, og enhver af Nævningerne skulde, som Loven siger, sværge den Sigtede til eller fra, det vil sige udtrykkeligen aflægge Ed enten imod den Skyldige eller til Fordel for ham.

Jeg har allerede Side 26 bemærket, at der efter min Mening ved disse Herredsnævninger, ligesom ved de gamle Skaanske (Side 22-23), udfordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saa at det til at fælde ham var tilstrækkeligt, at en enkelt af Nævningerne svor imod ham. Denne Mening støtter jeg paa følgende Grunde:

1) Loven har aldeles ikke berørt, hvorledes der skulde forholdes naar disse Nævninger ikke vare enige i deres Kjendelse, saaledes som dette ved andre Lejligheder omhyggeligen findes bestemt (jfr. J. L. 2—7, 55 og 79, samt 1—52)

2) Udtrykkene "at wæries meth hæræts næfnd" (jfr. den Sjællandske Kirkeret), og "forthi at ængi man scal nöthæs til at wæriæ sik meth sine uwinæ" tale ogsaa for, at der forudsættes Enstemmighed ligesom hos Mededsmænd, saameget mere, som Loven i Forbindelse dermed ligesom sammenstiller disse Nævninger med Kjønsnævninger; thi naar det hedder: "han ma oc i then logh wrækæ sin openbarlik uwin, *swa sum fyrræ ær sagth*"*), saa sigtes herved til Bestemmelserne i I—1 om Kjønsnævninger; men hos disse, som Mededsmænd, fordredes jo Enstemmighed for at v æ r g e den Sigtede.

3) Paa anden Maade veed jeg ikke at forklare mig den Sætning i Loven: "the thær næfnd worthæ, the sculæ æntigh swæræ hin, thær for sak ær, til æthe fra, *forthi the mughæ ængi man thighæ af sin hals ællær af sinæ fiurtiughæ mark.*" Saafremt Menin-

*) Vel har Hr. Professor Rosenvinge i Dissertats II. p. 175, N. J. A. 22 S. 31, antaget, at denne Henvisning, som mangler i det Flensb. Haandskrift, er en sildigere Tilsætning; men næppe med tilstrækkelig Grund. Benævnte Haandskrift har netop i dette Kapitel flere betydelige Udeladelser; see Anchers Udgave Not. 1099-1101, jfr. Rosenvinges Dissertats I. p. 112; N. J. A. 14 Side 101-102.

gen af den første Del af denne Passus hemlig skulde være, at det, for at fælde nogen ved disse Nævninger, var nødvendigt, at Pluraliteten af dem udtrykkeligen svor ham Gjerningen over, og det altsaa fulgte af sig selv, at den Sigtede indtil dette Stete var at ansee som ufældet, saa sees det ikke, hvorledes Lovgiveren er kommen til at tilføje det under denne Forudsætning højst forunderlige Ræsonnement, at Nævningerne ikke ved deres Tavshed maatte fælde den Sigtede*). Aabenbart sigtes derimod herved til den under Nævningernes første Udvikling af Mededsmænd herskende Regel, at en enkelt Nævnings simple Vægring for at sværge til Fordel for den Paagjeldende bragte Nævnen til at kriste for ham, jfr. Side 20 og 23; og at nu en saadan simpel Vægring (at thighæ) ikke skulde være nok til at fælde den Sigtede, men at Nævningen burde udtrykkeligen beedige sin Overbevisning om hans Skyld, er derfor allene Hensigten med hin Bestemmelse. Men deraf fulgte endnu aldeles ikke, at Sagen skulde afgjøres efter Stemmeflerhed, hvorimod de Jydske Herredsnævninger i saa Henseende kom til at staa paa samme Udviklingstrin som

*) Et ganske andet Ræsonnement vil man i samme Anledning finde hos Thord Degn Artikel 62.

de i Skaanske og Sjællandske Kirkeret ommeldte Nævninger; jfr. ovenfor Side 24 ff.

4) Ved Erik Glippings Jydske Forordning af 1284 blev det først udtrykkeligen bestemt, at Herredsnævningerne skulde afgjøre Sagen efter de fleste Stemmer*), hvilket jo vilde have været unødvendigt at fastsætte, hvis saadant allerede havde været Regel efter Lovbogen, til hvilken dog Forordningen med Hensyn til andre processuale Regler udtrykkeligen henviser.

*) Denne Forordning indeholder desforuden følgende ny mærkelige Bestemmelser om bemeldte Nævninger: 1) De skulde ikke udnævnes umiddelbart af Ombudsmanden, men denne skulde, med Herredsmændenes Raad, udnævne en uvillig Mand (nominatus ad nominandum. Thord Degn Artikel 72), som atter skulde udnævne de 12 Herredsnævninger. 2) Kun de Mænd maatte udnævnes, som da vare tilstæde paa Tinget; jfr. Thord Degn Art. 38. Heraf førte de efter den Tid sædvanligst Navn af Stokkenævninger, Lat. denominati, til Ex. i Thord D. Artikler. 3) Deres Kjendelse blev, ligesom Sandemænds og Ransnævningers, sat under Revision af Bifkoppen og de bedste Bygdemænd. 4) Endelig blev deres Jurisdiction betydeligen udvidet, i det de nu tillige skulde sværge i Sager om Husfred, Gaardfred og Kirkefred (hvortil senere kom Tingfred, Thord Degn Artikel 69).

Det er af denne Fremstilling klart, at disse Nævninger, i Henseende til Fuldkommenhed i Organisation, stode i flere Punkter langt tilbage for Sandemænd og Ransnævninger, hvortil Aarsagen rimeligvis har ligget deri, at de under deres Jurisdiction henlagte Sager vare af de sjældnere forefaldende, der ikke gave dem saamegen praktisk Anledning til fuldstændigere at udvikle sig, som derimod hine tvende Institutter havde. Det forekommer mig derhos, at Lovconcipisterne have alt for tro udskrevet Capitlet om Herredsnævninger af en ældre Lov, og derover glemt bedre at organisere dem efter det Forbillede, som de havde i Sandemænd og de faste Nævninger; hvorfor det, som Forordningen af 1284 viser, heller ikke varede længe, inden man følte Trang til indgribende Forbædringer ved samme. Herved tror jeg ogsaa, at min forhen fremsatte Paastand om, at Indretningerne af Sandemænd og de faste Nævninger ere optagne i Loven omtrent saaledes som de allerede da vare bestaaende, i høj Grad bestyrkes; thi skulde de Fortrin, som samme havde fremfor baade de Jydske Herredsnævninger og Nævningerne i de andre Provindser, være Forbædringer, som Jydske Lov havde indført, saa forekommer det mig ganske uforklarligt, hvorledes man da i den samme Lov saa aldeles kunde forsømme Herredsnævningerne, uagtet de til disse overdragne Sager netop vare af det vigtigste og betydeligste Slags. At derfor samtlige tre Indretnin-

ger udentvivl bør antages at være indførte i Loven omtrent saaledes som de allerede forud existerede i Jylland, vil ogsaa vinde ny Bestyrkelse, naar vi nu kaste et Blik tilbage paa, hvorledes Sagerne, som de havde at afgjøre, ifølge det Side 7, 29 og 37 Anførte, vare fordelte imellem dem; thi denne Fordeling synes aabenbart ikke at see ud til at være med Plan indført af Lovgiveren, men bærer tvertimod Præg af at være for en stor Del tilfældigvis opstaaet, i det Sandemænd og Ransnævninger udentvivl efterhaanden have faaet deres Jurisdiction udvidet til flere Sager end dem, som de oprindeligvis havde at afgjøre; jfr. S. 19 og 33-34.

C. Om Skibsnævninger.

§. 19. Disse Nævninger, som alene omtales i Jydske Lov, skulde afgjøre Tvistigheder imellem Styresmanden ɔ: Forstanderen for en Styreshavn, og Havnebønderne; 3—5, 12. De benævnes i Loven Skoresmænd, Skibsnævninger eller Farvidnævninger (jfr. Anchers Anmærkninger til Jydske Lov Side 310 og 344), og at det ikke var nogen da indført ny Indretning røber Loven ikke blot ved de forskjellige Benævnelser, som gives dem, men ogsaa paa det bestemteste ved Udtrykkene i 3—5: skipsnefningæ, *ther summæ kallæ* farwithnefningæ. Ligeledes er deres Udmeldelse, Antal og øvrige Organisation forbigaaet med den dybeste

Tavshed, og maa altsaa have været almindeligen bekjendt der i Landet.

D. Om Biskopsnævninger.

§. 20. Disse Nævninger, som ikkun fandtes i de Provindser, der vare underlagte den Jydske Lovs Herredømme, omhandles i Lovens 2—78/86. De vare tvende Mænd af hvert Kirkesogn eller Fjerding, som udnævntes af Sognemændene og edsfæstedes af Ombudsmanden. Hvert Aar skulde ny udnævnes, og de skulde ikke sværge om nogen anden Sag end om Helligbrøde, det er om nogen sloges paa Helligdage, og ikke højere end om 3 Mark*). Kunde de tvende Nævninger ikke forenes om deres Kjendelse, skulde en tredie Biskopsnævning af næste Sogn eller Fjerding træde til, for at afgjøre Sagen. Saadanne Sager om Helligbrøde bleve anlagte og forfulgte af Biskoppens Ombudsmænd, i hvilken Henseende adskillige Regler ere foreskrevne i Lovbogen.

Her er nu den i forrige Hefte Side 270 nævnte Forordning for Fyn af 1228 af megen Vigtighed, da den ikke alene paa det bestemteste godtgjør, at Biskopsnævningerne, som i Forordningen kaldes

*) I Skaane og Sjælland skulde derimod den der sigtedes for Helligbrøde værge sig med Tyltered. Skaanske Kirkeret Artikel 14; Sjællandske K. R. Thorkel. Udg. S. 18.

nominati v. denominati episcopi, vare ligesom de øvrige forhan omtalte, en bestaaende Indretning længe forend Jydske Lov udkom, men ogsaa viser, hvor nøje denne Lovs Concipister have holdt sig til den ældre Jydske Ret, uden at tillade sig indgribende Forandringer i samme; thi næsten samtlige de Retsregler, som Forordningen allerede forudsætter som jus antiqvum, og som den netop gik ud paa, forsaavidt Fyn angik, at forandre, staa endnu i Jydske Lov som gjeldende Ret. Naar det nemlig i Forordningen hedder: "Episcopus in hoc eciam *abrenunciavit juri suo*, ut officialis ejus neqvaqvam possit denominatos episcopi inducere ad jurandum super hælgæbrot, *nisi lesus prius in placito conqveratur, vel manifesta sit lesio*," saa har Jydske Lov 2—82 endnu den gamle Regel: thighe the bathæ, thær hælghæbrot gorthe, oc æræ satæ, tha ma umbesman tho sækgive hvem han wil. Fremdeles siger Forordningen: "Insuper eciam qvod dicitur hællæbrot *ultra non ventilabitur ad ecclesiam*;" Jydske Lov 2- 80 derimod: tha sculæ næfningæ um (hælghæbrot) skiliæ, hæmmæ at kyrki, oc æi a thingi. Naar det i Forordningens sidste §. hedder: "officiales *episcopi* de cetero (ɔ: *in posterum*) habeant partem (potestatem) *conjurandi* (?) denominatos," saa synes herved at sigtes til den i Jydske Lov 2—78 indførte Bestemmelse: umbosman scal them i ethæ (jfr.

Ancher I. Side 434), men hvorved der udentvivl menes Kongens Ombudsmand, ligesom i 2—4 og 51. Endelig bevilger Kongen i Slutningen af Forordningen Biskoppen Halvdelen af disse Nævningers Faldsmaal, hvorimod Jydske Lov 2—79 tillægger Kongen alene samme. Det eneste af jus antiqvum, som ved Forordningen blev afskaffet, og som heller ikke findes i Jydske Lov, er dette: Episcopus deponet illud hælghæbrot, qvod *autumpnale dicitur;*" thi Høsthelligt, som dog ogsaa forekommer i de andre Provindsers Love *), omtales ikke i Jydske Lov 2—83.

Forøvrigt maa Aarsagen til, at Lovconcipisterne, skjønt Jydske Lov vistnok ogsaa var bestemt for Fyn, ikke have taget Hensyn til denne Forordning, udentvivl søges deri, at den egentligen blot er en imellem Fynboerne og deres Bisp, under Kongens Mægling og Authorisation, indgaaet frivillig Forening, som Kongen ikkun ved visse Opofrelser havde bevirket, og som efter sin Natur maatte ansees at forblive uforandret ved hin almindelige Lovgivning.

E. Om Kirkenævn.

§. 21. Fra de nyligen omhandlede Biskopsnævninger bør de saakaldte Kirkenævninger (nefnd

*) Skaanske og Sjællandske Kirkeret l. c.; Er. Sjællandske Lov 3—23; Helsingborgske Stadsret Cap. 42; Roskilde Stadsret Cap. 5.

get nyt, men tvertimod meget ældre end Lovbogen*). Men at Nævningsindretningen skulde være yngre i Jylland, end i de øvrige Provindser, forekommer mig at stride imod al Rimelighed; thi endskjønt at Jydske Lov ved sine Bestemmelser herom, saaledes som det deels allerede er beviist, deels i det Efterfølgende om de øvrige Slags Nævninger skal vorde godtgjort, i Hovedsagen ikkun gik ud paa at fremstille den allerede da i Jylland gjeldende Ret, saa vil man dog, naar man betragter hvorledes denne Indretning paa den Tid var beskaffen i Sjælland og Skaane, let bemærke, at hin Provinds ikke blot havde mange flere Afarter af Nævninger, foruden den deraf udsprungne Sandemændsindretning, end disse, men at ogsaa Indretningen hist allerede havde udviklet sig til en Fuldkommenhed i sin Organisation (jfr. foran S. 30 No. 2, 3 og 5), som den hverken da havde erholdt, eller siden ganske opnaaede i de sidstmeldte Provindser.

*) See til Ex. 2—42, hvor det som Undtagelse fra den almindelige Regel, at ellers alle Slags Randsager afgjordes ved Nævninger, hedder: Thæt scal man witæ, at hwærkæn foræ jorthran ællær for skoghran, ællær for withscor, *tha havær thær aldræ wæret minnæ til, at thær tox næfnd foræ.*

B. Om Herredsnævningerne.

§. 18. De Jydske Herredsnævninger havde megen stor Lighed med de Sjællandske og Skaanske (jfr. Side 27-28). De brugtes efter J. L. 3—64 ikkun i Sager om Falsk, Mordbrand og Stirov, og vare tolv Mænd af Herredet, 3 af hver Fjerding, som af Ombudsmanden eller en anden uinteresseret Mand bleve udnævnte for ethvert enkelt Tilfælde. De Udnævnte maatte ej være beslægtede med nogen af Parterne, og den Sagsøgte kunde forkaste sin aabenbare Uven. Sagsøgeren aflagde først aasvoren Ed, og enhver af Nævningerne skulde, som Loven siger, sværge den Sigtede til eller fra, det vil sige udtrykkeligen aflægge Ed enten imod den Skyldige eller til Fordel for ham.

Jeg har allerede Side 26 bemærket, at der efter min Mening ved disse Herredsnævninger, ligesom ved de gamle Skaanske (Side 22-23), udfordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saa at det til at fælde ham var tilstrækkeligt, at en enkelt af Nævningerne svor imod ham. Denne Mening støtter jeg paa følgende Grunde:

1) Loven har aldeles ikke berørt, hvorledes der skulde forholdes naar disse Nævninger ikke vare enige i deres Kjendelse, saaledes som dette ved andre Lejligheder omhyggeligen findes bestemt (jfr. J. L. 2—7, 55 og 79, samt 1—52)

kiugarthe, ok dyl han, *witi* meth tolf lagfactum mannum; æn um man brytær i kirkiu sjalfi, *dyli meth* tolf *næfndum* mannum. Paa samme Maade sammenstilles ogsaa Nævninger og Mededsmænd i Begyndelsen af Cap. 11.

d) Endelig bestyrkes min Mening i høj Grad ved den Omstændighed, at der hos de i den Skaanske Landslov omtalte Herredsnævninger bestemt fordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saaledes som ovenfor er anført.

De i den Sjællandske Kirkeret forekommende Nævninger havde samme Organisation, som efter den Skaanske Kirkeskraa.

Paa samme Trin som disse Kirkeretters Nævninger stode udentvivl de i Jydske Lov 3—64 omhandlede Herredsnævninger, hvilket jeg længer hen paa sit Sted skal søge at godtgjøre (§. 18); og selv hos Sandemændene synes man i de ældste Tider at have fordret Enstemmighed; jfr. forrige H. S. 270.

4) Fra Nævninger der vare saaledes organiserede, som de under forrige No. omhandlede, skete nu en let Overgang til dem, som ved Stemmeflerhed afgjorde Sagen. Et saadant egentlig dømmende Concilium dannede Nævningerne efter begge de Sjællandske Lovbøger, og efter Valdemar den II Forordning for Skaane om Jernbyrds Afskaf-

felse. Ligeledes Sandemændene og de fleste Jydske Nævninger.

§. 16. Efter disse foreløbige Bemærkninger om Nævningers Oprindelse i Almindelighed, skulde jeg nu nærmere omhandle de i Jydske Lov forekommende Nævninger; men forinden skal jeg korteligen berøre de første Grundtræk af den Organisation, som de sædvanlige Nævninger havde i Skaane og Sjælland, paa den Tid at Jydske Lov blev given.

Ved en Forordning af Valdemar den anden*) om Jernbyrds Afskaffelse i Skaane, omtrent fra Aaret 1216, blev Indretningen af Nævninger i denne Provinds først ordentligen bestemt, og de ovenfor S. 22-23 berørte ældgamle Bestemmelser i den Skaanske Lov om Herredsnævninger faldt derved bort. Denne Forordning bestemmer Nævningers Brug i Sager om Tyveri, Saar og Manddrab. I hver enkelt Sag udnævnte Sagsøgeren femten Mænd af det Herred**), hvor den Sigtede hørte hjemme, og denne kunde derpaa forkaste de

*) Vel har Schlegel, imod Ancher og Rosenvinge, antaget, at denne Forordning er af Valdemar Atterdag; Litterat. Tid. 1822 S. 414-415; men at denne Mening uden Tvivl er urigtig, skal blive godtgjort i Afsnittet om den Skaanske Lovgivning.

**) I Sager om Saar synes dog Mændene at være tagne ikke af Herredet, men af Kirkesognet;

tre, hvorefter de øvrige tolv Mænd skulde, paa den 15de Dag, afgjøre Sagen ved deres Ed til Tinge efter de fleste Stemmer. Faldt Stemmerne lige paa begge Sider, udnævnte man endnu 6 Mænd, som tiltraadte hine 12, for i Forening med dem at afgjøre Sagen; og saaledes vedblev man med at tilkalde 6 Mænd, indtil der fremkom Pluralitet paa en af Siderne. Ved denne lidet hensigtsmæssige Fremgangsmaade kunde det altsaa skee, at Nævnen undertiden kom til at bestaa af 18, 24 eller flere Mænd.

Efter begge de Sjællandske Lovbøger bleve i Sjælland Nævningerne, ligesom i Skaane, udnævnte for hver enkelt Sag af Sagsøgeren iblandt Herredsmændene. De brugtes især i Sager om Manddrab, Afhug og Saar, Hor, Mordbrand, Tyveri, Ran, Herværk og alle fyrgetyve Marks Sager; men deres Antal var efter Sagens Beskaffenhed forskjelligt. Som oftest blev der udvævnt 16 Mænd, men undertiden ikkun 10, og af disse havde den Sagsøgte Ret til at forkaste 3, hvorpaa de øvrige tretten eller syv afgjorde Sagen med Ed efter de fleste Stemmer.

ff. Forordningens danske Text med den gl. latinske Text i Resens Vitherlagsret S. 642-643. For Herværk bestemmer Forordningen udtrykkeligen, at den Sigtede skulde værge sig med Nævn af Kirkesognet.

See forøvrigt Rosenvinges Lovhist. I. §. 76 (jfr. Rettelser II. S. 259), og det der Citerede.

I den Jydske Lovbog forekomme især fem forskjellige Slags egentlige Nævninger, nemlig: A. de faste Nævninger. B. Herredsnævninger. C. Skibsnævninger. D. Bispopsnævninger; og E. Nævn af Kirkesognet.

A. Om de faste Nævninger (forne Nævninger; Ransnævn).

§. 17. Ligesom Sandemændene vare de faste Nævninger ifølge J. L. 2—51 otte i hvert Herred, 2 i hver Fjerding; men de bleve udnævnte af Bønderne selv, som skulde komme med dem til det næste Ting efter Helligtrekongersdag, og tilkjendegive Kongens Ombudsmand hvem de havde udmeldt, hvorpaa Ombudsmanden tog disse i Ed. Forsømte Bønderne at udmelde Nævninger skulde Ombudsmanden selv gjøre saadant. Nævningerne vare i deres Bestilling et Aar, da Udmeldelse af ny Nævninger fandt Sted. De skulde være Adelbønder, ej Bryder eller Landboer, i det mindste eje 3 Mark, samt være bosatte i Herredet (2—57). De skulde sværge om Ran, Tyveri og Vaadesgjerninger (2—40 ff.), og Sagsøgeren aflagde forinden aasvoren Ed. Sagen afgjordes efter de fleste Stemmer; men faldt disse lige paa hver Side, tiltraadte tre Nævninger af det næste

Herred, hvorved der altsaa maatte fremkomme Pluralitet for en af Meningerne (2-55). Forinden Nævningerne svore i Sagen skulde de søge at udsporge Sandheden, og raadføre sig med Herredsmændene, og deres Kjendelse kunde kuldkastes ved de fleste og bedste Herredsmænd, udentvivl i Forening med Bisfoppen, ligesom Sandemænds Kjendelse. J. L. 2—42, 53; jfr. Thord Degn Art. 18 og 22.

De mærkeligste Forskjelsposter imellem de Skaansk-Sjællandske og disse Jydske Nævninger vare saaledes:

1) Forskjelligt Antal; hine 7, 12 og 13; de Jydske 8.

2) De første udnævntes af Sagsøgeren; de sidste derimod af Herredsmændene eller Ombudsmanden.

3) Hine udmeldtes for hver enkelt Sag; disse for alle Sager af et vist Slags i et helt Aar.

4) Hine aflagde blot engang Ed, nemlig ved Sagens Paakjendelse; disse aflagde derimod baade en almindelig Ed ved Bestillingens Tiltrædelse (2—51), og desforuden Ed i hver enkelt Sag (2—43).

5) Ved hines Kjendelse blev Sagen endelig afgjort; men de Jydske Nævningers Kjendelse var Revision undergiven, og kunde omstødes af Bisfoppen og de bedste Herredsmænd.

6) Med Hensyn til de under Nævningerne henlagte Sager var Omfanget af deres Jurisdiction meget forskjelligt i de tre Provindser.

7) Endelig fandt der ogsaa en stor Mængde indbyrdes Afvigelser Sted imellem de tre Provindser, saavel med Hensyn til, under hvilke Betingelser Sagsøgeren kunde fordre den lovbestemte Sag afgjort ved disse Dommere, eller den Sigtede unddrage sig derfra, som med Hensyn til Formaliteterne og den hele Fremgangsmaade under Proceduren.

Saafremt det paa de ovenfor udviklede Grunde maa antages, at Sandemændsindretningen er meget gammel i Jylland, og organiseret længe førend Jydske Lov blev forfattet, kan der næppe være nogen Tvivl om, at det samme har været Tilfældet med de her omhandlede faste Nævninger, som have saa meget tilfælleds med og udgjorde det naturlige Overgangsled til hine. Hvad jeg ovenfor S. 9—12 har søgt at vise, at den Maade, hvorpaa Sandemændsindretningen er behandlet i Loven, røber at det ikke var nogen ny, men tvertimod en gammel fuldstændig udviklet Indretning, som deri blev optagen, er ogsaa for største Delen gjeldende med Hensyn til disse Nævninger, hvilket let vil bemærkes ved en nøje Gjennemlæsning af de Capitler, som behandle denne Materie, nemlig 2—40, 43; 57; 60, 62. Saaledes findes t. Ex. lignende Dunkelheder ved Fremsættelsen af de tinglige Formaliteter, som ovenfor er

bemærket om Sandemændene, og dog har Lovgiveren selv undertiden tilføjet en Forklaring over enkelte forældede, og formodentligen fra de forrige Love optagne Udtryk: 2—40. Nefningæ sculæ swæræ um handran, boran oc jorthran, *thær summæ kallæ markran*, etc. — A thet annet thing tha göres fyrstæ thing nyt, *thæt ær*: at twa mæn witnæ ællær fleræ, at thet ær theræ withermals thing etc...; oc sithen swæræ han thær sac giver (ɔ: Sagsøgeren aflagde aasvoren Ed.). A thet thrithi thing sculæ nefningæ æntigh swæræ hanum, ther sak worth given, til rans eth frá. Her siges altsaa udtrykkeligen, at Nævningerne skulde afgjøre Sagen paa det tredie Ting, men hvilket ikke godt stemmer med 2—42 og 53. 2—42 bestemmer nemlig, at paa tredie Ting "tha sculæ nefningæ *tildömes* at sværæ ræt" (jfr. om disse dunkle Udtryk foran S. 11), og derefter skulde de søge at raadføre sig med de bedste Herredsmænd om hvad de skulde sværge; men sammenholdes nu hermed 2—53, som beretter, at Nævningerne ej maatte have mindre end syv Nætters Rum til at undersøge Sagen, er det klart, at Nævningerne, uagtet de bestemte Ord i 2—40, egentligen først kom til at sværge paa det fjerde Ting, ligesom forhen er antaget om Sandemænd; jfr. S. 10, og Anchers Anmærkning til J. L. S. 278-279.

* Osterson beretter i sit Glossarium, 2den Udg.

S. 570, at de her omhandlede Nævninger kaldtes κατ᾽ ἐξοχὴν "Ransnævninger," endskjønt de som ovenanført havde flere Slags Sager at afgjøre end Ran (jfr. Christ. III. Dronningborgske Reces Art. 16; Koldingske Art. 27); men herved er det mærkeligt, at det samme allerede er Tilfældet i selve den Jydske Lovbog; see 2—6: sannendmen oc *ransnefning* mughe sueræ... alle time a aræt, forthi at morther *oc thyf* oc ransmen the frithe engi man. 2—68: Thæn man thær fæld ær meth *ransnæfningæ* o. s. v.; jfr. 2—5 i Slutningen. Denne særdeles Benævnelse maa altsaa have været gængse og brugelig førend Loven blev forfattet *).

I J. L. 2—61-62 bestemmes der, at Nævningerne ikke skulde sværge om fælleds Gods, Pant, Gjeld og Borgen, men at disse Sager derimod skulde afgjøres ved Tyltered. Hertil maa nu have været en særdeles Anledning, da det vistnok ellers ikke kunde falde Lovgiveren ind, efterat han allerede i 2—40 havde fastsat, hvilke Sager der skulde henhøre under Nævningerne, derefter særligen at bestemme, at de ikke maatte befatte sig netop med de i 2—61-62 nævnte Sager. Aarsagen hertil har der-

*) Maaske have disse Nævninger oprindeligvis blot haft Sager om Ran at afgjøre, hvilken Forbrydelse med særdeles Nøjagtighed og Fuldstændighed er behandlet i Jydske Lov.

for uden tvivl været, at Nævningerne forhen havde uretteligen søgt at udvide deres Jurisdiction til hine Sager, hvorfor Lovgiveren fandt det fornødent, udtrykkeligen at forbyde saadant. Men er denne Formodning rigtig, saa godtgjør dette ogsaa den her omhandlede Nævnings-Indretnings Existents en rum Tid før Jydske Lov blev til, da der ellers ikke kunde være Tale om nogen ulovlig Udvidelse af den samme tilkommende Jurisdiction.

Ifølge det foran Udviklede kan jeg ikke være enig med Hr. Professor Paulsen, naar denne Lærde, støttende sig paa den gamle Slesvigske Stadsret, antager, at der i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede endnu ikke gaves Nævninger paa Landet i Jylland; l. c. S. 178-179. At der i Stadsretten ikke findes noget Spor til Nævninger i Byen Slesvig kan ifølge det ovenfor S. 13-17 Anførte ingenlunde bevise hvad det skulde, saameget mindre, da Stadsretten dog omtaler Sandemænd. Vigtigere er derfor den af Hr. Professoren anførte §. 28 i Stadsretten, som synes at vise, at der ej heller paa den Tid fandtes Nævninger paa Landet: Item *ruricola*, qvi *rapinam* fecerit in rebus civium.... non deprehensus excusabitur *ad propriam ecclesiam duodecimo juramento* etc.; jfr. §. 27. Men uden tvivl sigter denne og flere lignende Bestemmelser i Stadsretten, som omtale Borgernes Mellemværende med Bønder, enten blot til Stadens eget Landdi-

strict*), eller dog i det højeste til de andre omliggende Landsbyer, hvis Beboere plejede at indfinde sig i Slesvig som nærmeste Kjøbstæd, og med Hensyn til hvad jeg ovenfor S. 5 og 17, jfr. forrige Hefte S. 271, har bemærket, kan jeg derfor ikke indrømme, at hine §§. i Stadsretten bevise Hr. Professorens Paastand om Nævningers Alder i Jylland, i det mindste ikke hvad de nordligere Dele af dette Land angaar**). Seer man hen til Nævningernes Ælde i de andre danske Provindser, vil det vistnok ogsaa findes at være altfor sildigt ansat, naar man vilde antage, at de først i det 13de Aarhundrede bare opkomne i Jylland. Saaledes findes Nævninger, som ovenfor omhandlet, allerede i den Skaanske og i den Sjællandske Kirkeret (circa 1162-1171). I Valdemars Sjællandske Lov, der, som jeg nærmere skal bevise, i det mindste maa antages at være fra Forstningen af det 13de Aarhundrede, finde vi allerede Nævningsindretningen fuldkommen organiseret paa den foran Side 28 berørte Maade; og dog godtgjøre flere Omstændigheder, at saadant ikke var no-

*) Jfr. forrige Hefte Side 261, og den ny Slesv. Stadsret Cap. 16 og 17.

**) Jus Slesv. antiq. §§. 27 & 28 findes ogsaa ligefrem optagne i den ny Slesvigske Stadsret Cap. 32 og 35; og §. 28 ligeledes i Flensborgs Skraa Art. 123 (125); jfr. dog den ældre latinske Flensborgske Stadsret (Flotov.) §. 35.

get nyt, men tvertimod meget ældre end Lovbogen*). Men at Nævningsindretningen skulde være yngre i Jylland, end i de øvrige Provindser, forekommer mig at stride imod al Rimelighed; thi endskjønt at Jydske Lov ved sine Bestemmelser herom, saaledes som det deels allerede er beviist, deels i det Efterfølgende om de øvrige Slags Nævninger skal vorde godtgjort, i Hovedsagen ikkun gik ud paa at fremstille den allerede da i Jylland gjeldende Ret, saa vil man dog, naar man betragter hvorledes denne Indretning paa den Tid var beskaffen i Sjælland og Skaane, let bemærke, at hin Provinds ikke blot havde mange flere Afarter af Nævninger, foruden den deraf udsprungne Sandemændsindretning, end disse, men at ogsaa Indretningen hist allerede havde udviklet sig til en Fuldkommenhed i sin Organisation (jfr. foran S. 30 No. 2, 3 og 5), som den hverken da havde erholdt, eller siden ganske opnaaede i de sidstmeldte Provindser.

*) See til Ex. 2—42, hvor det som Undtagelse fra den almindelige Regel, at ellers alle Slags Ransfager afgjordes ved Nævninger, hedder: Thæt scal man witæ, at hwærkæn foræ jorthran ællær for skoghran, ællær for withscor, *tha havær thær aldræ wæret minnæ til, at thær tox næfnd foræ.*

B. Om Herredsnævningerne.

§. 18. De Jydske Herredsnævninger havde megen stor Lighed med de Sjællandske og Skaanske (jfr. Side 27-28). De brugtes efter J. L. 3—64 ikkun i Sager om Falsk, Mordbrand og Stirov, og vare tolv Mænd af Herredet, 3 af hver Fjerding, som af Ombudsmanden eller en anden uinteresseret Mand bleve ud-nævnte for ethvert enkelt Tilfælde. De Udnævnte maatte ej være beslægtede med nogen af Parterne, og den Sagsøgte kunde forkaste sin aabenbare Uven. Sagsøgeren aflagde først aasvoren Ed, og enhver af Nævningerne skulde, som Loven siger, sværge den Sigtede til eller fra, det vil sige udtrykkeligen aflægge Ed enten imod den Skyldige eller til Fordel for ham.

Jeg har allerede Side 26 bemærket, at der efter min Mening ved disse Herredsnævninger, ligesom ved de gamle Skaanske (Side 22-23), udfordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saa at det til at fælde ham var tilstrækkeligt, at en enkelt af Nævningerne svor imod ham. Denne Mening støtter jeg paa følgende Grunde:

1) Loven har aldeles ikke berørt, hvorledes der skulde forholdes naar disse Nævninger ikke vare enige i deres Kjendelse, saaledes som dette ved andre Lejligheder omhyggeligen findes bestemt (jfr. J. L. 2—7, 55 og 79, samt 1—52)

2) Udtrykkene "at wæries meth hæræts næfnd" (jfr. den Sjællandske Kirkeret), og "forthi at ængi man scal nöthæs til at wæriæ sik meth sine uwinæ" tale ogsaa for, at der forudsættes Enstemmighed ligesom hos Mededsmænd, saameget mere, som Loven i Forbindelse dermed ligesom sammenstiller disse Nævninger med Kjønsnævninger; thi naar det hedder: "han ma oc i then logh wrækæ sin openbarlik uwin, *swa sum fyrræ ær sagth*"*), saa sigtes herved til Bestemmelserne i I—1 om Kjønsnævninger; men hos disse, som Mededsmænd, fordredes jo Enstemmighed for at værge den Sigtede.

3) Paa anden Maade veed jeg ikke at forklare mig den Sætning i Loven: "the thær næfnd worthæ, the sculæ æntigh swæræ hin, thær for sak ær, til æthe fra, *forthi the mughæ ængi man thighæ af sin hals ællær af sinæ fiurtiughæ mark.*" Saafremt Menin-

*) Vel har Hr. Professor Rosenvinge i Dissertats II. p. 175, N. J. A. 22 S. 31, antaget, at denne Henvisning, som mangler i det Flensb. Haandskrift, er en sildigere Tilsætning; men næppe med tilstrækkelig Grund. Benævnte Haandskrift har netop i dette Kapitel flere betydelige Udeladelser; see Anchers Udgave Not. 1099-1101, jfr. Rosenvinges Dissertats I. p. 112; N. J. A. 14 Side 101-102.

gen af den første Del af denne Passus hemlig skulde være, at det, for at fælde nogen ved disse Nævninger, var nødvendigt, at Pluraliteten af dem udtrykkeligen svor ham Gjerningen over, og det altsaa fulgte af sig selv, at den Sigtede indtil dette Skete var at ansee som ufældet, saa sees det ikke, hvorledes Lovgiveren er kommen til at tilføje det under denne Forudsætning høist forunderlige Ræsonnement, at Nævningerne ikke ved deres Tavshed maatte fælde den Sigtede*). Aabenbart sigtes derimod herved til den under Nævningernes første Udvikling af Mededsmænd herskende Regel, at en enkelt Nævnings simple Vægring for at sværge til Fordel for den Paagjeldende bragte Nævnen til at briste for ham, jfr. Side 20 og 23; og at nu en saadan simpel Vægring (at thighæ) ikke skulde være nok til at fælde den Sigtede, men at Nævningen burde udtrykkeligen beedige sin Overbevisning om hans Skyld, er derfor alene Hensigten med hin Bestemmelse. Men deraf fulgte endnu aldeles ikke, at Sagen skulde afgjøres efter Stemmeflerhed, hvorimod de Jydske Herredsnævninger i saa Henseende kom til at staa paa samme Udviklingstrin som

*) Et ganske andet Ræsonnement vil man i samme Anledning finde hos Thord Degn Artikel 62.

de i Skaanske og Sjællandske Kirkeret ommeldte Nævninger; jfr. ovenfor Side 24 ff.

4) Ved Erik Glippings Jydske Forordning af 1284 blev det først udtrykkeligen bestemt, at **Herredsnævningerne skulde afgjøre Sagen efter de fleste Stemmer***), hvilket jo vilde have været unødvendigt at fastsætte, hvis saadant allerede havde været Regel efter Lovbogen, til hvilken dog Forordningen med Hensyn til andre processuale Regler udtrykkeligen henviser.

*) Denne Forordning indeholder desforuden følgende ny mærkelige Bestemmelser om bemeldte Nævninger: 1) De skulde ikke udnævnes umiddelbart af Ombudsmanden, men denne skulde, med Herredsmændenes Raad, udnævne en uvillig Mand (nominatus ad nominandum. Thord Degn Artikel 72), som atter skulde udnævne de 12 Herredsnævninger. 2) Kun de Mænd maatte udnævnes, som da vare tilstæde paa Tinget; jfr. Thord Degn Art. 38. Heraf førte de efter den Tid sædvanligst Navn af Stokkenævninger, Lat. denominati, til Ex. i Thord D. Artikler. 3) Deres Kjendelse blev, ligesom Sandemænds og Ransnævningers, sat under Revision af Bispoppen og de bedste Bygdemænd. 4) Endelig blev deres Jurisdiction betydeligen udvidet, i det de nu tillige skulde sværge i Sager om Husfred, Gaardfred og Kirkefred (hvortil senere kom Tingfred, Thord Degn Artikel 69).

Det er af denne Fremstilling klart, at disse Nævninger, i Henseende til Fuldkommenhed i Organisation, stode i flere Punkter langt tilbage for Sandemænd og Ransnævninger, hvortil Aarsagen rimeligviis har ligget deri, at de under deres Jurisdiction henlagte Sager vare af de sjældnere forefaldende, der ikke gave dem saamegen praktisk Anledning til fuldstændigere at udvikle sig, som derimod hine tvende Instituter havde. Det forekommer mig derhos, at Lovconcipisterne have alt for tro udskrevet Capitlet om Herredsnævninger af en ældre Lov, og derover glemt bedre at organisere dem efter det Forbillede, som de havde i Sandemænd og de faste Nævninger; hvorfor det, som Forordningen af 1284 viser, heller ikke varede længe, inden man følte Trang til indgribende Forbædringer ved samme. Herved tror jeg ogsaa, at min forhen fremsatte Paastand om, at Indretningerne af Sandemænd og de faste Nævninger ere optagne i Loven omtrent saaledes som de allerede da vare bestaaende, i høj Grad bestyrkes; thi skulde de Fortrin, som samme havde fremfor baade de Jydske Herredsnævninger og Nævningerne i de andre Provindser, være Forbædringer, som Jydske Lov havde indført, saa forekommer det mig ganske uforklarligt, hvorledes man da i den samme Lov saa aldeles kunde forsømme Herredsnævningerne, uagtet de til disse overdragne Sager netop vare af det vigtigste og betydeligste Slags. At derfor samtlige tre Indretnin-

get udentvivl bør antages at være indførte i Loven omtrent saaledes som de allerede forud existerede i Jylland, vil ogsaa vinde ny Bestyrkelse, naar vi nu kaste et Blik tilbage paa, hvorledes Sagerne, som de havde at afgjøre, ifølge det Side 7, 29 og 37 Anførte, vare fordelte imellem dem; thi denne Fordeling synes aabenbart ikke at see ud til at være med Plan indført af Lovgiveren, men bærer tvertimod Præg af at være for en stor Del tilfældigvis opstaaet, i det Sandemænd og Ransnævninger udentvivl efterhaanden have faaet deres Jurisdiction udvidet til flere Sager end dem, som de oprindeligvis havde at afgjøre; jfr. S. 19 og 33-34.

C. Om Skibsnævninger.

§. 19. Disse Nævninger, som alene omtales i Jydske Lov, skulde afgjøre Trvistigheder imellem Styresmanden ɔ: Forstanderen for en Styreshavn, og Havnebønderne; 3—5, 12. De benævnes i Loven Styresmænd, Skibsnævninger eller Farvidnævninger (jfr. Anchers Anmærkninger til Jydske Lov Side 310 og 344), og at det ikke var nogen da indført ny Indretning røber Loven ikke blot ved de forskjellige Benævnelser, som gives dem, men ogsaa paa det bestemteste ved Udtrykkene i 3—5: skipsnefningæ, *ther summæ kallæ* farwithnefningæ. Ligeledes er deres Udmeldelse, Antal og øvrige Organisation forbigaaet med den dybeste

Tavshed, og maa altsaa have været almindeligen bekjendt der i Landet.

D. Om Biskopsnævninger.

§. 20. Disse Nævninger, som ikkun fandtes i de Provindser, der vare underlagte den Jydske Lovs Herredømme, omhandles i Lovens 2—78-86. De vare tvende Mænd af hvert Kirkesogn eller Fjerding, som udnævntes af Sognemændene og edsæstedes af Ombudsmanden. Hvert Aar skulde ny udnævnes, og de skulde ikke sværge om nogen anden Sag end om Helligbrøde, det er om nogen sloges paa Helligdage, og ikke højere end om 3 Mark*). Kunde de tvende Nævninger ikke forenes om deres Kjendelse, skulde en tredie Biskopsnævning af næste Sogn eller Fjerding træde til, for at afgjøre Sagen. Saadanne Sager om Helligbrøde bleve anlagte og forfulgte af Biskoppens Ombudsmænd, i hvilken Henseende adskillige Regler ere foreskrevne i Lovbogen.

Her er nu den i forrige Hefte Side 270 nævnte Forordning for Fyn af 1228 af megen Vigtighed, da den ikke alene paa det bestemteste godtgjør, at Biskopsnævningerne, som i Forordningen kaldes

*) I Skaane og Sjælland skulde derimod den der sigtedes for Helligbrøde værge sig med Tyltered. Skaanske Kirkeret Artikel 14; Sjællandske K. R. Thorkel. Udg. S. 18.

nominati v. denominati episcopi, vare ligesom de øvrige forhan omtalte, en bestaaende Indretning længe førend Jydske Lov udkom, men ogsaa viser, hvor nøje denne Lovs Concipister have holdt sig til den ældre Jydske Ret, uden at tillade sig indgribende Forandringer i samme; thi næsten samtlige de Retsregler, som Forordningen allerede forudsætter som jus antiqvum, og som den netop gik ud paa, forsaavidt Fyn angik, at forandre, staa endnu i Jydske Lov som gjeldende Ret. Naar det nemlig i Forordningen hedder: "Episcopus in hoc eciam *abrenunciavit juri suo*, ut officialis ejus neqvaqvam possit denominatos episcopi inducere ad jurandum super hælgæbrot, *nisi lesus prius in placito conqveratur, vel manifesta sit lesio*," saa har Jydske Lov 2—82 endnu den gamle Regel: thighe the bathæ, thær hælghæbrot gorthe, oc æræ satæ, tha ma umbesman tho sækgive hvem han wil. Fremdeles siger Forordningen: "Insuper eciam qvod dicitur hællæbrot *ultra non ventilabitur ad ecclesiam*;" Jydske Lov 2- 80 derimod: tha sculæ næfningæ um (hælghæbrot) skiliæ, hæmmæ at kyrki, oc æi a thingi. Naar det i Forordningens sidste §. hedder: "officiales *episcopi* de cetero (ɔ: *in posterum*) habeant partem (potestatem) *conjurandi* (?) denominatos," saa synes herved at sigtes til den i Jydske Lov 2—78 indførte Bestemmelse: umbosman scal them i ethæ (jfr.

Ancher I. Side 434), men hvorved der uden tvivl menes Kongens Ombudsmand, ligesom i 2—4 og 51. Endelig bevilger Kongen i Slutningen af Forordningen Biskoppen Halvdelen af disse Nævningers Faldsmaal, hvorimod Jydske Lov 2—79 tillægger Kongen alene samme. Det eneste af jus antiqvum, som ved Forordningen blev afskaffet, og som heller ikke findes i Jydske Lov, er dette: Episcopus deponet illud hælghæbrot, qvod *autumpnale* dicitur;" thi Høsthelligt, som dog ogsaa forekommer i de andre Provindsers Love *), omtales ikke i Jydske Lov 2—83.

Forøvrigt maa Aarsagen til, at Lovconcipisterne, skjønt Jydske Lov vistnok ogsaa var bestemt for Fyn, ikke have taget Hensyn til denne Forordning, udentvivl søges deri, at den egentligen blot er en imellem Fynboerne og deres Bisp, under Kongens Mægling og Authorisation, indgaaet frivillig Forening, som Kongen ikkun ved visse Opofrelser havde bevirket, og som efter sin Natur maatte ansees at forblive uforandret ved hin almindelige Lovgivning.

E. Om Kirkenævn.

§. 21. Fra de nyligen omhandlede Biskopsnævninger bør de saakaldte Kirkenævninger (nefnd

*) Skaanske og Sjællandske Kirkeret l. c.; Er. Sjællandske Lov 3—23; Helsingborgske Stadsret Cap. 42; Roskilde Stadsret Cap. 5.

get nyt, men tvertimod meget ældre end Lovbogen*). Men at Nævningsindretningen skulde være yngre i Jylland, end i de øvrige Provindser, forekommer mig at stride imod al Rimelighed; thi endskjønt at Jydske Lov ved sine Bestemmelser herom, saaledes som det deels allerede er beviist, deels i det Efterfølgende om de øvrige Slags Nævninger skal vorde godtgjort, i Hovedsagen ikkun gik ud paa at fremstille den allerede da i Jylland gjeldende Ret, saa vil man dog, naar man betragter hvorledes denne Indretning paa den Tid var beskaffen i Sjælland og Skaane, let bemærke, at hin Provinds ikke blot havde mange flere Afarter af Nævninger, foruden den deraf udsprungne Sandemændsindretning, end disse, men at ogsaa Indretningen hist allerede havde udviklet sig til en Fuldkommenhed i sin Organisation (jfr. foran S. 30 No. 2, 3 og 5), som den hverken da havde erholdt, eller siden ganske opnaaede i de sidstmeldte Provindser.

*) See til Ex. 2—42, hvor det som Undtagelse fra den almindelige Regel, at ellers alle Slags Ranssager afgjordes ved Nævninger, hedder: Thæt scal man witæ, at hwærkæn foræ jorthran ællær for skoghran, ællær for withscor, *tha havær thær aldræ wæret minnæ til, at thær tox næfnd foræ.*

B. Om Herredsnævningerne.

§. 18. De Jydske Herredsnævninger havde megen stor Lighed med de Sjællandske og Skaanske (jfr. Side 27-28). De brugtes efter J. L. 3—64 ikkun i Sager om Falsk, Mordbrand og Stirov, og vare tolv Mænd af Herredet, 3 af hver Fjerding, som af Ombudsmanden eller en anden uinteresseret Mand bleve udnævnte for ethvert enkelt Tilfælde. De Udnævnte maatte ej være beslægtede med nogen af Parterne, og den Sagsøgte kunde forkaste sin aabenbare Uven. Sagsøgeren aflagde først aasvoren Ed, og enhver af Nævningerne skulde, som Loven siger, sværge den Sigtede til eller fra, det vil sige udtrykkeligen aflægge Ed enten imod den Skyldige eller til Fordel for ham.

Jeg har allerede Side 26 bemærket, at der efter min Mening ved disse Herredsnævninger, ligesom ved de gamle Skaanske (Side 22-23), udfordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saa at det til at fælde ham var tilstrækkeligt, at en enkelt af Nævningerne svor imod ham. Denne Mening støtter jeg paa følgende Grunde:

1) Loven har aldeles ikke berørt, hvorledes der skulde forholdes naar disse Nævninger ikke vare enige i deres Kjendelse, saaledes som dette ved andre Lejligheder omhyggeligen findes bestemt (jfr. J. L. 2—7, 55 og 79, samt 1—52)

tre, hvorefter de øvrige tolv Mænd skulde, paa den 15de Dag, afgjøre Sagen ved deres Ed til Tinge efter de fleste Stemmer. Faldt Stemmerne lige paa begge Sider, udnævnte man endnu 6 Mænd, som tiltraadte hine 12, for i Forening med dem at afgjøre Sagen; og saaledes vedblev man med at tilkalde 6 Mænd, indtil der fremkom Pluralitet paa en af Siderne. Ved denne lidet hensigtsmæssige Fremgangsmaade kunde det altsaa skee, at Nævnen undertiden kom til at bestaa af 18, 24 eller flere Mænd.

Efter begge de Sjællandske Lovbøger bleve i Sjælland Nævningerne, ligesom i Skaane, udnævnte for hver enkelt Sag af Sagsøgeren iblandt Herredsmændene. De brugtes især i Sager om Manddrab, Afhug og Saar, Hor, Mordbrand, Tyveri, Ran, Herværk og alle fyrgetyve Marks Sager; men deres Antal var efter Sagens Beskaffenhed forskjelligt. Som oftest blev der udvævnt 16 Mænd, men undertiden ikkun 10, og af disse havde den Sagsøgte Ret til at forkaste 3, hvorpaa de øvrige tretten eller syv afgjorde Sagen med Ed efter de fleste Stemmer.

ffr. Forordningens danske Text med den gl. latinske Text i Resens Vitherlagsret S. 642-643. For Herværk bestemmer Forordningen udtrykkeligen, at den Sigtede skulde værge sig med Nævn af Kirkesognet.

See forøvrigt Rosenvinges Lovhist. I. §. 76 (jfr. Rettelser II. S. 259), og det der Citerede.

I den Jydske Lovbog forekomme især fem forskjellige Slags egentlige Nævninger, nemlig: A. de faste Nævninger. B. Herredsnævninger. C. Skibsnævninger. D. Bispkopsnævninger; og E. Nævn af Kirkesognet.

A. Om de faste Nævninger (sorne Nævninger; Ransnævn).

§. 17. Ligesom Sandemændene vare de faste Nævninger ifølge J. L. 2–51 otte i hvert Herred, 2 i hver Fjerding; men de bleve udnævnte af Bønderne selv, som skulde komme med dem til det næste Ting efter Helligtrekongersdag, og tilkjendegive Kongens Ombudsmand hvem de havde udmeldt, hvorpaa Ombudsmanden tog disse i Ed. Forsømte Bønderne at udmelde Nævninger skulde Ombudsmanden selv gjøre saadant. Nævningerne vare i deres Bestilling et Aar, da Udmeldelse af ny Nævninger fandt Sted. De skulde være Adelbønder, ej Bryder eller Landboer, i det mindste eje 3 Mark, samt være bosatte i Herredet (2–57). De skulde sværge om Ran, Tyveri og Vaadesgjerninger (2—40 ff.), og Sagsøgeren aflagde forinden aasvoren Ed. Sagen afgjordes efter de fleste Stemmer; men faldt disse lige paa hver Side, tiltraadte tre Nævninger af det næste

Herred, hvorved der altsaa maatte fremkomme Pluralitet for en af Meningerne (2–55). Forinden Nævningerne svore i Sagen skulde de søge at udspørge Sandheden, og raadføre sig med Herredsmændene, og deres Kjendelse kunde kuldkastes ved de fleste og bedste Herredsmænd, udentvivl i Forening med Biskoppen, ligesom Sandemænds Kjendelse. J. L. 2–42, 53; jfr. Thord Degn Art. 18 og 22.

De mærkeligste Forskjelsposter imellem de Skaansk-Sjællandske og disse Jydske Nævninger vare saaledes:

1) Forskjelligt Antal; hine 7, 12 og 13; de Jydske 8.

2) De første udnævntes af Sagsøgeren; de sidste derimod af Herredsmændene eller Ombudsmanden.

3) Hine udmeldtes for hver enkelt Sag; disse for alle Sager af et vist Slags i et helt Aar.

4) Hine aflagde blot engang Ed, nemlig ved Sagens Paakjendelse; disse aflagde derimod baade en almindelig Ed ved Bestillingens Tiltrædelse (2–51), og desforuden Ed i hver enkelt Sag (2–43).

5) Ved hines Kjendelse blev Sagen endelig afgjort; men de Jydske Nævningers Kjendelse var Revision undergiven, og kunde omstødes af Biskoppen og de bedste Herredsmænd.

6) Med Hensyn til de under Nævningerne henlagte Sager var Omfanget af deres Jurisdiction meget forskjelligt i de tre Provindser.

7) Endelig fandt der ogsaa en stor Mængde indbyrdes Afvigelser Sted imellem de tre Provindser, saavel med Hensyn til, under hvilke Betingelser Sagsøgeren kunde fordre den lovbestemte Sag afgjort ved disse Dommere, eller den Sigtede unddrage sig derfra, som med Hensyn til Formaliteterne og den hele Fremgangsmaade under Proceduren.

Saafremt det paa de ovenfor udviklede Grunde maa antages, at Sandemændsindretningen er meget gammel i Jylland, og organiseret længe førend Jydske Lov blev forfattet, kan der næppe være nogen Tvivl om, at det samme har været Tilfældet med de her omhandlede faste Nævninger, som have saa meget tilfælleds med og udgjorde det naturlige Overgangsled til hine. Hvad jeg ovenfor S. 9—12 har søgt at vise, at den Maade, hvorpaa Sandemændsindretningen er behandlet i Loven, røber at det ikke var nogen ny, men tvertimod en gammel fuldstændig udviklet Indretning, som deri blev optagen, er ogsaa for største Delen gjeldende med Hensyn til disse Nævninger, hvilket let vil bemærkes ved en nøje Gjennemlæsning af de Capitler, som behandle denne Materie, nemlig 2—40, 43; 57; 60, 62. Saaledes findes t. Ex. lignende Dunkelheder ved Fremsættelsen af de tinglige Formaliteter, som ovenfor er

bemærket om Sandemændene, og dog har Lovgiveren selv undertiden tilføjet en Forklaring over enkelte forældede, og formodentligen fra de forrige Love optagne Udtryk: 2—40. Nefningæ sculæ swæræ um handran, boran oc jorthran, *thær summæ kallæ markran*, etc. — A thet annet thing tha göres fyrstæ thing nyt, *thæt ær*: at twa mæn witnæ ællær fleræ, at thet ær theræ withermals thing etc...; oc sithen swæræ han thær sac giver (ↄ: Sagsøgeren aflagde aasvoren Ed.). A thet thrithi thing sculæ nefningæ æntigh swæræ hanum, ther sak worth given, til rans eth frá. Her siges altsaa udtrykkeligen, at Nævningerne skulde afgjøre Sagen paa det tredie Ting, men hvilket ikke godt stemmer med 2—42 og 53. 2—42 bestemmer nemlig, at paa t r e d i e Ting "tha sculæ nefningæ *tildömes* at swæræ ræt" (jfr. om disse dunkle Udtryk foran S. 11), og d e r e f t e r skulde de søge at raadføre sig med de bedste Herredsmænd om hvad de skulde sværge; men sammenholdes nu hermed 2—53, som beretter, at Nævningerne ej maatte have mindre end syv Nætters Rum til at undersøge Sagen, er det klart, at Nævningerne, uagtet de bestemte Ord i 2—40, egentligen først kom til at sværge paa det fjerde Ting, ligesom forhen er antaget om Sandemænd; jfr. S. 10, og Anchers Anmærkning til J. L. S. 278-279.

* Ostersøn beretter i sit Glossarium, 2den Udg.

S. 570, at de her omhandlede Nævninger kaldtes κατ᾽ ἐξοχὴν "Ransnævninger," endskjønt de som ovenanført havde flere Slags Sager at afgjøre end Ran (jfr. Christ. III. Dronningborgske Reces Art. 16; Koldingske Art. 27); men herved er det mærkeligt, at det samme allerede er Tilfældet i selve den Jydske Lovbog; see 2–6: sannendmen oc *ransnefning* mughe sueræ... alle time a aræt, forthi at morther *oc thyf* oc ransmen the frithe engi man. 2–68: Thæn man thær fæld ær meth *ransnæfningæ* o. s. v.; jfr. 2–5 i Slutningen. Denne særdeles Benævnelse maa altsaa have været gængse og brugelig førend Loven blev forfattet *).

I J. L. 2–61, 62 bestemmes der, at Nævningerne ikke skulde sværge om fælleds Gods, Pant, Gjeld og Borgen, men at disse Sager derimod skulde afgjøres ved Tyltered. Hertil maa nu have været en særdeles Anledning, da det vistnok ellers ikke kunde falde Lovgiveren ind, efterat han allerede i 2–40 havde fastsat, hvilke Sager der skulde henhøre under Nævningerne, derefter særligen at bestemme, at de ikke maatte befatte sig netop med de i 2–61, 62 nævnte Sager. Aarsagen hertil har den

*) Maaske have disse Nævninger oprindeligvis blot haft Sager om Ran at afgjøre, hvilken Forbrydelse med særdeles Nøjagtighed og Fuldstændighed er behandlet i Jydske Lov.

for udentvivl været, at Nævningerne forhen havde uretteligen søgt at udvide deres Jurisdiction til hine Sager, hvorfor Lovgiveren fandt det fornødent, udtrykkeligen at forbyde saadant. Men er denne Formodning rigtig, saa godtgjør dette ogsaa den her omhandlede Nævnings-Indretnings Existents en rum Tid før Jydske Lov blev til, da der ellers ikke kunde være Tale om nogen ulovlig Udvidelse af den samme tilkommende Jurisdiction.

Ifølge det foran Udviklede kan jeg ikke være enig med Hr. Professor Paulsen, naar denne Lærde, støttende sig paa den gamle Slesvigske Stadsret, antager, at der i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede endnu ikke gaves Nævninger paa Landet i Jylland; l. c. S. 178-179. At der i Stadsretten ikke findes noget Spor til Nævninger i Byen Slesvig kan ifølge det ovenfor S. 13-17 Anførte ingenlunde bevise hvad det skulde, saameget mindre, da Stadsretten dog omtaler Sandemænd. Vigtigere er derfor den af Hr. Professoren anførte §. 28 i Stadsretten, som synes at vise, at der ej heller paa den Tid fandtes Nævninger paa Landet: Item *ruricola*, qvi *rapinam* fecerit in rebus civium.... non deprehensus excusabitur *ad propriam ecclesiam duodecimo juramento* etc.; jfr. §. 27. Men uden tvivl sigter denne og flere lignende Bestemmelser i Stadsretten, som omtale Borgernes Mellemværende med Bønder, enten blot til Stadens eget Landdi-

strict*), eller dog i det højeste til de andre omliggende Landsbyer, hvis Beboere plejede at indfinde sig i Slesvig som nærmeste Kjøbstæd, og med Hensyn til hvad jeg ovenfor S. 5 og 17, jfr. forrige Hefte S. 271, har bemærket, kan jeg derfor ikke indrømme, at hine §§. i Stadsretten bevise Hr. Professorens Paastand om Nævningers Alder i Jylland, i det mindste ikke hvad de nordligere Dele af dette Land angaar**). Seer man hen til Nævningernes Ælde i de andre danske Provindser, vil det vistnok ogsaa findes at være altfor sildigt ansat, naar man vilde antage, at de først i det 13de Aarhundrede vare opkomne i Jylland. Saaledes findes Nævninger, som ovenfor omhandlet, allerede i den Skaanske og i den Sjællandske Kirkeret (circa 1162-1171). I Valdemars Sjællandske Lov, der, som jeg nærmere skal bevise, i det mindste maa antages at være fra Førstningen af det 13de Aarhundrede, finde vi allerede Nævningsindretningen fuldkommen organiseret paa den foran Side 28 berørte Maade; og dog godtgjøre flere Omstændigheder, at saadant ikke var no-

*) Jfr. forrige Hefte Side 261, og den ny Slesv. Stadsret Cap. 16 og 17.

**) Jus Slesv. antiq. §§. 27 & 28 findes ogsaa ligefrem optagne i den ny Slesvigske Stadsret Cap. 32 og 35; og §. 28 ligeledes i Flensborgs Skraa Art. 123 (125); jfr. dog den ældre latinske Flensborgske Stadsret (Flotov.) §. 35.

get nyt, men tvertimod meget ældre end Lovbogen*). Men at Nævningsindretningen skulde være yngre i Jylland, end i de øvrige Provindser, forekommer mig at stride imod al Rimelighed; thi endskjønt at Jydske Lov ved sine Bestemmelser herom, saaledes som det deels allerede er beviist, deels i det Efterfølgende om de øvrige Slags Nævninger skal vorde godtgjort, i Hovedsagen ikkun gik ud paa at fremstille den allerede da i Jylland gjeldende Ret, saa vil man dog, naar man betragter hvorledes denne Indretning paa den Tid var beskaffen i Sjælland og Skaane, let bemærke, at hin Provinds ikke blot havde mange flere Afarter af Nævninger, foruden den deraf udsprungne Sandemændsindretning, end disse, men at ogsaa Indretningen hist allerede havde udviklet sig til en Fuldkommenhed i sin Organisation (jfr. foran S. 30 No. 2, 3 og 5), som den hverken da havde erholdt, eller siden ganske opnaaede i de sidstmeldte Provindser.

*) See til Ex. 2—42, hvor det som Undtagelse fra den almindelige Regel, at ellers alle Slags Ransager afgjordes ved Nævninger, hedder: Thæt scal man witæ, at hwærkæn foræ jorthran ællær for skoghran, ællær for withscor, *tha havær thær aldræ wæret minnæ til, at thær tox næfnd foræ.*

B. Om Herredsnævningerne.

§. 18. De Jydske Herredsnævninger havde megen stor Lighed med de Sjællandske og Skaanske (jfr. Side 27-28). De brugtes efter J. L. 3—64 ikkun i Sager om Falsk, Mordbrand og Stirov, og våre tolv Mænd af Herredet, 3 af hver Fjerding, som af Ombudsmanden eller en anden uinteresseret Mand bleve udnævnte for ethvert enkelt Tilfælde. De Udnævnte maatte ej være beslægtede med nogen af Parterne, og den Sagsøgte kunde forkaste sin aabenbare Uven. Sagsøgeren aflagde først aasvoren Ed, og enhver af Nævningerne skulde, som Loven siger, sværge den Sigtede til eller fra, det vil sige udtrykkeligen aflægge Ed enten imod den Skyldige eller til Fordel for ham.

Jeg har allerede Side 26 bemærket, at der efter min Mening ved disse Herredsnævninger, ligesom ved de gamle Skaanske (Side 22-23), udfordredes Enstemmighed til den Sigtedes Frifindelse, saa at det til at fælde ham var tilstrækkeligt, at en enkelt af Nævningerne svor imod ham. Denne Mening støtter jeg paa følgende Grunde:

1) Loven har aldeles ikke berørt, hvorledes der skulde forholdes naar disse Nævninger ikke vare enige i deres Kjendelse, saaledes som dette ved andre Lejligheder omhyggeligen findes bestemt (jfr. J. L. 2—7, 55 og 79, samt 1—52)

2) Udtrykkene "at wæries meth hærætz næfnd" (jfr. den Sjællandske Kirkeret), og "forthi at ængi man scal nöthæs til at wæriæ sik meth sine uwinæ" tale ogsaa for, at der forudsættes Enstemmighed ligesom hos Mededsmænd, saameget mere, som Loven i Forbindelse dermed ligesom sammenstiller disse Nævninger med Kjønsnævninger; thi naar det hedder: "han ma oc i then logh wrækæ sin openbarlik uwin, *swa sum fyrræ ær sagth*" *), saa sigtes herved til Bestemmelserne i I–4 om Kjønsnævninger; men hos disse, som Mededsmænd, fordredes jo Enstemmighed for at v æ r g e den Sigtede.

3) Paa anden Maade veed jeg ikke at forklare mig den Sætning i Loven: "the thær næfnd worthæ, the sculæ æntigh swæræ hin, thær for sak ær, til æthe fra, *forthi the mughæ ængi man thighæ af sin hals ællær af sinæ fiurtiughæ mark.*" Saafremt Menin-

*) Vel har Hr. Professor Rosenvinge i Dissertats II. p. 175, N. J. A. 22 S. 31, antaget, at denne Henvisning, som mangler i det Flensb. Haandskrift, er en sildigere Tilsætning; men næppe med tilstrækkelig Grund. Benævnte Haandskrift har netop i dette Kapitel flere betydelige Udeladelser; see Anchers Udgave Not. 1099-1101, jfr. Rosenvinges Dissertats I. p. 112; N. J. A. 14 Side 101-102.

gen af den første Del af denne Passus hemlig skulde være, at det, for at fælde nogen ved disse Nævninger, var nødvendigt, at Pluraliteten af dem udtrykkeligen svor ham Gjerningen over, og det altsaa fulgte af sig selv, at den Sigtede indtil dette skete var at ansee som ufældet, saa sees det ikke, hvorledes Lovgiveren er kommen til at tilføje det under denne Forudsætning højst forunderlige Ræsonnement, at Nævningerne ikke ved deres Tavshed maatte fælde den Sigtede*). Aabenbart sigtes derimod herved til den under Nævningernes første Udvikling af Mededsmænd herskende Regel, at en enkelt Nævnings simple Vægring for at sværge til Fordel for den Paagjeldende bragte Nævnen til at briste for ham, jfr. Side 20 og 23; og at nu en saadan simpel Vægring (at thighæ) ikke skulde være nok til at fælde den Sigtede, men at Nævningen burde udtrykkeligen beedige sin Overbevisning om hans Skyld, er derfor allene Hensigten med hin Bestemmelse. Men deraf fulgte endnu aldeles ikke, at Sagen skulde afgjøres efter Stemmeflerhed, hvorimod de Jydske Herredsnævninger i saa Henseende kom til at staa paa samme Udviklingstrin som

*) Et ganske andet Ræsonnement vil man i samme Anledning finde hos Thord Degn Artikel 62.

de i Skaanske og Sjællandske Kirkeret ommeldte Nævninger; jfr. ovenfor Side 24 ff.

4) Ved Erik Glippings Jydske Forordning af 1284 blev det først udtrykkeligen bestemt, at Herredsnævningerne skulde afgjøre Sagen efter de fleste Stemmer*), hvilket jo vilde have været unødvendigt at fastsætte, hvis saadant allerede havde været Regel efter Lovbogen, til hvilken dog Forordningen med Hensyn til andre processuale Regler udtrykkeligen henviser.

*) Denne Forordning indeholder desforuden følgende ny mærkelige Bestemmelser om bemeldte Nævninger: 1) De skulde ikke udnævnes umiddelbart af Ombudsmanden, men denne skulde, med Herredsmændenes Raad, udnævne en uvillig Mand (nominatus ad nominandum. Thord Degn Artikel 72), som atter skulde udnævne de 12 Herredsnævninger. 2) Kun de Mænd maatte udnævnes, som da vare tilstæde paa Tinget; jfr. Thord Degn Art. 38. Heraf førte de efter den Tid sædvanligst Navn af Stokkenævninger, Lat. denominati, til Ex. i Thord D. Artikler. 3) Deres Kjendelse blev, ligesom Sandemænds og Ransnævningers, sat under Revision af Biskoppen og de bedste Bygdemænd. 4) Endelig blev deres Jurisdiction betydeligen udvidet, i det de nu tillige skulde sværge i Sager om Husfred, Gaardfred og Kirkefred (hvortil senere kom Tingsfred, Thord Degn Artikel 69).

Det er af denne Fremstilling klart, at disse Nævninger, i Henseende til Fuldkommenhed i Organisation, stode i flere Punkter langt tilbage for Sandemænd og Ransnævninger, hvortil Aarsagen rimeligvis har ligget deri, at de under deres Jurisdiction henlagte Sager vare af de sjældnere forefaldende, der ikke gave dem saamegen praktisk Anledning til fuldstændigere at udvikle sig, som derimod hine tvende Instituter havde. Det forekommer mig derhos, at Lovconcipisterne have alt for tro udskrevet Capitlet om Herredsnævninger af en ældre Lov, og derover glemt bedre at organisere dem efter det Forbillede, som de havde i Sandemænd og de faste Nævninger; hvorfor det, som Forordningen af 1284 viser, heller ikke varede længe, inden man følte Trang til indgribende Forbædringer ved samme. Herved troer jeg ogsaa, at min forhen fremsatte Paastand om, at Indretningerne af Sandemænd og de faste Nævninger ere optagne i Loven omtrent saaledes som de allerede da vare bestaaende, i høj Grad bestyrkes; thi skulde de Fortrin, som samme havde fremfor baade de Jydske Herredsnævninger og Nævningerne i de andre Provindser, være Forbædringer, som Jydske Lov havde indført, saa forekommer det mig ganske uforklarligt, hvorledes man da i den samme Lov saa aldeles kunde forsømme Herredsnævningerne, uagtet de til disse overdragne Sager netop vare af det vigtigste og betydeligste Slags. At derfor samtlige tre Indretnin-

ger udentvivl bør antages at være indførte i Loven omtrent saaledes som de allerede forud existerede i Jylland, vil ogsaa vinde ny Bestyrkelse, naar vi nu kaste et Blik tilbage paa, hvorledes Sagerne, som de havde at afgjøre, ifølge det Side 7, 29 og 37 Anførte, vare fordelte imellem dem; thi denne Fordeling synes aabenbart ikke at see ud til at være med Plan indført af Lovgiveren, men bærer tvertimod Præg af at være for en stor Deel tilfældigvis opstaaet, i det Sandemænd og Ransnævninger udentvivl efterhaanden have faaet deres Jurisdiction udvidet til flere Sager end dem, som de oprindeligvis havde at afgjøre; jfr. S. 19 og 33-34.

C. Om Skibsnævninger.

§. 19. Disse Nævninger, som alene omtales i Jydske Lov, skulde afgjøre Tvistigheder imellem Styresmanden ɔ: Forstanderen for en Styreshavn, og Havnebønderne; 3—5, 12. De benævnes i Loven Styresmænd, Skibsnævninger eller Farvidnævninger (jfr. Anchers Anmærkninger til Jydske Lov Side 310 og 344), og at det ikke var nogen da indført ny Indretning røber Loven ikke blot ved de forskjellige Benævnelser, som gives dem, men ogsaa paa det bestemteste ved Udtrykkene i 3—5: skipsnefningæ, *ther summæ kallæ* farwithnefningæ. Ligeledes er deres Udmeldelse, Antal og øvrige Organisation forbigaaet med den dybeste

Tavshed, og maa altsaa have været almindeligen bekjendt der i Landet.

D. Om Biskopsnævninger.

§. 20. Disse Nævninger, som ikkun fandtes i de Provindser, der vare underlagte den Jydske Lovs Herredømme, omhandles i Lovens 2—78-86. De vare tvende Mænd af hvert Kirkesogn eller Fjerding, som udnævntes af Sognemændene og edfæstedes af Ombudsmanden. Hvert Aar skulde ny udnævnes, og de skulde ikke sværge om nogen anden Sag end om Helligbrøde, det er om nogen sloges paa Helligdage, og ikke højere end om 3 Mark*). Kunde de tvende Nævninger ikke forenes om deres Kjendelse, skulde en tredie Biskopsnævning af næste Sogn eller Fjerding træde til, for at afgjøre Sagen. Saadanne Sager om Helligbrøde bleve anlagte og forfulgte af Biskoppens Ombudsmænd, i hvilken Henseende adskillige Regler ere foreskrevne i Lovbogen.

Her er nu den i forrige Hefte Side 270 nævnte Forordning for Fyn af 1228 af megen Vigtighed, da den ikke alene paa det bestemteste godtgjør, at Biskopsnævningerne, som i Forordningen kaldes

*) I Skaane og Sjælland skulde derimod den der sigtedes for Helligbrøde værge sig med Tyltered. Skaanske Kirkeret Artikel 14; Sjællandske K. R. Thorkel. Udg. S. 18.

nominati v. denominati episcopi, vare ligesom de øvrige forhen omtalte, en bestaaende Indretning længe forend Jydske Lov udkom, men ogsaa viser, hvor nøje denne Lovs Concipister have holdt sig til den ældre Jydske Ret, uden at tillade sig indgribende Forandringer i samme; thi næsten samtlige de Retsregler, som Forordningen allerede forudsætter som jus antiqvum, og som den netop gik ud paa, forsaavidt Fyn angik, at forandre, staa endnu i Jydske Lov som gjeldende Ret. Naar det nemlig i Forordningen hedder: "Episcopus in hoc eciam *abrenunciavit juri suo*, ut officialis ejus neqvaqvam possit denominatos episcopi inducere ad jurandum super hælgæbrot, *nisi lesus prius in placito conqveratur, vel manifesta sit lesio,"* saa har Jydske Lov 2—82 endnu den gamle Regel: thighe the bathæ, thær hælghæbrot gorthe, oc æræ satæ, tha ma umbesman tho sækgive hvem han wil. Fremdeles siger Forordningen: "Insuper eciam qvod dicitur hællæbrot *ultra non ventilabitur ad ecclesiam;"* Jydske Lov 2- 80 derimod: tha sculæ næfningæ um (hælghæbrot) skiliæ, hæmmæ at kyrki, oc æi a thingi. Naar det i Forordningens sidste §. hedder: "officiales *episcopi* de cetero *(ɔ: in posterum)* habeant partem (potestatem) *conjurandi* (?) denominatos," saa synes herved at sigtes til den i Jydske Lov 2—78 indførte Bestemmelse: umbosman scal them i ethæ (jfr.

Ancher I. Side 434), men hvorved der udentvivlmenes Kongens Ombudsmand, ligesom i 2—4 og 51. Endelig bevilger Kongen i Slutningen af Forordningen Biskoppen Halvdelen af disse Nævningers Faldsmaal, hvorimod Jydske Lov 2—79 tillægger Kongen alene samme. Det eneste af jus antiqvum, som ved Forordningen blev afskaffet, og som heller ikke findes i Jydske Lov, er dette: Episcopus deponet illud hælghæbrot, qvod *autumpnale* dicitur;" thi Høsthelligt, som dog ogsaa forekommer i de andre Provindsers Love *), omtales ikke i Jydske Lov 2—83.

Forøvrigt maa Aarsagen til, at Lovconcipisterne, skjønt Jydske Lov vistnok ogsaa var bestemt for Fyn, ikke have taget Hensyn til denne Forordning, udentvivl søges deri, at den egentligen blot er en imellem Fynboerne og deres Bisp, under Kongens Mægling og Authorisation, indgaaet frivillig Forening, som Kongen ikkun ved visse Opofrelser havde bevirket, og som efter sin Natur maatte ansees at forblive uforandret ved hin almindelige Lovgivning.

E. Om Kirkenævn.

§. 21. Fra de nyligen omhandlede Biskopsnævninger bør de saakaldte Kirkenævninger (nefnd

*) Skaanske og Sjællandske Kirkeret l. c.; Er. Sjællandske Lov 3—23; Helsingborgske Stadsret Cap. 42; Roskilde Stadsret Cap. 5.

i kirkisoghn) udentvivl nøie adskilles, da begge blot havde det tilfælleds, at de skulde udmeldes af Kirkesognet, men forøvrigt våre forskjellige baade i Henseende til Benævnelse, Antal, Jurisdiction m. v. Kirkenævn forekommer ikkun paa tvende Steder i Jydske Lov. Det første Sted, men hvor dog ikke Navnet selv findes, er 1—44, som bestemmer, at naar nogen trætter med Kirken om Jord af en Mark Sølvs Værdi eller mindre, og den er i Kirkens Besiddelse, "tha sculæ kirkiweri oc andre kirkimen the bestæ, sva at the æræ tolf, sveræ hennæ antigh jorth til eth fra." Hermed kan sammenholdes Skaanske og Sjællandske Kirkeret Capitel 6, som ogsaa bestemmer, at lignende Trætter om Kirkens Jord skulde afgjøres ved Kirkenævn (næfnd kirkimann, næfnd i kirkæsocn), hvorved altid i disse Love forstaaes tolv af Sognet udnævnte Mænd.

Det andet Sted i Jydske Lov er 3—69, hvor det hedder, at naar nogen sigtes for Trolddom, og Anklageren har aflagt aasvoren Ed, bør den Sigtede værge sig med "nefnd i kirkisoghen." Men allerede Kofod Ancher, Saml. Skrifter I. S. 328-331, har oplyst, at dette Capitel ikke oprindeligen hører til Jydske Lov, og er først tilføjet i det 15de Secul., ligesom ogsaa denne Lovkyndige l. c. Side 329 Not. har gjort opmærksom paa, at Bestemmelsen udentvivl er hentet fra den Skaanske og Sjællandske Kirkeret. Det er derfor vistnok i høieste Grad rimeligt, at der

ved "Nævn i Kirkesogn" paa det omhandlede Sted ikke bør forstaas Bispsnævninger (jfr. Rosenvinges Dissertats I. Side 114-115 Not.; Nyt Juridisk Arkiv 14 S. 103-104), men derimod som i hine Love, jfr. Jydske Lov 1—44, tolv Mænd af Kirkesognet. Dette bestyrkes ogsaa ved den almindelige Landbirkeret, som tillægges Erik Glipping, Cap. 23, hvor det bestemmes, at den der sigtes for Troldom skal værge sig med tolv sine næste Naboer.

Ifølge Jydske Lov 3—62 skulde den, som sigtedes for ulovligen at have borttaget noget af indstrandet Hval: bötæ a thre mark, æthæ givæ tolf men eth, hvilic han ma tilfangæ i thet kirkisokæn, thær han bor i, oc tho lagfastæ mæn. Men disse tolv Mænd af Kirkesognet have ifølge Bestemmelsens hele Indhold udentvivl ikkun været Medemænd, og ej Nævninger.

Om Mededsmænd eller Lovsmænd
(consacramentales).

§. 22. Vore gamle Loves Bestemmelser om Mededsmænd har Hr. Professor K. Rosenvinge, i sin bekjendte foran citerede Afhandling herom, udviklet og oplyst med den Kyndighed og Fuldstændighed, samt det dybe Blik i den gamle Retsforfatnings Væsen, som stedse udmærke denne vor ypperlige Lovhistorikers Arbejder. I det jeg derfor henviser til den grundige Underretning, som dette lærde Skrift giver

om hint Bevismiddels Indretning og Anvendelse efter de forskjellige ældre Love, skal jeg her blot søge at forsvare den fra Hr. Professorens afvigende Synsmaade, hvorpaa jeg tror at de mærkelige Forskjelligheder, som i denne Materie findes imellem Jydske Lov paa den ene, og de Skaanske og Sjællandske Lovbøger paa den anden Side, bør betragtes. Hr. Professoren antager nemlig, at Aarsagen til disse Afvigelser maa søges deri, at Jydske Lov er fra en yngre Tid end de tre andre Lovbøger, og at de altsaa ere Forandringer, som man paa Grund af de forandrede Tidsomstændigheder havde seet sig nødsaget til at foretage i den ældre Ret*). Tværtimod er jeg overbeviist om, at den rette Grund dertil ogsaa her maa søges i Provindsernes fra de ældste Tider forskjellige Retsforfatninger.

Jydske Lov afviger især fra hine Lovbøger, deels i Henseende til Antallet af de simple, deels ved et meget hyppigere Brug af de beslægtede Mededsmænd.

Hvad nu for det første angaar de simple Mededsmænd, da er det høist mærkeligt, at de i Jydske Lov aldrig findes i højere Antal end een Tylt, imod at der i de andre Lovbøger forekommer Bevis baade ved 2 og 3 Tylter. Grunden

*) Dissertatio II. p. 141-142; Nyt Juridisk Arkiv 22 Bind Side 1-2; og især Indl. til Er. Sjæll. L. S. XXVII-VIII.

hertil søger Hr. Professor Rosenvinge deri, at Borgernes private Sysler ved den stigende Cultur og Næringsveienes Udvidelse saaledes vare tiltagne, at de kun havde liden Tid til at møde til Tinge. Almenaanden og Interessen for Andres Retssager havde tabt sig, og ifølge den heraf flydende Vanskelighed i at skaffe sig et stort Antal Mededsmænd var Lovgiveren bleven nødt til at lade sig nøie med et ringere Antal end de ældre Love fordrede. Men saa rigtigt nu dette Ræsonnement i sig selv end er, og skjønt jeg ingenlunde nægter dets gyldige Anvendelse paa de Forandringer, som i en sildigere Periode foregik i den gamle Lovgivning, saalidet troer jeg dog at det passer til den Jydske Lovgivning.

Foreløbigen maa det bemærkes, at Bestemmelser om høiere eller lavere Antal af Mededsmænd ingenlunde ubetinget staa i Forhold til de gamle Loves større eller mindre Ælde, hvorimod saadant ganske beroer paa den Maade, hvorpaa hint Bevismiddel var paa hvert Sted især blevet udviklet. Mededsmændenes oprindelige og sædvanlige Antal har uden tvivl paa de fleste Steder været tolv (Tyltered; egentlig 11 med Parten selv tolvte); thi dette Tal er bestandig Grundtallet, naar der spørges om, hvor mange der i ethvert Tilfælde bør stilles af Parten*).

*) Rosenvinges Dissertats II. p. 51; Nyt juridisk Arkiv 21 Side 155-156; Rogge l. c. Side 162-163. Phillips Angelsächs. Recht Side 184.

Paa de fleste Steder udviklede man nu dette Bevis-middel saaledes, at man snart paa den ene Side, naar Sagernes Vigtighed syntes at fordre det, forøgede hint Grundtal, og fordrede Antallet dobbelt, tredobbelt o. s. v.; men ogsaa paa den anden Side, naar Sagen var af ringe Vigtighed, ofte nedsatte Antallet til Halvdelen, Fjerdedelen o. s. v. Efter disse Grundtræk finde vi til Exempel dette hele Bevissystem udbannet i den Skaansk-Sjællandske Lovgivning. Paa mange Steder derimod har man uden tvivl ingensinde overskredet hint Grundtal for Mededsmændene. Saaledes forekommer aldrig et høiere Antal end 12 i de gamle Langobardiske Love; i lex Saxonum og i lex Angliorum et Werinorum; ejheller i de gamle Norske Love; og i vor gamle Vitherlagsret finde vi endog ikkun 6 Mededsmænd.*)

Betragte vi dernæst i Særdeleshed den Jydske Lovgivning, da vilde Hr. Professor Rosenvinges Hypothese kunne gjelde, hvis det lod sig bevise, at man forhen havde i Jylland brugt et høiere Antal af Mededsmænd, og at dette altsaa ved Valdemar II.s

*) I det sildigere Tillæg til Vitherlagsretten, som tillægges Christoffer den 1ste, og er trykt i Anchers Lovhistorie I. Side 600 og II. Side 548, finde vi derimod anvendt Ed af 12 Vitherlagsmænd. Jfr. Rosenvinges Dissertats II. p. 152; N. J. A. 22 Side 11, hvor dette betragtes fra en modsat Synspunkt.

Lov var nedsat; men hertil finde vi ikke det mindste Spor; thi i den gamle Slesvigske Stadsret forekommer heller aldrig høiere end Tylteed, og det dog i Tilfælde, hvor den Skaanske og Sjællandske Lovgivning ifølge Sagens Værdi bestemt vilde have fordret tre Tylter, see t. Ex. §. 5, 14, 78 *). Ej heller bruger Jydske Lov nogetsteds, ved at omhandle denne Gjenstand, et Udtryk, der i mindste Maade kunde tyde hen paa en saadan ved denne Lov iværksat Nedsættelse i de forhen brugelige Antal af Medeedsmænd.

*) Vel har Hr. Prof. Rosenvinge, Dissert. II: p. 191, N. jur. Ark. 22 S. 45, i Jus Slesv. antiq. §. 48: "Ubi *plura* sunt *duodena* juramenta, inter unumqvodqve eorum qvinqve dierum debet fieri intervallum", fundet en Levning af en ældre Lovgivning, som paabød Beviis ved flere Tylter Ed; men dette er vistnok en Misforstaaelse af det anførte Sted, da samme uden tvivl blot sigter til det Tilfælde, at en Mand skal paa samme Tid i flere forskjellige Retssager præstere Beviis ved Tylteed; see Flensborgs danske Stadsret 1284 §. 34 og Paulsen l. c. S. 181; jfr. Udtrykkene i Placitum senatus Slesv. 1504 (Pauli Cypræi Comm. p. 183)": "cum qvatuor juramenta danda essent." I den Skaansk-Sjæll. Lovgivning finde vi intet Spor til den Regel, som Hr. Prof. har udledet af hint Sted, og det vilde derfor være i høieste Grad forunderligt, at samme skulde have bevaret sig i Jydske Kjøbstedretter, som selv aldrig anvende høiere Antal end Tylteed.

See vi derhos hen til de andre Provindser, da finde vi, at man sammesteds vedblev at anvende hine større Antal af Mededsmænd, meget længe efter at Jydske Lov var given. Saaledes hvad Skaane angaar, da anvender den Helsingborgske eller Lundske Stadsret (som udentvivl er yngre end Jydske Lov eller i det højeste samtidig med denne), efter Sagernes Værdi baade 2 og 3 Tylter Mededsmænd, det sidstnævnte Antal desuden i alle de Sager, som paa Landet afgjordes ved Nævninger; jfr. foran Side 16. Denne Stadsrets Brug var i lang Tid udbredt over hele Skaane, og endnu i Aaret 1346 blev den, uden mindste Forandring i Bestemmelserne om Mededsmændenes Antal, af den Lundske Erkebisp Peder forundt Borgerne i Nexø paa Bornholm, for af dem at bruges; hvilket ogsaa var Tilfældet med Aakirkeby; Thuras Beskriv. over Bornholm S. 165 ff. og 184-185. Den Dalbyske Forordning, som tillægges Erik Glipping, kjender i Artiklen 10 endnu tre Tylters Ed, og dog er denne Artikel udentvivl først tilføjet i sildigere Tider, da den ej findes i de ældste Haandskrivter; Anchers Lovhistorie I. S. 614 jfr. II. S. 487. Erik af Pommerns Privil. for Landskrone og andre Skaanske Kjøbstæder af 1415 Artikel 24 nævner ogsaa 3 Tylters Ed; og endelig forekommer i Christoffer af Bajrens, udentvivl nærmest for Skaane bestemte, almindelige Stadsret af 1443, Artikel 6, 8-12 og 15 (Rosenvinges Udgave)

kade 2 Tylters og 3 Tylters Ed. Hvad dernæst Sjælland angaar, da findes i den Roskildske Stadsret af 1268, som brugtes i de fleste Sjællandske Kjøbstæder, ikke blot 2 og 3 Tylter af sædvanlige Mededsmænd, men endog 3 Tylter svorne Gildebrødre (jfr. Ancher om gamle Gilder §. 31), og istedet for disse ni Tylter af andre Mænd. I Overensstemmelse hermed fastsætter ogsaa Valdemar den IVs Privil. for Stubbekjøbing paa Falster af 1354, at Ed med 3 Tylter Gildebrødre skulde gjelde for ni Tylter andre lovfaste Mænd *); og i den efter Roskilde Ret dannede Holbekske Stadsret, fornyet 1549, hvori dog Mededsmændenes Antal efter Tidens Tarv er nedsat, forekommer endnu tre Tylters Ed.

*) Allerede And. Sunesen 5—6 beretter, at naar Manddraberen sigtedes for slet intet at have betalt af den stipulerede Mandebod, og han derimod paastod at have betalt det Hele, vilde nogle "in odium homicidæ," at han skulde værge sig med 2 Vidner og 3 Tylter Ed for hver Sal af samme, altsaa med 108 Mededsmænd, men hvilket han dog fandt for galt: "Ut uno autem et eodem die sex testes producat, et novies duodenum exhibeat juramentum, lex non præcipit, ne potius propter *impossibile vel nimis difficile legis præceptum,* qvam propter injustam causam, succumbere compellatur." Det er derfor saa meget mærkeligere, at man i de anførte meget yngre Love finde anvendt hint Antal Mededsmænd.

Da der altsaa paa den ene Side ikke findes meget Spor til en ældre Tingenes Orden i Jylland forend den Jydske Lov, og paa den anden Side de høje Antal af Mededsmænd meget længe efter denne Lovs Emanation vare i fuld Brug i Skaane og Sjælland, endog i Kjøbstæderne, hvor dog de paaberaabte Forandringer tidligst maatte yttre deres Virkning, kan det udentvivl med fuldkommen Sikkerhed antages, at man ikke i saadanne forandrede Tidsomstændigheder kan søge Aarsagen til den omhandlede Uoverensstemmelse imellem den Jydske og den Skaansk-Sjællandske Lovgivning. Hvad der endelig ogsaa, saavidt jeg skjønner, aldeles gjendriver hin Anskuelsesmaade, er en anden Hovedejendommelighed, hvorved Indretningen af Mededsmænd i Jydske Lov adskiller sig fra de andre Provindsers, den nemlig: at der heller ikke i denne Lov nogetsteds findes anvendt et ringere Antal end Tyltered, hvor ubetydelig end Sagen maatte være (Dissert. II. p. 143-144; N. jur. Ark. 22 S. 3-4), da derimod de andre Love i slige Tilfælde anvendte sjette og tredie Mands Ed; ja endog undertiden een Mededsmand (Er. Sjæll. Lov 5—19; den Dalbyske Fdg. Art. 10). Det synes dog ganske aabenbart, at de samme Aarsager, som efter den her bestridte Hypothese skulde have bevæget Lovgiveren til ved Jydske Lov at afskaffe Brugen af 2 og 3 Tylter Ed, og ikke anvende højere end Tyltered, i saa

fald ogsaa maatte have bevirket, at Mededsmændenes Antal i de mindre vigtige Sager var i Jydske Lov blevet nedsat i samme Forhold, som i de andre Lovbøger. Udentvivl lader derfor det Hele sig ogsaa her ikkun tilfredsstillende forklare, ved at antage den ældre Jydske Lovgivnings Forskjellighed fra den i de andre Provindser herskende, og at Valdemar II.s Lovbog blot har holdt sig til hin; hvorhos den Omstændighed, at man dog ikke har overført i denne Lov hine billige Bestemmelser om mindre Antal af Mededsmænd, naar Sagen var under en vis Værdi, atter er et godt Bevis paa, hvorlidet man ved sammes Affattelse har consuleret de andre Provindsers Love.

§. 23. Hvad dernæst angaar de beslægtede Mededsmænd (Kjønsnævn), da er især, som ovenfor bemærket, sammes hyppige Brug noget Ejendommeligt for den Jydske Lov. I Valdemars Sjæll. Lov forekommer Kjønsnævn aldeles ikke, og i Skaanske og Eriks Sjæll. Lov bruges samme kun, hvor der spørges om Barn var levende født og døbt, eller om det overlevede Fader eller Moder. Sk. L. I—2, 4; Er. Sjæll. L. I—2 *). Jydske Lov derimod an-

*) I den Skaanske og Sjællandske Kirkelet omtales vel ogsaa Kjønsnævninger, men som ikke vare Mededsmænd, men egentlige Dommere; see foran S. 24-26. Ligeledes anvendes, mærkeligt nok, Kjønsnævn i Valdemar II. Forordning for Skaane, om Jernbyrds Afskaffelse, i Tilfælde af Sigtelse

vender ikke alene Kjønsnævn i mange flere Familie-sager, men ogsaa i en Mængde Criminalsager, samt i forskjellige private Sager, hvor de øvrige Love fordre Beviis ved almindelige Mededsmænd; see Rosenv. Dissert. II. p. 168-173, N. jur. Ark. 22 S. 25-29. Aarsagen hertil søger Hr. Prof. Rosenvinge ligeledes i de foran berørte forandrede Tidsomstændigheder, og antager, at Lovgiveren, paa Grund af Vanskeligheden i at forskaffe de sædvanlige Mededsmænd, hellere havde valgt at paalægge Parten Bevis ved Hjelp af sine Frænder, som ifølge Slægtskabet maatte formodes at være villige til at paatage sig denne Byrde. Men hvis jeg ikke fejler gjendrives dette allerede ved den Omstændighed, at Jydske Lov aabenbart betragter Beviset ved Kjønsnævn som strængere og vanskeligere, end det, som skulde føres ved almindelige Mededsmænd *). At hin Betragtning ikke kan have

for 1) Manddrab, naar nemlig en Anden forud var sigtet for samme Drab og var bleven frifunden ved Herredsnævn; og 2) Herværk paa Qvinde ɔ: Voldtægt; jfr. Sk. L. 13—4.

*) See Rosenv. Dissert. II. p. 171 Not. m.; N. jur. Ark. 22 S. 28 Not. Det samme fremlyser af Jus Slesv. Antiq. §. 27, Jydske Lov 2—114, Privil. for Viborg 1440 §. 19, og for Colding 1452 §. 24, sammenholdte med Kofod Ancher Om gl. Gilder §. 31. Jfr. Rogge l. c. S. 166: "At Mededs-

ledet Lovgiveren synes ogsaa at fremlyse deraf, at der, blot til at forberede Beviset ved Kjønsnævn, efter Jydske Lov ofte først fordredes Tyltered af sædvanlige Mededsmænd; see J. L. I—1 i Slutn.

Den Indretning saaledes at kunne værge sig med sine Slægtningers Ed bærer i sig selv saa stærkt Oldtidens Præg, at dens Brug, i Almindelighed betragtet, og især en saa hyppig Anvendelse deraf som i Jydske L., udentvivl bør betragtes som noget der fra de ældste Tider havde vedligeholdt sig hos Folket, og ikke som en ifølge sildigere Tiders Tarv indført Forandring i det forhen Sædvanlige *). Snarere maa man vist undre sig over, at man paa den Tid, da Jydske L. udkom, har uden Betænkning vedligeholdt denne gamle Institution i samme Form og Udstrækning, som den udentvivl forud havde i de Jydske Provindser, og ikke deri foretaget passende Forandring. Til Kjønsnævn fordres i den Skaanske-Sjæll. Lovgivning blot Slægtninger i Almindelighed; men i Jydske Lov med en dobbelt Indskrænkning: de skulde være beslægtede med Parten inden tredie Grad, og bosatte inden Sysselet; hvilket strax i J. L. I—1

mændene skulle være Beslægtede findes stedse i de gamle Love udtrykt som en Ret for Klageren, og det Modsatte som en Begunstigelse for den Anklagede."

*) Jfr. Rogge l. c. S. 165-166; Phillips l. c. S. 181-182.

fremsættes paa en fortællende Maade, og ingenlunde i Form af noget nyt: "Kynsnefnd *thet er* tolf men innen thriti byrth oc innen sysæl." Aabenbart synes ogsaa denne Regel at skrive sig fra en Tid, da de til samme Æt henhørende Familier endnu boede samlede omkring det Sted, hvor Stammefaderen havde nedsat sig, og det altsaa ikke kunde falde saa vanskeligt at finde tolv saa nær beslægtede Frænder i Nærheden. Det er derfor saa langt fra, at nogen af disse Indskrænkninger synes først ved Jydske Lov at være indført (jfr. Rosenv. l. c. p. 161; N. jur. Ark. 22. S. 19), at man tvertimod finder Spor til, at man snart efter blev nødsaget til at foretage Modificationer i den ovenanførte i Lovbogen optagne forældede Regel; see Thord Degn Art. 86: qvicunqve alicui *infra qvintam* lineam (Plattydsk Art. 52: in dat vöfte lidt) attinet, ipse potest cum eo leges dare. Item qvicunqve cognatos non habet infra *regnum* etc.; jfr. Rosenv. l. c. pag. 162-167; Nyt Juridisk Arkiv 22 Bind Side 20-24.

Til den ovenfor omtalte mere udvidede Brug af Kjønsnævn i Jydske Lov, end i de andre Provindsers Love, finde vi ogsaa Spor i Jylland førend hin Lov udkom; see Jus Slesv. antiq. §. 27: ... et si est causa de *manhælegth* (jfr. J. L. 2—18), civis frater conjuratus purgabit se de convivio conju-

natorum; ruralis vero purget se cum suis cognatis *).

Endelig bestyrkes det ogsaa i høi Grad ved den sildigere Lovgivning, at de her omhandlede Afvigelser i Processen, som overhovedet i det hele Retssystem, imellem den Jydske Lov og de andre Lovbøger, ingenlunde bør antages at være fremkomne ved ny Forandringer, som man ifølge Tidsomstændighederne indførte ved Jydske Lov, men at de derimod i Almindelighed havde deres Grund i Provindsernes oprindelige forskjellige Retsforfatninger. Dette synes mig t. Ex. især at fremlyse af de bekjendte tre betydelige Forordninger, som af Erik Glipping bleve givne paa Herredagen i Nyborg ved Pindsetid 1284, den ene for de Jydske Provindser, den anden for Sjælland, Laaland og Falster, og den tredie for Skaane. Med Hensyn til disse samtidige Forordninger kan der naturligvis ikke være Tale om ulige Tidsomstændigheder; men allerede den Omstændighed, at man, endskjønt de omhandlede Gjenstande i Hovedsagen vare de samme, ansaa en særskilt Forordning for hver Provinds nødvendig, viser dog, ikke mindre end Forordningernes afvigende Indhold, at man maatte tage det

*) Aarsagen til at Kjønsnævninger ikke oftere forekomme i denne Stadsret er udentvivl, at de overhovedet ikke gjerne brugtes i Kjøbstæderne, jfr. J. L. 2—114 og de S. 56 Not. cit. Privil. for Viborg og Colding.

nøjeste Hensyn til den bestaaende særegne Retsforfatning i hver af Provindserne. Den Skaanske og den Sjællandske Forordning ligne saa temmelig hinanden, skjønt de dog i mange vigtige Retsbestemmelser ere forskjellige; men Indholdet af den Jydske Forordning afviger allermest fra begge de andre, og især er denne Forskjel kjendelig i Processen. Saaledes bestemmer den Skaanske og Sjællandske Forordn., at den Sigtede i visse Tilfælde skulde værge sig med Herredsnævninger, men disses Organisation forbigaas aldeles, og forudsættes som bekjendt i Overensstemmelse med de foran S. 27-29 anførte Lovgivninger; kun det gjentages udtrykkeligen, at Sagsøgeren skulde udnævne dem. Den Jydske Forordning derimod indeholder de ovenfor S. 40 berørte vigtige Bestemmelser, hvorved de Jydske Herredsnævninger i flere Punkter, i Særdeleshed med Hensyn til Udnævnelsesmaaden, fik en anden, og tildels hensigtsmæssigere, Indretning end de Skaansk-Sjællandske. Men hvad der her især vedkommer os er, at ikkun den Jydske Forordning paa to Steder, Art. 7 og 10, paalægger Bevis ved Kjønsnævninger, hvilke aldeles ikke anvendes i de tvende andre Forordninger. Denne Forskjel er især i det ene Tilfælde paafaldende. Den nemlig, som sigtes for at have herberget en fredløs Mand og nægter det, skal efter den Sjæll. Fdg. Art. 3 værge sig med Herredsnævn, efter den Skaanske Art. 6 derimod med Tyltered simple Mededs-

mænd; og efter den Jydske Art. 10 med Kjonsnævn. At endelig alene den Jydske Fdg. Art. 9 omtaler Sandemænd er ganske i sin Orden, da disse slet ikke vare indførte i de andre Provindser.

Hermed slutter jeg Afsnittet om Kilderne til Jydske Lov, som allerede har optaget mere Plads end dertil var bestemt; men en udførlig Undersøgelse af denne Gjenstand var ogsaa aldeles nødvendig, for at erholde en fast Grundvold, hvorpaa de følgende Undersøgelser kunde bygges. Vel har jeg for at bevise den i forr. H. S. 253, jfr. S. 271, fremsatte Paastand, ikke Punkt for Punkt kunnet gjennemgaa samtlige Afvigelser imellem Jydske Lov og de andre Lovbøger; thi dette vilde være blevet alt for trættende og vidtløftigt; men den anstillede Sammenligning med den gl. Slesv. Stadsret, samt det jeg om hele den Jydske Proces har udviklet, vil ogsaa udentvivl indeholde tilstrækkeligt Bevis for hin Paastand. Adskillige Bidrag hertil vil jeg ogsaa i det Følgende finde Lejlighed til at meddele, især naar jeg kommer til at gjennemgaa Hr. Professor Rosenvinges Undersøgelse om Eriks Sjæll. Lovs Alder.

III. Om Jydske Lov har været bestemt til en almindelig Lov for hele Danmark.

§. 24. Vor berømte Langebek opkastede først det Spørgsmaal: om ikke Jydske L. var given for Danmark i Almindelighed, da

der hverken i Fortalen tales om nogen Lov for Jylland alene, og den heller ikke af de ældste Skribenter, som have meldet noget om samme, kaldes Jydsk, men Dansk Lov, t. Ex. i Chron. Sjæll. og Exordium caræ Insulæ. Kofod Ancher derimod har i Saml. Sk. I. S. 312-314 jfr. S. 205 Not. forsvaret den modsatte Mening, og anført, at skjønt Lovbogen i de fleste gamle Haandskrifter ingen Titel har, saa kaldes den dog udtrykkeligen Jydsk, ikke alene i Titelen til Biskop Knuds Anmærkninger, hvor den benævnes leges Jutiæ og Jutorum legisterium, men ogsaa i en gl. Plattydsk Oversættelse af 1376 (Westphal. III. præf. p. 82); fremdeles i det Stokholmske Haandskrift C. 63, et godt gl. Haandskrift, som tillige indeholder begge Sjællandske Lovbøger; og i et gammelt Pergamentshaandskrift, som tilhørte Biskop Blok i Ribe, hvor den kaldes "Nørrejyllands Lovbog." Hertil kan føjes No. 455 Duod. af Arn. Magn., hvor der foran Vald. Sjællandske Lov er sat Jydske Lovs Fortale, med den Overskrivt: "Sva byriæs en fortalæn a *jutæ logh*, thær kunugh Waldæmar gaf, oc *danæ* tokæ withær;" see Rosenv. Indl. til Er. Sjæll. L. S. XLIII. I sildigere Tider, da det blev almindeligt at forsyne Lovene med Overskrift af den Provindses Navn, hvortil de hørte, vil man altid i Haandskrifterne finde hin Lov udtrykkeligen kaldet "Jydske Lov," ligesom i den under Christian IV. besørgede authentiske Udgave, og med dette

Navn findes den ogsaa paa mangfoldige Steder i gamle Skrifter citeret t. Ex. Christian II. Haandfæstning (Behrman 2 S. 51); Kjøbenhavnske Reces 1547 Cap. 14; Dronningborgske Reces 1551 Cap. 16. o. s. v. Dernæst bemærker K. Ancher i Særdeleshed, at da Jydske Lov i mange Stykker viger fra den Skaanske og Sjællandske Lov, saa kunde den ikke indføres i Skaane og Sjælland uden tillige at afskaffe disse Love; men at dette skulde være skeet er aldeles urimeligt, da man finder, at de, kort efter at Jydske Lov var given, gjeldte endnu, lige til det forrige Seculum, og altsaa den Jydske Lov atter maatte have været afskaffet og de gamle Love igjen indførte. Hvidtfeldt beretter ogsaa udtrykkeligen, at Kongen lod Skaanske og Sjæll. Lov blive staaende ved Magt.

Herimod har Hr. Conferentsraad Schlegel i Not. til Ancher S. 313 bemærket: at naar Langebeks Paastand saaledes indskrænkes, at J. L. vel blot blev indført i Jylland og Fyn, men dog fra først af var bestemt til at være en almindelig Lov for hele Danmark, saa træffe de af Ancher anførte Modgrunde ikke, hvorhos Hr. Conferentsraaden sammesteds S. 256-257 Not. med megen Skarpsindighed har forsvaret denne Mening. I hvor stærke og betydende de af Hr. Etsraaden anførte Grunde nu end ved første Øjekast kunde synes at være, saa troer jeg dog, at de deels paa den ene Side kunne ved Modbemærk-

ninger saaledes svækkes, at kun ringe Beviskraft i dem bliver tilbage, og at dels paa den anden Side den i forrige Afsnit udviklede ejendommelige Beskaffenhed ved de i Jydske Lov indeholdte Retsbestemmelser aldeles afgjørende taler til Fordel for Anchers Mening. Hr. Eftsraadens Argumenter med mine Modbemærkninger ere følgende:

1) Denne Lovbog er i og for sig selv meget fuldkomnere end de andre, hvorfor Valdemar den II. fornuftigvis maatte ønske, at den blev almindelig Lov.

At det ingenlunde forholder sig saa rigtigt med den Fuldkommenhed, som man har plejet at tillægge Jydske Lov paa de andre Lovbøgers Bekostning, haaber jeg vil, hvad Skaanske Lov angaar, fremlyse af det i forr. H. S. 240-247 Anførte, og de der berørte Exempler paa den sidstnævnte Lovbogs store Fortrin for hin kunde let forøges med mange flere. Og saa for de Sjællandske Lovbøger staar Jydske Lov i adskillige Materiers Behandling langt tilbage; jfr. t. Ex. forr. H. S. 244. Men selv om man endog kunde indrømme Jydske Lov hint Fortrin, vilde dette dog aldeles intet bevise; thi en Lovbogs Fuldkommenhed i og for sig kan naturligvis ikke qvalificere den til Indførelse i et Land, hvor den efter den hidtil bestaaende Retsforfatning og de øvrige Omstændigheder maatte ansees upassende, og at dette sidste i høj Grad var Tilfældet med Jydske Lov i Henseende til Skaane

og Sjælland, vil allerede fremlyse af forrige Afsnit, og skal siden nøjere blive udviklet.

2) Den er given paa en almindelig Rigsdag, og ikke paa en Landdag. 3) Denne Rigsdag blev i dette Øjemed sammenkaldet. 4) Den holdtes ikke i Jylland, heller ikke i Fyn, men i Vordingborg i Sjælland.

Allerede K. Ancher l. c. S. 205 har bemærket, at den Omstændighed, at Jydske Lov er given paa en almindelig Rigsdag, intet kan bevise, da man veed, at det samme fordum var Tilfældet med mange andre Love, endskjønt særdeles for visse Provindser og Steder, t. Ex. Stadsretten for Ribe af 1269, som blev given paa en almindelig Rigsdag i Nyborg, "melioribus *regni* consencientibus." Ligeledes Erik Glippings Forordninger af 19de Marts og 29de Juli 1282, af hvilke den første for Sjælland blev given paa en Rigsdag i Vordingborg "oc *danæ* tokæ with," og den anden for Jylland paa en Rigsdag i Nyborg "de consilio meliorum *regni*." Endskjønt der paa Rigsdagen i Nyborg 1284 blev udfærdiget tre særegne og indbyrdes forskjellige Forordninger for de tre Hovedprovindser (jfr. foran S. 59-61), saa finde vi dog, at disse bleve samtykkede ikke blot af de Afsendte fra hver Provinds især, men af den hele Forsamling: Thenne logh gaf konning Erik *efter allæ danæ rod oc the wether tokæ*" o. s. v. Endelig blev ogsaa Erik

Menveds Forordning af 1304 for Nørrejyllands given paa en almidelig Rigsdag i Nyborg.

Som Hr. Professor Falck (Das jütsche Low S. XVI.) har bemærket, er det overhovedet aldeles ikke forunderligt, at et saa vigtigt Lovarbejde, som den Jydske Lov, blev overvejet og vedtaget paa en almindelig Rigsdag, saa meget mindre, da de Provindser, for hvilke Lovbogen var bestemt (jfr. forrige H. S. 258-261), ikke havde nogen Landdag og overhovedet ingen anden Forsamling fælleds, end netop Rigsdagen. Ogsaa indeholder Lovbogen meget, som maatte interessere Stænderne i de andre Provindser, nemlig hele den i III. 1-20 indførte Ledingsret eller Lehnsret, som jo handler om en til hele Rigets Forsvar organiseret Indretning; og netop i denne blev der ved Lovbogen foretaget betydelige Forandringer, see J. L. 3—15, 18. At Lovens 2—77 gav Adelen i Jylland Sigt- og Sagefaldsret over dens egne Tjenere i alle Sager indtil tre Mark, og saaledes for bestandig skilte Kronen ved denne Indtægt, maatte vel ogsaa samtykkes af hele Rigets Stænder.

At Rigsdagen netop blev sammenkaldet i hint Øjemed er aldeles ikke bevist, men var dog i alt Fald efter det Foranførte meget vel forklarligt; og at den holdtes i Vordingborg kan være foranlediget ved specielle os ubekjendte Aarsager. Muligen har t. Ex. den 71 aarige Konges Svagelighed foranlediget saadant; thi i Begyndelsen af Aaret 1241 indtil han

den 28de Marts døde paa Vordingborg, opholdt han sig netop paa Sjælland *). Da det var en almindelig Rigsdag kan Stedet overhovedet intet bevise, thi ved sammes Valg tog man fornemmeligen Hensyn til Beqvemmeligheden for alle Vedkommende i at give Møde.

5) I gamle Haandskrifter kaldes den Dansk Lov eller Valdemars Lov, eller benævnes efter Fortalens første Ord; Mæth logh scal man land byggiæ, men sjelden eller aldrig Jydske Lov. I Thord Deguns Artikler, i Biskop Knuds Glosser fører den hin, men ikke denne Benævnelse. I Slesvig kaldes den endnu ligefrem Loven (Lovbogen). I Haandfæstningerne fører den ligeledes udelukkende Navn af Valdemars Lov. Gamle Kroniker, som det af Arnas Magnæus udgivne Chronicon Siallandicum, og Rimkroniken, kalde den ogsaa Dansk Lov. Chron. Sjall. MCCXL. Hoc anno rex Valdemarus in castro Orthingeborgh *legem Danicam* promulgavit et eam in libro danice fecit conscribi, qvi liber ita incipit: "Mæth logh scal man land byggiæ." I Rimkroniken indføres Valdemar II. saaledes talende.

Men siden jeg var af otlof træth
Tha gjordé jeg Danskæ Loff oc ræth
Och bodh them skellig ath leffue.

*) Suhms Historie af Danmark IX. S. 718-719. Den 12te Marts stadfæstede Kongen i Vordingborg en Forening imellem Hertug Abel i Jylland og Ribe Kirke om Bønder og Bryder i tre Sogne, og i de samme Dage omtrent er udentvivl Jydske Lov given, forr. Hefte S. 231 ff.

Jydske Lov er den først bleven kaldet i meget senere Tider, fordi den vedtoges af Jyderne, men ikke af Skaaningerne og Sjællænderne.

At Jydske Lov i noget gammelt Haandskrift skulde kaldes Dansk Lov strider aldeles imod K. Anchers Vidnesbyrd l. c. S. 307-308 jfr. S. 312 og hans Udgave af Loven S. 1; jfr. forøvrigt oven for S. 62-63. Det eneste Haandskrift, som saadant skulde kunne gjelde om, er saavidt mig bekjendt det Odenseiske, hvor Loven kaldes "liber legalis Danorum;" men dette Haandskrift er først skrevet 1496, og kan altsaa ikke henregnes til de ret gamle; jfr. Ancher I. S. 314 og 337.

Derimod er det vel rigtigt, at Lovbogen i de gl. Haandskrifter slet ingen Titel har; men heraf kan aldeles intet Bevis for hin Paastand uddrages, da dette ikke er noget særegent ved Jydske Lov, men det selvsamme jo, som Ancher l. c. har bemærket, ogsaa er Tilfældet med gamle Haandskrifter af de Skaanske og Sjællandske Love *), jfr. Rosenv. Indl. til Er. Sjæll. L. S. XLI. ff.

Af større Vægt kunde imidlertid synes den af Langebek paaberaabte Omstændighed, at man heller

*) At Valdemars Sjæll. Lov i adskillige gl. Haandskrifter udtrykkeligen kaldes "Sjællandsk," er ikke saameget skeet for at betegne den som saadan, som for at lade vide, at det var "thæn *rættæ* siællanskæ logh" i Modsætning af Kong Eriks.

ikke i Lovens Fortale, hvor der gives Underretning om Lovgiveren og Lovgivningstiden m. v., har omtalt, at det skulde være en Lov for Jylland alene. Men paa den anden Side findes det ligesaa lidet udtrykkeligen bestemt, at det skulde være en almindelig Lov for hele Riget, hvilken højst mærkelig Omstændighed, det første Exempel paa en saadan Lov her i Norden, man dog i saa Fald maatte have ventet med et Par Ord berørt. Da den i Rigets tre Hovedprovindser gjeldende Ret var indbyrdes afvigende i mångfoldige vigtige Punkter, som dengang vare almindeligen bekjendte, og da samtlige vore gamle Lovbøger, den Jydske, som jeg foran har udviklet, ikke mindre end den Skaanske og de Sjællandske, i Hovedsagen ikkun gik ud paa at fremstille den i vedkommende Provinds allerede bestaaende Retsforfatning, saa forudsatte man udentvivl, at enhver retskyndig Mand maatte strax af Indholdet kunne see, til hvilken Provinds hver Lovbog især henhørte, og holdt det altsaa for unødvendigt udtrykkeligen at bemærke saadant. I Særdeleshed maatte dette ogsaa være gjeldende om den Jydske Lovbog, imellem hvilken og de andre Lovbøger netop de skarpeste Forskjelspunkter fandt Sted, og man behøvede blot et Øjekast paa sammes 1ste Capitel om Organisationen af Kjønsnævn, for strax at vide hvor den hørte hen. Saameget mindre kan hin Omstændighed derhos være paafaldende, da man finder, at man ikke engang i

specielle Forordninger aldrig har iagttaget at angive, for hvilken Provinds de vare bestemte. I ingen af de tre bekjendte Forordninger, som bleve givne paa Rigsdagen i Nyborg 1284, og hvori man dog, ligesom i Jydske Lovs Fortale, udtrykkeligen har angivet Lovgiveren, Tiden og de fornemste tilstedeværende Personer m. m., har man saaledes fundet det i mindste Maade fornødent at bemærke, til hvilken Provinds hver især hørte, men Enhver burde strax af Indholdet kunne see det; jfr. foran S. 59-61. Det samme gjelder om de ovenfor S. 65 nævnte Forordninger af 19de Marts og 29de Juli 1282. Men det er dog indlysende, at man endnu meget mindre kunde frygte for en Forvexling af hele Provindslovbøger med hverandre, end af saadanne i de fleste Hovedpunkter overeensstemmende Forordninger. Andre vigtige Punkter, som man maatte have ventet berørte i Jydske Lovs Fortale, findes ogsaa aldeles forbigaaede, og overhovedet gjorde de Gamle sig sjelden den Ulejlighed at nedskrive, hvad man troede almindeligt nok bekjendt; jfr. forr. H. S. 256, og Ancher I. Fort. S. XVI.

I Thord Degns Artikler forekommer aldrig Benævnelsen Dansk Lov, men vel Art. 49: "leges Voldemari regis," jfr. Art. 31: "leges quæ in *libro legali* continentur;" men da disse Artikler, som jeg siden nærmere i et Tillæg skal omhandle, ikkun indeholde Jydsk Ret, og upaatvivleligen alene vare

gjeldende i Jylland, saa kunne hine Udtryk ikke i mindste Maade sigte til at betegne Loven som en almindelig Lov for hele Riget, men kun som Landets og Provindsens Lov. Det samme gjelder naturligvis om den i Slesvig brugelige Betegnelse.

Med Hensyn til hvad der bemærkes om Haandfæstningerne og Chron. Sjall., maa jeg her foreløbigen henvise til Ancher I. S. 309-310 og 314; og at Rimkrøniken paaberaabes, grunder sig uden Tvivl i en Misforstaaelse; thi Meningen af det anførte Sted er ingenlunde at Valdemar II. gav (den) danske Lov; men Ordet "Danskæ" er Dat. Plural., altsaa: "da gjorde jeg Lov og Ret for de Danske;" hvilket den paafølgende Linie: "Og bød dem skjellig at leve," klart nok viser.

Ved samtlige de af Hr. Estraaden under dette No. paaberaabte Argumenter maa jeg derhos i Almindelighed bemærke, at da det maa indrømmes, at Lovbogen, imod dens formentlige Bestemmelse, ikke blev indført i Sjælland og Skaane, men blot i Jylland, saa blev den jo eo ipso en Jydsk Lov, der ingenlunde i den Forstand, som Hr. Estraaden taget Ordet, kunde kaldes dansk Lov, og Anchers ovenfor S. 63 anførte Modgrund synes derfor her at være meget vel træffende. Det eneste altsaa, som man af hine i meget yngre Love og Skrifter forekommende Udtryk: "dansk Lov" o. s. v., kunde udlede, vilde være, at Jydske Lov i de senere Tider

virkeligen var bleven en almindelig Lov, ved ogsaa efterhaanden at faa Indgang i de øvrige Dele af Riget, og fortrænge de andre Provindsiallove; jfr. Rosenv. Lovhist. §. 80 Not. b. Men at dette ikke engang var Tilfældet skal blive godtgjort i næste Afsnit, saavelsom at hin almindelige Betegnelse, som ogsaa findes anvendt paa de andre Provindsers Love, udentvivl ikkun kan ansees for en ubestemt Udtryksmaade.

6) At den ikke udelukkende har været bestemt for Jylland skjønnes ogsaa deraf, at den paa samme Tid indførtes i Fyn og underliggende Øer, hvis Indbyggere ikke havde samme Grunde at modsætte sig Lovbogens Indførelse, som Skaaningerne og Sjællænderne.

At Jydske Lov ogsaa var bestemt for Fyn og tilhørende mindre Øer, eller i det mindste strax blev indført der, havde sin naturlige Grund deri, at samtlige disse Øer udentvivl fra de ældste Tider havde fælleds Retsforfatning med Jylland, og betragtedes som Pertinentser til dette; jfr. forr. Hefte S. 260; foran S. 8 og 43-45; Rosenv. Lovhist. §. 29. Man kan saaledes af hin Omstændighed ligesaalidet gjøre nogen Slutning til Lovens almindelige Bestemmelse, som man med ringeste Grund kunde antage det om Skaanske Lov, fordi den blev indført paa Börnholm, eller om de Sjællandske Lovbøger, som ogsaa indførtes i Laaland og Falster.

7) En Sammenligning imellem Skaansk og Jydsk Lov viser tydelig, at den første er en Hovedkilde til den sidste, hvorved man kan have søgt at gjøre denne Lovgivning antagelig for Skaaningerne.

Herved maa jeg henvise til min Undersøgelse i forr. H. S. 237-247. Men forudsat endog at det, imod hvad jeg der troer at have godtgjort, kunde indrømmes, at Skaanske L. var paa de l. c. S. 237-238 angivne Steder i den Jydske benyttet som Kilde (en Hovedkilde vil den ingenlunde kunne kaldes), saa er dog i alt Fald kun saadanne Bestemmelser optagne, som kunde ansees passende for Jylland, fordi de enten med de fornødne deri foretagne Modificationer ogsaa stemmede med den Jydske Retsforfatning, eller ligefrem indeholdt almindelig dansk Ret, der i alle Provindserne var anvendelig, hvorimod ingen af de ejendommelige Bestemmelser findes benyttede, der netop characteriserede den Skaanske Lovgivning som saadan. Paa denne Maade *) kunde man nu meget gjerne have benyttet den Skaanske Lov ved Forfattelsen af den Jydske, uden mindste Hensigt til ogsaa

*) Efter samme Regler maa man naturligviis være gaaet til Værks med denne Afbenyttelse, som jeg, efter det l. c. Udviklede, troer at have i en tidligere Periode fundet Sted enten af de ældre Jydske og Skaanske Love indbyrdes til hinanden, eller af de førstnævnte til den nu existerende Skaanske Lovbog.

at indføre samme i Skaane. Saaledes har man derfaa af Skaanske L. optaget endel Capitler i Wald. Sjællandske Lov, hvilken dog vel ingen vil tro skulde være bestemt til almindelig Lov.

8) Jydske Lov har været anseet som subsidiær Lov i Skaane og Sjælland i alle de Tilfælde, hvor deres Provindsiallov intet fastsætter. Dette forklares bedst deraf, at den var bestemt til almindelig Landslov.

At dette ingenlunde forholder sig saa ubetinget rigtigt, og at man paa den anden Side gjorde lignende Brug af de andre Provindsers Love i Jylland, skal blive viist i næste Afsnit. I alt Fald kan desuden en saadan mere udvidet Benyttelse, som man i meget nyere Tider gjorde af Jydske Lov paa Grund af dens daværende større Brugbarhed, vistnok slet intet bevise om dens oprindelige Bestemmelse.

§. 24. Efter saaledes at have gjennemgaaet Argumenterne for den Langebek-Schlegelske Hypothese om Jydske Lovs oprindelige Bestemmelse, skal jeg nærmere udvikle mine Grunde for den modsatte Mening.

1) Min Hovedgrund er naturligviis den i Lovbogen indeholdte Rets aldeles particulære Beskaffenhed; thi ligesom den Skaanske Lovbog, med Undtagelse af de Bestemmelser, der kunne ansees som almindelig Dansk Ret, alene indeholder Skaansk Ret, og de Sjællandske Lovbøger Sjællandsk Ret, saaledes indeholder paa sin Side, efter hvad jeg i forrige Af-

snit har udviklet, den Jydske Lovbog ikkun ren og ublandet Jydsk Ret. Dens Indhold er deels ligefrem udskrevet af de i de Jydske Provindser forhen gjeldende Love, deels ikkun en skriftlig Fremstilling af den sammesteds herskende sædvansmæssige Ret, og de visseuul ikke mange Forandringer og nærmere Bestemmelser, som man ved Lovbogen foretog i den der forhen bestaaende Ret, bleve foretagne i samme alene som Jydsk Ret, eller for at udjævne Afvigelserne i de forskiellige Jydske Districters Retsforfatninger, men uden mindste Hensyn til de i Rigets øvrige Provindser gieldende Love. Havde man haft den Hensigt at indføre en almindelig Lovbog i hele Riget, saa maatte man dog fornuftigviis, hvis man med mindste Sandsynlighed vilde nære at dette skulde lykkes, have søgt at danne et Heelt af alle tre Hovedprovindsers Love, men hvilket man ingenlunde ved Valdemar II.s Lov har søgt at realisere. Den Sjællandske Lovgivning, som dog paa mange Steder kunde have givet ypperlige Bidrag til en slig almindelig Lovbog, findes slet ikke benyttet, og det samme maa uden tvivl, ifølge hvad jeg forhen har søgt at bevise, ogsaa antages om den Skaanske; i alt Fald er den sidstnævnte ingenlunde paa saadan Maade benyttet, at man deraf i mindste Maade kan udlede nogen Hensigt til at giøre den ny Lovbog antagelig for Skaaningerne, og endnu mindre for Sjællænderne. Men hin aldeles provindsielle Beskaffenhed af den i Jydske Lov nedskrevne

Ret gjør det i højeste Grad ligesaa sandsynligt, at den blot var forfattet for Jylland, som usandsynligt, at den virkeligen skulde have været bestemt til en almindelig Lov, og man kan udentvivl, lige imod det første Schlegelske Argument, med fuldkommen Føje paastaa, at Lovbogen i sig selv er af den Beskaffenhed, at hverken dens Concipister eller Kongen fornuftigvis kunne have havt nogen Tanke om at indføre den andensteds end netop i de Jydske Provindser. Endog paa en Tid, at de gjeldende Retsbestemmelser kun opbevares i de skrevne Love, og den nøjere og mere detaillerede Kundskab om Lov og Ret er i en vis Borgerclasses, de Retslærdes, udelukkende Besiddelse, skulde det, med Hensyn til den deraf flydende Forstyrrelse i en Mængde af Borgernes indbyrdes Retsforholde, findes vanskeligt og meget utilraadeligt, at ville paanøde et Land en Lovbog, der pludseligen medførte forholdsvis saa mange og indgribende Forandringer i den hidtil bestaaende Ret, som dem, der ved den Jydske Lovbog vilde være blevne indførte i Skaane og Sjælland. Men for aldeles ugjørligt i sig selv maatte enhver med Forholdene bekiendt Mand vistnok ansee dette paa den Tid denne Lovbog emanerede. Retsplejen var endnu ikke blot fuldkommen offentlig, men endog, baade i civile og criminelle Sager, i Folkets egne Hænder. Tingene, hvor ikke blot Retsfager, men ogsaa de fleste andre vigtige Forhandlinger foretoges og afgjordes, bleve endnu hyppigen

besøgte, og vare de almindelige Forsamlingssteder for samtlige Indbyggere i Districtet. Enhver Mand maatte være beredt paa at tage virksom Andel ikke blot i sine Frænders, men, som Vidne, Mededsmand, Dommer eller Tingmand, ogsaa i Andres Retstrætter, og man plejede endnu selv, i det højeste med Bistand af Frænder og Venner, offentligen paa Tinget at forfølge sin Ret eller forsvare sin Sag. Ved alt dette, og den deraf nødvendigvis flydende almindelige Interesse for enhver forekommende Retssag af nogenlunde Vigtighed, maatte naturligvis danne sig hos Folket en udbredt og levende Kundskab ikke blot om de i Provindsen gjeldende materielle Retsbestemmelser, men ogsaa om Retsplejens Indretning og de fra Alders Tid ved samme brugelige Formaliteter i al deres Detail, og de ældste Mænd, som i en lang Række af Aar havde bivaanet Tinget, og der indsamlet Erfaringer, ansaaes derfor ogsaa for de kyndigste Jurister, som raadspurgtes i alle tvivlsomme Tilfælde. Saa udbredt nu denne Kundskab om den bestaaende Retsforfatning var hos Folket, og saa absolut nødvendigt det var, at Folket, som selv baade hjemme og til Tinge skulde anvende samme, besad den i en saadan Udstrækning, saa var den dog kun practisk lært af Folket, og det laa ligefrem i Sagens Natur, at den i hin Detail ikkun paa denne Maade kunde bibringes samme. Men heraf fulgte ogsaa, at man vel kunde efterhaanden i enkelte Styk-

ker indføre Modificationer i Retsforfatningen, men aldrig fordre, at Folket skulde af en udførlig skreven Lovbog paa engang lære ikke blot en Mængde ny Retsbestemmelser, som i mange Puncter aldeles forandrede den hidtil bestaaende materielle Ret, men ogsaa en næsten gandske ny Proces, som det derhos selv strax skulde anvende paa Tinge. Det var derfor allerede store Ting, at man ved den ny Lovbog kunde faa de enkelte Afvigelser udjævnede, som da synes at have fundet Sted imellem de forskjellige Jydske Districters Retsforfatninger, men næppe kunde man, endog alene af hin Aarsag, have nogen Tanke om, at ville paabyrde Skaane og Sjælland denne fra deres hidtil brugte saa højst afvigende Lov, selv om den end i andre Henseender havde qvalificeret sig til at indføres der. At Kongen skulde have haft en saadan Plan er derhos saa meget mere usandsynligt, som Folkets udtrykkelige Samtykke udkrævedes til enhver ny Retsbestemmelse, see Jydske Lovs Fortale: then logh ther kunung giver, *oc olt land taker with*; jevnfr. Valdemar II. Forordning for Skaane om Jernbyrd. Og endelig maatte man i alt Fald have fundet en uovervindelig Vanskelighed i den haardnakkede Vedhængenhed i gamle Vedtægter og Skikke, som altid udmærkede vore Forfædre, og som, paa Grund af Provindsernes indbyrdes Jalousi, især maatte have traadt frem, hvis man virkeligen havde tænkt paa at indføre ejendommelige Jydske Retsinsti-

tutioner i de andre Provindser, og derved omstyrte den sammesteds hidtil bestaaende Ret. Hvor fast hver Provinds holdt ved sine egne velbekjendte Love og gamle Vedtægter, fremlyser noksom af hele den senere Lovgivning, t. Ex. Christoffer II. Haandfæstning 1320 Art. 32: Ubicunqve parlamentum regis (ɔ: Kongens Retterting) teneatur, incausandi utantur *legibus illius terræ*. Waldemar Eriksens Haandf. 1326: Cum rex placitum suum justiciarium teneri jusserit in aliqva terra, auditores sui placiti sive justiciarios, *leges et jura ipsius terre scientes, de eadem terra constituat*; et incausandi et agendi utantur legibus terre supradicte, nec qvisqvam qvacumqve de causa ad placitum justiciarium citetur extra limites sue terre. Waldemar IV. Fdg 1354 Art. 1 og 2; 1360 Art. 2, 7 m. fl. Hvorledes man endnu paa Christian IV. Tid betragtede Sagen kan sees af Suhms ny Saml. I. S. 8-9; jfr. Hvidtfeldt S. 206.

2) Det kan vel ikke nægtes, at den Jydske Proces ved Sandemændene og de faste Nævninger fortrinligen udmærket sig for den Skaanske-Sjællandske, ligesom ogsaa den Omstændighed, at Mededsmændenes Antal aldrig overstiger tolv, synes at kunne ansees som et Fortrin (jfr. Hvidtfeldts Fortale til Christian I. Hist. S. 4). Men vilde man nu end oversee alle de foranførte Betragtninger, og antage, at det desuagtet ifølge hine Fortrin ved den Jydske Proces var

i sig selv sandsynligt, at man ogsaa vilde have indført Lovbogen i de andre Provindser, saa finder dog dette udentvivl tilstrækkeligen sin Gjendrivelse i de Skyggesider, som den Jydske Proces havde. Saaledes stode Herredsnævningerne, som de i Lovbogen findes organiserede, paa et lavere Trin end de Skaansk-Sjællandske; jfr. foran S. 37 ff. At den Jydske Lov aldrig anvender et ringere Antal end tolv Medédsmænd, hvor ubetydelig end Sagen maatte være (jfr. foran S. 54-55), var ogsaa en Ufuldkommenhed, som den Skaansk-Sjæll. Proces ikke havde; og den overordentlige hyppige Brug af beslægtede Medédsmænd, saavelsom den hele Organisation disse havde efter Jydske Lov, kunde efter det foran S. 56-58 Anførte næppe ansees som noget, der var ønskeligt at indføre i de andre Provindser. Hvorlidet man overhovedet kan slutte af hine Fortrin ved den Jydske Proces til Lovbogens almindelige Bestemmelse, vil ogsaa fremlyse af de Forskrifter om Herredsnævningerne i Jylland, hvorved den Jydske Forordn. af 1284 udmærker sig fremfor de tvende aldeles samtidige Forordninger for Skaane og Sjælland; jfr. foran S. 60.

3) Hvad derhos de øvrige Dele af Retssystemet angaar, da er ikke alene, som foran bemærket, mange Materier meget bedre og fuldstændigere behandlede i den Skaansk-Sjællandske Lovgivning, end i Jydske Lov, men skjønt dennes Bestemmelser vel i

adskillige Punkter bedre stemme med den nyere Tids Fordringer, end de tilsvarende i den Skaansk-Sjæll. Lovgivning, saa vilde den dog i andre Punkter ligefrem have medført en Tilbagegang i den allerede i disse Provindser indførte Ret. Saaledes har jeg i forr. Hefte S. 242 viist, at man ved samme atter vilde have ophævet en af selve Valdemar II. i Skaane indført meget billig Forordning, om Beskadigelser ved vilde Dyr. Dette vilde ogsaa have været Tilfældet med den af samme Konge i Skaane indførte mærkelige Forordning, hvorved blev bestemt, at Drabsmanden selv skulde af sit Eget betale Bøderne, og hans Frænder ej være pligtige at bidrage dertil*); thi Jydske L. 2—28 indeholder endnu den gamle Regel, at Drabsmanden kunde hos sine Frænder udpante de ⅔ Dele af de Bøder, som han havde at erlægge. Man har vel sagt, at hin Forordning stred for meget mod Folkets Tænkemaade, og derfor næppe længe har været i Kraft (Ancher I. S. 428-429; Rosenv. §. 69); men saa meget er dog vist, at den lovgivende Magt, langt fra selv udtrykkeligen at ophæve samme, altid søgte hvor det kunde skee, at sætte hint Princip igjennem, endogsaa i de andre Provindser; saaledes er Forordningens Bestemmelser indførte i den Helsingborgske

*) Anchers Lovhist. I. S. 610; jfr. And. Sun. 5—3: Et idcirco, *authoritate regis Valdemari, prudentiores Scaniæ* tali lege novissime decreverunt tantam malitiam reprimendam etc.

Fdg. 1283 §. 7 og i Erik Menveds Fdg. for Nørrejylland 1304; jfr. Thord Degn §. 71 *).

At J. L. 3—22, 23 ikke ubetinget fastsætter Fredløshed for adskillige qvalificerede Drab, vilde ogsaa være blevet en Slappelse i de andre Provindsers Kriminallovgivning, som ubetinget bestemte denne Straf derfor; jfr. Rosenv. §§. 68, 112 Not. c. og 114.

*) Da den Skaanske Forordning, endskjønt optagen hos And. Sunesen, ikke findes i de ældste og bedste, men kun i de yngre Haandskrifter af Skaanske Lov, saa slutter deraf Ancher l. c., at den ikke længe har staaet ved Magt, og hans lærde Udgivere, at alle hine gamle Haandskrifter ere yngre end Andreas Sunesens Skrift; men begge disse Slutninger forekomme mig ligeuhjemlede; thi den Omstændighed, at Forordningen hyppigen findes indført i de yngre og nyeste Haandskrifter af Skaanske Lov, godtgjør tvertimod, at den da blev anseet som gjeldende; og dens Udeladelse i de ældste Haandskrifter viser netop, at disse indeholde Loven omtrent som den var førend hin Forordning og Sunesens Skrift. Forøvrigt maa det bemærkes, at da samtlige de ovenfor citerede Lovbud ingenlunde forbøde Frænderne at bidrage til Bøderne, men kun fritoge dem derfor, saa kan man ikke deraf, at det modsatte vedblev at være det sædvanligste (jfr. Christian III. Kjøbenh. Reces 1537 §. 7), ligefrem slutte, at de igjen bleve afskaffede. Ogsaa anfører Biskop Knud i Glossen til J. L. 3—2 udtrykkeligen, at Lovens 2—28 var abrogeret, paaberaabende sig Fdgen af

4) Ingen af vore gamle Provindsiallovbøger gaar ud paa at give en fuldstændig Fremstilling af den bestaaende Retsforfatning, men ifølge den hos Folket almindelig udbredte Rets-Kundskab forudsættes mangfoldige Ting ligefrem som bekjendte (Rosenv. §. 28). Dette er nu netop Tilfældet med de Partier af Jydske Lov, hvorved denne, hvis den virkeligen skulde have været en almindelig Lov, vilde have medført de største Forandringer i Skaanes og Sjællands Retsforfatning, og især gjelder dette om Behandlingen af Sandemænds-indretningen og de faste Nævninger; see foran S. 9-11 og 31-32. Naar det saaledes hedder om Sandemænd og Nævninger, at de skulde sværge paa tredie Ting, og herved egentligen menes fjerde, saa forudsætter dette dog, at Betydningen af hin Talemaade forud var velbekjendt. Hvad det vilde sige, at Sandemænd og Nævninger ej maatte sværge "uden Dom," maatte ligefrem have været uforstaaeligt for Indbyggerne i de andre Provindser, som det endnu vilde have været det for os, hvis ej senere Love og Skribenter derom havde givet Oplysning. Om en

1283, og Thord Degns ved Kong Valdemar stadfæstede Artikler; og i Glossen til 2—28 siger han: Nota qvod *aliqvi dicunt*, qvod istud capitulum non est abrogatum, nisi in parte, scil: qvod qvando homicida defendit se et sua, et in defensione invasorem occidit, tunc licite utatur *stuth* scil: juvamine cognatorum; *alii secus*, ut patet infra lib. 3 cap. 2 in magna glossa.

hel Classe af Nævninger, Skibs- eller Farvidnævninger, til hvilke intet Spor findes i de andre Provindser, lærer Lovbogen næsten intet uden Navnet, men alt øvrigt forudsættes som bekjendt; jfr. foran S. 42-43. Umuligen synes nu den Hensigt, at nedskrive en almindelig Lov for hele Riget, at kunne forenes med en slig Behandling af de Materier, som netop vare ny og ubekjendte i de Provindser, der ej hørte til Jylland.

Det samme gjelder med Hensyn til Bestemmelserne i Jydske Lov om det i de ældre Tider saa høist vigtige, og i de andre Provindsers Love med saa megen Omhu behandlede Familiefælledsskab. Ikke nok at Jydske L. i denne Materie følger ganske andre Principer end de Skaansk-Sjællandske Love; men den i disse ofte forekommende Talemaade: at lægge Gods i Fællig ɔ: ved en udtrykkelig Overenskomst ophæve det lovbestemte fuldkomne Fælledsskab, saaledes at Godset skulde deles i Forhold til hvad enhver havde indført, har i Jydske Lov en ganske anden technisk Betydning, nemlig: ved en udtrykkelig Overenskomst at stifte fuldkomment Fælledskab; hvilket dog ingensteder i Lovene defineres, men forudsættes som bekjendt, og maa sluttes af Sammenhænget; see Ancher II. S. 364 og Rosenv. §. 103. Udentvivl lader dette sig ogsaa blot forklare som en provindsiel Forskjellighed; thi at hint Udtryk skulde til den Tid, da Jydske Lov blev forfattet, overalt have antaget en saadan ganske

forskjellig Betydning fra den, hvori det saa ofte forekommer i Skaanske Lov, den Skaanske Arvebog og begge de Sjællandske Love, er ikke blot i sig selv usandsynligt, da det mellemliggende Tidsrum under alle Omstændigheder dertil var alt for kort; men det modsatte er endog bevisligt, eftersom det aldeles analoge Udtryk: "at intakæ til fælags," endnu i den saakaldte Dalbyforordning for Skaane Art. 2, omtrent fra Erik Glippings Tid *), bruges i samme Betydning som ovenanført i den ældre Skaansk-Sjæll. Lovgivning. Naturligvis maatte nu den ovenanførte forskjellige Betydning af hin Talemaade udtrykkeligen have været bemærket i Jydske Lov, saafremt denne havde været bestemt til ogsaa at indføres i de andre Provindser, i hvis Love samme hidtil var brugt i en ganske modsat Bemærkelse.

5) Ikke blot ved Beskaffenheden af den hele deri nedskrevne Ret, og den Maade, hvorpaa samme er behandlet, røber Lovbogen, at den blot var bestemt for de Jydske Provindser; men dette aabenbarer sig ogsaa ved adskillige andre deri forekommende aldeles locale Hensyn. Strax i det 1ste Capitel er, som Hr. Prof. Falck (Das Jütsche Low; Einl. S. XVI.) har bemærket **), den lovlige Organisation af de i Loven

*) Anchers Lovhist. I. S. 612, og bedre II. S. 531.

**) I Handbuch des Schleszw. Holst. Privatrechts I. S. 410 Not. har Hr. Prof. Falck vel frafaldet den l. c. fremsatte Paastand om Jydske Lovs ude-

saa hyppigen benyttede Kjønsnævninger bunden til den Jydske Sysselinddeling, hvilken ogsaa nævnes i 2—57. Vel er det nu saa, at Sysselinddelingen, som Recens. i Literatur Tid. 1819 S. 633 har erindret, ogsaa existerede i Sjælland, endnu i Aaret 1386, ligesom man og finder et ældre Spor til samme i Skaane (Suhms Danmarks Hist. VII. S. 581); men saa meget er dog vist, at den, i det mindste paa Jydske Lovs Tid, ingenlunde havde nogen synderlig practisk Anvendelse i disse Provindser. I Valdemar den II.s bekjendte Jordebog er kun Jylland inddelt efter Syslerne, derimod ikke Sjælland eller Skaane; og heller ikke forekommer denne Inddeling nogensinde i disse Provindsers Love eller andre Retsdocumenter *).

lukkende Bestemmelse for Nørre- og Sønderjylland, fordi 1) der intetsteds i Loven er taget noget specielt Hensyn til disse tvende Provindser, og 2) den ene af disse ikke stod i nogen nærmere Forbindelse med den anden, end med de øvrige Dele af Riget, og det derfor maatte have været bemærket, naar en fælleds Lovgivning skulde gjelde for disse alene. Men disse Grunde, næppe saa gode som de, hvormed hin udmærkede Lærde engang selv forsvarede den modsatte Mening, finde ligefrem deres Besvarelse i alt det Foranførte.

*) At Sysselinddelingen i Sjælland blot har haft Hensyn til geistlige Sager, som Ancher II. S. 759 mener, forekommer mig meget troligt; thi alle Steder, hvor den der omtales, nævnes

I Jylland derimod havde Sysselinddelingen en gandske anden juridisk Betydenhed; saaledes havde hvert Syssel der sit eget Ting, hvilket J. L. 1—37 ogsaa udtrykkeligen berører *); ved Dispositioner

den blot i hin Henseende, nemlig i Biskop Absalons Brev, og Pave Celestini Bulle 1192 (Dän. Bibl. III. S. 137 og 140; Diplomat. Arna. Magn. p. 29): "St. Marie Skat af tvende Sysler til Ringsted Kloster." 1315 nævnes: den gejstlige Jurisdiction i Vestersyssel (Hvidtf. Bispekronike S. 47); og endelig 1386: Provst i Østresyssel (Danske M. I. S. 34). Paa denne Maade lader det sig ogsaa forklare, hvorfor denne Inddeling af Sjælland ikke er benyttet i Valdemar II. Jordebog, og iøvrigt saa sjeldent forekommer.

*) Naar Valdemar IV. almindelige Forordn. 1354 §. 6 nævner Sysselting, saa kan herved kun sigtes til Jylland; thi ikkun der fandtes samme; eller snarere har det maaske blot staaet i de for Jylland bestemte Exemplarer af Forordningen. De Jydske Sysselting nævnes ogsaa hos Thord Degn Art. 69 og 85, og i Privil. for Kolding 1452 §. 22. Ligeledes forekomme de adskillige Steder i Danske Magazin, saasom 1344: Omersysselting; 1425: Omersyssel Bygdeting; 1376: Thy Syssel Bygdeting; og 1486: Jellingsysselting (D. Mag. I. 260, jfr. Rettels. bag i 3die Bind; II. 139 not., og 142; IV. 16). Jevnfr. Thestrups Relation om Tingene S. 16. Af disse Steder, især det cit. Privil. for Colding, sees, at der paa Sysseltingene ej blot er skjødet faste Ejendomme, men ogsaa Domme afsagte og alle Slags Sager for-

over faste Ejendomme brugte man at betegne samme ved det Syssel, hvori de vare beliggende (t. Ex. Danske Mag. VI. S. 81; Thestr. S. 10 og 16): Indretningen af Maal og Vægt rettede sig for en stor Del efter Syslerne (f. H. S. 259), m. m. Naar nu med alt dette forbindes, at den til Sysselinddelingen knyttede Organisation af Kjønsnævn ingenlunde i Jydske L. fremsættes som noget nyt, men som noget allerede gjeldende, og at derhos denne i de andre Provindser hidtil ubekjendte Bestemmelse næppe var noget, som man kunde finde ønskeligt at indføre der (jfr. foran S. 57-58), saa skjønner jeg ikke rettere, end at hint af Hr. Pro-

fulgte, samt Tingsvidner udstædte, ligesom de ogsaa havde deres egne Tingholdere. Men desforuden havde hvert Herred i Syslet sit eget Ting, som ej synes at have været Sysseltinget underordnet, see Danske Mag. II. 144; IV. 12, 17 og 20, og VI. 70, 79 og 194 m. fl., hvor der nævnes adskillige Herreders Ting, som netop laa i de ovennævnte Sysler. Sysseltingene synes at skrive sig fra den Tid, da hvert Syssel havde sin egen Underkonge (Script. rerum Dan. VII. p. 554; Vedel Simonsens Borgruiner 2 S. 14), og de ere uden tvivl ældre end Herredstingene, da Jurisdictionerne rimeligvis i Begyndelsen have været større, og siden ere blevne delte i flere mindre; jfr. Ancher: Om vore gl. Retterting §. 52. I Hr. Capt. Jahns Fremstilling af Sysselinddelingens Oprindelse m. v. i Danmark (Nordens Krigsvæsen S. 18 ff.) er der udentvivl meget at drøfte.

fessor Falck anførte Argument beholder en betydelig Vægt.

Fremdeles omtaler J. L. 2—8 som en bekjendt Sag, at Landstinget holdtes om Løverdagen (formodentligen en Gang hver Maaned), og bestemmer med Hensyn hertil den Tid, inden hvilken Eftermaalsmanden skulde paa dette Ting lyse et begaaet Drab, saafremt denne Lysning skulde ansees lovligen iværksat *). Vi finde ogsaa i sildigere Retsdocumenter, at Landstingene altid holdtes paa denne Dag i de Jydske Provindser **). Det samme var vel ogsaa Tilfældet i Skaane ***); men i Sjælland derimod holdtes Landstinget, fra de ældste Tider af, altid om Onsdagen ****), hvilket ogsaa Eriks Sjæll. Lov 3—26 paa sin Side ikke nævner, men stiltiende

*) Dræpæs man thorsdagh for non, æth hvilke dagh for thorsdagh, *oc ær lanzthing a thet næstæ lugherdagh*, tha aghe frænder thet at liusæ a thet samæ thing. Æn dræpes man efter non a thorsdagh, tha mughe the bithe til ant næstæ thing. Jfr. 2—9.

**) See t. Ex. Hvidtfeldt S. 575 og 607; Danske Mag. III. 269 og VI. 127. Det Danske Selskabs Hist. S. 231 og 256.

***) Den Skaanske Kirkeret i Slutningen; Hvidtf. S. 573 og 682; Danske Selskabs Hist. S. 206.

****) Den Sjæll. Kirkeret 1171 i Slutn. Resens Vitherlagsret S. 566. Danske Mag. V. 42, 300,

forudsætter som bekjendt, og derefter indretter en given Regel *). Hint Capitel i Jydske Lov passede derfor ingenlunde i en Lov, der skulde være almindelig, og altsaa ogsaa anvendes i Sjælland; men det maatte i saa Fald enten have været udtrykkeligen bestemt, at Landstinget i Sjælland i Fremtiden ogsaa skulde holdes om Løverdagen, eller en særlig Regel være given for denne Provinds.

6) Som nu Jydske Lov næsten paa hver Side indeholder noget, der tyder hen paa den hidtil bestaaende ejendommelige Retsforfatning i de Jydske Provindser, endog hvad Afskaffelsen af Misbrug angaar (jfr. foran S. 2-3; 11-12 og 33-34), saaledes derimod vil der vist ikke i samme kunne oppvises noget Sted, som i mindste Maade kunde siges at tage specielt Hensyn til Skaane eller Sjælland. Men at de der nedskrevne Loven virkeligen ogsaa skulde have haft

319, 320. VI. 348. Danske Selsk. Hist. S. 178, 191, 219. Jfr. forøvrigt Forordn. 31 Marts 1635 §. 1.

*) Er. Sjæll. L. 3—26 S. 134: Æn sithen næfndæn ær næfnd (scil. paa Landstinget om Onsdagen), tha sculæ the lyusæ æftær hemæ a hærætzthing. Æn ær næfndæn i thæt hæræt, thær hærætzthing ær a thorsdagh, tha worthær annæt thæt thing thær næst; hwilkæt hæræt, sum æy ær a thorsdagh thing, tha wæræ thæt a förstæ thing.

disse sidstnævnte Provindser for Øje, og dog aldeles have undgaaet enten i den ene eller den anden Henseende særligen at berøre samme; at deres ejendommelige Ret ikke i nogetsomhelst Punkt udtrykkeligen skulde være blevet dem forbeholdt, eller at der ikke paa et eneste af de mangfoldige Steder i Jydske Lov, som ej stemmede med den Skaansk-Sjællandske Lovgivning, skulde forekomme mindste Ytring om eller Hentydning til, at den i disse Provindser hidtil gjeldende Ret derved blev forandret, dette er udentvivl alt for utroligt. Endnu i Christian den femtes almindelige Lov 1683, da dog saameget var udjævnet, og man ikke længer havde Skaane at tage Hensyn til, har man paa mange Steder maattet tage specielt Hensyn til de forskjellige Provindser (t. Ex. 1—3—9 ff; hele 3—14; 5—10—45; 5—14—1; 6—17—29); men at man aldeles skulde have kunnet undgaa saadant i en for alle Provindser bestemt Lov paa Valdemar II. Tid, er vistnok, efter de foran berørte da existerende Tidsomstændigheder, ligefrem umuligt.

7) I Slutningen af Jydske Lovs Fortale berettes udtrykkeligen, at Lovbogen blev almindeligen bifaldt af hele Rigsdagen. Skulde nu dette ikke forstaas paa den Maade, som jeg efter det Foranførte tror at det absolut maa forstaas, nemlig at den blev almindeligen antagen som Lovbog for Jylland, den Provinds hvor vi derefter udelukkende finde den i fuld Gyldighed, og til hvis hidtilværende Retsfor-

fatning den ganske sluttede sig, saa blev der naturligvis kun den Udvej tilbage at antage, at den virkeligen var paa Rigsdagen bleven authoriseret som almindelig Lov; jfr. Schlegel l. c. S. 256. Men vilde man nu end for et Øjeblik abstrahere fra alt det, som jeg ved de foregaaende Undersøgelser haaber at have oplyst, og indrømme, at Lovbogen ikke blot ifølge sin Beskaffenhed kunde være bestemt for hele Riget, men at den endog paa Rigsdagen fik Bifald som saadan, saa tror jeg dog, at dette ikkun lader sig forsvare ved ny Hypotheser, der ikke alene ere blottede for al historisk Grund, men endog tildels ligefrem afbevislige. Var Lovbogen nemlig virkeligen paa Rigsdagen ved hele Gejstligheden og "alle de bedste Mænd, der i Riget vare" bleven antagen som almindelig Lov, frembyder sig naturligvis det Spørgsmaal, hvorledes da denne Rigsdagsbeslutning atter var bleven tilbagekaldt, eller sat ud af Kraft? Rimeligst skulde det vist være skeet paa en ny almindelig Rigsdag, men hvilket dog ingenlunde kan antages, da der herom aldeles ingen historisk Efterretning haves. Hr. Conferentsraad Schlegel l. c. S. 261 opløser derimod Spørgsmaalet saaledes, at da den ny Lovbog ikke fandt Bifald i Skaane og Sjælland, havde Valdemar II. seet sig nødsaget til at stadfæste deres ældre Lovsamlinger, og altsaa selv eo ipso ophæve hin Lov. Men denne Hypothese behøver vistnok ingen videre Gjendrivelse, naar det erindres, at Kongens Død,

ifølge hvad jeg forhen har oplyst, indtraf et Par Uger efter at Lovbogen var given. Den ny, allerede retsligen antagne, Lovbogs Forkastelse maatte vel altsaa være skeet ved hine Provindsers Indbyggere paa egen Haand; men om man nu end vilde indrømme disse Magt og Myndighed hertil, saa møder dog denne Hypothese atter sine store Vanskeligheder. Da Lovbogen jo dog, som forudsat, paa Rigsdagen havde faaet Bifald af Gejstligheden og alle de bedste Mænd i Riget, saa kunde for det første hin Forkastelse af samme udentvivl ikke være bleven sat igjennem, uden at derom var bleven ført en betydelig og langvarig indvortes Strid, hvorom i saa Fald den senere Lovgivning og Historien vist vilde have levnet os nogen Efterretning. Dernæst var det ogsaa venteligt, at den ny Lovbog dog paa enkelte Steder havde holdt sig i Skaane og Sjælland, i de Tinglav nemlig, hvor nogen af de mægtige Mænd, som paa Rigsdagen havde samtykket samme, havde størst Indflydelse. Men hertil findes heller ikke noget Spor, og der er tvertimod saalidet Tale om den Jydske Lovbogs Gyldighed nogetsteds udenfor de Jydske Provindser, at vi ved den Sjællandske Fdg. 1284 Art. 12 finde ikke denne Lovs, men de Sjællandske Lovbøgers Herredømme udvidet, i det disse udtrykkeligen bleve indførte i Laaland og Falster *). Endelig sees det ikke, hvorfor Adelen i

*) Laland, falster og möen sculle hafve then samme logh som sjælantzfare hafve; foruthen thet, at

Skaane og Sjælland skulde have givet slip paa den dem, under Forudsætning af Lovens almindelige Antagelse, ved J. L. 2—77 indrømmede Rettighed *); thi samme var dog nærmest en Sag imellem Kongen og Adelen, og kunde, som Privilegium betragtet, meget gjerne forblive ved Magt, uagtet man ikke kunde hos Almuen sætte den øvrige i Lovbogen indeholdte Ret igjennem. Men at hint Privilegium ikkun blev anseet som gjeldende i Jylland fremlyser af den Skaanske Forordning 1284 Art. 40, hvorved samme i Form af noget ganske nyt, og med Indskrænkninger, der ej findes i Jydske Lov, blev tilstaaet Adelen i Skaane **), og i den samtidige Sjællandske Forordning er der endnu aldeles ikke nogen Tale herom. Fra alle Sider betragtet er det derfor vistnok rimeligst at antage, at Lovbogen ingenlunde paa Rigsdagen er pro-

hwo som dræper man i laland, han böte manböter oc 40 mark thertil, forti at the bedis thet selfve af koning Valdemar, oc han them gaff oc the wethertoghe. Jfr. Ancher I. S. 825-826.

*) Allæ kunungs menz brytir, of the brytæ til thre mark, tha sculæ the rættæ with theræ eghæn husböndær.

**) Thetta hafver och koningh gifvith alle sinæ mæn i Sconæ bo, at the skulæ hafvæ frelsæ om alle therræ varnidhæ fore thriggiæ marke sagh, *uthæn thet ther kombær uppa konings egith thingh, eller uppa konings rætthære thingh.*

mulgeret som almindelig Lov, men kun almindeligen samtykket som Lovbog for de Jydske Provindser.

8) Det synes endelig ikke troligt, at man allerede paa Valdemar II.s Tid skulde have fattet den Idee, at lægge hele Landet under en almindelig Lov, end sige tænkt paa at realisere den, om man end havde anseet saadant i sig selv for muligt. I Norge og Sverrig saae man endnu, at hver Provinds havde sin egen Lov og Ret. Jydske Lovs Fortale nævner heller aldrig "Lov for Riget," men bestandig "lands logh" ɔ: almindelig Lov for en vis Provinds (jfr. J. L. 2—7 og 110). Og skulde Loven, som der sammesteds siges, skrives "æftær landæns vanæ," saa kunde en slig Lov for alle Provindser for største Delen heller ikke være bleven andet, end en Fremstilling af de i hver Provinds især hidtil gjeldende ejendommelige Retsbestemmelser. Yderst sjeldent udgav man, endog i meget senere Tider, almindelige Forordninger, men kun særskilte for hver Provinds, og selv hvor en saadan Forordning kunde efter sit Hovedindhold passe for hele Riget, plejede man dog at udfærdige samme særligen for hver Provinds med visse Forandringer, t. Ex. Erik Glippings Forordninger; Dronning Margrethes Forordning af 1396 for Jylland og Fyn (Ancher I. S. 748); Christian den andens Love (Jur. Tidsskrift XI — 2 S. 214-215).

IV. Om Jydske Lov i sildigere Tider har faaet Indgang i de andre Provindser som almindelig Landslov, og hvorvidt den sammesteds er bleven betragtet som Subsidiærlov.

§. 26. At Jydske Lov er bleven anseet som Subsidiærlov i Skaane og Sjælland i alle de Tilfælde, hvor deres egne Provindsiallove intet fastsatte, har Kofod Ancher og Schlegel *) antaget, og Rosenvinge endog, at den i Tidens Løb efterhaanden næsten aldeles fortrængte de andre Provindsiallove, saa at den omsider blev anseet som almindelig Landslov i hele Riget **). Dette sidste skal jeg først undersøge.

At hver Provinds (terra) i mere end det første Aarhundrede efter Valdemar IIs Tid holdt fast ved sine egne gamle Love, og ingenlunde erkjendte nogen fælleds Lovgivning, var ikke blot efter Tidsomstændighederne venteligt, men er ogsaa ganske klart af hele Erik Glippings Lovgivning, see foran S. 59-61 og S. 93. Kbhavns Stadsret 1294 §. 57: "pro qvolibet osse, qvod inde extrahitur, solvet *secundum antiqvas leges terre.*" Christoffer II. Haandfæste 1320 §. 32 og Valdemar Erikens Haandf. 1326, anførte foran S. 79. Kong Magnus Smek forpligtede sig i Aaret 1332 til at lade

*) Anchers Saml. Skr. I. S. 257 og 316-317.

**) Rosenv. Lovhist. §. 80; §. 125 Not. b; og §. 157.

Indbyggerne i Skaane blive ved deres Privilegier, Friheder, **Skaanske Lov og Sædvane**; Hvidfeldt S. 457; jfr. samme Konges Privil. for Skaane af 1340; ibid. S. 476. — **Waldemar** IV. Fdg. 1354 Art. 2: "ita tamen, qvod cuicunqve leso satisfaciat *secundum exigentiam legis terre, in qva ipsum forefactum fuit perpetratum*;" ibid. Art. 4: "jus suum secundum *leges terre* etc." Samme Konges Fdg. 1360 §. 2: "*Omnes terre*, regno Dacie ... adjacentes, *legibus et juribus suis, prout in veris antiqvis libris legalibus continentur*, libere uti debeant, prout *tempore regis Voldemari, et aliorum progenitorum nostrorum*, liberius et melius perfrui consveverint"; jfr. §§. 9, 24 og 26. **Kong Oles** Haandfæstn. 1376 Art. 8: "secundum consvetudinem cujuslibet terre"; Art. 14: "secundum leges terre". Samme Konges Forskrivning af 1377: "ordinatum est, qvod omnes et singuli ipsius regni Dacie incole, *in qvacunqve terra* regni commorantes, pace firma fruantur, *juriumqve, legum et libertatum suarum* inviolabiliter gaudeant firmitate." — Det er derfor umuligt, at man ved den i de selvsamme Haandfæstninger og Forordninger (1320 Art. 24; 1326 p. 553; 1354 §. 1; 1376 Art. 15) forekommende Bestemmelse: "Item ut omnes conservent leges Voldemari regis" o. s. v., kan have sigtet udelukkende til den Jydske Lov (jfr. Schlegel

foran S. 67); men dette maa nødvendigvis forstaas om alle danske Love (Ancher I. S. 309), og hver Provinds altsaa ved Udtrykket "leges Voldemari regis" have tænkt sig sin egen Lovbog. Om det derimod just var en og samme Kong Valdemar, der saaledes af Provindserne erkjendtes for Lovgiver, nemlig, som Hr. Etsraad Schlegel vil l. c. S. 238, Valdemar II, skal jeg nærmere omhandle ved de andre Provindsiallove.

Som vi foran have seet kaldes den Jydske Lovbog i Chronicon Sjæll. "lex Danica" *), og i den

*) Arn. Magnæus er vel tilbøjelig til at henføre denne Krønikes Forfatter til det 13 Secul., fordi den slutter med 1282. Imidlertid forekommer dette Vidnesbyrd om det Jydske Lovgivningsarbejde mig ikke at være af stort Værd; thi 1) med Undtagelse af Benævnelsen "lex Danica" har Forf. udskrevet sin hele Efterretning om Loven Ord til andet af dennes egen Fortale, og giver altsaa ikke noget selvstændigt Vidnesbyrd herom, men blot det vi allerede havde i Loven selv. 2) Lovens Angivelse om Tiden har han derhos saaledes misforstaaet, at han antog den var given 1240, Aaret før Kongen døde; jfr. forrige Hefte S. 231 ff.; 3) Endelig er det visnok en meget mistænkelig Omstændighed, at han anfører Lovbogens Begyndelse saaledes: "Mæth logh scal *man* land *byggiæ*"; thi i vore ældste Haandskr. (t. Ex. i Anchers Udg. og Flensb. H.) hedder det altid: "Mæth logh scal land byggiæs", og det er først i yngre Haandskr., hvori man begyndte at forandre det

Odenseiske Haandskr. af 1496: liber legalis Danorum. Ligeledes kaldes den leges Danorum i Thomæ Gheysmeri compend. hist. Dan. *); og Biskop Knud kalder Loven i Indledningen "leges municipales regni Dacie"; samt i Glossen til 1—25 og 2—60: "istæ leges Danicæ" og "istæ leges regni Dacie". — Alle disse og andre lignende Steder kunne dog næppe godtgjøre, at Jydske Lov paa de Tider betragtedes som almindelig Lov i hele Riget, men som Ancher I. S. 314 antager, bør det udentvivl forklares som en mindre bestemt Udtryksmaade, at man har kaldt Lovbogen dansk Lov eller Lov for Danske, endskjønt den kun var gjeldende i en Del af Danmark **);

ældre Sprog efter det nyere Dansk, at man finder hin Passus omskreven paa den i Kroniken anførte Maade.

*) Script. rer. Dan. II. p. 387. En anden Kronike ibid. p. 173 siger derimod blot: rex Valdemarus in Orthinborg promulgavit *leges* coram filiis etc.

**) Stundom har saadant vel ogsaa haft sin Oprindelse fra vedkommende Forfatters egen fejlagtige Underretning; f. Ex. naar det i Jus Slesv. antiq. §. 3 hedder, at der for Manddrab skulde bødes 3de 18 Mark og en Mark Guld i Sørsum "*regni* consvetudine conservata", som gjentages i den Flensborgske Stadsret 1284, lat. §. 3: "*totius regni* in hoc consvetudine observata"; dansk §. 67: "svosum *i all Danmark riki* ær wonn". Jevnfr. foran S. 123 og S. 93 Not. Lundske Stadsret §. 46.

thi paa de samme Tider finder man dog, at andre Krønikeskrivere *), og de fleste Manuscripter bestemt betegne den som en particulær Lov; jfr. foran S. 62. Man finder derfor ogsaa begge Benævnelser forenede; saaledes har K. Ancher S. 312 Not. bemærket, at Lovbogen i Haandsk. No. 12 paa Universitetsbibl. (jfr. S. 352) kaldes "leges municipales "*Jutorum*" og "leges municipales *a Jutis sibi constitutæ,*" hvorhos der tilføjes: "qvi tres libri vulgo vocantur *Lobock* vel Danske Recht." Efter Skrivemaaden at dømme har Forfatteren af denne Anmærkning rimeligvis været fra det Slesvigske, hvor man betegnede Loven paa den anførte Maade i Modsætning af den hos Naboerne gjeldende Saxiske Ret, skjønt man forøvrigt meget vel vidste, at det blot var en Jydsk Lov. Ligeledes synes hin almindelige Betegnelse hos Bisskop Knud blot at være foranlediget ved Modsætningen til den romerske og canoniske Ret, og at Meningen ingenlunde var, at det var en almindelig Dansk Lov, fremlyser ikke blot af Titelen til hans Arbejde, hvor den kaldes "leges Jutie" og "Jutorum legisterium;" men af selve Glossen; thi ved 2—49 kalder han den udtrykkeligen "leges municipales *Jutorum*," og paa mange Steder citerer han i Modsætning af samme de andre Provindsers Love; hvor-

*) F. Ex. Petrus Olai: "fecit igitur *leges Jutie*" etc. Script. rer. Dan II. p. 262.

om siden mere. Der mangler heller ikke Exempler paa en lignende ubestemt Udtryksmaade i andre Tilfælde, saasom naar der hos Thord Degn Art. 67 tales om "treugæ *per Danos* acceptæ," hvorved der ifølge det Foregaaende blot menes Jutenses & Fionenses; jfr. Manusc. Arn. Magn. 455 Duod. "*Jutæ* logh, thær kunugh Valdæmar gaf oc *Danæ* tokæ withær" (foran S. 62); og det selvsamme gjelder endog om de andre Provindsers Love. Saaledes hedder det i den saakaldte Eriks Krønike (fra Slutn. af det 13 Secul.): Anno Dei 1170 *leges Danorum* editæ sunt, hvorved der uden tvivl blot sigtes til den Sjællandske Lov og Kirkeret; Anchers Skr. I. S. 234-235 jfr. S. 314. I et Haandskrift fra 1493 er der ved Slutningen af de Sjællandske Lovbøger tilføjet: Expliciunt *leges Danorum* Siellandensium Lalandensium etc. Ancher I. S. 171 Not. Og i den Dom, som Erik af Pommern Aar 1413 ved Rigets Raad lod afsige i den Slesvigske Lehnssag, hos Hvidtfeldt S. 651, hedder det... "perlectis et intellectis capitulis *legum municipalium regni Daciæ*, hanc materiam immediate concernentibus, et præsertim capituli, cujus tenor in Danica lingva de verbo ad verbum seqvitur in hæc verba;" herpaa anføres paa Dansk og Latin hele det 31te Capitel af Eriks Sjællandske Lovs II. Bog, hvornæst følger: "Qvare authoritate, qva fungimur in hac parte, et vi-

gore *hujusmodi legis municipalis dicti regni Daciæ*, et aliorum jurium dicti regni, decernimus" etc.

Endelig troer jeg, at man saameget mindre kan bygge noget paa hin altfor ample Betegnelse af den Jydske Lov, som man ogsaa finder Exempler paa den ganske modsatte Unøjagtighed. Saaledes kaldes den i et gammelt Haandskrift "leges nörjucie" og "Nør-Jutlands logbogh;" Ancher I. S. 205 Not; og i et andet, skrevet 1557, kaldes den bestandigen "Fynske Lov;" Rosenv. Indl. til Eriks Sjell. L. S. XLIX.

Men enhver Tvivl, som hine om Jydske Lov brugte Udtryk endnu kunde efterlade om, at den dog muligen i det 15de Aarhundrede kunde have erholdt Indgang i de andre Provindser som almindelig Landslov, maa vistnok forsvinde ved de aldeles bestemte Vidnesbyrd vi finde for, at den endnu i det 16de og 17de Aarhundrede var en aldeles particulær Lov, indskrænket ligesom de tvende andre Provindsers Love til sit eget Territorium; thi at Jydske Lov virkeligen først skulde tildels eller i det Hele have fortrængt de andre Provindsiallovbøger, og derefter atter skulde være bleven fortrængt af disse, strider i sig selv alt for meget imod Rimelighed og Sandsynlighed, til at kunne lade sig høre. Hine Vidnesbyrd ere følgende: Christian II. Haandfæstn. 1513: Item bliffuer noghen bonde eller ufri mand fridtløs gjort under

Jydlans log for manslet, bøte ꝛc. (Behrmann II. S. 51). Christian III. Haandfæstning 1536: Wille oc skulle wi holle menige Rigens Indbyggere wed log, skjel oc ret, dog hvert landt epther synn loff. — Tersom sandemendt eller neffning sverie nogen mand till skade mett urette saavidt som Judske log recker o.s.v. (Krag II. S. 48 og 50); hvilket sidste gjentages i samme Konges Kjøbenh. Reces 1547 Cap. 14 og Dronningborgske Reces 1551 Cap. 16. Frederik II. Haandfæstning 1559 Art. 26: "Item dersom Sandemænd eller Næfninge svere nogen Mand til skade met urette, saa viit som Jydsk Low ræcker, da skal Landsdommer haffve Mact, om det aff hannem begjeres, at opsteffne bedste Bygdemænd, oc dennem mue felde, om de haffve gjort uræt. Udi lige maade skal holdis udi Sielland, Skaane oc andre Lande, saa viit som Sjelands oc Skaansk Low ræcker, om Oldinge oc Næffn." I Christian IV. Forordning af 14 August 1590, hvorved den ny Udgave af Jydske Lov blev authoriseret, hedder det, at Kongen havde ladet trykke bemeldte Lov tilligemed Recessen, Haandfæstningen, Gaardsretten, Søretten og endel Forordninger, for at sælges over alt i Riget, menige Indbyggere til Gavn og Bedste: "bedendis og strengelige biudendis alle Dommere og Fogeder udi Judland, Fyen, Langland og alle andre Steder, saa viit den Judske Lov bru-

gis, at I rette Eder efter, udi hves Sager som hende for Eder udi Rette at komme, at dømme efter for^ne^ Lovbog, hvor den icke findes at være imod Recessen. Sammeledis ville Vi oc alle Dommere og Fogeder, saavel udi for^ne^ Lande, som udi alle andre ofver alt Rigit strengelige oc alvorlige befalet hafve, at de oc udi lige Maade rette dennem efter, at dømme efter Recesserne, Haandfæstningen, Gaardsretten, Søretten oc alle andre Skicke, Forordninger og Mandater, som vi hafve befalit herhos at lade prente, saa oc hver Provintz oc Land efter hver deris Lov" o. s. v. I Fortalen til Christian den 1stes Historie, dat. 24 Jan. 1599, omtaler Hvidtfeldt, at hver Provinds endnu havde forskjellig Lov og Ret, men ønsker, at Jydske Lov, som den yngste og fuldkomneste, maatte indføres overalt "med Sandemænd og al den Proces, som udi Jylland holdes." Til den Ende foreslaaer han Kongen, at lade udgaa Forordninger om, "at hvad der hid til Dags var dømt efter Sjællandsk og Skaansk Lov, skulde forblive uigjenkaldet, men at derimod herefter skulde dømmes og procederes efter Jydsk Lov;' hvorhos man dog, førend hine Lovbøger bleve afskaffede, kunde lade dem oversee, for deraf at forbedre den Jydske, hvor fornødent gjordes." I Aaret 1615 forestillede Schultus og Schepens med samtlige Indbyggere i Store Magleby paa Amager for Kong Christian IV., at de ikke længer vare tjente med de af dem hidtil brugte Forord-

ninger og Statuter, som deres Forfædre havde ført med sig fra Nederlandene, da de vare mørke og vanskelige at forstaa; men da det vilde falde dem vanskeligt at udføre deres Sager for Sjællands Landsting og efter Sjællandsk Lov, i hvilken de ingen Kundskab havde, saa bade de, at Kongen vilde afskaffe ovennævnte Statuter, og derimod anvise dem som Rettesnor den Jydske Lovbog og Recessen, samt tillade, at der fra deres Schultus og Schepens maatte apelleres først til Amtmanden paa Kjøbenhavns Slot, og derfra til Rigens Raad; hvilket Kongen ved Rescript af 10de Juli s. A. bevilgede *). Frederik III. Haandfæstning 8 Marts 1648 Art. 26 gjentager endnu Ord til andet det ovenanførte mærkelige Sted af Frederik II. Haandfæstning. At hver Provinds vedblev at bruge sin Lov og Ret fremlyser ogsaa paa mangfoldige Steder i Christen Osterson Vejles Glossarium, foruden at Forfatteren udtrykkeligen omtaler saadant i Fortalen ved den første Udgave af 1641, og i Dedicationen foran Udgaven af 1652 (paa ny oplagt 1665). Paa sidstmeldte Sted i Særdeleshed beretter han, at mange beklagede sig over, at de ikke havde eller kunde overkomme Exemplarer af alle udgivne Love; thi de Skaanske og Sjællandske Love vare ikke vel at bekomme,

*) Videnskabernes Selskabs Skrifter III. 1747 S. 135.

og om saadanne end paa nogle Steder fandtes, saa vare de dog paa den gamle Stil og meget ulæselige, og ej til Grunde for den gemene Mand at forstaa; hvorover mange ønskede, at Danmark om muligt maatte lægges under een Lov, nemlig den Jydske, eftersom den var mest fuldkommen, bedst læselig, og for den gemene Mand lettest at forstaa. Med denne stemmede de Skaanske og Sjællandske Love ogsaa saa temmeligen overens, med Undtagelse af Processen *), "som i lige Maade syntes letteligen at kunne forandres, i det ene Land og Provinds at bruges som i det andet." Derpaa henviser Forf. til det ovenanførte Forslag af Hvidtfeldt, men tilføjer; "at saadant dog ikke siden den Tid er fornummet at sættes udi Værk." Endelig omtaler Christian V. i Fortalen til den

*) Jfr. Christian IV. Birkeret 1623 Art. 7: "Den Birket tilhører i Jylland skal være forpligtet at tilsætte Sandemænd efter Birkets Leilighed og gamle Vedtægt o. s. v. Art. 8:" Udi Stedet for Sandemænd følges udi Sjelland, Skaane og Smaalandene den sædvanlige Proces ved By eller Birkefogdens Dom, Oldingers, sexten eller femten Mænds Opkrævelse til By- eller Birketinget, o. s. v.; jevnfr. Kallundb. Reces 1576 Art. 7. I Rescript 20 October 1660 (hos Fogtman) bestemmes, at Bønderne skulde til Kongens Arvehylding fremsende af hvert Herred deres Herredsfoged med 2 andre lovfaste Mænd, men i Jylland og Fyn med en Sandemand.

Danske Lov 1683, at Undersaatterne hidtil havde været "ligesom adskiste ved sær Lovbøger og Rettergang *).

Vel beretter den Svenske Resident Magnus Durell, i sin bekiendte Relation om Danmark, skreven under Frederik III., imellem Aarene 1650 og 1657, at "Rigets Love findes indbefattede i den Jydske Lovbog" (Suhms ældre Saml. II. 3die Hefte S. 64); men denne i og for sig unøjagtige Notits maa udentvivl staa ganske tilbage for de ovenmeldte afdeles sikkre Vidnesbyrd om det modsatte.

Slutteligen maa jeg endnu omtale nogle forvirrede Steder i Christian III. Recesser. I Recessen af 1537 Cap. 7 bestemmes som ganske almindeligt for hele Riget, at Sandemænd skulde skille om Drab, og at ret Landebod (Mandebod) efter Kong Valdemars Lov var trende 18 Mark, m. m., som alene passede til den Jydske Lovgivning. Om nu dette er blevet saaledes indført i Recessen af Skjødesløshed eller med Forsæt skal jeg ikke afgjøre; men ingenlunde kan man deraf bevise, enten at Jydske

*) Om de Skaanske og Sjællandske Lovbøgers Anvendelse i Praxis lige til Christian V.s Lov kan fremdeles mærkes: Schlegel i Literaturtid. 1822 S. 405-406. Ancher I. S. 128-129 og 216-217. Suhms ny Saml. I. S. 8-9. Fris Edvardsens Skjelskørs Beskr. S. 162. Rosenvinge §. 147 Not. b.

Lov da blev anseet som gjeldende i Skaane og Sjælland, eller at Sandemændsindretningen ogsaa var indført i disse Provindser. Ikke alene vilde saadant aldeles stride imod andre afgjørende Steder i samme Konges Lovgivning (foran S. 103), samt alle de andre foranførte uimodsigelige Vidnesbyrd; men man har udentvivl ogsaa selv snart indseet det Urigtige deri; thi i Recess. 1547 Art. 16 og 1551 Art. 6, som gjentage hint Capitel af Recess. 1537, har man udeladt den bestemte Sum paa Mandeboden, samt Lovgiverens Navn, og blot anført "at der skulde bødes ret Landebod efter Loven," hvilket Udtryk passede sig for hele Riget, da naturligvis enhver af Provindserne derved maatte forstaa sin egen Lov. I den Koldingske Reces 1558 Art. 21 har man endelig ogsaa rettet den førstanførte Unøjagtighed saaledes: "at Sandemænd eller Nævn skulde skille om Drab;" hvorimod man der atter har begaaet den Fejl, at angive Mandebodens Størrelse til 3de 18 Mark. Imidlertid tvivler jeg meget paa, at man har fulgt dette sidste andre Steder end i de Jydske Provindser; thi i de Fortegnelser over Bøder m. v., som stundom findes ved Lovbøgerne, vedblev man stedse at angive den gamle Regel for Sjælland; t. Ex. i et Haandskrift af 1588, som jeg selv ejer, hedder det: XV marck sölff (ɔ: 3de 15 Mark Penge) ere rett mandhodt udi Sjeland; och i laalandt och XL Mk. thertill (jfr. Krag Christ. III. Hist. 2 S. 558).

Og Osterson i sit Glossarium tit. Fuld Mandebod angiver ogsaa ligefrem, at denne var 15 Mark Sølv efter Sjællandske Lov, og beregner derefter Størrelsen af $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{4}$ Mandebod, hvorefter han tilføjer: "alias efter Jydske Lov trende 18 Mark Penge." I Skaane var Mandeboden fra gammel Tid vel den samme som i Sjælland (And. Sun. V—1); men i nyere Tider synes man der at have fulgt en særegen Regel; Ancher I. S. 424; jfr. den Lundske Stadsret Cap. 46.

§. 27. Hvad dernæst Jydske Lovs Afbenyttelse som Subsidiærlov i de andre Provindser angaar, da paaberaaber Ancher l. c. sig for det første et af de Thotske Manuskr., skrevet 1557, hvori Eriks Sjællandske Lov er forsynet med Forklaringer, men hvilke fornemmeligen bestaa i nogle Tillæg af den Jydske Lov, som man altsaa har haft til Hensigt at bruge i de Stykker, hvorom intet mældes i den Sjællandske (jfr. Rosenv. Indl. til Er. Sjæll. L. S. XLIX.). Det var vistnok meget naturligt, at man i de andre Provindser undertiden tog Hensyn til den Jydske Lov, saaledes omtrent som vi nu kunne paaberaabe os vore Kongers Norske Lovgivning, eller Anordninger for Hertugdømmene; men videre har denne Brug af Jydske Lov udenfor dens eget Territorium næppe strakt sig i de ældre Tider, og man kan derfor vistnok ikke sige, at den i de andre Provindser blev betragtet som en egentlig subsidiær Ret, der skulde bruges i alle de Tilfælde, hvor deres egne Provindsiallove intet

fastsatte. Havde dette været Regel, vilde man uden-tvivl have fundet saadant omtalt i den ovenfor S. 103-104 anførte Forordning 14 August 1590; men snarere tale dennes Udtryk bestemt for det modsatte; og med Hensyn til slige ulovbestemte Tilfælde har man vist derfor ligesaavel i Sjælland og Skaane, som i Jylland, rettet sig efter Praxis og gl. Sædvane, eller faaet dem afgjorte ved de paa Landstinget forsamlede Juristers Betænkning; ifr. Ancher I. S. 385-387 med S. 545-547 og Danske Mag. V. S. 319. Men vilde man desuagtet antage, at den Jydske Lov har været anseet som en virkelig Subsidiærlov i Skaane og Sjælland, saa maatte man med samme Føie ansee disse Provindsers Lovgivning som Subsidiærret i Jylland; thi som Ancher l. c. bemærker "var det saaledes en almindelig Skik hos os, at de i den ene Provinds brugte de andre Provindsers Love og Forordninger i de Poster, hvorudi dennem selv noget fattedes, hvilket man kan slutte af Lovenes Haand-skrifter, hvor man tit faar at see nogle Tillæg af andre Provindsers Love." Ogsaa Bisp Knud henviser ofte til de andre Provindsers Love; see Glossen til J. L. I—3, 4, 6, 16, 17; III.—2 og 21, hvor han citerer Eriks Sjællandske Lov, (lex Erici regis in Selandia) og "lex Voldemari," hvorved der enten sigtes til den Skaanske Arvebog, eller til Valdemars Sjællandske Lov. I et mig tilhørende Manuskript af Jydske Lov, skrevet 1590 (dog ikke efter

Christian IV.s Udgave af samme Aar), og forsynet med danske Anmærkninger, som for en stor Deel ere udarbejdede efter Biskop Knuds Glosser (jfr. Ancher I. S. 389), paaberaabes ligeledes ofte den Sjællandske Lov (hvorved her altid menes Eriks Lov), og den Skaanske Lov og Arvebog; t. Ex. i Glossen til I—10: "Men eptherthi att Somme icke kunde vide huadt udarffuinge er, och huorledis mandt thette Cap. retteligen skall forstaa, vill jeg sette her enn forklaringh uddragenn aff then Skonske Lough, och liuder saaledes," o. s. v. Glossen til I—30: "Thenn Sjellandz loug I—47 forklarer thette nogitt bedre; therfor vill jeg haffue then gunstige Lesere ther heden viist." Og i et Exemplar af Christian IV. Udgave af 1590, som tilhører Hr. Professor Nyserup, henvises bestandig i Marginen til Skaanske Lov, Skaanske Arvebog, og Sjæll. Lov ɔ: Eriks Sjællandske Lov. Der kan ogsaa opvises Punkter af den Jydske Lovgivning, hvori man bestemt sporer de andre Provindsiallovs Indvirkning. Saaledes t. Ex. er det bekjendte Udtryk "Orboddemaal" kommet ind i den Jydske Lovgivning fra de andre Provindser. I den Skaansk-Sjæll. Lovgivning forekommer dette Ord meget hyppigt, men aldeles ikke i Valdemar II.s Jydske Lov. Derimod findes det i den Helsingborgske Forordning 1283 Art. 10, som ogsaa synes at være given for Jylland; men atter i den Jydske Forordning af 1284 er det slet ikke benyttet, uagtet det dog flere Gange er

brugt i de tvende samtidige Forordninger for Skaane og Sjælland. Derefter forekommer hint Udtryk i Valdemar IV. almindelige Forordning af 1354 §. 10 og 1360 §. 20, og er siden interpoleret i Jydske Lov 3—23, saavel i nyere Haandskrifter, som i Christian IV.s Udgave; jfr. Biskop Knuds Glosse, og Erik Krabbes Oversættelse. Den Bestemmelse hos Thord Degn Art. 3: "Item de wetherwistboth; qvi morti alicujus interfuerit solvat heredibus interfecti sex marcas et regi tres marcas," synes at have sin Oprindelse fra Skaanske L. V—2 og Eriks Sjæll. L. III—2 og VI—5; jfr. Biskop Knuds Glosse til J. L. 3—21. Endelig synes det ogsaa, at Thord Degn Art. 69: 'Item sciendum est, qvod qvicunqve ad placitum accesserit, et *in via* aliqvis contra eum deliqverit *ad distantiam a loco placiti, qvo a placito videri potest*, illud delictum sit thingfredbröde similiter si contingat in placito etc.," maa være hentet fra Eriks Sjæll. Lov II—21 og 33.

Da den Jydske Lovbog i Begyndelsen af Christian IV. Regiering, ved Rigscantsler Niels Kaas's Omsorg, var bleven revideret og oversat paa nyere Dansk, samt ved fem Oplag, fra 1590 til 1643, udbredt over hele Riget (jfr. foran S. 103); da til samme Tid de gamle slette Udgaver af den Sjællandske og den Skaanske Lov bleve sjeldnere at overkomme, og det desuden faldt vanskeligt for de Fleste at forstaa

dem (foran S. 105-106), saa var det meget naturligt, om hin Lovbog nu fik en større Indflydelse i Skaane og Sjælland, og Domstolene der oftere toge deres Tilflugt til samme. Fra denne Periode ere ogsaa de tvende hos Ancher l. c. S. 316 paaberaabte Domme af 11te Juni 1596 og 21de Juli 1641. Imidlertid bevise disse Domme næppe synderligt for Jydske Lovs subsidiære Anvendelse i de andre Provindser; thi i den første Dom, hvorved Kongen stadfæstede en foregaaende Skaansk Landstingsdom, blev Resultatet udtrykkeligen grundet paa selve den Skaanske Arvebog Cap. 58, der som nyere Lov formentes at have derogeret den ældre Skaanske Lovbog; og Jydske Lov blev kun herved paaberaabt som et bestyrkende Argument, ligesom paa den anden Side Modparten, til Bestyrkelse for sin Mening, paaberaabte sig den Sjællandske Lovbog. Ved den anden Dom tilkjendte Landsdommeren i Laaland og Falster, Lauge Bilde, en Fader Ret til alene at arve sit Barn, paa Grund af Jydske Lov I—9: "efterdi samme tydeligere taler om Arv imellem Fader og sine Børn efter et afdød Sødskende, end den Sjællandske." Det synes af dette Ræsonnement klart, at Landsdommeren har forestillet sig, at Jydske og Sjællandske Lov vare overensstemmende i det omhandlede Punkt, men den første blot tydeligere, hvorfor han fandt for godt at grunde sin Dom paa denne; og hans juridiske

Ukyndighed fremlyser ogsaa deraf, at han, som det synes, aldeles ikke har kjendt en faa Aar i Forvejen udgangen meget vigtig Forordn. af 23de April 1632 (indført i den store Reces 2—7—1), ved hvis §. 2 der netop for det i Dommen omhandlede Tilfælde var givet en almindelig Regel.

V. Om den gamle latinske Oversættelse af Jydske Lov.

§. 38. Den gamle latinske Oversættelse, som tilligemed de af den Viborgske Biskop Knud († c. 1480) forfattede Glosser først blev trykt i Ribe 1504, og derefter i Kjøbenhavn 1508, blev i Almindelighed efter den Tid tillagt benævnte Biskop som Forfatter, indtil Kofod Ancher Saml. Skr. I. S. 349-354 med gode Grunde godtgjorde, at den næppe kunde tillægges denne Mand, men burde antages for at være noget ældre, hvorhos dog Ancher, som slet ikke giver denne Oversættelse noget godt Skudsmaal, ikke vil indrømme den en højere Ælde end fra det 15de Aarhundrede, og tillægger den kun Brugbarhed forsaavidt den hist og her kan tjene til at vise den Tids vedtagne Læsning.

Derimod have de lærde Herrer Udgivere af Anchers Skrifter sammesteds S. 336 Not. yttret: "at det fortjente at undersøges, om denne latinske Text skulde være samtidig med den danske, og maaske første Udkast, hvilket synes at stadfæstes ved de Data, An-

der herefter anfører om samme." Hvis det nu kunde oplyses, eller bringes til nogenlunde Sandsynlighed, at den omhandlede latinske Text virkeligen havde denne Ælde og Beskaffenhed, vilde den naturligvis vinde en høj Grad af Interesse, og fortjene den største Opmærksomhed; men i de af Ancher anførte Data, hvortil Udg. henvise, maa jeg tilstaa, at jeg ikke kan opdage noget, som kunde stadfæste eller bestyrke den yttrede Formodning. Ancher har blot søgt at oplyse, at hin Oversættelse maatte være noget ældre end Biskop Knud, men herfra til 1241 er der endnu et stort Mellemrum af Tid, hvori den kan være forfattet. Næppe behøves der heller nogen lang Undersøgelse af samme for fuldkommen at overtyde sig om, at den umuligen kan være Original til den danske Text; men dens Udtryksmaade og idelige Danismer, den Vrimmel af Danske Ord hvormed den er opfyldt, og dens hele øvrige indvortes Beskaffenhed ville vistnok snart paatvinge enhver Læser af nogen Takt den Overbevisning, at Forholdet nødvendigvis maa være det modsatte (jfr. Falck das jütsche L. Einl. S. XVIII–XIX). Som Prøve skal jeg blot anføre nogle faa Exempler, saasom I—55, der begynder saaledes: "Gangher solskifft a by hoc est si solaris distributio tradita (inducta) fuerit villæ, tunc" etc. *). II—102 gives saaledes: "Qvi alium con-

*) De i Parenth. anførte Varianter ere af det Odenseiske Haandskrift.

vicerit ad nam, qvod dicitur søker, et postea recepit ab eo compositionem pro illa causa, tunc nunqvam potest amplius aliqvid ab eo extorqvere, qvod dicitur mere taghe (næmæ), licet minus receperit qvam tenebatur." Hvor Oversætteren ikke har kunnet forstaa eller gjengive et eller andet Ord af den danske Text, har han uden videre ladet det blive staaende, t. Ex. II—30... "vel aliqvas alias res, qvas bondo possidet, vel de ipso bondone vel de ejus familia ther a holder hoe est hervært." III—54: "Sed si eqvus mortuus fuerit vel macillentus, et venerit domum top et tagel, et ille juraverit etc." Men hvad der især paa det uimodsigeligste godtgjør, at den umuligen enten kan være Original til eller samtidig med den danske Text, ere de mange aabenbare Feil og Misforstaaelser, som findes i samme. Saaledes er I—9: "*Dör barn, oc er mother fyre döth, hwat helder skifth er fra father eth ei, tho at then haver susken, tha erver father alt ene,*" oversat: Si puer moritur, matre prius mortua, tunc pater totum hereditabit, *qvamvis habet pueros sive a patre separatos sive non,*" og altsaa Ordene: hvat helder skift er fra father eth ei," som i den danske Text referere sig til det afdøde Barn, ganske urigtigen henførte til de efterlevende. I—14: "*Father tharf ecki sele sint barn i hand*" gives med... "nihil *oportet* eos committere etc.;" jfr. Ancher II.

S. 497. I—19: "*oc er hans sysken mælænd* (ɔ: myndige):" "et si fratres (ejus) sint *loqventes.*" I—26: "*oc setther sin æghon alt til wissæ for sin gjald:*" "et exponit omnia bona in testamento suo, ut exinde solvantur debita sua etc;" jfr. Anchers Udg. S. 43 Not. I II—50: "Qvi minor est *qvindecim* annis etc." har Oversætteren fulgt de nyere Haandskrifter, da de gamle have "*fiughærtan wintær.*" II—91: *tho ma umbæsman hanum* (ɔ: Tyven) *æi sæktæ, utæn of bonden kærer fyrræ, ællær of han ær sjælf worthen for thiufnæth* (ɔ: eller Ombudsmanden selv er bleven bestjaalen): "tamen exactor non potest eum impetere, nisi ipse prius conqvestus fuerat, qvod amisit res suas furtive;" jfr. Er. Sjæll. L. VI—12, 13 og Anchers Jydske L. S. 282. II—93 Slutn.: "Testimonium enim removebit *suspendium*, qvod dicitur **bast oc bondh**, et justiciam regis;" uagtet Bast og Baand er andre Steder rigtigen oversat ved ligatio. I III—6: "Si qvis detinuerit precium navis vel aliqvod *jus navis*" har Overs. fulgt de ny Haandsk., som have "*skipsret*" i Stedet for det gamle "*skiprethæ*" ɔ: Skibsredskab. III—37: "*Æn worthær han scrifthæt oc fangær formælæ, tha havæ han kirkigarth* o. s. v.: "et si *testatus* obierit, christiana fruetur sepultura;" jfr. Anchers J. L. S. 313. Dale Laghen M. B. §. 29. Fornm. Sögur II. S. 164.

Til Overflod skal jeg endnu anføre et Beviis for, at den latinske Text ingenlunde kan være Original. Som Hr. Professor Falck først har gjort opmærksom paa, er endel af Jydske Lovs Fortale laant af den canoniske Ret (Rosenv. Indl. til Er. Sjæll. L. S. XXIX. Not. 71), i det man næsten Ord til andet har udskrevet Decretum Gratiani, saaledes:

Decret. Grat.	Jydske Lov.
Factæ sunt autem leges, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaqve sit inter improbos innocentia, et in ipsis improbis formidato supplicio refrænatur nocendi facultas.	Forthy scal logh æftær allæ men göres, at rettæ mæn oc spake oc saklöse nytæ there specht, oc urættæ men oc folæ ræthes thet, ther i loghen er skrivæt, oc thoræ ei forthi fulkumme there undscap, ther the havæ i hughæ.
Erit autem lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consvetudinem, loco temporiqve conveniens, necessaria, utilis; manifesta qvoqve, ne aliqvid per obscuritatem in cap-	Logh scal væræ ærlic, ræt, tholic, æftær landens wanæ, qvemlic oc thyrftælic; oc openbar, sva at allæ men mughæ witæ oc undærstandæ, hvat logh sægher; oc weræ ei görth eth scrivæn for ennens manz

tionem contineat; nullo privato commodo sed pro communi civium utilitale conscripta.	særlic wild, num efter ollæ menz thyrst ther i land bor.

Men see vi nu hen til den omhandlede latinske Text, saa fremstiller den sig ingenlunde som udskreven umiddelbart af den canoniske Ret, men kun som en Oversættelse af det Danske:

Unde et lex posita est propter transgressores, ut a malitia sua refrenentur et terreantur, et justi pacis præsidio gaudeant et exsultent.

Item lex debet esse honesta, justa et tolerabilis, utilis, et manifesta, ita qvod omnes possint eam intelligere, et qvod non sit imposita propter specialem alicujus sed propter communem utilitatem.

Hvad i Særdeleshed angaar denne latinske Oversættelses Alder, da findes intet Haandskrift af samme, som er ældre end fra Slutningen af det 15de Aarhundrede; Ancher I S. 332 og 337 *). Vel synes

*) Ancher anfører S. 336, at i Haandskriftet No. 12 Oct. Arn. Magn., som indeholder Biskop Knuds Glosser, uden selve Lovens Text, og en Samling af forskiellige Forordninger, paaberaabes ved disse sidste adskillige Haandskrifter, hvoraf de ere udskrevne, og deriblandt p. 379: antiqvum legisterium pergamenum; i hvilken Anledning U dg.

den at være forfattet førend det var bleven almindeligt at tilføje Jydske Lov det sidste Capitel om Troldom; thi dette findes ikke i nogle af Haandskrifterne (Ancher S. 350); men af denne Omstændighed kan kun i det højeste, med nogenlunde Sikkerhed, sluttes, at den er fra Begyndelsen af det 15de Aarh; jfr. Ancher S. 328 og 331. Hr. Professor Falck l. c. S. XVIII. Not. 22 har yttret, at den udentvivl er ældre end Thord Degns Artikler, "hvis Latinitet synes dannet efter samme;" men om end dette Indicium tages for fulde, vil det ikke nytte meget, da de Haandskrifter vi have af Thord Degn oversat paa Latin ikke række højere end til Slutningen af det 15de Secl.; Ancher S. 708-712. Af større Vigtighed er derfor den af Hr. Professoren l. c. S. XXI. yttrede Formodning om, at den latinske Oversættelse atter er lagt til Grund for den gamle Plattydske, hvilken Formodning grunder sig paa den overensstemmende Oversættelse af II—79 (Falck S. 139 Not.), ligesom ogsaa en anden mærkelig Lighed findes i Oversættel-

have bemærket: "at dersom denne gamle Pergamentshaandskrift indeholdt Jydske Lov paa Latin, som det synes, saa var dette et nyt Bevis for den latinske Oversættelses Ælde." Men det er af Henvisningen i bemeldte Haandskr. aldeles klart, at den blot angaar Erik Glippings sammesteds anførte Fdg. af 1284, og der er slet ikke Tale om, at ogsaa den Jydske Lov paa Latin skulde findes i hin gl. Membran.

sen af III—35 (S. 185 Not.). Imidlertid kan man neppe bygge med megen Sikkerhed paa en slig Overensstemmelse i enkelte Udtryk, som jo kan være udsprungen fra Ligheden imellem de ved begge Oversættelser benyttede danske Haandskrifter, hvorhos man ogsaa paa andre Steder finder ligesaa store Afvigelser imellem begge Oversættelser t. Ex. i I—29; II—35 og III—47 (Falck S. 60, 110 og 193 Not.); men Sagen fortjener dog en nøjere Undersøgelse, og skulde det nu ved denne vise sig, at Hr. Professorens Formodning er rigtig, saa maatte den latinske Oversættelses Alder vel rykkes op omtrent til Midten af det 14de Aarhundrede, eftersom Tilværelsen af den gamle plattydske allerede synes at kunne spores i Aaret 1376; Falck S. XXI. Men en højere Ælde tror jeg heller ikke at kunne paa nogen Maade tillægges hin latinske Oversættelse, ifølge de deri, som foranført, hyppigen forekommende grove Fejl og Misforstaaelser, Forfatterens liden Kyndighed i det gamle Sprog, og de bestemte Spor til, at han har lagt nyere mindre gode Haandskrifter til Grund for samme.

I Anledning af Udtrykkene i Chron. Sjall. (foran S. 67): Waldemarus... legem in libro *danice fecit conscribi,*" og i Exordium caræ Insulæ (Script. rerum Dan. V. p. 579): Valdemarus librum legis *danice composuit*, findes endelig i Anchers Saml. Skr. I. S. 299 Not. af Udgiverne bemærket, "at hine Autores synes at have haft den

latinske Text af Jydske Lov for Øine; thi i Mscpterne af samme forekomme ligeledes de Ord: "composuit et conscribi fecit;" (den trykte Udgave har: condidit et scribi fecit). Af denne ubetydelige Overensstemmelse, som vistnok af sig selv maatte opstaa derved, at alle tre søgte at gjengive Udtrykkene i den danske Text, synes imidlertid ikke at kunne drages nogen sikker Slutning i den nævnte Henseende; og i alt Fald er det heller ikke afgjort, hvilken Alder der kan tillægges Forfatterne af de nævnte Efterretninger *).

Efter det ovenfor Anførte vil der vel næppe længer kunne være Spørgsmaal om, at man ikke bør søge noget Udkast til Lovbogen i den omhandlede gl. lat. Oversættelse; men heller ikke kan jeg med de lærde Udg. l. c. finde det i sig selv sandsynligt, at man først skulde have forfattet noget saadant Udkast til samme paa Latin, hvorimod jeg i denne Henseende aldeles er af samme Mening som Hr. Prof. Falck l. c. S. XVIII. jfr. Ancher S. 323. Vel skrev man ofte i de Tider Kjøbstedretter og enkelte Forordninger paa Latin, skjønt dette dog langt fra var almindelig Regel (t. Ex. den Helsingborgske Stadsret; de vigtigste af Erik Glippings Forordninger); men til dette

*) Jfr. foran S. 98 Not. Den Del af Exord. caræ Insulæ, hvori hin Efterretning findes, er netop den nyeste. Script. rer. Dan. V. p. 232 & p. 574.

Sprogs Benyttelse til nogen af de øvrige gamle Lands-lovbøger findes dog aldeles intet Spor, ligesaalidet som Sproget i Jydske Lov bærer noget Præg deraf. Saameget mindre tror jeg derhos, at dette kan antages om denne Lov, som den udentvivl, efter hvad jeg i det Foregaaende har oplyst, for den største Del er udskreven af de ældre Jydske Love; og da Folkets Tarv sikkert giorde det nødvendigt, at den maatte være forfattet paa Dansk, i hvilket Sprog den ogsaa efter sit eget Vidnesbyrd er promulgeret, saa vilde det vistnok have været saameget mere hensigtsløst, først at skrive den paa et fremmed Sprog.

(Fortsættes.)

Fortsættelse af den i forrige Hefte afbrudte critiske Anmeldelse af Neues Archiv des Criminalrechts 6 B.

VIII og XV. Der neue Entwurf eines Strafgesetzbuches für das Königreich Baiern mit Bemerkungen von Mittermeier (S. 173-227 og S. 351-377).

Disse Bemærkninger indeholde adskillige af de samme Udsættelser paa det nævnte Udkast, som min udførlige Critik derover i dette Tidsskrifts 6 Bind 1ste og 2det Hefte samt 7 B. 1 H. cfr. 11 B. 1ste og 2det Hefte. Dog betragter Forfatteren dette Arbeide under et meget fordeelagtigere Synspunct, end det, hvorfra jeg har kunnet betragte samme. Hvad han deri finder anbefalelsesværdigt, bestaaer fornemmeligen i at Adskilligt i Lovbogen er blevet forandret af hvad Forf. selv ved forskjellige Leiligheder har paaanket ved samme. Saaledes roser han det meget, at Udkastet har sat snevrere Grændser for Begrebet om forsøgt Forbrydelse, end Lovbogen, at samme i det Hele taget er mildere, overlader Mere til Domstolens Skjønnende m. v. Saavel over det, Forf. finder berømmeligt i

Udkastet, som over det, han dadler i samme, har jeg forhen saa udførligen yttret mig, at det vilde være upassende, her at indlade mig videre derpaa. En merkelig Yttring forefalder der S. 221, hvor Forf., i Anledning af at Udkastet stundom har hjemlet høiere Straf end Lovbogen, opkaster det Spørgsmaal, om Folket ei skulde have en Ret til ei at blive straffet haardere for Forbrydelser i 1823, end der skete i 1813. Folket vil vist ikke ansee det som et Privilegium, at visse Angreb paa den borgerlige Sikkerhed ei maae kunne medføre uden en vis lempelig Straf for dem, der tillade sig samme. Den Enkelte, der alt har forbrudt sig, lider heller Intet ved Straffelovens senere Skjærpelse, da denne aldrig bliver tilbagevirkende. Det skulde altsaa være de Individer, som kunde have Lyst til fremdeles at begaae Forbrydelser, som man gik for nær ved den nye strængere Straffelov. Jeg taler her naturligvis ikke om, hvorvidt en og anden Skjærpelse i Straffeloven i og for sig er velgrundet, og vilde allermindst forsvare Udkastets Consequents i saa Henseende. Men ganske forunderlig er den Fordring, hvorfra Forf. her synes at gaae ud, nemlig at en nye Straffelov blot maa gjøre Forandring i den ældre til Formildelse, men ingensinde til Skjærpelse. S. 374 erfarer Man med Forundring, at Forf., der forhen saa meget har ivret mod den i Lovbogens 1 Th. Art. 42 fremsatte præsumtio doli, nu, efterat denne synes at være almindeligt opgivet, selv af Feuerbach,

paa en Maade tager hiin Artikel i Forsvar. Han mener, at den practisk bliver uden Skade, da 2 Th. Art. 107 paalægger Inqvirenten ligesaavel at søge Beviserne for den Paagjeldendes Uskyld som for hans Skyld, og Art. 340 og 343 indeholde, at det mod den Sigtede talende Beviis ansees svækket ved et Modbeviis, der kun er bragt til Sandsynlighed. Men af Lovbogen flyder dog umiddelbart, at, hvor de factiske Omstændigheder ikke indeholde nogen særlig Grund til at formode blot culpa, skal den Paagjeldende ansees skyldig i dolus, skjøndt der heller ingen overveiende Grund er til at antage denne Forklaringsgrund *). Selv i det Tilfælde, at den Paagjeldende kunde gjøre det sandsynligt, at han havde handlet uden ondt Forsæt, vilde de nævnte Artikler dog ikke hjemle ham fuldkommen Frikjendelse i saa Henseende. For Resten indeholder selve 1 Th. Art. 43 ff., at Formodningen om dolus bortfalder ved tilveiebragt Sandsynlighed om det Modsatte, hvilket endog fører til et noget gunstigere Resultat for den Paagjeldende, end det, Forf. vil hidlede af Bestemmelserne i Criminalprocessen. Forfatteren tilføier endnu, at baade Inqvirenten og Dommeren, der skal dømme om, hvorvidt der er Anledning til Anklage, behøve en Formodning om dolus, for at erholde et Grundlag. Men det er indlysende, at Lovbogen ikke opstiller en Formodning, hvorfra Man ved Sagens Undersøgelse

*) Cfr. Eunomia 2 B. S. 257.

foreløbigen skal gaae ud, men en saadan, der ved den endelige Afgjørelse skal tjene til at bestemme den Paagjeldendes Skjæbne. Ved de foreløbige Skridt og i Særdeleshed ved den Beslutning, hvorved det afgjøres, om den Paagjeldende skal sættes i Anklagestand, er det heller aldeles ikke nødvendigt, at lægge nogen bestemt Formodning til Grund. Ved Undersøgelsens Begyndelse forudsætter Man hverken det Ene eller det Andet i saa Henseende, men Man gaaer ud paa at komme efter, hvorledes det forholder sig. Ved at beslutte, om Anklage skal finde Sted eller ikke, og om den skal rettes paa dolus eller blot paa culpa, lægges samtlige Sagens oplyste Omstændigheder til Grund. At Man imidlertid her kan have Grund til at antage den haardere Forudsætning, uden at der dog ved endelig Dom findes tilstrækkelig Hjemmel for samme, er en anden Sag. Iøvrigt mangler Slutningen af foranførte Bemærkninger, skjøndt en Mængde Hefter senere ere udkomne.

IX. Ueber die Unterbrechung der Verjährung im Strafrechte durch Generaluntersuchung und durch Specialinqvisition gegen einen Mitschuldigen, von dem Hofrath und Prof. von Wening-Ingenheim zu Landshut, (S. 228-258).

Efterat Forfatteren har indrømmet, at der fra Lovgivningens Standpunct ere vigtige Indvendinger

at gjøre mod Præscription i criminelle Tilfælde, i hvilken Henseende han henholder sig til mit Skrift "über die Grundregeln der Strafgesetzgebung," §. 74 *), protesterer han imod at benytte sig af disse Indvendinger til at indskrænke den Præscription, som Lovene udtrykkeligt hjemle, og anfører som Anledning til denne Afhandling, at Man, paa Grund af den criminelle Præscriptions Fornuftstridighed, havde i en Retssag forkastet en ellers, efter hans Mening, velgrundet Paastand, at slig Præscription, efter den baierske Ret, ikke kan afbrydes hverken ved General-undersøgelse eller ved Specialinqvisition imod en Medskyldig. Sagen angik en Oppebørselsbetjent, hos hvem der i Aaret 1812, ved hans Fratrædelse fra Embedet, var fundet Kassemangel. Ved Sagens Begyndelse havde Man, paa Grund af det gode Rygte, hvori han stod, samt med Hensyn til, at han havde overladt Alt til sin Fuldmægtig, rettet Undersøgelsen mod denne allene. I Slutningen af Aaret 1816 var imidlertid Embedsmanden selv blevet forhørt i Overeensstemmelse med Lovbogens 2 Th. Art. 86, som en Person, mod hvem Mistanke var opstaaet. Men, først efterat over 5 Aar vare forløbne fra Undersøgelsens Begyndelse, blev speciel Inqvisition besluttet. Da, efter Lovbogens 1 Th. Art. 140 No. 2, Forbrydelser, som ikke medføre større Straf end 5

*) See Eunomia 2 B. S. 521 ff.

Aars Arbeidshuus, præscriberes ved 5 Aars Forløb, saa indskjød Defensor sig herunder. Forfatteren finder Indsigelsen velgrundet. Spørgsmaalet gik her ud paa, hvorvidt Man, i Overeensstemmelse med Art. 139, kunde sige, at Gjerningsmanden i den fulde Præscriptionstid var bleven Retten ubekjendt. Dette Tilfælde finder nu Forfatteren at have været tilstede. Man kan nemlig ikke sige, at Gjerningsmanden er Retten bekjendt, førend den har fundet ham saaledes graveret, som behøves for at sætte ham i Anklagestand. Dette ligger — antager Forf. — i Sprogbrugen og bestyrkes ved Lovbogens Sammenligning med andre fremmede Love, i Særdeleshed den østerrigske. Fremdeles søger han at retfærdiggjøre denne Mening med Hensyn til de Grunde, hvorpaa Præscriptionen er bygget. Blandt de vigtigste Grunde, der tale for Præscriptionen, er nemlig, at det, efter en rum Tids Forløb, er vanskeligere baade at oplyse sin Uskyld med Vidner og selv at gjøre nøiagtig Rede for sine Handlinger, end om der tidligere dertil var givet den Paagjeldende Anledning. Først ved en Beslutning, der vidner om, at den Paagjeldende egner sig til at sættes under Tiltale, faaer han fuld Anledning til at anstille de Overveielser og Undersøgelser, som muligen kunne adsprede den Skygge, der kastes paa ham. Dog indrømmer Forf., at det Decret, hvorved formelig Anklage besluttes, ikke er ubetinget nødvendigt til Præscriptionens Afbrydelse. Naar Dommeren nemlig

foretager sig Handlinger, der forudsætte de samme Betingelser, som udkræves til Specialinqvisition, for Exempel naar han arresterer den Mistænkte eller udsteder Stikbreve, finder han, at Præscriptionen derved afbrydes. Endeligen mener han, at i det ovennævnte Tilfælde den Omstændighed, at Special-Inqvisition, forend de 5 Aars Forløb, var anstillet mod Embedsmandens Fuldmægtig, ikke kunde tjene til at afbryde Præscriptionen for hans egen Deel. Hvad dette sidste Punct angaaer, taaler Forfatterens Paastand neppe nogen Modsigelse. Ogsaa hvad det først omhandlede Punct angaaer, har han understyttet sin Mening med vigtige Grunde, og Man seer her et nyt Beviis paa, hvor uheldig Lovbogen, som det nye Udkast forsaavidt har fulgt, har været i at udtrykke Betingelserne for Præscription. Imidlertid turde det dog være rettest at antage, at enhver Handling, Justitien foretager i Forudsætning af, at den Paagjeldende er skyldig, maa være nok for at afbryde Præscription, og at dertil den Afhørelse maatte henregnes, som den paagjeldende Embedsmand i Aaret 1816 var bleven underkastet. Det erkjendes af Forf., at det ikke, for at Gjerningsmanden, i Lovens Forstand, skal kunne ansees bekjendt, er nødvendigt, at han skal være overbeviist, hvilket først kommer til Afgjørelse ved den endelige Dom. Men, naar dette ikke antages, saa sees ikke rettere, end at ethvert judicielt Skridt, som foretages mod den Paagjeldende for at

overbevise ham, maa være tilstrækkeligt. Det er og klart, at hiin Embedsmand i alt Fald ved forbemeldte Afhørelse skl Opfordring nok til at være betænkt paa at samle alle de Oplysninger, der kunde tjene til hans Forsvar.

X. Die neueste königliche hannöversche Verordnung über die Abschaffung der Folter und Zulässigkeit des Anzeigebeweises. (S. 259-263).

Det er først ved en Frd. 25de Marts 1822, at Torturen er bleven afskaffet i Kongeriget Hannover, og, i Forbindelse dermed, er der ligeledes gjort den Forandring i Carl den Femtes peinliche Gerichtsordnung, at Indiciebeviset er erkjendt for tilstrækkeligt til derpaa at grunde en Dom i en Criminalsag. Dog har bemeldte Forordning, efter flere nyere Loves Exempel, gjort Undtagelse med Hensyn til nogle af de største Straffe, saaledes at, hvor den Sigtede fældes paa Indiciebeviset, 20 Aars Tvangsarbeide træder i Stedet for Dødsstraf, 10 til 12 Aars Arbeide for offentligt Arbeide paa Livstid og en forholdsmæssig Arbeids- eller Fængselsstraf for den formelige Æreløshed. Derhos indeholder Frd. til den Anklagedes Betryggelse den Forskrift, at der kræves en Stemmefleerhed af i det Mindste ⅔ Dele, førend Nogen kan fældes paa Grund af et saadant Beviis. Naar Beviset ikke findes tilstrækkeligt, kan dog den Anklagede,

under visse Omstændigheder, underkastes saadanne Indskrænkninger i hans Frihed, som findes fornødne til at sikkre Staten og dens Medlemmer; i hvilken Henseende Afgjørelsen er overladt til Cabinets-Ministerium, men vedkommende Ret har at gjøre Indberetning og holde den Anklagede i Forvaring, indtil den forsynes med Forholdsregler fra Cabinets-Ministeriet. Da jeg ofte tilforn har udviklet mine Tanker angaaende de ovennævnte Gjenstande, i hvilken Henseende jeg i Særdeleshed skal henvise til nærværende Tidsskrift 1ste Bind Side 308-313, finder jeg det overflødigt her at udbrede mig desangaaende. De Bestemmelser, Forordningen indeholder angaaende Betingelserne for et fuldstændigt Indiciebeviis, ere i det Væsentlige overeensstemmende med hvad andre Love desangaaende have fastsat, og frembyde intet særdeles Stof til Bemærkninger. —

XI. Beiträge zur Auslegung des 165tes Artikels des peinlichen Gerichtsordnung von Konopak. (Side 264-282).

Denne Afhandling er bleven foranlediget ved en Retssag, der blev reist mod et Pigebarn paa 17 Aar, der, efterat have stjaalet en Sum Penge fra sin Morfader, undveeg og, paa den Bestjaalnes Anmeldelse for Øvrigheden, blev forfulgt ved Stikbreve, paagrebet og heftet; men mod hvem Morfaderen siden frafaldt al Paatale, erklærende derhos, at han vilde

gjøre hendes Moder arveløs, saa at hun og hendes Søster skulde være hans nærmeste Arvinger. Ved Criminalretten blev hun dømt til 6 Dages Fængsel, afvexlende med Vand og Brød, samt til at betale den ene Halvdeel af Omkostningerne, hvis anden Halvdeel blev paalagt hendes Forlovede, der var medskyldig. Men denne Dom blev paaanket og kom derved til et Collegium, hvori Forfatteren var Referent. Dette frifandt den Anklagede saavel for Straf som for de Omkostninger, der vare paagaaede, efterat den Bestjaalne havde gjort den ovenmeldte Erklæring. Det er af sin Relation i denne Sag, Forf. har taget nærværende Afhandling, der blot indeholder enkelte Tillæg og Forandringer. Han erkjender, at den 165de Artikel af C. C. C. ikke, efter sit bogstavelige Indhold, kunde komme den Anklagede tilgode, da samme kun taler om Den, der af Letsindighed eller Uforstand borttager Noget af det Boe, hvori han er nærmeste Arving; thi den Paagjeldendes Moder udelukkede hende, efter Loven, fra Arv, og Morfaderens Erklæring om at ville gjøre sin Datter arveløs, kunde ikke i denne Henseende have nogen Virkning, da alene det Arveforhold, som fandt Sted paa den Tid, Tyveriet blev begaaet, kunde komme i Betragtning. Derimod fandt Forfatteren, at den romerske Ret, hvortil bemeldte Artikel henviser, taler for den Anklagedes Frifindelse. Vel ere nogle af de Grunde, hvorfor denne ikke hjemler actio furti i Tilfælde af Tyverie, som begaaes mellem Fader og

Børn, ikke nu længere anvendelige, nemlig den private Myndighed, som tilkom Familiefaderen over Sønnen og som gjorde offentligt Søgsmaal overflødigt, samt de Rettigheder, Faderen havde med Hensyn til Sønnens peculium, hvoraf den Pengebod, der indtaltes ved actio furti, skulde ydredes. Men Forf. antager, at der var endnu en tredie Grund, hvorfor den romerske Ret ikke antog hiint Søgsmaal, nemlig den Vanære, som den med actio furti forbundne Infamie, formedelst det nøie Familieforhold, maatte kaste paa den Bestjaalne selv; hvilket Forf. finder bestyrket ved den romerske Rets Grundsætninger angaaende de saakaldte middelbare Injurier. Da fremdeles den romerske Ret i den omhandlede Henseende ingen Forskjel gjorde mellem Barn og Børnebørn, naar kun disse vare under den Bestjaalnes Fædrenemagt, saa fandtes den omhandlede Artikel i C.C.C., skjøndt dens Bogstav ikke passede sig paa den Tiltalte, at maatte komme hende tilgode. Det fremlyste vel ikke af Acterne, at hun stod under sin Morfaders Fædrenemagt, men denne Omstændighed ansaaes, med Hensyn til den store Forskjel mellem den romerske og tydske Fædrenemagt, ikke at kunne være afgjørende. Derimod var den Grund, som hentes fra det Krænkende, som det har for den Bestjaalne selv, at hans Barn straffes som Tyv, her aldeles anvendelig. Da iøvrigt Artiklen viser, at Øvrigheden i de Tilfælde, som omhandles, ikke ex officio enten

maa anklage eller straffe den Paagjeldende, saa havde Retten, efterat den Bestjaalnes engang indgivne Klage var frafalden, ingen Competence til at dømme den Paagjeldende.

Nærværende Afhandling indeholder vistnok et vigtigt Bidrag til et meget omtvistet Lovsteds Fortolkning, og Forfatterens skarpsindige Undersøgelse kan ikke miskjendes. Imidlertid er Sagen langtfra ikke klar, hverken med Hensigt til selve Fortolkningen af den romerske Ret, eller forsaavidt der spørges om dennes Indflydelse paa Fortolkningen af C. C. C. I første Henseende ere der flere Omstændigheder, der opvække Tvivl om, at Man virkeligen her har bygget paa det Krænkende, actio fucti mod Fader eller Søn medfører for den Anden. Foruden at aldeles intet udtrykkeligt Vink gives til et saadant Motiv, saa indskrænker Reglen sig til de Tilfælde, at patria potestas finder Sted. Mellem Faderen og hans emanciperede Børn kunde upaatvivleligen actio furti anvendes, uagtet Emancipationen, efter de prætoriske Edicter, ikke væsentligen forandrede de indbyrdes Arverettigheder. Fremdeles kunde actio furti endog finde Sted mellem Fader og Søn, uagtet Fadermagten var i Kraft, naar Sønnen havde peculium castrense. Forf. har vel i denne Henseende bemærket, at dette kun var en actio utilis, der sandsynligvis ikke har medført Infamie, ja maaskee ikke været en Poenalklage, men blot gaaet ud paa Erstatning. Men, lige-

som det Sidste er aldeles uantageligt, da actio furti (i Modsætning af condictio furtiva) stedse er en Poenalklage, og en actio utilis har samme Gjenstand, som actio directa, saaledes er det Første og en Hypothese, der snarere har Sandsynligheden mod end for sig. Foruden at der intet Spor er til en saadan Indskrænkning i Virkningen af actio utilis, der heller ikke synes at fremgaae af dennes Væsen, saa indeholder det citerte fr. 52 l. 5, 6 D. de furtis angaaende Faderen, der bestiæler Sønnens peculium castrense, de bestemte Ord "non tantum igitur furtum faciet filio, sed etiam furti tenebitur;" ligesom og hele Sammenhængen synes at vise, at Reglen, hvorefter Tyvssagsmaal ikke maatte anstilles mellem Familiefaderen og Familiesønnen her skulde være uden al Anvendelse. Da det, efter den romerske Ret, stedse beroede paa den Bestjaalne selv, om han vilde benytte sig af actio furti eller ikke, saa synes heller ikke den Skam, der ved Faderens eller Sønnens Afstraffelse falder paa den Anden, at have saa megen Vægt, som Forf. tillægger denne Betragtning. Naar Forf. paaberaaber sig, at actio furti ogsaa bortfaldt med Hensyn til Søns og Sønnesøns Kone, saa er dette vel heller ikke af stor Betydenhed, da dette er indskrænket til den Søn, der staaer under Fædrenemagten, og det udtrykkeligen er sagt, at den emanciperede Søns Kone, som bestjæler sin Svigerfader, furti tenetur. Endeligen kan det neppe heller være

afgjøreüde, at actio furti, efter fr. 89 D. tit. cit., ikke fandt Sted mellem eñ Patron og hans Frigivne, eller mellem Den, der har leiet en Andens Tjenester, og Tjeneren. Hvorpaa dette og i Særdeleshed det Sidste er grundet, er vanskeligt at sige, men det kan vist ikke hidledes af nogen Grund, som ved den omspurgte Leilighed kunde gjøre Udslag. Hvad den Slutning angaaer, som Forf. gjør fra den romerske Ret til Carolina, saa er det vel saa, at sammes Art. 165 henviser til den romerske Ret; men dette er kun som Regel for hvorledes et saadant Tilfælde, som det, samme har opgivet, skal behandles. Tilfældet selv har den nøiagtigt beskrevet, og det med Kjendetegn, som i mange Maader ere meget forskjellige fra dem, der udmærke den romerske Rets analoge Bestemmelser. Iøvrigt maa jeg ved denne Leilighed henvise til hvad jeg i jur. Tidsskrift 7 B. 1 H. S. 116—118 og 11 B. 2 H. S. 168—173 har bemærket om Tyverie mellem Nærpaarørende og derved tillige om den romerske Ret og om den 165de Artikel i C. C. C.

XII. Spangenberg über das rechtliche Verhältniß des weiblichen Geschlechts. (S. 283-316).

omhandlet 13 B. 2 H. S. 173-179

XIII. Verbrechen aus partiellem Wahnsinn und Trunkenheit, von Kleinschrod. (S. 317-323).

En Haandværksfvend, der to Gange tilforn var straffet for at have mishandlet sin Moder, tiltales her deels for Vold, som han havde udøvet mod sin Fader, hvem han, under en af ham selv foranlediget Strid, med en Brændeøxe havde givet et Slag paa Hovedet, der frembragte et blødende, men dog ikke i sin Virkning betydeligt Saar, deels for at have med Vold modsat sig de af Faderen derefter tilkaldte Politiesoldater, truet disse paa Livet og med en Kniv tilføiet den ene af dem et Stik i Brystet, der i meer end 30 Dage gjorde denne uduelig til sine Forretninger. Han frifindes imidlertid paa Grund af de Oplysninger, der vare fremkomne om, at Gjerningen var skeet i Drukkenskab og under Medvirkning af et periodisk Anfald af Maanesyge, hvormed han skulde være behæftet. Hvad den første Undskyldning angik, da havde en Beslægtet og en af hans Kammerader i Vertshuset, saavel som Verten, forklaret, at han var drukken, hvortil dog Politiesoldaterne ikke vilde have bemærket noget Spoer. Betræffende hans paaberaabte Maanesyge, saa havde hans Forældre og en Naboe gjort Forklaringer, som indeholdt, at han ved tiltagende Maane fik Anfald, hvorunder han opførte sig som et Menneske, der ei er ved sin fulde Fornuft. I Arresten, hvor han forblev under 4 Maaneforandringer, havde

han imidlertid ikke viist noget tydeligt Tegn til Sinds-forstyrrelse. Den af Retten tilkaldte Læge antog, at der ikke hos Forbryderen var noget legemligt Anlæg til en periodisk Sygdom, da ingen sygelig Tilstand i Nervesystemet havde viist sig i Arresten, og der heller ikke i hans Levnetshistorie fandtes noget, som kunde indeholde særdeles Anledning til en saadan Tilstand, hvilken særdeles Anledning pleier at finde Sted, naar Anlægget ei er arveligt. Den høiere medicinske Authoritet, hvorfor Sagen blev andraget, var i det Hele eenig med Lægen, men antog det dog for sandsynligt, at physiske Anlæg hos den Tiltalte havde medvirket paa hans berusede Tilstand og henrevet ham til de strafbare Gjerninger, hvorfor han var kommet under Tiltale. Rusen ansaae den imidlertid for Hovedsagen, og denne havde, meente man, svækket Fornuften indtil Manie.

Naar man endog, med vedkommende Retter, (thi Criminalretten frifandt, og dens Dom blev stadfæstet i Revisions-Instantsen) finder, at der var tilstrækkelig Grund til at antage, at den Anklagede, da han udøvede de paatalte Misgjerninger, var i en Tilstand, som ei gjorde ham det mueligt at undertrykke sine vilde Sindsbevægelser, saa synes det dog, at han, forsaavidt Aarsagen eller dog en medvirkende Aarsag søges i en Ruus, ei kunde være aldeles straffrie, og at i al Fald Sikkerhedsmidler maatte være hjemlede imod ham, i den Forudsætning, at allerede hans legem-

lige Tilstand af og til betog ham al Evne til Selvbeherskelse. Den offentlige Sikkerhed synes fra ingen Synspunkt at være behørig taget i Betragtning.

Denne Sag afgiver et mærkeligt Bidrag til Beviserne paa det hos Criminalisterne i de senere Tider saa herskende Hang til at udvide Anvendelsen af Begreberne om Affindighed og andre Sindstilstande, der udelukke Tilregnelse. Om de fordærvelige Følger, som denne Hang, fra adskillige Sider, maa føre med sig, har jeg udladt mig flere Gange, i Særdeleshed i juridisk Tidsskrift 8 B. 1 Hefte S. 150-154; og samme Skrift 8 Bind 2 Hefte S. 205-239, indeholder en lærd og med den psychiske Lægevidenskab, hvorfra denne Retning er kommet ind i den nyere tydske Criminalret, fortrolig Læges Protest imod slige Forestillingsmaader. Ogsaa maa jeg ved denne Leilighed henvise til Collegial-Tidenden for 1827 No. 3 og 4, hvor man finder en interessant Slesvigsk Criminalsag, der viser, at hiin Tilbøielighed ingenlunde har faaet Indgang hos den Slesvigske Overcriminalret; cfr. Noten S. 45-46. Dette Tidsskrifts 9 B. 1 Hefte S. 112-113 kan og her eftersees.

XIV. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften. (S. 324-350).

I Anledning af disse Recensioner skal jeg blot gjøre en Anmærkning ved Side 342-343, hvor der atter forekommer et Forsvar for præsumtio doli, i

det Væsentlige af lige Beskaffenhed, som det oven Side 125-127 omtalte. Recensenten paaberaaber sig her, foruden flere Data, hvis Værd jeg tilforn udførligen har prøvet, at den franske Criminallov ligeledes præsumerer dolus, forsaavidt Anklagekammeret, naar det sætter Nogen i Anklagestand, slutter fra de objective Grunde til den forbryderske Hensigt, indtil de Edsvorne endeligen afgjøre Sagen, og at der ligeledes i andre Stater, naar Special-Undersøgelse besluttes, formodes dolus. Men det er for det første ingenlunde afgjort, at Staten ubetinget forudsætter dolus, naar den beslutter Tiltale, hvilken og kan gaae ud paa en blot culpos Overtrædelse. Men, er end Tiltalens Gjenstand en dolos Forbrydelse, saa er det dog ikke paa en absolut Formodning om dolus den grundes, men det er paa Sagens samtlige oplyste Omstændigheder, at den Beslutning, der i saa Henseende tages, hviler. Kun at der, saavel med Hensyn til denne Punkt, som hvad alle de andre Betingelser for Gjerningens Strafbarhed eller dennes Grad angaaer, behøves mindre stærke Beviser til at sætte en Person i Anklagestand end til at dømme ham skyldig. Forf. bemærker endeligen, at Spørgsmaalet om dolus dog kun kan afgjøres ved circumstantielle Beviser, altsaa kun ved Formodninger og Slutninger, og at Ingen vilde finde Betænkeligheder ved en Lovbog, der udtrykte sig saaledes: "den Anklagede kan kun da antages at have handlet med retstridigt Forsæt, naar

Forsættet enten er tilstaaet af den Anklagede, eller og samtlige veloverveiede Omstændigheders Sammenhæng, i Forbindelse med Gjerningsmandens Forklaring, ei tilsteder at forklare den iværksatte Forbrydelse af Uagtsomhed." Herimod kan jeg Intet have at erindre, da dette netop selv i Udtrykket er aldeles overeensstemmende med hvad jeg har foredraget i Eunomia 2 Bind Side 256 (mit tydske Skrift: über die Grundreglen der Strafgesetzgebung Side 291), men jeg har der tillige viist, hvor forskjellig hiin Regel er fra den at dolus skal formodes, indtil det Modsatte bevises; og, skjøndt det vistnok forholder sig saaledes, som Recensenten bemærker, at Praxis i de Lande, hvis Love have opstillet præsumtio doli, ikke udstrækker den videre, saa beviser dette dog intet Mere, end at Domstolene, ledede ved den naturlige Retfærdighedsfølelse, rette det Uretfærdige, som der vilde indeholdes i hine Loves Princip, naar de blive forklarede efter Det, samme virkeligen indeholde.

XV. (S. 352-77) er allerede omhandlet oven Side 124-127

XVI. Der neue Entwurf eines Strafgesetzbuches für das Großherzogthum Sachsen Weimar-Eisenach mit Bemerkungen, von Mittermaier. (S. 378-402).

Af ovennævnte Udkast, som ikke er faldet mig i Hænderne, var i det Mindste den Tid, Forf. skrev

denne Afhandling, kun den første Afdeling udkommer, der i 162 Sætninger indeholder den almindelige Deel. Herfor er den baierske Lovbog af 1813 lagt til Grund; og i de Afvigelser, samme derfra indeholder, er Udkastet, som Forf. bemærker, gaaet ud fra ganske andre Fatestillingsmaader og Grundsætninger, end dem, hvorpaa det nyere baierske Udkast er bygget. I Særdeleshed finder Forf., at hiint Udkast søger endnu nøiere end den Lovbog, det har lagt til Grund, at binde Dommernes Vilkaarlighed, medens det i dette er en Hovedbestræbelse, at udvide Grændserne for Domstolenes Skjøn. Forfatterens Forkjærlighed for denne sidste Bestræbelse og for flere Tendentser i det nye baierske Udkast er bekjendt. Iøvrigt ere de Bemærkninger, han gjør ved det weimarske Udkast, for en Deel meget velgrundede; men adskillige af dem er det enten aldeles ikke eller kun tildeels. Saaledes har han vel ikke Uret i, ikke at være ganske tilfreds med de Bestemmelser, som indeholdes i Art. 97 angaaende Straffeformildelse for Forbrydelser, begaaede i en saadan ringere Grad af Sindssvaghed eller Forrykthed, der ikke udelukker al Tilregnelse eller i en lignende Grad af Drukkenskab eller Affect m. v. Men en stor Deel af hans Indvendinger hvile paa Forfatterens maaskee ikke ganske vel overlagte Hang til at benytte den nyere psychiske Lægevidenskabs Undersøgelser og Terminologier i Criminalretten. Naar ellers Forf., med Hensyn til det, Udkastet i Særde-

lesshed har bestemt om den uden egen Skyld opstaaede Affect, paaberaaber sig Vanskeligheden af psychologisk at godtgjøre, hvorvidt Affecten kan ansees ufarskyldt eller opgive den Grændse, hvormed Affecten skulde ophæve eller kun nedsætte Tilregnelsen, saa skjønnes det ikke, hvorledes Forf., der dog ellers er saa meget for at give Dommerens frie Bedømmelse af Sagen de videste Grændser, og som iøvrigt erkjender heftig Affect snart som en Grund til Straffens Ophævelse, snart til dens Nedsættelse, kan i hiin Betragtning finde nogen Indvending imod Udkastet. Hvad han erindrer imod dette, forsaavidt samme vil, at Affecten skal være opvakt af Den, mod hvem Forbrydelsen er begaaet, er tildeels rigtigt, skjøndt lidt spidsfindigt; men, naar han anfører, at Udkastet vilde hjemle den Mand, der havde mishandlet en Pige, hvori han var heftig forelsket, men som ikke vilde gjengjelde denne Kjærlighed, en betydelig Straffeformildelse, saa er dette nok en grundløs Indvending; thi Udkastet fordrer udtrykkeligen ikke blot, at Affecten skal være opvakt af Den, imod hvem Forbrydelsen begaaes, men tillige at den skal være opstaaet uden Gjerningsmandens egen Skyld, og dette kan man vel ikke sige om hiin Affect i den hæslige Retning, den har taget.

Forfatteren kan aldeles ingen Grund finde til den Forskjel, som det Weimarske Udkast gjør mellem det saakaldte delictum prefectum, som det indbefatter under Benævnelsen, det nærmeste Forsøg, og det

nære Forsøg, der finder Sted, naar Hovedhandlingen vel er begyndt, men ikke fuldendt. Men, uden at jeg i det Hele vil forsvare Udkastets tredobbelte Gradation af Forsøg, der i alt Fald har den Feil, at hiin Forskjel kun passer sig paa enkelte Forbrydelser *), er der dog en kjendelig Forskjel paa Dens Strafværdighed, der har fuldendt den hele forbryderske Virksomhed, og Dens, for hvem der endnu var Noget tilbage at gjøre i saa Henseende. Forf. mener, at Udkastets Forskjel vilde have til Følge, at den Giftblander, der havde rakt sin Fjende et Giftbæger, vilde slippe langt lettere, naar denne tidligt nok opdagede Giften og saaledes ikke tømmede Bægeret, end om han havde drukket Giften, men uden deraf at tage sin Død. Men, foruden at denne Forskjæl vist ikke var unaturligere end den, som Forfatteren med næsten alle Criminalister erkjender mellem Straffen i det sidstnævnte Tilfælde og for det virkelig fuldbragte Giftmord, saa indeholder Udkastet neppe nogen tilstrækkelig Hjemmel til en saadan; thi egentligen er Giftblanderens Virksomhed fuldendt i det Øieblik, han har overrakt Den, han havde udseet til sit Offer, Giften. Om den nydes eller ikke, er ligesaa vel, som den Virkning, samme i første Tilfælde faaer, Noget, som er udenfor Handlingen selv og maa henregnes til Følgen (altsaa til consummatio men ei til perfectio

*) See Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 3die Bind S. 188 ff.

delicti). Det sees S. 388, at Udkastet er afveget fra den baierske Lov, forsaavidt denne har opstillet præsumtio doli. Det turde imidlertid ikke være ganske heldigt, naar det sammesteds er bestemt, at Spørgsmaalet om det retstridige Forsæt ene og alene skal bedømmes efter Grundsætningerne om Indiciebeviis. Forf. anfører ved denne Leilighed i en Note en Bestemmelse om samme Gjenstand, som skal findes i et andet i et tydsk Land forelagt (mig iøvrigt ubekjendt) Udkast *) hvilken Bestemmelse nøiagtigen er den samme, som jeg paa det oven S. 142 anførte Sted har foreslaaet. Side 392 seer Man, at Udkastet har afskaffet det i den baierske Lov forekommende Begreb om borgerlig Død, hvilken Forandring Forf. med Føie bifalder. **) Forf. finder det Side 393 meget urigtigt, at Udkastet erklærer Straffen af Galgen anvendelig paa saadanne Dødsforbrydelser, der forudsætte et nederdrægtigt Sindelag. Ligesom hans Indvendinger herimod ere af liden Vægt, saaledes er i Særdeleshed det Spørgsmaal, hvormed han ender, upassende, da Artiklen, saaledes som den af ham er anført, viser, at det i den specielle Deel skulde

*) Side 648 anføres en størstedeels men ei fuldkommen eenslydende, dog i Meningen aldeles dermed samstemmende Artikel af det nye Würtembergske Udkast, som jeg desværre heller ikke har kunnet erholde.

**) See nyt jur. Arkiv 22 B. S. 91-96, jur. Tidsskrift 11 B. 1 H. S. 258-260.

bestemmes, hvilke Forbrydelser der skulle henregnes til hiint Slags. S. 393 seer Man fremdeles, at Udkastet ogsaa stundom skjærper Dødsstraffen derved, at Hovedet sættes paa en Stage eller Kroppen brændes. Forfatteren gjør herimod de sædvanlige Indvendinger. Hvad han Side 394-395 erindrer imod de Afvigelser fra den baierske Lov, som Udkastet indeholder med Hensyn til Grændserne mellem Tugthuset og Straffearbeidshuset, kan jeg ikke tillægge nogen synderlig Vægt. De Tidsbestemmelser, hvormed Grændsen sættes, ere i sig meget vilkaarlige, og deres Hensigtsmæssighed kan kun bedømmes efter Straffeanstalternes Beskaffenhed; og en Paastand, som den, Forf. Side 395 fremsætter, at Tugthuset er en upassende Straf for saadanne mindre betydelige Forbrydelser, der blot fortjene 5 eller 6 Aars Frihedsberøvelse, er i denne Almindelighed og uden Hensyn til en Stats givne Indretninger, som det forekommer mig, aldeles vilkaarlig. Side 394-395 seer Man ogsaa, at Udkastet har benyttet legemlig Revselse som Strafeart. Hermed er nu Forf. meget utilfreds, og vistnok kan der være megen Anledning til Tvivl om denne Straffemaades Hensigtsmæssighed; men det er dog nok en lidet sigende Phrase, naar Forf. udbryder, at et Folk, der er agtet modent til at have en repræsentativ Forfatning, ikke bør prygles; thi det falder dog altfor meget i Øinene, at det ikke er det souveraine Folk, der skal prygles, men at saadan Straf kun anvendes

paa enkelte Forbrydere, der ordentligviis aldrig have havt Deel i active Borgerrettigheder, og som i alt Fald maatte fortabe dem. Man kunde ligesaa vel bruge slig Phrase, hvad andre Straffe angaaer, og sige, at et frit Folk ei skulde indspærres i Tugt- eller Arbeidshuse.

Side 397 finder Forfatteren, der ellers altid taler de milde Straffeloves Sag, Betænkeligheder ved den Lemfældighed, hvormed Udkastet har behandlet dem, der, som Medhjælpere, gjøre sig deelagtige i Forbrydelser. Han mener, at Den, der har været en Stiemand behjælpelig, uagtet han i Gjerningens Øieblik havde viist den størst mulige Virksomhed, efter Udkastet kun kunde straffes med 10 Aars Arbeidshuus, naar han først var kommen til, efterat Gjerningen allerede var besluttet af en Anden (cfr. S. 401). Men naar Man lægger Mærke til hvad Forf. har foredraget S. 386, og sammenligner dette med den baierske Straffelov Art. 43 II og 72, synes det indlysende, at hiin mildere Straf kun da er anvendelig, naar den Paagjeldende ikke har ydet en væsentlig nødvendig Bistand til Gjerningen, og at han i modsat Tilfælde bliver at straffe som Hovedmand, uagtet Gjerningen af Andre var besluttet, inden han lod sig formaae til Medvirkning; Begreber, hvorpaa der iøvrigt fra andre Sider kunde være Adskilligt at udsætte. *)

*) Cfr. Eunomia 2 Bind Side 162-164. (Ueber die Grundreglen der Strafgesetzgebung S. 190-191)

Side 398 erfarer Man, at Udkastet, med Hensyn til Afstraffelsen af de Forbrydelser, som Indlændinge maatte begaae udenfor Staten, indeholder den mærkelige Forskrift, at de weimarske Domstole herved alene have at rette sig efter den Stats Straffelove, inden hvis Grændser Overtrædelsen er begaaet. Recensenten erkjender vel, at denne Bestemmelse er bygget paa den rigtige Forestillingsmaade, at Staten, der straffer sine i Udlandet delinqverende Borgere, kun handler mandatario nomine for den fremmede Stat, som Overtræderen, efter Consequentsen, skulde udleveres til, men finder dog med Føie, at der ved Udførelsen møde betydelige Betænkeligheder, nemlig at det er vanskeligt for en weimarsk Dommer at anvende fremmede Straffelove efter deres rigtige Betydning, og at det ligeledes ofte er vanskeligt, at bedømme de i fremmede Love fastsatte Straffes Størrelse i Forhold til dem, der finde Sted i Landet selv. Man seer iøvrigt ikke, at Reglen har nogen Indskrænkning med Hensyn til de Forbrydelser, en Undersaat i et fremmed

Det ovenmeldte Udkast har, ligesom det nye Baierske, (cfr. juridisk Tidsskrift 6 B. 2 H. S. 71) tilføiet hiin Lovbogs Definition et Udtryk, som tilkjendegiver, at Medvirkningens Nødvendighed for Forbrydelsens Udøvelse skal bedømmes med Hensyn til Forbrydelsens concrete Omstændigheder, hvorved det har hævet den Tvetydighed, som jeg har paaanket i Lovbogen, men dog, som mit l. c. opstillede Dilemma viser, har kastet sig i en anden Feil.

Land maatte begaae til Skade for sit Fædreland eller nogen af dets Medlemmer. Hvis ingen Undtagelse for dette Tilfælde er foreskrevet, turde dette være en endnu væsentligere Udsættelse, end hvad Recensenten har erindret. See for Resten om denne Gjenstand Eunomia 4de Bind S. 81 ff. og Arkiv for Retsvidenskaben og sammes Anvendelse 3die B. S. 120-123.

Side 399 citeres en Artikel, hvorefter, naar Nogen har tilstaaet et forbrydersk Forsæt, uden derved at have havt et bestemt Øiemeed, da alle Følgerne af hans forbryderske Foretagende skulle tilregnes ham som tilsigtede. Recensenten har kun bemærket, at denne Artikel træder i Stedet for den vistnok utydelige Bestemmelse i den baierske Lovs Art. 41. Men det er en væsentlig Ufuldkommenhed i Artiklen, saaledes som den her citeres, at den indskrænker sig til de Tilfælde, hvor det forbryderske Forsæt er tilstaaet. Den, som angriber Nogen med morderiske Vaaben og paa en morderisk Maade, bør uden Tvivl betragtes som forsætlig Aarsag til det hele Onde, som derved frembringes, om han endog skulde finde for godt at benægte en forbrydersk Hensigt.

Recensenten dadler det, naar Udkastet betragter den forsøgte Misgjerning som en saadan, hvori ikke Alt, hvad der hører til Forbrydelsens Væsen (Thatbestand), er tilstede (Side 399-400). Men heri har han uden Tvivl Uret; thi Man kan ikke nægte, at Fuldendelsen fører til den lovbestemte Forbrydelses

fuldstændige Væsen, hvorfor og t. Ex. det Spørgsmaal om en vis Følges Frembringelse hører med til Fuldendelsen eller ikke, beroer paa Maaden, hvorpaa Forbrydelsens-Væsen er opfattet *). Recensenten henholder sig her iøvrigt til sin Afhandling i N. A. d. Cr. 3 Th. S. 394-414, der gaaer ud paa at gjendrive den i den baierske Straffelov optagne Lære om Straffens Nedsættelse formedelst Mangel i den saakaldte Thatbestand. Men jeg har i jur. Tidsskrift 1 B. S. 363-371 viist, at jeg, uagtet jeg ingenlunde billiger hiin Lære, dog ikke kan erkjende Recensentens Critik over samme som velgrundet.

Side 400 seer Man, at det omhandlede Udkast har indskrænket Præscription inden langt snevrere Grændser, end den baierske Lov. Den finder nemlig ikke Sted, undtagen med Hensyn til de Forbrydelser, hvorfor en ringere Straf, end en Ærestraf, er anordnet, og udkræver da 5 Aar. Herved har Man undgaaet den største Deel af de Indvendinger, som jeg i Eun. 2 B. S. 421 ff. (Ueber die Grundregeln der Strafgesetzgebung S. 471 ff.) har fremsat mod hiin Lovbogs forviklede Præscriptionssystem. Cfr. herved endvidere jur. Tidsskrift 6 B. 2 H. S. 134-136 og 11 B. 2 H. S. 148 ff.

Side 400-401 misbilliger Recensenten, med Hensyn til hans forhen i 2det B. Side 528 fremsatte

*) Cfr. Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 3die Bind S. 188-194.

Indvendinger, at Udkastet har vedligeholdt den baierske Lovbogs Begreb om dolus. Men at disse Indvendinger ere grundede paa Misforstaaelse, har jeg i nyt jur. Arkiv 22 B. S. 84-85 beviist.

Side 402 yttres det, at det vilde været ønskeligt, om Udkastet ikke havde beholdt den baierske Lovs Art. 92-94, og paaberaabes, at jeg allerede har beviist, hvorledes adskillige der indeholdte Sætninger ikke kunne forsvares fra Strafferetfærdighedens Standpunct, og at den baierske Praxis har godtgjort, at deres Anvendelse foranlediger mange Vanskeligheder, forhaler Undersøgelserne og nøder Dommeren til at straffe den Anklagede efter et i de fleste Tilfælde utro psychologisk Billede, som han gjør sig om denne. Jeg har vel i Eunomia 2 B. Side 279-283 og 316-321 (Ueber die Grundregeln Side 314-318, 355-361) bestridt adskillige Dele af den feuerbachske Tilregnelseslære, hvilken Recensenten troer at ligge til Grund for hine Artikler i Lovbogen. Men disse mine Indvendinger ramme ikke Det, der af den feuerbachske Tilregnelseslære er vedligeholdt i hine Lovbestemmelser, og iøvrigt har jeg i jur. Tidsskr. 11 B. 2 H. S. 114-119 søgt at retfærdiggjøre hine Artikler mod de Indvendinger, som Mittermaier og Flere have fremsat imod samme, ligesom jeg og har bemærket, at det kun er en ved en Instruction af 1813 foranlediget Praxis, der har gjort hine Artiklers Anvendelse besværlig og forvirrende.

XVII. Neue Criminalgesetzgebung in Hamburg von H—r. (S. 403-435).

Denne Afhandling indeholder egentligen ikke hvad Man, efter Overskriften, skulde vente. Der var ingen ny Criminallov for Hamborg at anmelde, men kun en Foranstaltning, der har Straffelovens Bearbeidelse til Gjenstand, og derefter meddeler Forf. en Udsigt over Hamborgs hidtil gjeldende Particulair-Lovgivning i Criminalretten. Denne er meget fattig og bestaaer fornemmeligen af den 4de Deel af det sidst i 1605 redigerede Statut, hvori Meget er taget af Carolina, med nogle, for det Meste uheldige Forandringer, ligesom Det, der er tillagt, ikke er af synderlig Værdie. Blandt de i Criminalretten indgribende specielle Forordninger, som Hamborg eier, nævnes i Særdeleshed Fallit-Anordningerne, af hvilke den nyeste er udkommen i 1753. Forf. beklager, hvad denne angaaer, at denne Anordnings criminalistiske Deel langtfra ikke er saa vel redigeret, som den civilretlige. Han dadler i Særdeleshed, at Loven, i Stedet for ved almindelige Bestemmelser at trække Grændsen mellem svigagtige og letsindige Fallenter, har anført otte Exempler paa det første og fem paa det sidste Slags, og at det for den Snedige ikke er vanskeligt at besvige sine Creditorer uden at komme i noget af de nævnte Tilfælde; fremdeles at Straffen for den letsindige Fallent bortfalder, naar Creditorernes Pluralitet intercederer for ham, og endeligen at

det ved Classificationen mellem den letsindige og ulykkelige Fallent ofte kommer an paa de Procenter, som Massen kan kaste af sig. Han bemærker derhos, at Loven i sin Anvendelse var bleven endnu mindre streng, end den i sig selv var, og at Man først i de nyere Tider er vendt tilbage til større Strenghed. I Criminalprocessen har Statutet kun taget lidet Hensyn til Carolina, der for Resten, som erkjendt, er af langt større Værd i denne Deel, end med Hensyn til den egentlige Criminalret.

XVIII. Beitrag zur Revision der allgemeinen Grundsätze der Strafgesetzgebung von Obertribunalrath Dr. Weber zu Stuttgart. (S. 436-462).

De her udviklede Grundsætninger for Straffelovgivningen stemme størstedeels overeens med dem, jeg har foredraget i mit af Forf. paaberaabte Skrift über die Grundregeln der Strafgesetzgebung. Ogsaa deler Forf. i Særdeleshed mine Betænkeligheder ved den i Tydskland nu herskende Straffelovnings-Philosophies Tendentser. Saaledes finder han S. 449 lutter Vilkaarlighed i den Paastand, at alle culpose Forbrydelser kun bør straffes som Politieovertrædelser, og spørger, hvorledes det kan lade sig retfærdiggjøre og practisk sætte igjennem, at henvise alle disse Forbrydelser til den Rettergangsmaade, der er anordnet for Politiesager, da de dog ofte først ved Sagens endelige Afgjø-

relse fremstille sig som colpose. S. 460 Note yttrer han, at der endnu herske mange Misforstaaelser og overfladiske Forestillingsmaader med Hensyn til Grændserne for Dommernes Skjønnenda; og at det er at formode, at i den nyere Tid Frygten for at sætte for snevre Grændser for Dommerens Skjønnende igjen vil føre det modsatte Extrem tilbage. Den høitagtede Forf. har udarbeidet et officielt Udkast til en ny Straffelovbog for Würtemberg, hvilket jeg hidtil ikke har overkommet, men hvorom der dog i det anmeldte Arkiv 6 B. 4 H. findes en Anmeldelse, der vil give mig Anledning til at omtale det.

XIX. Darf das allgemeine deutsche Criminalrecht jetzt blos nach den Gesetzen, oder muß es nach der durch die Praxis und den Gerichtsbrauch erhaltenen Umgestaltung dargestellt werden? oder: Ueber die großen Gefahren des die Praxis und ihre Abweichungen von unvernuftigen oder grausamen Gesetzen verwerfenden Gesetzregorismus im allgemeinem Deutschen Criminalrecht, von Herrn Oberhofgerichtsadvocaten Dr. Gerstäker zu Leipzig. (S. 463-491).

Denne Afhandlings Tendets er tydeligen nok tilkjendegivet i den vidtløftige Tittel. Forf. har Ret, naar han paastaaer, at den skarpe Forskjel mellem

lovgivende, udøvende og dømmende Magt, der opstilles i Compendieren over den almindelige Statsret, ikke nogensinde i det virkelige Liv er traadt saa bestemt frem, og mindst i de Stater, paa hvis Lovgivning eller Lovgivnings Levninger den tydske Retskyndighed hviler, men at Dommeren og de Retslærde, saavel hos Romerne, som i Tydskland, altid have havt en Magt til at gribe noget ind i det, der, efter Systemet, hører til den lovgivende Magt. Ligesom alt dette historisk forholder sig saaledes, ligger det og i Sagens Natür, at ikke alle Retsnormer kunne indbefattes under den strevne Lovs Bogstav, men at der altid maa levnes Domstolene Myndighed til at supplere det Manglende, nærmere bestemme det Ubestemte, endog at afvige fra Det, der, efter logisk og grammatisk Analyse, ligger i Lovens Bogstav, naar det klarligen kan godtgjøres, at Lovgiverens Mening og Hensigt kræve en saadan Afvigelse. Forf. gaaer imidlertid meget videre. Han vil endog, at Domstolene maae have Magt til at rette urimelige, grusomme, Folkestemmen og Tidsaanden aldeles modsigende, men ikke udtrykkeligen ophævede Love, samt at formilde de alt for strenge, men ikke ganske forkastelige Love i deres Anvendelse. Vel er det nu sandt, at de tydske Domstole virkeligen have udøvet denne Myndighed, og at den nærværende almindelige tydske Criminalret for en meget stor Deel beroer paa slige fra de dømmende Auctoriteter udgaaede, skjøndt siden stil-

tiende af den høieste Regjering erkjendte Afvigelser fra tydelige og bestemte Love. Det kan heller ikke nægtes, at den tydske Criminalret vilde faae en høist barbarisk og for Tidsalderen upassende Skikkelse, naar Man vilde forkaste alle disse Modificationer. Men derfor passer dog en slig Myndighed for Domstolene sig ikke til en tilbørlig Retstilstand. Dommeren maa vel, som vi have bemærket, ingenlunde indskrænkes til en blot Anvendelse af Lovens bogstavelige Indhold, men hans Myndighed maa dog have sine Grændser, og disse kunne neppe være videre, end de, vi oven have betegnet. At give ham Ret til at sætte egne Meninger eller Det, han anseer for Tidsaanden, over Lovens tydelige og bestemte Forskrift, er vistnok at berøve Retspleien dens Sikkerhed og Fasthed. Det er heller ingenlunde, som Forfatteren foregiver, en nyere Metaphysik, som sætter en Skilsmisse mellem Dommerens og Lovgiverens Myndighed. Den Sætning, at Dommeren skal haandthæve Loven men ikke forbedre samme, er baade simpel og gammel; og selv den romerske Ret har indskjærpet Dommeren at holde sig strengt til Lovene, naar disse ere klare og ubetingede, om de endog maatte synes haarde (qvidem perqvam durum est; sed ita lex scripta est). Kun en nyere Hypermetaphysik kunde det falde ind at nægte Tilværelsen af Grændser, fordi disse stundom løbe hinanden saa nær, at man kan have ondt ved at bestemme dem. Naar Forf. beraaber sig paa den Forandring

til det Bedre, der, ved Hjælp af den Magt, Domstolene stiltiende have tilegnet sig til at rette grusomme Love, er foregaaet i det tydske Retssystem, saa maa Man ikke oversee, at der ogsaa herved er opstaaet en paafaldende Vaklen og Vilkaarlighed, der kun derved holdes noget i Grændse, at Domstolene dog ikke bestemt tør tilegne sig hiin Myndighed, men kun troe sig beføiede til at afvige fra Love, hvor denne Afvigelse enten kan indklædes i Fortolkningens Dragt eller den allerede forhen, skjøndt oprindeligviis vilkaarligen, er bleven indført. Den engang indførte Praxis træder saaledes i Lovs Sted og binder Domstolenes Vilkaarlighed. Om end, under den særegne politiske Forfatning i Tydskland, den ældre Rets Haardheder sildigere eller langsommere vilde været blevne fortrængte ad Lovgivningsveien, saa kan dette deels ikke bevise Noget, hvor der spørges om, hvad der i Almindelighed er det Rette, deels vilde Man da og, skjøndt senere, have faaet noget Fastere, vel og Noget, der mere svarede til Forholdenes Natur og Samfundets Tarv, end det Product, som der er fremkommet af de mangfoldige forskjellige Meninger, som Man med større eller mindre Dristighed har sat i Lovens Sted. Forf. har vist heller ikke Ret, naar han paastaaer, at den tydske Criminalret endnu vilde være paa samme Punct som i Carpzows Tider, dersom den Lovrigorisme, som han bestrider, stedse havde herstet ved de tydske Faculteter og Domstole; thi Regjeringerne vilde

vist ikke have ladet det ubetinget beroe ved de ældre barbariske Love, dersom ikke Domstolene, ved deres Foregriben, havde tildeels betaget dem Uleilighe-den. Det er vel heller ikke saa ubetinget rigtigt, at de meest barbariske Institutioners Afskaffelse ene og alene skyldes Domstolene. I de fleste tydske Lande kunne vel hine Institutioner ved Domstolenes Fortolk-ninger og Anvendelser være blevne en Deel svækkede; men endeligen og fuldkomment afskaffede ere de dog blevne ved udtrykkelige Love. Saaledes er, til Ex., i Hertugdommet Holsteen Tortur og Tirrition afskaf-fet ved Reskript 21de Decbr. 1770 og 19de August 1796 og Livsstraffen for Tyverie ved Verordnung 26sten April 1771. Ogsaa i den nyeste Tid seer Man Exempler paa, at Regjeringerne have fundet fornødent, ved udtrykkelig Lov at afskaffe Torturen, f. Ex. i Baiern under 7de Julii 1806 *), og i Han-nover under 25de Marts 1822 **). Praxis har saa-ledes ikke formaaet fuldkomment at afskaffe en Insti-tution, der dog langt mere og længere end nogen anden, i de ældre Love hjemlet, har været ubetinget fordømt af Retsvidenskaben. At Man i vort Fædre-land, hvor Dommerne aldrig have tilegnet sig slig vilkaarlig Magt, ligesaa vel som i Tydskland, er blevet fri for de ældre Straffeloves Barbarie, uden at dog

*) Cfr. nyt jur. Arkiv 4de Bind S. 198 ff.

**) Cfr. oven Side 131-132.

Criminaljustitien har lidt af en saadan Løshed og Vaklen, som den tydske, er bekjendt. Det kan vel ikke nægtes, at, ved Siden af den lovgivende Magts Bestræbelser efter at rette og forbedre det i Straffelovene, der ikke svarede til Tiderne, saavel Regjeringens Benaadningsret, som Domstolenes Grundsætninger have bidraget til at formilde Haardhederne i Christian d. 5tes Straffelov (der dog holdt sig fri for Meget af det Barbarie, som til den Tid var herskende) *), og at disse herved stundom kunne være gaaede noget udenfor den dømmende Myndigheds naturlige Grændser. Men aldrig er Man dog her enten i Theorie eller i Praxis gaaet saa vidt, som i Tydskland, og at vores Retstilstand fortjener Fortrin for den, som finder Sted, hvor den almindelige tydske Ret er gjeldende, kan neppe miskjendes.

Det vilde blive for vidtløftigt, om jeg vilde opholde mig ved de mange synderlige Argumentationer og Vendinger, som forekomme hos Forfatteren. Saaledes finder denne Side 470-471, 479 og 485 et afgjørende Beviis for sin Lære deri, at Regjeringerne ikke have vovet at cassere vedkommende Retters Domme, fordi de indeholdt for megen Menneskelighed og Fornuft, men i det Høieste givet Retten en Belærelse om i Fremtiden at holde sig mere til Loven. Men det er saa langt fra, at denne Fremgangsmaade

*) See Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed 1ste Bind S. 20-25.

skulde, som Forf. mener, indeholde nogen Erkjendelse af en vis Domstolene tilkommende lovgivende Magt, at Regjeringerne tvertimod herved netop have handlet efter det System, der erkjender en fast Grændse mellem den lovgivende og den dømmende Magt. Han paaberaaber sig S. 484-485, at Man dog ikke kan betage Domstolene Leilighed til indirecte at udøve en saadan Magt ved, mod Overbeviisning, at erklære Factum for ikke at have de Egenskaber, som Loven forudsætter, og saaledes undvige dens Anvendelse. Men, dersom Man af denne Grund maatte tillægge Domstolene en Ret til at dømme imod den barbariske eller overdrevent haarde Lov, saa kunde Man med lige Føie paastaae, at Domstolene våre berettigede til at sætte sig ud over alle baade naturlige og positive Love og gjøre deres vilkaarlige Villie til Rettesnoer. Han paaberaaber sig i Særdeleshed S. 486 de Eedsvornes Exempel, der, ved at udsige et "ikke skyldig" over Den, der dog aabenbart er i Lovens Tilfælde, sætte de Love, Folkemeningen forkaster, ud af Kraft. For en stor Deel er dette factisk rigtigt og foranlediges i Særdeleshed i England ved det store Misforhold, hvori sammes gamle Straffelove staae til Tidens Tænkemaade. Men at der gives indsigtsfulde Englændere, som ingenlunde ere tilfredse med den Magt, som Folkeforstanden og Folkeretskaffenheden — for at bruge Forfatterens Udtryk — saaledes udøve over Lovene, have vi seet i forrige Hefte af dette Tidsskrift

S. 155 ff. S. 453 mener han, at Dommerembedets Natur ligefrem hjemler Dommeren den omhandlede Ret, da Dommeren skal dømme efter sin Samvittighed. Men Dommerne ere ingenlunde satte til, efter eget Skjønnende om hvad der i sig er det Retteste, at afgjøre Retssagerne. De ere tvertimod instruerede om at anvende Lovene paa disse, og det er deres Overbeviisning om, hvad der, efter Lovene er Ret, som de besværge samvittighedsfuldt at følge. Den indsigtsfulde engelske Forfatter, hvormed vi paa det nyelig citerte Sted beskjæftigede os, har derfor med Rette erklæret det for et Slags Meeneed, naar de Edsvorne søge at undvige visse Loves Anvendelse ved at udsige not guilty, hvor det dog er klart, at Lovens Tilfælde er forhaanden. I den Udvikling, vor Forfatter Side 483-484 vil give sin Sætning, forvexler han iøvrigt de Love, der ere grundede paa Forudsætninger, hvis Tilværelse Man, paa et senere Trin af Oplysning, ikke kan antage, og hvis Anvendelse derfor af sig selv bortfalder, f. Ex. Love om Troldom, med dem, hvis Anvendelse er mulig, men dog findes at være stridende mod Retfærdighed og Menneskelighed. Side 487 har Forf. med Hensyn til den almindelige tydske Criminalret indskrænket sin Paastand herhen, at denne skal anvendes i den Skikkelse, Praxis havde givet den paa den Tid, da den tydske Rigsforbindelse blev ophævet. Dette turde i det Væsentlige være rigtigt, men det bestaaer kun lidet med Forfatterens Lære,

hvorefter Dommeren stedse beholder en Ret til at afskaffe det i Loven, som findes stridende mod Folkets og Tidsalderens Stemme.

Forf. har i Særdeleshed rettet sin Afhandling mod Feuerbach, der har ivret saa meget mod den vilkaarlige Praxis og indskjærpet Lovenes ubetingede Myndighed. Denne berømte Forf. har vistnok forsømt nøie at udvikle de Modificationer, som hans i og for sig velgrundede Lære behøver med Hensyn til den særegne Retstilstand, hvori de Lande, hvori den almindelige tydske Ret er gjeldende, befinde sig; en Mangel, som for en stor Deel har sin Grund deri, at han har givet den almindelige Deel af sin Criminalret Titel af philosophisk og den specielle af positiv, og i den første, skjøndt den ingenlunde ganske svarer til sin Titel, dog fortrinligviis taget Hensyn til Sagens almindelige Natur. Imidlertid seer man af den specielle Deel, at det dog ikke er hans Mening, at sætte de Straffelove i ubetinget Anvendelse, der alleredeved en almindelig Praxis, som og fra Regjeringens Side kunde ansees stiltiende erkjendt, vare afskaffede.

XX. Criminalfall von Kleinschrod.
(Side 492-496).

En Tjenestepige, der haardnakket havde nægtet sit Svangerskab, og selv under Fødselssmerterne vedblevet denne Benægtelse, bevistes siden at have født

et Barn, der blev fundet dødt i en Hob Havlspaaner. Ved de anstillede Undersøgelser skjønnedes det at være dødt som Følge af Qvælning og Hjernens Knusning, men hun vedblev stadigen, at Barnet var dødt af sig selv, og at hun, som dødt, havde henlagt det under Havlspaanerne. Hun dømmes, ifølge den baierske Straffelov Art. 162, til Tugthuusarbeide i 14 Aar. Om Anvendeligheden af dette Lovsted kunde der, efter Sagens Beskaffenhed, neppe være Tvivl. Hvad derimod Lovstedet selv angaaer, da har jeg allerede i jur. Tidsskrift 1 B. Side 368-370 oplyst de Feiltagelser, der ligge til Grund for de af Mittermaier og Flere gjorte Indvendinger mod Criminallovgivningens Ret til at sætte Straf for det Fruentimmer, der, ved at omgaaes i Dølgsmaal med sit Foster og ikke bruge de ordentligt beskikkede Midler, som hende og Fosteret i saadant Tilfælde kunde betjene, og hvis Foster enten ikke kan bringes tilstede eller findes dødt uden at hun kan frigjøre sig for at have foraarsaget dets Død (cfr. L. 6—6—8). Om Straffens Grad kan der naturligviis let være ulige Meninger.

XXI. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften. (S. 497-521).

Hvad jeg i disse Bedømmelser har fundet meest mærkeligt, er det anbefalende Udtog, samme indeholde af en Afhandling af Klien de arbitrio judicis in sententia criminali ferenda justo, æquo & bono.

Denne Afhandling, som Forf., Procantzler ved Leipziger Universitet, har skrevet i Anledning af en Promotion, har fornemmeligen en Criminalsag til Gjenstand angaaende en Mordbrænderske, der, efterat være dømt paa Livet, ved den Leipziger Schöppenstuhl, kun blev funden skyldig til 10 Aars Tugthuusstraf paa Grund af at Tanken om Brandstiftelse, efter hendes Forklaring, først var opstaaet hos hende samme Nat, hun begik Forbrydelsen, og i Søvne, og at hun, efterat være vaagnet, havde, ligesom villieløs, taget Gløder fra Kakkelovnen og dermed antændt Ladens Straatag. Dette Responsum grunder sig paa den Forudsætning, at Loven, ved at fastsætte Livsstraf, kun har havt de sædvanligste Tilfælde for Øie, og at Domstolene, for at ingen Blodskyld skal ramme dem, maae være beføiede til at formilde Lovens Strenghed, naar det findes, at den Skyldige ikke har handlet med den fuldkomne Villiesfrihed, som Lovgivningen maa antages at have forudsat ved at forkynde hiin Straf. Denne Forestillingsmaade var for en Deel Aar siden saa godt som tilbagetrængt af den tydske Criminalret, hvor i Særdeleshed Feuerbach i sit berømte Værk: "Revision der Grundsätze und Grundbegriffe des positiven peinlichen Rechts", havde godtgjort, baade at fuld Frihed ikke er det sædvanlige Tilfælde ved en Forbrydelses Udførelse, og at en ubetinget Straffelov ikke bør forstaaes blot om de sædvanligste Tilfælde, men om alle, der ikke ved Lovgivnin-

gens Hensigt klarligen maatte være udelukkede fra den lovgivende Villie. Nu er derimod hiin Lære igjen kommen til Ære og Værdighed, skjøndt den hyppige Anvendelse, Man gjør af samme, umiddelbart modsiger den væsentligste af dens Præmisser, nemlig at den fulde Tilregnelighed er det sædvanlige og derfor det i Loven forudsatte Tilfælde. Hvor løs og vaklende Criminalretten herved gjøres, hvor stor en Leilighed der aabnes for Forbrydere til at undvige den lovbestemte Straf ved eet eller andet Paaskud, som, under den nærværende Tendents i den tydske Criminalret, ikke let vil blive forkastet, og hvor meget den hele Forestillingsmaade bidrager til at slappe den menneskelige Kraft til at overvinde uordentlige og retsstridige Impulser, har jeg ofte forhen havt Leilighed til at udvikle. Hvad det Factiske i Sagen angaaer, da er det, efter den korte Meddelelse, som her gives, ikke muligt nøiagtigen at bedømme samme. Imidlertid veed jeg ikke, hvorledes den Hypothese, at Forbrydelsen er begaaet i den saakaldte Schlaftrunkenkeit (der, efterat Man eengang har udfundet dette Navn, spiller en ikke liden Rolle i den tydske Criminalpraxis) kan forenes med Inqvisitindens Tilstaaelse om, at hun ved sin Madmoders haarde Behandling og hendes Løns Ringhed var bleven foranlediget til at anlægge Ilden, og at hun kun havde havt lagt Gløden paa Laden og ikke paa Hovedbygningen, for at Ulykken ikke skulde blive for stor. Heri ligger dog vistnok en

Tilstaaelse om en tydelig og bestemt Hensigt, og det sees ikke, hvad den Omstændighed, at der ingen foregaaende Ufred havde fundet Sted mellem hende og hendes Herskab, kan formaae til at svække en saadan Tilstaaelse. Mere synes det at tale for Delinqventinden, at hun, efter fuldbragt Gjerning, lagde sig igjen til Sengs og sov ind under det af hende selv antændte Tag og af hendes Madmoder maatte vækkes af Søvne. Men, om der end ikke heri var noget forstilt Væsen, saa vidner slig Fremfærd vel om en høi Grad af Stumphed hos Delinqventinden, men beviser dog ikke Mangel af tydeligen tænkt Hensigt med den af hende begaaede Misgjerning. Saavidt jeg kan skjønne, var der saaledes ingen tilstrækkelig Grund for Domstolene til at fritage den Paagjeldende for Dødsstraf.

XXII. Neueste Nachrichten von den englischen Verbrecher-Colonien in Neu-Südwallis von Dr. Hutwalcker, Senator zu Hamburg. (Side 523-583).

Et saare interessant Bidrag, der fornemmeligen er et sammentrængt Udtog af den Beretning, som en til hine Coloniers Undersøgelse udsendt Commissair, Johan Thomas Bigge, i Aaret 1822, har afgivet og som, paa Underhusets Befaling, er bleven trykt. Forf. indleder denne Meddelelse ved med megen Klarhed og Korthed at fremstille de store Fortrin, som

Deportationsstraffen synes at have fremfor andre Straffemaader, baade ved det særdeles Afskrækkende, som det har for de Fleste, saaledes at blive revne bort fra alle deres hidtil værende Forbindelser, og underkastede en vidtløftig Søreises og fremmed Himmelegns Besværligheder, ved den særdeles Sikkerhed, Staten derved erholder mod nye Forbrydelser af samme Gjerningsmand, og ved dens Beqvemhed til at virke en grundig Forbedring, samt ved den Leilighed, den giver Forbryderen til, efter udstaaet Straf, at finde sit Udkomme. Imidlertid vises det tillige, at der i England vare opstaaede svære Tvivl om denne Straffemaades Hensigtsmæssighed, at Man var bleven opmærksom paa betydelige Misbrug, som skulde finde Sted baade paa Reisen og paa Straffestedet selv, at høitagtede Retslærde paastode, at Deportationen ikke var nogen Straf, men kun en Sommerreise, hvorved Forbryderen forbedrede sin Tilstand. Beretningen selv vidner ogsaa om, at hine Tvivl ingenlunde vare ugrundede, men at betydelige Misbrug havde indsneget sig, der forstyrrede de gavnlige Følger, Man skulde ventet sig af Straffen, og som det dog var yderst vanskeligt at forebygge.

Allerede ved Forbrydernes Transport til Colonien indtræde betænkelige Omstændigheder. For deres Underholdning og Sundhed er der i Særdeleshed siden 1814 vel sørget. Derimod fattes det paa Midler til at forebygge deres yderligere moralske Fordær-

velse. Vel har Man paa mange Skibe indført Skoler, fornemmeligen for de yngre Forbrydere. Men det har hidtil ikke været muligt, enten at affondre de større Forbrydere eller Dem, der opføre dem flet inden Skibsborde, fra de Øvrige, eller at forhindre skadeligt Samqvem med Skibsfolkene. Ei heller har Man været i Stand til at give Forbryderne fornøden Beskjæftigelse, saa at de henbringe deres Tid for det Meste i Ørkesløshed. Med de qvindelige Forbrydere seer det heel bedrøveligt ud, og Man har ikke kunnet forhindre, at der mellem dem og Skibsfolkene opstaaer fortrolig Omgang. Det sees saaledes, at disse Transportskibe udgjøre en Planteskole for Forbrydelser, og at Indretningen der end ikke er eller kan være saa god, som i de sletteste Tugthuse. Naar Forbryderne komme til Colonien, blive nogle afgivne til Regjeringens Tjeneste, andre til Privates. Da Regjeringen tager alle Haandværkere og Kunstnere i Beslag, men Forbryderne foretrække at komme i privat Tjeneste, saa søger Enhver at skjule sine Kunstfærdigheder, hvilket lettes ved Listernes mangelfulde Beskaffenhed. Ved Forbrydernes Fordeling tages ikke Hensyn til deres Forbrydelsers Beskaffenhed, Straffens Varighed eller deres foregaaende Levnet. End ikke De, der een eller to Gange tilforn have været deporterede, behandles anderledes end de Øvrige. Dog tages noget Hensyn til de Anbefalinger, Een eller Anden kan faae formedelst sit Forhold paa Reisen. Men

disse Anbefalinger saavelsom de Intercessioner, der stundom møde fra deres Bekjendtere paa Colonien, ere meget mislige. Saadanne Haandværkere, som Regjeringen ikke alle kan bruge, f. Ex. Skomagere og Skræddere, eller saadanne Deporterte, der medbringe Penge eller Penges Værd, blive hyppigt udsøgte af Officianterne, og imod en Afgift til vedkommende Officiant i Almindelighed af 10 Sh. St. eller, naar de give Slip paa deres Rationer, erholde de Tilladelse (ticket of leave) til at boe paa egen Haand og ernære sig som de kunne. Ogsaa Colonisterne indgaae ikke sjeldent lignende Overeenskomster med de Deporterte. Stundom ansættes disse som Skrivere hos Embedsmændene, Kjøbmændene eller Sagførerne. Undertiden seer Man, at en Deporteret strax efter sin Ankomst aabner en Krambod. Fordelingen beroer næsten ganske paa Overopsynsmanden (selv en forhenværende Forbryder) og paa Ingenieuren, over hvis Fremgangsmaade der ofte føres retfærdige Besværinger. Selv de til Regjeringens Tjeneste udsøgte Forbrydere staae under intet strengt Tilsyn. De have megen Fritid, deels formedelst deres tilendebragte Pensum, deels hele Løverdagen og Søndagen, paa hvilken Dag de dog maae gaae i Kirke. Tyverier, saavel mellem dem selv indbyrdes som imod Andre, ere hyppige; og, da den Forestilling er blevet almindelig blandt dem, at deres Duelighed kun gjør, at Man fordrer Mere af dem, blive de modløse, letsin-

dige og ondskabsfulde. Brændeviinsfalg har Man intetsteds kunnet forhindre undtagen paa et nyt Filial-Transportsted Newcastle. Factoiret i Parramatta, hvor et stort Antal af de qvindelige Forbrydere ere anbragte, er i den bedrøveligste Tilstand. De der anbragte Forbryderfker kunne være færdige med deres Arbeidspensum om Middagen Kl. 1, og kunne anvende den øvrige Tid til vilkaarligt valgte Arbeider. Bygningen er elendig og den indeslutter ogsaa nogle mandlige Forbrydere; utilladelig Omgang med disse har Man ikke kunnet forebygge; Ureenlighed, Uorden og Frækhed skal her herske i høieste Grad. Forfatterens Reise har imidlertid foranlediget, at en bedre Bygning er bleven opført; men samme kan kun modtage henimod $\frac{1}{3}$ Deel af hine Fanger, og, formedelst den strengere Discjplin, som der ventedes, frygtede Fangerne det meget. Med Opsynsvæsenet skal det i det Hele være slet bestilt i Colonien, og Conduitelisterne skulle være i den beklageligste Tilstand. Underholdning og Beklædning er meget god og vidner tildeels om sand brittisk Luxus. Hver Deporterets Klæder tilligemed Sengetøi udgjør aarligen 6 Pd. 9 Sh. St., og hans Rationer udgjorde i Sidney, efter Beregningen i 1820, 16 Pd. 8 Pence St. aarlig (nær ved 150 Rbd. r. S.) De hos private Personer tjenende Forbrydere skulle egentligen betragtes som en Art private Slaver; men deres Forhold er i Gjerningen det samme, som mellem en Husbond og et

frit Tyende. De have et bestemt Arbeidspensum og kunne siden arbeide for sig selv. Denne Frihed benytte de idelig̃en til at gjennemstreise Landet, for at søge Arbeide. Stundom have de Tilladelse til at holde Creaturer, hvilket gjør det lettere for dem at skjule deres Tyverier paa slige Ting. Husbonden har ikke Ret til at revse dem, men maa klage til Øvrigheden. Hos de velhavende Colonister, der kunne betale Forbryderne for deres Arbeider i Fritimerne, i hvilken Henseende der er tillagt dem Forret, vænnes de stundom til Arbeidsomhed og et ordentligt Levnet; men hos de Fattigere, der ofte selv ere forhenværende Deporterte, demoraliseres de ikkun yderligere. De Deporterttes Løn og Kost hos Private er bestemt. Mandfolkene erholde nu, foruden en rigeligen reglementeret Kost, i Løn 10 Pd. St. eller 7 Pd. og Klæder; Fruentimmerne 7 Pd. St. eller Klæder og 5½ Pd. Lønnen betales for det Meste i Thee, Sukker, Tobak og andre saadanne Naturalier, hvori ligeledes deres Extraarbeide pleier at betales. Stærke Drikke ere strengt forbudne; men Forbudet overholdes ikke stedse. Slige Forbrydere kunne ei forlade Districtet uden Pas; men i Districtet behøves blot et Tilladelsesbeviis fra Huusbonden. I van Diemens Land er Kosten endnu rigeligere og Alt er der dyrere, saa at hvert mandligt Tyende af dette Slags regnes at komme paa 31 Pd. 5 Sh. St. aarligt, hvorunder dog er indbefattet det Tillæg, Colonisterne pleie at give til

den reglementerte Kost. Antallet af de Tilfælde, hvori saavel de for Gouvernementet arbeidende Deporterte, som de øvrige, blive straffede, er betydeligt og tiltagende. Man kan antage, at der i Aaret 1819 kom i Sidney 1 Forbrydelse paa 6, i Paramatta 1 paa 3 og i Windsor 1 paa 9 Transportere; men at i 1820 Forholdet var resp. 1:3, 1:2, og 1:8. I Coloniens første Tid vare Straffene meget strengere, end nu, og Antallet af Overtrædelser ringere, hvortil dog Hovedaarsagen synes at være, at Stæderne den Tid vare af liden Betydenhed. Derimod forekom den Tid flere grove og forvovne Forbrydelser. I van Diemens Land havde der for omtrent 10 Aar før den Tid, Forfatterens Undersøgelse foregik, dannet sig formelige Røverbander, som først i 1817 og 1818 bleve udryddede. Som Revselser paa de Deporterte, der begaae Uordener, anvendes Indsperring, Overarbeide, Pidskning indtil 100 Slag og Transportation til det ovennævnte Filialsted Newcastle. I denne ved en Steenkulmine anlagte lille Bye er Disciplinen meget streng. Forbryderne maae, paa de fornødne Hviletimer nær, arbeide hele Dagen; dog have de 6 Timer frie om Løverdagen. Hele Indretningen er der hensigtsmæssig; og, da Egnen er øde, bortfalder Fristelsen til mange Uordener, der ellers ere hyppige. Ved en Parlamentsact i Georg den 3dies 30de Regjeringsaar har Gouverneuren over Ny-Sydwallis faaet Ret til at benaade de Transporterte. Men i 1813

vedtog Stadtholderen som Regel for denne sin Benaadningsret, at fuldkommen Benaadning ikke maa tilstaaes Den, der er forviist paa Livstid, forend efter 15 Aars Forløb, og de Øvrige først efter Udløbet af ½ Dele af deres Straffetid, at den saakaldte betingede Benaadning, hvorefter Forbryderen ikke maa forlade Colonien, ikke maa tilstaaes hine Første forend efter 10 Aars Forløb, og de Øvrige ikke, forend ⅗ Dele af Straffetiden er tilbagelagt, og at den saakaldte ticket of leave (hvorom oven) ei maa gives, forend om 3 Aars Forløb. Disse Regler har Stadtholderen imidlertid selv ofte sat tilside, som det overalt gaaer heelt uregelmæssigt til med Benaadningen, saa at det almindeligt troes, at der kan udrettes Meget ved at bestikke Underbetjentene. De emanciperede Forbrydere skal der anvises Land. Denne Foranstaltning har imidlertid ikke havt de velgjørende Følger, som Man ventede af samme. Landet er i det Hele lidet frugtbart, og de Transporterte have i Almindelighed ingen Midler og forstaae sjeldent meget af Agerbruget, ligesom de og ideligen maae sælge deres Afgrøde under sin Priis og kjøbe Brændeviin og andre Fornødenheder til høie Priser. De forarmes derfor ofte, og gribe stundom Røverhaandværket. Det Lovbud, hvorefter den Jord, der overlades den emaniciperede Forbryder, ikke maa sælges, forend om 5 Aar, eluderes let og overholdes heller ikke strengt. Indtil 1840 vare saadanne emanciperede Forbrydere udelukkede fra

selskabelige Forhold. Men senere har Alting forandret sig, og den nærværende Stadtholder i Ny-Sydwallis (eller rettere Den, der var det, da Forf. foretog sin Undersøgelse) har gjort sig al Umage for at sætte dem i Besiddelse af alle Borgerrettigheders Nydelse; i Udøvelsen af denne sin gode Hensigt har han dog viist Overdrivelse og sat Klogskab tilside, hvorved mangfoldige Uleiligheder ere opstaaede i Colonien. Stadtholderen i van Diemens Land er derimod gaaet værsommere frem og har bedre opnaaet sit Diemeed. Efter de Oplysninger, Forf. har kunnet faae, har sand Bedring sjeldent viist sig hos de Transporterte. Religiøsitet skal være meget sjelden, og de Fleste end ikke attraae Skinnet deraf. Forfatteren ender med Forslag til en bedre Indretning af det hele Institut. Han driver især paa, at Man ikke skulde holde Forbryderne i Stæderne, og at Fordelingen ikke skulde rette sig efter Forbryderens Beqvemhed til at arbeide for Regjeringen, at de mindst Graverte skulde afgives til større Grundbesiddere, men ingen Colonist, der ikke havde et Grundstykke af en vis Størrelse, faae nogen Deporteret i Tjeneste. De i privat Tjeneste gaaende Forbrydere skulde blot have deres nødtørftige Underholdning, men ingen videre Løn. The og Tobak maatte kun gives dem som Belønning. Ingen Officiant maatte kunne gjøre sig Fordeel af de Transporterttes Arbeider. Benaadninger burde meddeles med stor Varsomhed og ikke rette sig

efter Tidsbestemmelser, der give Anledning til, at Forbryderne troe sig berettigede til Benaadning efter den fastsatte Tids Forløb. De saakaldte tickets of leave skulde ogsaa indskrænkes. De, der kun vare transporterte paa 7 Aar, skulde — efter Forfatteren — være udelukkede fra al Benaadning, for at Straffen dog kunde være nogenlunde virksom. De Emanciperede skulde ikke have Adgang til at faae saa store Jordlodder anviiste, som hidtil, med mindre de havde en vis liden Formue. Alle saadanne Personer maatte Stadtholderen kunne forvise fra Colonien, naar dens Rolighed findes at kræve det. Endeligen vil Forf. have ganske nye Colonier i hidtil ubeboede Egne oprettede. Slige nye Colonier skulde være for de groveste Forbrydere og for Dem, der ved deres Opførsel i de øvrige Colonier forskyldte Straffeskjærpelse. Fangernes Behandling skulde her være streng militair, og ethvert andet Øiemeed skulde her underordnes Straffeøiemedet. Ingen Forbryder maatte her have Penge eller anden Eiendom; der skulde arbeides Meget og, ved Arbeidets Fordeling, sees paa Forbrydelsernes Grovhed. Stærke Drikke og andre Luxusartikler skulde ikke tilstedes, uden med særdeles Tilladelse og under store Indskrænkninger. I saadanne Colonier skulde ikke taales uden det der fornødne Personale. Al Communication med ankommende Skibe skulde indskrænkes og underkastes strengt Tilsyn. For Uddeling af Bibler, Psalmebøger og religiøse Afhand-

linger skulde der drages Omhue; ligeledes for de Forbryderes Underviisning, der ikke kunne læse og skrive. Der skulde, foruden Søndagen, ogsaa om Onsdagen holdes Gudstjeneste. Om Søndagen skulde de halve Forbrydere gaae i Kirke om Formiddagen og de Øvrige om Eftermiddagen; Den, der ikke vilde det, maatte blive i sin Hytte. Forbryderne skulde med den muligste Omhue afsondres efter deres Forbrydelsers Beskaffenhed og efter deres Opførsel m. v.

Den hele Beretning viser, at den omhandlede Afstraffelsesmaade ingenlunde i Virkeligheden har de Fortrin for de sædvanlige Frihedsstraffe, som der, ikke uden Grund, kunde ventes af samme. Vel er det saa, at de Uleiligheder, som have viist sig, for en stor Deel grunde sig paa Misbrug. Men det turde være endnu vanskeligere, med nogenlunde Sikkerhed og for en lang Tid, at forebygge saadanne paa Transportskibene og paa Deportationsstederne, end i vore Straffeanstalter. Hiin Straffemaades practiske Værd er derfor ingenlunde ophøiet over Tvivl, og dens Anvendelse er desuden i Lande, der ikke, med dertil passende Colonier, forene en udstrakt Skibsfart, og som tillige have Evne til at gjøre store Opoffrelser for denne Sag, saa godt som umulig.

XXIII. Das gerichtliche Verfahren bei Vollziehung der Todesstrafen von Dr. Hof- und Justitzrath Carl August Tittmann in Dresden. (S. 584-633).

Forfatteren beskjæftiger sig her fornemmeligen med det i Carl den Femtes peinliche Gerichtsordnung foreskrevne saakaldte hochnothpeinliches Halsgericht, der, efterat Dødsdom er afsagt, offentligt skal holdes over den Anklagede, og hvorunder han skal opfordres til atter at tilstaae sin Forbrydelse. Han bemærker retteligen, at denne Indretning havde sin Oprindelse fra den gamle germaniske Skik at holde Retterne offentligt, og at en saadan, skjøndt efter Doms Afsigelse, offentligen holdt Ret over den Anklagede skulde afhjælpe de Betænkeligheder, som der kunde haves mod den hemmelige og inqvisitoriske Proces, som hiin Lov iøvrigt hjemler. Han anfører derhos, at Indretningen tildeels er vedligeholdt, fordi Man tillige troede herved at gjøre et Indtryk paa Publicum, som saaledes blev gjort til Vidne om Dommens Retfærdighed. Han mener imidlertid, at den er uforeenlig med Undersøgelsesprocessens Grundsætninger, og at den heller ikke er saa gavnlig, som Man troede, med Hensyn til Indvirkningen paa Gemytterne. Imidlertid er den paa mange Steder endnu vedligeholdt, og Dommene indeholde ofte den Formel: "naar Inqvisiten for en offentlig piinlig Halsret ved sin gjorte Bekjendelse eller iøvrigt med Rette bliver overbeviist."

At Indretningen paa en Tid, da Tilstaaelsen afpresses ved Tvangsmidler, havde langt Mere for sig, end efter Torturens Afskaffelse, har Forfatteren ikke bemærket. *) Forf. fremstiller iøvrigt udførligen de Ceremonier, der, deels ifølge fornævnte Lovs Bestemmelser, deels efter hvad han, ved at gjennemgaae et stort Antal Acter, har fundet, bruges ved et Hochnothpeinliches Halsgericht, og giver et omstændeligt Forslag til et, efter hans Tanker, mere hensigtsmæssigt Ceremoniel. Jeg skal ikke opholde mine Læsere ved de mange Synderligheder baade i det sædvanlige Ceremoniel og i det, Forf. har bragt i Forslag. Kun det er ved den hele Indretning af Betydenhed, at Man foranlediger den Domfældte til paa ny at erklære sig over den Beskyldnings Sandhed, hvorfor han er dømt, og giver ham Leilighed til, ved Fragaaelse, i det Mindste at udsætte Dommens Fuldbyrdelse. Dette er, i mine Tanker, med Hensyn til Afskaffelsen af alle Tvangsmidler, hvorved Tilstaaelse fremkaldes, og den Omhyggelighed, hvormed saavel Tilstaaelsers, som andre Bevisers Værd, nu prøves, unødvendigt og vel endog skadeligt, forsaavidt det giver haardnakkede og snedige Forbrydere Leilighed til, ikke alene at udsætte Dommens Fuldbyrdelse, men endog at gjøre Meningen om Dommens Retfærdighed vaklende. I Særdeleshed synes Indretningen at

*) Efr. juridisk Tidsskrift 3 B. 1 H. S. 241.

være uden Mening, hvor Dommen ikke er grundet paa Tilstaaelse, men paa andre Beviser, hvis Værd ligesaa lidet kan svækkes ved den Paagjeldendes senere Benægtelse, som ved den, han, efter Forudsætningen, vedvarende har gjort under selve Sagens Behandling. Hele Indretningen vilde iøvrigt være endnu mindre vel anbragt under vor Rettergangsmaade i criminelle Sager, der gaae igjennem flere Instantser, og ved Høiesteret forhandles mundtligt og for aabne Døre, end under den i de fleste tydske Stater sædvanlige Tingenes Orden, hvorefter ingen Appellation finder Sted i criminelle Sager, men Acterne itkun indsendes til Overretten, der affatter Dommen, og siden, hvad Døds- og andre vigtige Straffe angaaer, til Regjeringen, som ved et Rescript stadfæster eller formilder Dommen. Vistnok bør der, da al menneskelig Retfærdighed er underkastet Feiltagelse, endnu efter en Dødsdoms Afsigelse ved den høieste Ret og en derpaa af Regenten afgiven Befaling til dens Fuldbyrdelse, være Adgang til at suspendere dens Fuldbyrdelse, naar der fremkomme Omstændigheder, som opvække den mindste rimelige Formodning om, at der i de Beviser, hvorpaa Dødsdommen er grundet, maatte være nogen, den Tid ubekjendt Feil. Men neppe er det hensigtsmæssigt, saa godt som at indbyde den Domfældte til Fragaaelse. Han vil vistnok ikke savne Leilighed til at fremkomme med hvad der kan tjene til hans Befrielse, saafremt det Tilfælde virke-

ligen skulde indtræffe, at Nogen havde, under Sagens Drivt, afgivet en falsk Tilstaaelse, eller han iøvrigt maatte være i Stand til at opgive Noget, som kunde svække de mod ham førte Bevisers Kraft. Foruden den Adgang, der ikke mangler ham til at anbringe Sligt for Dommeren, saa har han den bedste Leilighed til at aabne sit Hjerte i saa Henseende for den eller de Geistlige, som skulle sørge for hans religiøse Forberedelse til Døden; og disse ville ikke undlade at føre frem for Øvrigheden, hvad han for dem anfører til at bekræfte sin Uskyldighed. Saafremt ad denne eller nogen anden Vei vedkommende Øvrighed erfarer Noget, som giver Anledning til Tvivl om, at den Domfældte ikke virkeligen er skyldig i den Misgjerning, hvorfor han er dømt, eller at der maatte være nogen under Sagens Behandling ukjendt Undskyldning for ham, vil den ikke efterlade at udsætte Fuldbyrdelsen og gjøre Indberetning til høiere Steder. Vor Lovgiver giver i 1—24—52 Øvrigheden dertil en Anledning, som ingen Øvrighed kan oversee eller misforstaae; men har klogeligen undgaaet at give den Domfældte nogen særdeles Opfordring til at opponere sig den, efter Sagens nøie Prøvelse, allerede afsagte Dom. Siden den Tid, Loven udkom, er der desuden yderligere sørget for den Paagjeldendes Betryggelse derved, at alle deslige Sagers Indstævning til de høiere Domstole og derpaa følgende Beretning til Kongen gjennem Cancelliet er blevet foreskrevet. Ube-

tinget kan imidlertid den Omstændighed, at den Domfældte finder for godt at paastaae sin Uskyldighed, ikke indeholde Grund til at udsætte Dommens Fuldbyrdelse. Dersom han aldeles Intet veed at opgive, der kunde gjøre det forklarligt, at han forhen havde løiet paa sig selv, eller dersom han og under Sagens Behandling havde nægtet, og altsaa hans efter den endelige Domfældelse fremførte Benægtelse ikke indeholder noget Nyt, men kun hvad der allerede af Domstolene er prøvet og forkastet, saa er aldeles ingen Anledning til at sætte Dommens Fuldbyrdelse i Bero. Forf. mener iøvrigt, at endog den Domfældtes haardnakkede Vægring ved at give Svar for den hochnothpeinliche Halsgericht skulde, ligesaa vel som en Tilbagekaldelse, gjøre Dommens Revision og ny Resolutions Indhentelse nødvendig. Det er imidlertid klart, at der i en saadan Vægring ikke indeholdes mindste Grund til at tvivle om hans Skyld.

(Fortsættes).

Om Universitetets og de lærde Skolers Freqvents.

Af Dr. J. P. Mynster.

Imedens Mange have anseet Folkeformerelsen som et Beviis paa en Stats Fremblomstring, og næsten Alle synes enige om at ansee Folketallets Aftagelse som et Beviis paa Statens Svækkelse, har man dog til alle Tider hørt frygtsomme Klager over den Tilvæxt, som man maaskee til samme Tiid søgte at fremskynde. Imedens man i de seneste Aar næsten sukkede over de Forraad af Fødemidler, for hvilke man mistvivlede om at kunne finde Fortærere, har man tillige med Angest betragtet de mange Munde, for hvilke man ikke vidste at finde Føde; og i det man med Velbehag og en vis Stolthed læste Beretningerne om Fædrelandets voxende Folkemængde, fandt man med Forbauselse, at herved ogsaa enhver Stand havde faaet flere Medlemmer, enhver Næringsvei flere Concurrenter, og syntes næsten deraf at befrygte alle Næringsveies Tilintetgiørelse. Til hvilken Side endog

Vægtskaalen hælder, vil det neppe fattes paa dem, der mene, at den hælder mod Fordærvelsen; og kun den rolige Betragter vil erkiende, at paa den ene Side beroer Statens Styrke ikke paa det blotte Mennesketal, men at paa den anden Side er ethvert Par nye Hænder ikke strax for Meget, og at i en Stat, hvor der er Liv og Virksomhed, ville vel ogsaa de arbeidsdygtige Hænder for det Meste kunne skaffe sig Arbeide.

Saaledes, for strax at gaae over til vort Æmne, vil det uden Tvivl ogsaa maatte erkiendes, at hverken beroer Statens Flor, eller selv Videnskabernes Flor i et Land, alene paa Universiteternes Freqvents, men at der heller ikke er nogen Fare at befrygte, fordi et større Antal af Statens Borgere i deres Ungdom erholde en videnskabelig Dannelse.

Da imidlertid denne Frygt i disse Tider synes at tiltage med de Studerendes Antal, saa fortiener Hr. Dr. Nathan-David Tak, fordi han ved sin Afhandling om Skole- og Universitets-Stipendiers Hensigtsmæssighed i Danmark, betragtet fra National-Oekonomiens Standpunct, (statsoekonomisk Archiv II. 1.) har forberedet en grundigere Undersøgelse af denne Sag. Nærværende Forfatter maa tilstaae, at han ikke kan tiltræde de Resultater, som Hr. Doctoren mener at have fundet; men i det han søger at udvikle Grundene for sin modsatte Overbeviisning, tør han ikke vente, i en tildeels saa vanskelig Undersøgelse, og

som ikke kan afgiøres alene ved Beregninger, at kunne ganske fyldestgiøre enten denne kundskabsrige Forfatter eller andre Læsere; dog haaber han at kunne meddele nogle Data og Bemærkninger, som ikke ville være uden Nytte for Den, der med større Oversigt kunde og vilde behandle Sagen.

Det er saameget naturligere, at Frygten for at Landet skulde overfyldes med Studenter maatte vaagne i de senere Aar, i hvilke deres Antal, som dimitteredes til Universitetet, er voxet saa betydeligen imod de nærmest foregaaende Aar, som denne Frygt egentlig aldrig er uddøet, og som det selv i en Tiid, da de Studerendes Antal var saa ringe, at dette vel kunde vække den modsatte Bekymring, var et — som det forstaaer sig, fuldkommen ugrundet — Sagn, at der fandtes 250 ubefordrede theologiske Candidater *). Denne Frygt vil neppe nogensinde ganske uddøe, efterdi den grunder sig, deels i Menneskeslægtens aldrig hvilende Bekymring for hvad den skal æde og drikke, deels i den temmelig almindelige Mening, at Videnskaasmænd maae henregnes, ikke til den producerende, men kun til den consumerende Classe i Staten, og Consumenternes Antal kan man ikke ønske aarligen forøget ved en Mængde, for en stor Deel fattige, unge Mennesker, som bag Ploven eller i Værk-

*) See Engelstofts Universitets- og Skole-Annaler 1806 B. 2 S. 192.

skederne menes nyttigere at have kunnet fremme Production.

Der kan vistnok i Tids-Omstændighederne være Anledning til, at en vis Classe i Samfundet faaer en uforholdsmæssig Tilvæxt; og dette kan man let fristes til at antage for nærværende Tiid at være Tilfældet med de Studerendes Classe. Hr. Dr. Nathan-David anfører for at bestyrke denne Mening, at i Aarene 1814 til 1821 ere ved et Middeltal 111 aarligen dimitterede til Universitetet fra Danmark alene, ja i de sidste 5 Aar endog 150 aarligen; derimod bleve i Aarene 1807 til 1813 kun 94 aarligen dimitterede *), endskiøndt de norske Studerende ere tællede med indtil 1812 (statsoek. Arch. S. 11 f.) Vel beløb Middeltallet af de Dimitterede fra 1794 til 1801 sig til 184; men Hr. Forf. antager, at heriblandt ere de Privat-Inscriberede ogsaa regnede, og at der iblandt disse fandtes mange Candidater, som ingen Ansættelse i Statstienesten begierede (S. 15). Hr. Forf. har feilet i denne Mening, thi i de Angivelser, han har fulgt, ere de Privat-Inscriberede ikke anførte. Naar disse tælles med, da er samtlige Inscriberedes Antal for Aarene 1794 til 1801 1644 og Middeltallet saaledes 205.

*) Disse Beregninger ere ikke ganske nøiagtige. Saaledes beløber Antallet af de Dimitterede for Aarene 1807 til 1813 sig til 680, og Middeltallet er altsaa 97.

Dersom man vil have et rigtigt Resultat, da tør de privat Inscriberede ingenlunde forbigaaes, thi disse havde Adgang til at underkaste sig Embedsexamen, og erholdt derefter Ansættelse i Embeder, ligesaafuldt som de, der havde bestaaet den offentlige Examen artium. Det er vel sandt, at mange Privat-Inscriberede ikke attraaede saadan Ansættelse, men dette er ogsaa, om end ikke ganske i samme Antal, Tilfældet med mange af dem, der underkaste sig Examen. Derimod synes de at burde forbigaaes, som tilforn havde været indskrevne ved et andet Universitet, efterdi disse, skiøndt dog ogsaa Nogle af dem ere blevne ansatte i Danmark, for en Deel kun her vilde uddanne sig i en eller anden Videnskab, især i Medicinen, men siden atter forlode Landet eller fandt Ansættelse i Hertugdømmerne. Da det nu for at kunne bedømme Forholdet af Universitetets nærværende Freqvents med de foregaaende Tiders er nødvendigt at gaae længere tilbage, saa har jeg, efter foranførte Regler, af Universitetets Protokol uddraget efterstaaende Liste *).

1741	til	1750	inscriberede	2093.	Middeltal	209.
1751	til	1760	—	2080.	—	208.
1761	til	1770	—	1835.	—	183.
1771	til	1780	—	1467.	—	146.

*) Protokollen gaaer kun til 1740; de ældre Protokoller ere brændte. Antallet af de Dimitterede for hvert Aar vil sees af Tillæget til denne Afhandling.

1781 til 1790	inscriberede	1738.	Midlt.	henved 174.
1791 til 1800	—	2018.	—	henved 202.
1801 til 1810	—	1230.	—	123.
1811 til 1820	—	1076.	—	107.
1821 til 1826	—	879.	—	146.

Ved at oversee denne Fortegnelse er den Aftagelse paafaldende, som naaede sit Maximum i Decenniet fra 1771 til 1780. Denne Aftagelse (som jeg ikke veed at forklare) fraregnet, befindes Antallet af Dimissi giennem hele forrige Aarhundrede betydeligen større, end siden; saa at naar Antallet i de sidste 5 Aar er steget til 150 aarlig, da er det kun forøget i Forhold til de første Decennier af dette Aarhundrede, men det har endnu langt fra ikke naaet den Høide, som det havde i en tidligere Periode; thi endnu 1796 dimitteredes 226, 1797 230, 1798 194, 1799 208, 1800 207, 1801 212. Bringe vi da endog i Beregning, at de Dimitterede fra Norge her ere tællede med, hvis Antal kan antages til omtrent 35 aarlig *), men paa den anden Side, at Folkemængden i Danmark er meget forøget, saa viser det sig, at nu i Forhold til Folkemængden snarere færre end flere Forældre i Danmark bestemme deres Børn til Studeringer, end før dette Aarhundredes Begyndelse.

Men, indvender man, det er ogsaa aldeles nød-

*) See Badens Universitets-Journal, 1 Aargang. S. 128 Anm.

vendigt, at ikke blot det forrige Antal ikke overskrides, men at det betydeligen nedsættes. Allerede dengang var Antallet af Studenter for stort, og siden den Tiid ere Degne-Embederne ophævede, som besattes med Studenter, og disses Adgang til Skolelærer-Embeder er ved Seminarierne bleven meget indskrænket; fornemmeligen er ved Norges Fraskillelse Embedernes Antal formindsket omtrent med en Trediedeel (statsoek. Arch. S. 14). Vi maae indrømme, at disse Grunde have Vægt; imidlertid er Studenternes Antal virkelig endnu ikke lidet ringere, end det var tilforn, og ligesom den tiltagende Folkemængde naturligviis, naar ikke andre gunstigere Udsigter tillokke de Unge, eller deres Forældre, forøger de Studerendes Antal, saaledes forøges ogsaa derved Leiligheden til Erhverv for studerede Mænd. Dersom endog ikke flere egentlige Præste-Embeder oprettes, fordi Landet allerede var tilstrækkeligen forsynet dermed, da behøves derimod flere Skoler, og ved endeel af disse, især ved Borgerskolerne og som ordinerede Katecheter, finde endeel Studenter Ansættelse. Dersom endog formedelst en Simplification i Forretningsgangen nu nogle færre Hænder ere sysselsatte ved enkelte Grene af Statsforvaltningen, og dersom det endog er at ønske, at denne Simplification endnu maatte udstrækkes videre, saa er det dog mindre Embedsmændene, end disses Medhielpere eller Underbetiente, altsaa mindre de studerede Mænd, der herved blive overflødige.

Derimod kræver den bedre ordnede Statsforvaltning og Retspleie for flere Mennesker i det Hele flere Arbeidere, og disse flere Mennesker behøve flere kyndige Mænd som Consulenter og Udførere af de Forretninger, som de selv fattes Kundskab til at udføre. Jo flere Mennesker et Land tæller, og jo omhyggeligere der drages Omsorg for Medicinalvæsenet, desto flere Læger ville ogsaa finde Leilighed for Udøvelsen af deres Videnskab; og dersom endog en Deel af de Læger, der have studeret ved vort Universitet eller ved det chirurgiske Akademie, maae søge Levebrød udenfor Danmark (statsoek. Arch. S. 67), saa synes dette ikke at skulle betragtes som en Spilde af det, deres Underviisning har kostet; thi Det er ikke spildt, hvorved Statens Borgeres Sønner dannes til duelige Mænd, og hverken Statens Ære eller Fordeel taber derved, at deres Tieneste modtages i et fremmed Land, naar den ikke behøves i deres Fødeland. Endelig maa det ikke forglemmes, at Antallet af Concurrenter til Embeder ingenlunde er stort nok, naar det omtrent svarer til de ledige Embeders Antal. Dersom der ikke aarligen bleve flere Candidater, end at, efter Fradrag af dem, som siden vælge en anden Levevei, og dem, som Døden bortriver, Enhver efter en passende Tidsfrist kunde finde Ansættelse, da var der intet Valg ved Besættelsen af Embeder, ingen Opmuntring for Candidater til at udmærke sig, ingen Frygt for at befindes

udueligere *). Det er vist ikke tienligt, naar Embedet maa søge Candidaten, og Candidaten ikke Embedet.

Enhver vil uden Tvivl med Hr. Dr. Nathan-David (S. 62 ff.) erkiende det som gavnligt, naar flere af de Bestillinger, som nu i Almindelighed overdrages Ustuderede, kunde komme i Mænds Hænder, der ved lærd Opdragelse have forberedet sig til Statens Tieneste. Dette vilde uden Tvivl ogsaa for en Deel skee, naar virkelig Candidaterne saaledes, som det ofte forestilles, raabte om Brød. Men da maatte disse mælde sig dertil, de maatte opgive Fordringen paa i en Række af Aar at kunne forblive i Hovedstaden, de maatte ikke holde sig for gode til i en mindre behagelig Stilling at erhverve de praktiske Kundskaber, hvilke nu ofte give den Ustuderede et betydeligt Fortrin for dem, men som de ved deres foregaaende Dannelse, efter Reglen, hurtigere og fuldkomnere vilde kunne erhverve. Og dette vilde atter uden Tvivl skee, naar Candidaternes Antal virkeligen var uforholdsmæssigen stort, thi da vilde Nøden drive dem til at søge Brød og Udsigt til Forfremmelse, hvor den var at finde.

Naar dette da ikke skeer, saa synes heri at være et Erfaringsbeviis for, at Candidaternes Antal endnu ikke er stort nok til alle de Bestillinger, hvortil man maatte ønske Candidater. Det fattes neppe paa andre

*) Herpaa har Hr. Etatsraad Engelstoft med Rette giort opmærksom. Anf, St. S. 197.

saadanne Beviser. Jeg troer frit at kunne opfordre Enhver, der erindrer Tilstanden for 30 Aar siden, til at vidne, om Studenters og Candidaters Stilling nu er fattigere, mere nedtrykt, end dengang. Uden Tvivl snarere det Modsatte. Men saaledes synes deres Antal ikke at være voxet saaledes, at der i det Hele — thi det vil aldrig kunne undgaaes, at Enkelte maae kæmpe med Armod — ikke skulde være Sysfel og Underholdning at finde for dem. Dette synes endog at være Tilfældet med de juridiske Candidater uagtet den Mængde, som den en Tiidlang herskende Aversion for Theologien drog til det juridiske Studium; kun at Udsigten til saakaldet Levebrød, eller til at kunne ernære Familie, er længere, end det var at ønske. I de sidste 12 Aar have 473 taget theologisk Embedsexamen; af disse ere kun 407 blevne befordrede, saa at der havdes et Overskud af 66. Man har heraf formodet, at der nu maa være en stor Overfyldelse af Concurrence til Kirkens Tieneste (statsoek. Arch. S. 20). Denne Formodning synes allerede ikke begrundet ved Tallet; thi naar det betænkes, at stedse Adskillige ikke søge Befordring, og at Mortaliteten, som er temmelig stor i de akademiske Aar, stedse formindsker Concurrencen, saa synes hiint Antal paa ingen Maade for stort. Endnu mere modbevises hiin Formodning ved Erfaringen. De senere Aar vise vist ikke, at theologiske Candidater længe have maattet sukke efter passende Befordring,

naar de ikke indskrænkede deres Ønsker til saadanne Embeder, der ere mere søgte; men tværtimod, at Befordringen nu i Almindelighed kommer langt snarere, end Tilfældet var i en tidligere Periode. Imidlertid sees de theologiske Candidater ikke at lide Mangel, og saare mange af dem finde saa tilstrækkelig Erhverv i Hovedstaden, at de ikke findes villige til at forlade den førend deres Ansættelse som Sognepræster. Til Adjunctposterne ved de lærde Skoler mælde sig sædvanligen kun et Par Ansøgere; nyligen mældte kun een Eneste sig til et saadant Embede ved en fraliggende Kathedralskole; ja ved hyppigere Vacancer finder man sig undertiden i virkelig Forlegenhed. Dog tilbydes neppe i noget andet Fag en ung Candidat en aarlig Gage af 400 Rbdlr. foruden nærmere Adgang til videre Befordring. Enhver, der har søgt Huuslærere eller Personel-Capellaner, veed, hvor vanskelige disse ere at finde. Men naar det er saa vanskeligt, undertiden næsten umueligt, at finde Candidater til Det, hvortil man behøver Candidater, saa synes disses Antal snarere at være for ringe, end for stort.

Da nu igien Flere vælge det theologiske Studium, ville vel Omstændighederne om faa Aar forandre sig noget. Imidlertid vil det uden Tvivl vare længe, inden nogen stor Overfyldelse finder Sted, eller inden endog Antallet af Sollicitanter bliver saa stort, som det var for 30 Aar siden, og hvoraf dog

ingen Ulempe for Staten har at bemærke. Den langt større Bekostelighed, som det nu medfører for Familier at holde Sønner til Studeringer — hvorom vi siden nærmere skulle handle — vil uden Tvivl af sig selv holde Antallet af de Studerende temmeligen indenfor de tilbørlige Skranker. Og dersom disse til en Tiid overskrides, da vil Antallat uden Tvivl igien af sig selv synke, især naar ikke en falsk Medlidenhed fremhielper de Uduelige lige med de Duelige; thi Forældre ville neppe blive ved, med stor Opoffrelse at sende deres Sønner til Universitetet, naar disse ingen Beforduing kunne vente.

Uden Tvivl behøver Staten derfor Intet at giøre for at afskrække fra Studeringer, saalidet som fra anden gavnlig Tidsanvendelse, som det overalt er en farlig Sag "at regiere for meget".

Men just dette, at der i denne Henseende regieres for meget, er den Forfatters Anke, som har givet Anledning til disse Bemærkninger, i det han klager over, at vor Stat, langtfra at afskrække, tværtimod ved fri Underviisning i de lærde Skoler og ved Skole- og Universitets-Stipendier lokker til Studeringer, og saaledes kunstigen forøger den allerede for store Concurrence til Statstienesten, og hindrer den i at holde den tilbørlige Agtvægt med de øvrige sig uddannende Statskræfter (statsoek. Arch. S. 5).

Ved enhver Art af offentlig Understøttelse er det vanskeligt at undgaae, at den ikke mangen Gang

begunstiger, hvad der ikke skulde begunstiges. Et omhyggeligt Fattigvæsen borttager Skrækken for Armod, og fremmer ubesindige Ægteskaber, i det der aabnes den Udsigt, at Huusfaderen kan vælte Byrden af Kones og Børns Forsørgelse paa Communen. Et omhyggeligt Skolevæsen, som sørger for, at der allevegne ere Skoler nok, hvor Børnene af de ringere Stænder kunne erholde Underviisning, eller endog aabner Tilflugtsteder, til hvilke Forældrene kunne betroe de mindre Børn, der ere dem til Hinder (statsoek. Arch. S. 110 ff.), tager en stor Deel af Besværligheden ved at have Børn fra Forældrene, og begunstiger saaledes Formerelsen i de Classer, hvor Staten mindst maa ønske det, nemlig som ikke kunne forsørge sig selv, og betynger derved Næringsbrugerne, paa hvis Bekostning alt dette for en stor Deel tilveiebringes. Saaledes bidrage ogsaa de lærde Skoler til at forøge Antallet af de Studerende, ikke blot naar det ønskes større, men selv naar det allerede synes for stort, og der var en Tiid, da disse Skoler virkelig lokkede Mange til sig, som man for deres egen og Videnskabernes og Statens Skyld maatte have ønsket en anden Sysselsættelse.

Hr. Dr. Nathan David har (S. 6 ff.) aldeles tilfredsstillende udviklet, hvorledes deels sand Iver for Kirkens og Oplysningens Tarv, deels ogsaa nogen Fordom fra gammel Tiid af har søgt ved rigelig Understøttelse at lokke unge Mennesker af de ringere Stæn-

der til Videnskaberne. Hvor sørgelig endog de fleste Skolediscipler Stilling tilforn var, saa var den dog saadan, at fattige og ligegyldige Forældre for det Meste kunde være fritagne fra Byrden af deres Sønner, naar de havde opgivet dem til en af de saakaldte latinske Skoler. Ikke blot nøde dengang alle Disciplerne fri Underviisning, men da Lærerne for en stor Deel vare uselt lønnede, og da Skolebygningerne for det Meste vedligeholdtes andetstedsfra, saa anvendtes den største Deel af Skolernes Indtægter af Gods og Tiender, af de mange private Legater, og af Sangopvartningen ved Brudevielser og Begravelser til Disciplernes Underholdning, eller til Oplag, som skulde komme dem tilgode, naar de dimitteredes fra Skolen; og Mange af dem fandt desuden hos Borgerne i Byen Føde og anden Understøttelse. Hvor Mange end paa denne Maade ere fremhiulpne, som siden vare Prydelser for Kirke og Stat, saa bleve endnu Flere virkeligen lokkede til den lærde Stand, som siden vare den og sig selv til Byrde, og hvis Concurrence til Embederne blev desto skadeligere, jo Flere der efterhaanden af bedre Bevæggrunde end den, at deres Opdragelse skulde være uden Bekostning for Forældrene, bleve holdte til Videnskaberne.

Da derfor det lærde Skolevæsens høist fornødne Reform blev iværksat, maatte man begynde med at borttage denne fordærvelige Tillokkelse for de Uduelige, i det der dog tillige burde levnes Midler til at

komme fattige Disciplers til Hielp, naar de virkelig vare oplagte til Studeringer. Som overalt denne velgiørende Reform var meget indgribende, saa gik man ogsaa i denne Henseende saa vidt som muligt. Hvad der ved Reformationen eller senere ved kongelig Gavmildhed var henlagt til Skolerne, blev benyttet til disses fuldkomnere Indretning og til anstændig Lønning for Lærerne; og kun forsaavidt at Noget kunde undværes derfra, blev et Tilskud til fattige Discipler tilstaaet, især ved de Skoler, som fattedes private Legater. Men disse private Legater, skienkede udtrykkeligen til fattige Disciplers Underholdning, maatte være hellige; dog blev denne Hielp — betydelig nok til at Armod ikke skulde være en uovervindelig Hindring for de Duelige, men ikke stor nok til at den kunde være en Tillokkelse for de Uduelige — bunden til saadanne Betingelser, der, saavidt muligt, maatte sikkre dens gavnlige Anvendelse. Fripladserne (der ikke engang fritoge fra al Betaling til Skolen, see Forordn. 7de Nov. 1809 §§. 67. 72) bleve indskrænkede til et bestemt Antal for enhver Skole i Forhold til den Freqvents, som deri kunde ventes. De tilstaaes først efter et Prøveaar, hvori Lærerne have Leilighed til at forvisse sig om Disciplens Anlæg til Studeringer; og skiøndt Enkelte forundes Afkortning i dette Prøveaar, maae de Fleste vente endnu meget længere, forend de kunne opnaae en af de bestemte Pladser. Endnu langsommere er Adgangen til Stipendieplad-

ferne, hvis Antal er endnu mere indskrænket; og da det første Stipendium kun er 25 Rdlr., det andet 35 Rdlr., og kun nogle Faa omsider opnaae 50 Rdlr. aarlig, da fremdeles for det Meste det Halve af samtlige Stipendier oplægges, og saaledes først kommer til Gavn, naar Discipelen forlader Skolen og i det første akademiske Aar, saa er det indlysende, hvor lidet denne Hielp er tilstrækkelig til en Discipels Underholdning i Skoleaarene. Den frie Bespiisning hos Borgerne i Byen er for største Delen ophørt; den større Dannelse mellem Disciplerne, og dette, at nu langt flere velhavende Familier sende deres Sønner til Skolerne, tvinge ogsaa fattigere Forældre til at sørge for en anstændigere Klædedragt for deres Børn; Anskaffelse af Bøger er bleven meget bekosteligere. Naar nu hertil regnes den Understøttelse fra Forældrene, som de Studerende behøve i det Mindste i de første akademiske Aar — thi Skole-Oplagene, som kun for Enkelte kunne være af stor Betydenhed, ere kun et Bidrag, og de akademiske Stipendier opnaaes ved den store Concurrence først seent, og ere ikke tilstrækkelige — saa kan man vist ikke tiltræde den Mening, at Forældrene kunne forskaffe deres Sønner den nødvendige Forberedelse til Studeringer for bedre Kiøb, end om de havde valgt en ganske anden Bestemmelse for disse (statsoek. Arch. S. 25). Tværtimod synes Indretningen ved Skolernes Stipendievæsen saadan, at den paa eengang tilbyder en saare

velgiørende Lettelse, uden dog at friste Forældre til at anbringe for mange Sønner ved Studeringerne.

Desuagtet mener Hr. Dr. Nathan-David, i det han indrømmer, at flere andre Grunde stræbe efter at forøge de lærde Skolers Freqvents, at disse Grunde ikke vilde formaae dette, naar ikke Skolerne ved Gratistpladser og Stipendiet af sig selv kom dem vedehan imøde (S. 25). Dette synes at staae i nogen Modsigelse med hvad Hr. Doctoren ellers ytter, at i den samme Tiid, da Skolefreqventsen og de fra Skolerne aarligen Dimitterede stedse voxede med Beneficiernes Størrelse, er de fra private Skoler og private Lærere Dimitteredes Antal ligeledes tiltaget i et Forhold, der kommer hiint temmelig nær (S. 27); og at, omendskiøndt det halve Antal af de de lærde Skoler Besøgende ere Beneficerede, og altsaa det halve Antal af de derfra Dimitterede kan antages at være forberedet til Statens Tieneste paa offentlig Bekostning, saa vidner dog den anden halve Deel af disse tilligemed de Privat-Dimitterede, der ingen Beneficier have nydt, om en forstørret Tendents til Statstienestens Dannelse (formodentlig: "Dannelse for Statstienesten") i Nationen, saa at Universitetet, uafseet (formodentlig: "afseet") fra Skolestipendierne, i de seneste Aar har faaet en Freqvents af over 100 aarligen, som have studeret for egne Midler (S. 41).

Dersom nu endog dette sidste Antal var Alt hvad, eller, som Hr. Forf. mener, endog Mere, end hvad

Statstienesten udfordrer, saa synes dog Stipendierne at maatte ansees som saare velgiørende, naar de have bidraget til, at Staten og Kirken til deres Tieneste kunde vælge blandt Flere end dem, der have kunnet studere for egne eller Forældres Midler. Vi ere aldeles villige til at indrømme, at det ingenlunde er alene blandt dem, der i deres Ungdom have behøvet offentlig Understøttelse, at Staten har fundet sine fortrinligste Embedsmænd, Kirken og Universitetet sine bedste Lærere; men saa tør det uden Tvivl ogsaa fordres tilstaaet, at saare Mange af disse ere fundne blandt Hine, og at af dem Nogle vilde været aldeles tabte for Videnskaberne, Andre maatte have giennemkæmpet en endnu sørgeligere Ungdom, end den, der virkeligen blev dem til Deel, dersom Stipendierne ikke vare komne dem til Hielp. Naar Hr. Forf. for at bestyrke den Mening, at de Stipendierede i Almindelighed staae tilbage for dem, hvis Ungdom Armod ikke trykker, anfører, at de Dimitterede fra de offentlige Skoler i en Række af Aar have bestaaet slettere ved Examen artium, end de Privat-Dimitterede (S. 46)*), da regner han til de Sidste dem, som ere dimitterede fra de private Skoler og Instituter; men

*) Opgivelserne ere ogsaa her ikke ganske nøiagtige. Saaledes skulle fra 1820 til 1826 40 være blevne udmærkede ved Examen artium, af hvilke 21 fra offentlige Skoler og 19 Privatdimitterede. Men efter de trykte Lister for disse Aar findes (Sorøe

ved at sammenligne disse Instituters Discipler med de offentlige lærde Skolers, vil man uden Tvivl — endog de ikke Faa, og tildeels af de Dueligste, fraregnede, hvilke Instituternes hæderlige Bestyrere forunde fri Underviisning — finde, at Hine i Almindelighed ikke høre til mere formuende Familier, end disse, men at Valget af et privat Institut eller en offentlig Skole for det Meste beroer paa tilfældige Omstændigheder eller Meninger, og at der til at foretrække hiint kun udfordres, at Forældrene ere istand til at udrede den, i Forhold til det Øvrige ikke betydelige, Forøgelse i Bekostningen ved deres Børns Opdragelse for Videnskaberne, som deres Underviisning i et privat Institut medfører. Med de af private Lærere Dimitteredes Charakterer ved Examen artium forholder det sig ganske anderledes; men ogsaa deraf lader sig kun Lidet slutte, thi saare Mange af disse Dimitterede have tilforn frequenteret offentlige lærde Skoler, endog været beneficerede, men have forladt Skolerne, enten fordi privat Underviisning virkelig var dem gavnligere, eller fordi de derved haabede, ikke at skulle oppebie den Modenhed, som Skolernes Foresatte krævede før Dimissionen. Naar Hr. Forf. end videre vil bevise sin Sætning deraf, at i en Række af Aar den bedste Charakteer har været sieldnere ved den theolo-

Akademie indbegrebet) kun 30 at være blevne udmærkede, nemlig 17 fra offentlige Skoler og 13 fra Instituter eller privat Dimitterede.

giske Embedsexamen, hvis Candidater for største Delen have været stipendierede, end ved den juridiske, hvilken langt flere Formuende have underkastet sig, da er dette Beviis uden Tvivl endnu svagere, thi det er bekiendt, at Censuren ved denne Examen i de fleste af disse Aar var lemfældigere, end ved andre Embedsexamina.

Hr. Forf. synes overalt ikke at have agtet paa den Forskiel, der er imellem "de Uformuende" og "de ringere Stænder". Kun om de sidste kunde det formodes, at Børn, hvis Forældre henhøre dertil, udenfor Skolen vilde savne den Opdragelse, der kunde giøre dem skikkede til i Tiden at træde ind i Embedsclasserne. Men de fleste Gratistpladser og Stipendier tildeles Sønner af Præster og andre Embedsmænd, eller af den mere dannede Middelclasse; og her tør man vist ikke ansee Velstanden som en Maalestok for Dannelsen.

Den Sætning: haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi, har altid faa mange Undtagelser, at den neppe kan gielde som Regel; men forsaavidt den kan det, gielder den vist fornemmelig om den mere fremrykkede Alder. Naar Nogen allerede giennem en stor Deel af Livet har kæmpet mod Mangel, naar han maa see Hustru og Børn lide derunder tilligemed ham selv, naar Haabet om en lykkeligere Fremtiid mere og mere udslukkes for ham, da udfordres der vel enten et meget let

Sind, eller megen Sielsstyrke for dog i Videnskaberne eller i Forretningerne at kunne præstere noget Fortrinligt. Anderledes forholder det sig i Ungdommen. Det er ikke saa vanskeligt at bære nogle Aars Tryk, saalænge Haabet endnu lover et hæderligt og lykkeligt Liv som Anstrengelsens Løn; og hvis endog de Fleste ligesaavel i trange som i blide Kaar hverken stræbe efter eller naae Mere, end det Sædvanlige, da hæve igien Mange desto ivrigere selv kæmpet sig frem, fordi de ingen fremmed Hielp havde at stole paa. Kun da bliver Armod en virkelig Hindring for den Unge, naar den er Mangel af det Uundværlige, eller naar den i det Udvortes giver ham en altfor lav Stilling blandt hans Jævnlige, thi — som atter Juvenal bemærker — nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit. Til at befrie de fattige Studerende fra et saadant fordærveligt Tryk afgive Stipendierne et høist velgiørende Bidrag.

Det var let, som Modbemærkning, at udbrede sig over de Adspredelser og Fristelser, som Riigdom, eller endog kun en i det Udvortes sorgfri Stilling, medfører for den Studerende, og hvorfra Fattigdom bevarer ham; men istedet herfor ville vi hellere tilstaae, at der i begge Stillinger ere Mange, som gaae tilgrunde, endnu Flere, som svækkes; ja vi ville endog tilstaae, at der ere visse Fortrin, som snarere findes hos Den, der fandt Veien mere jævnet for sig; men

saa maa det uden Tvivl ogsaa indrømmes, at der ere andre Fortrin, som sielden erhverves uden af dem, der møisommeligere maatte arbeide sig frem, og overvinde flere Vanskeligheder. Da nu hverken de naturlige Anlæg indskrænke sig til visse Stænder, eller de erhvervede Fortrin letteligen findes samlede i en enkelt Stand, da Videnskaberne blomstre frodigst, og Forretningerne lykkes bedst, jo forskielligere de duelige Hænder ere, der kunne samles til Arbeidet: saa vilde Universitet, Kirke og Stat kun være slet tiente med, alene, eller næsten alene, at have Valget mellem de mere Formuende. Hr. Dr. Nathan-David begynder sin Afhandling med den Grundsætning, at den frie Concurrence forskaffer det bedst muelige Product, og at Videnskabeligheden i sin fuldeste Udstrækning har vundet ved Ophævelsen af alle de Baand, der fastbandt den til enkelte privilegerede Stænder eller Classer i Staten (S. 3). Men de naturlige Anlægs Concurrence til Videnskabernes og Statens Tieneste var ikke fri, dersom Fattigdom var en uoverstigelig Skranke for deres Uddannelse, eller dersom Studeringerne kun vare et Privilegium for dem, hvis Forældre besidde Formue nok til uden fremmed Hielp at føre dem ad den bekostelige Vei. Hæder derfor over deres Minde, som, hvad enten de derved vilde tilbagebetale, hvad de selv i deres Ungdom havde oppebaaret, eller af ganske fri Drivt, fordi de indsaae, hvor velgiørende deres Gave vilde være, skienkede Skolerne og Univer-

sitetet de Legater, ved hvilke saa mange af Statens meest agtede Mænd ere blevne understøttede i deres Ungdom! Og Gaven taber Intet af sit Værd, fordi den mangen Gang kan være bleven tildeelt Uværdige, saalidet som Regnens Draaber eller Solens Straaler ere enten overflødige eller skadelige, fordi de ofte glide ned over den nøgne Klippe, og ofte frugtbargiøre ogsaa den Jordbund, som kun er svanger med Ukrud.

Dette vilde gielde, dersom endog Stipendierne betydeligen forøgede Concurrencen; men, skiøndt der vistnok stedse ere Enkelte, som ganske vilde afskrækkes fra Studeringerne, dersom de intet Haab havde om at kunne understøttes ved Stipendier, saa tvivler jeg dog om, at Stipendierne, efter den nærværende Indretning, i det Hele have anden Virkning, end at lette Studeringernes Vei for dem, som alligevel vilde gaae den, og at bidrage til, hvad Enhver maa ønske, at de Unge kunne dyrke Videnskaberne med mere sorgfrit Sind.

Hr. Dr. N. D. mener at kunne bestyrke sin modsatte Mening, nemlig at den store Freqvents ved Universitetet er bevirket ved Stipendierne (S. 52), ved den Jagttagelse, at netop som Gratistpladser og Stipendier ere blevne flere, er ogsaa Freqventsen i de lærde Skoler tiltaget. Han anfører, at den 1ste October 1811 vare i samtlige lærde Skoler 72 Gratister og 174 Stipendieredr, og Skole-Stipendiernes Beløb 3770 Rd.; den 1ste October 1821 derimod 155 Gra-

tister og 237 Stipendierede, og Stipendiernes Beløb 6955 Rbd. Denne Aarsag, mener han, det maa tilskrives, at der i Aaret 1813 endnu kun fandtes 814, i Aaret 1821 derimod 954 Disciplér i de lærde Skoler (S. 25).

Vi maae herved erindre, at Facta, der ere forbundne med hinanden i Tiid, derfor ikke altid ere forbundne som Aarsag og Virkning, og at saaledes det forøgede Discipel-Antal i Skolerne ikke nødvendigen maa antages at være grundet i det til samme Tiid forøgede Stipendiebeløb. Vi maae bemærke, at uagtet andre Universiteter, vel ogsaa de lærde Skoler i andre Lande, langtfra ikke tilbyde Videnskabernes Dyrkere en saa rundelig Understøttelse (statsoek. Arch. S. 29), saa ere dog Klagerne over de Studerendes stedse voxende Antal de selv samme i andre Lande *). Men Sagen fortiener en omhyggeligere Prøvelse, og

*) Tilfældigviis finder ieg i Journal für Prediger 1826. B. 2. St. 3. S. 271 en Afhandling, hvori ganske de samme Klager over de Studerendes tiltagende Antal i Tydskland ere at læse, som man saa ofte hører hos os. Efter en Beregning i de geographiske Ephemerider (1825, xvi, 7) antages, at det protestantiske Tydskland ved en Befolkning af 17 Millioner har 10389 Studerende ved Universiteterne, hvilket paa hver 250,000 Mennesker udgiør henved 153 (ikke, som der anføres i Afhandlingen, 143) Studerende. Antage vi de Studerendes Antal ved Kiøbenhavns Universitet til

Oplysning ved flere Data, end de, der have været Hr. Forf. bekiendte.

I det sidste Decennium før det lærde Skolevæsens Reform finde vi Freqventsen i Skolerne Aar for Aar saaledes aftagende, at i Aaret 1792 bleve 98 dimitterede fra de lærde Skoler i Danmark, men i Aaret 1802 kun 69, og i Aaret 1806 kun 32 *). Dog lokkede Skolerne i de senere Aar ligesaa vel som i de tidligere til sig ved at skienke alle deres Disciplér fri Underviisning og ved at uddele langt flere Stipendier, end siden. Aarsagen til den aftagende Freqvents i Skolerne maa altsaa søges andensteds, end i en Indskrænkning af Beneficier, og den tilbyder sig meget let; thi just i disse Aar udbrøde de Krige, der i saa lang Tid stedse forhøiede Kornpriserne, og skaffede det neutrale Danmark store Handels-Fordele. Agerdyrkning, Handel, Skibsfart lokkede derfor stedse Flere til sig, og mange Forældre meente at sørge bedre for deres Sønner ved at bestemme dem for disse Næringsveie, end ved at lade dem betræde Studeringernes lange og usikkre Vei. I samme Periode var en større Omhu for Opdragelsen bleven vakt, og denne, i Forbindelse med den tiltagende Velstand, bevægede

600, og Danmarks Folkemængde til 1,150,000, da udkommer kun omtrent 130 Studerende paa 250,000 Mennesker.

*) See Tabellen i Universitets- og Skole-Annaler. 1807. B. 1. ved S. 124.

en stor Deel af de Forældre, der endnu lode deres Børn studere, til at foretrække den private Underviisning for de dengang, ikke uden Grund, temmelig ilde ansete latinske Skoler. Saasnart Reformen blev iværksat, forandrede Meningen om Skolerne sig, og de søgtes atter mere. Hr. Etatsr. Engelstoft har *) meddeelt en Liste, hvoraf sees, at naar man sammentæller Discipel-Antallet i enhver lærd Skole i Danmark saaledes som det var i det sidste Aar før Skolens Reform, da bliver det hele Beløb kun 328; derimod var i Aaret 1809, da Reformen var indført i alle Skoler (undtagen Slagelse og Rønne, som derfor ikke ere medtalte), Discipel-Antallet steget til 653. Dog var ved Reformen Antallet saavel af Gratistpladser som af Stipendier blevet meget indskrænket. Og saaledes finde vi her en meget betydelig Aftagen og Tiltagen, som er ganske uafhængig af Skolebeneficierne.

I Aaret 1807 indvikledes Danmark i Krigen. Standsningen i Handel og Skibsfart kan vel have bidraget til, at de lærde Skoler fik større Søgning, saa at Discipel-Antallet, som anført, i Aaret 1809 var 653, og 1812 var steget til 862 **). Dog tilbød endnu en vis Slags Handel, men især Landvæsenet saa store Fordele, Embedsmændenes Kaar vare for en stor Deel saa trykkende, og Underholdningen af

*) Sammenf. 1810. B. 1. ved S. 103.

**) Sammenf. 1812. S. 368.

Synnet ved Skolerne og Universitetet var ved Levnetsmidlernes Dyrhed saa kostbar, at mange Forældre endnu søgte at undgaae Studeringernes Vei for deres Sønner. Derfor blev Discipel-Antallet i de lærde Skoler i en Række af Aar omtrent det samme *); og først da Kornpriserne og dermed Priserne paa Landeiendomme sank, da saa mange Jordbrugere bleve forarmede, og Udsigten ved denne Næringsvei saaledes tabte sin Tillokkelse, da Handel og Skibsfart endnu stedse krævede færre Hænder, da de i begge Militair-Etater i Aaret 1815 foretagne betydelige Reductioner forvoldte, at langt færre unge Mennesker kunde anbringes i disse Etater, og giorde Udsigten til Forfremmelse deri langt ringere: først da finde vi atter en betydelig Stigen i Skolernes Freqvents, nemlig i Aaret 1819 895, 1820 916, 1821 919 **), og denne Freqvents er siden stegen til 1028, som i forrige Aar var Discipel-Antallet i samtlige lærde Skoler i Danmark, Herlufsholm undtagen, som stedse fattes i disse Beregninger for Skolerne, men ogsaa i de i statsoekonomisk Archiv anførte.

*) 1813: 819; 1814: 813; 1815: 802; 1816: 801; 1817: 811; 1818: 834.

**) Efterretninger om Kiøbenhavns Universitet ꝛc. S. 101. At dette Tal er noget ringere, end det i statsoek. Arch. S. 25 anførte, hidrører derfra, at her stedse Disciplerne i Bessestæd paa Island ere fradragne.

Saaledes lader Stigningen og Faldningen i Skolernes Freqvents sig aldeles naturligen forklare uden at tage Hensyn til Stipendierne. Men betragte vi disse nøiere, da stadfæster Hr. Dr. Nathan-Davids Hypothese om deres Indflydelse paa Skole-Freqventsen sig ingenlunde. Før Skolereformen skeede der Meest for Disciplernes Underholdning, desuagtet aftog disses Tal Aar efter Aar; ved Reformen indskrænkedes Gratistpladserne og Stipendierne, desuagtet tiltog Discipel-Antallet med hvert Aar. — I Aaret 1811 uddeeltes i samtlige Skoler kun Stipendier til et Beløb af 3770 Rdlr.; desuagtet kan Discipel-Antallet antages at have været omtrent 800 *). At Beløbet af Stipendier ikke var større, uagtet Skoleforordningen tillod det, hidrørte fra Mangel deels paa Ressourcer, deels paa qvalificerede Discipler **). Reformen medførte nemlig store Udgivter, fornemmelig til nye Skolebygningers Anskaffelse, hvilke forøgedes ved betydelige Pensioner til fratrædende Lærere, og ved alle Fornødenheders Dyrhed. Heller ikke vare Gratistpladser og Stipendier i disse Aar nogen Velgiørning, der begierligen kunde attraaes. Fritagelse for en Udgivt af 20 til 30 Rd. D. C., eller en Understøttelse af 25 eller endog af 50 Rd. i samme Myntsort

*) Det findes ikke opgivet for dette Aar, men i det paafølgende havdes 862 Disciplet i Skolerne.

**) Universitets- og Skole-Annaler. 1810. B. 2. S. 265.

kunde ikke være meget magtpaaliggende for Disciple, der i disse dyre Aar kunde skaffe sig det Øvrige til deres Underholdning. Da fremdeles mange Skoledisciple ere Sønner af Landsbypræster, og disses Kaar i denne Tiid for det Meste ikke vare trykkende, saa blev Concurrencen til Stipendierne saa meget mindre. Efterhaanden forandrede Omstændighederne sig. De første overordentlige Udgivter ved det forbedrede Skolevæsen vare afholdte; de vedvarende høie Kornpriser havde den gunstigste Indflydelse paa de lærde Skolers oekonomiske Forfatning; og saaledes blev det disses Pligt, efter de foreskrevne Regler, altid mere at komme Disciplernes voxende Trang til Hielp. Stipendierne forøgedes derfor efterhaanden, uden at vi dog finde, at dette havde den Virkning at tillokke flere Discipler, da disses Antal, som ovenfor viist, indtil Aaret 1818 forblev temmelig uforandret. I Aaret 1821 vare Stipendierne stegne til 6955 Rbd. Sølv; 1822 endog til 8010; ogsaa Discipel-Antallet var steget, i første Aar til 919, i andet til 938. At denne Forøgelse af Discipler kan tilskrives ganske andre Aarsager, end Stipendierne, er ovenfor viist, og at den maa det, er indlysende deraf, at da Stipendierne siden ere blevne formindskede, er Discipel-Antallet tiltaget istedetfor at aftage.

Hr. Dr. Nathan-David har anseet det udenfor al Tvivl, at Antallet af Gratisterne og de Stipendierede i Skolerne siden 1822 er tiltaget, og stedse mere

maa tiltage (statsoek. Arch. S. 26). Dette har imidlertid ikke været Tilfældet. Vel ere nogle faa Gratistpladser tilkomne for Sorøe Akademie, derimod har man været nødsaget til at indskrænke Stipendie-Uddelingen. Forordn. af 7 Nov. 1809 §. 75 befaler kun, at Skolerne af deres andre Indtægter skulle komme de af de private Legater dannede Stipendiefonds til Hielp, forsaavidt "Omstændighederne det tillade". Saalænge derfor Omstændighederne vare gunstige for det lærde Skolevæsens oekonomiske Forfatning, var det Pligt, i en Tiid, da saa mange Forældres Kaar vare blevne trange, og mange Disciplers Tilstand i Skoletiden og i de første Universitets-Aar kun var kummerlig, at nærme sig det ved Forordningen bestemte Maximum for Stipendierne saameget som mueligt. Men da Omstændighederne forandrede sig, da Skolernes Indtægter, som for den største Deel beroe paa Kornpriserne, aftoge saaledes, at Skolerne ikke engang kunde vedligeholdes derved, maatte man, hvor tungt det end faldt, atter unddrage Forældre og Disciple en Deel af det Gode, som var blevet dem tilstaaet. Saaledes indskrænkedes Stipendie-Uddelingen i Skoleaaret 1824 til 1825 til 6825 Rbd., i Skoleaaret 1825 til 1826 til 5020 Rbdlr. Omtrent det samme Beløb er uddeelt i det nu forløbne Skoleaar 1826 til 1827, og omtrent det samme vil fremdeles aarligen blive uddeelt, saalænge Omstændighederne ingen Forøgelse tillade. Desuagtet var Discipel-An-

tallet i Skolerne i Aarene 1823 og 1824, efter de indkomne Beretninger, 967, 1825 1025, og i 1826 1028. Det sees saaledes, at hvor stor en Velgierning endog Stipendierne ere til at lette de lærde Skolers Disciple deres ofte tunge Vei, saa ere de ikke af den Betydenhed, at de alene kunde lokke til Studeringer, eller at en Indskrænkning i Stipendierne kunde have Kraft nok til at modvirke de Grunde, der i de senere Aar have forøget de Studerendes Antal.

Videre, end nu allerede skeet er, vil denne Indskrænkning ikke kunne gaae, thi de private Legater, som udtrykkeligen ere givne til Understøttelse for Disciple i de lærde Skoler, maae anvendes efter Givernes Hensigt, og kun, forsaavidt nogle mindre Skoler ere i denne Henseende rigeligen doterede, og derimod nogle talrigere Skoler have savnet private Velgiørere, søges endnu fra andre Kilder nogen Lighed tilveiebragt. Det Spørgsmaal, som i statsoekonom. Archiv S. 57 berøres, hvorvidt Skolernes Stipendiefonds skulde gives en anden Bestemmelse, maa sikkert besvares aldeles benegtende, og dette ligger uden Tvivl allerede i det af Hr. Forf. selv brugte Udtryk, at de ere hellige de. Dermed er uden Tvivl ogsaa det andet Spørgsmaal besvaret, om den Betingelse, der ved Forordn. af 7 Nov. 1809 §. 76 er sat for Adgang til Skolestipendier, at nemlig Disciplerne ere bestemte til at studere ved Universitetet, skulde ophæves. Da de lærde Skoler efter deres Reform dog ogsaa skulde

give dem, der ikke ere bestemte til Universitets-Studier, Leilighed til videnskabelig Uddannelse, saa er det aabenbart, at disses Udelukkelse fra Stipendierne har havt sin Grund i Lovgivningens Retfærdighed, som erkiendte, at Legaterne efter Givernes Villie ikke skulde tiene til at lette Underviisningen for Børn i Almindelighed, men udtrykkeligen vare skienkede til at fremme de lærde Studier. Denne Grund vil stedse vedblive at være gieldende. I Øvrigt er Spørgsmaalets Afgiørelse nu af saare liden Vigtighed. Ved det lærde Skolevæsens Reform meente man vel i Begyndelsen at kunne forene et større Omfang af Underviisning i andre Videnskaber med den tilbørlige Omhu for de lærde Sprogs Studium, og at saaledes de lærde Skoler kunde tillige være Underviisnings-Anstalter for dem, der ikke vare bestemte til Universitets-Studier. Det viste sig snart, at de lærde Sprog behøvede mere Tiid og Fliid, end man først havde beregnet, og derved maatte den øvrige Underviisning indskrænkes. Saaledes bleve de lærde Skoler snart upassende for de saakaldte ustuderende Disciplser, som overalt ingen Indretning kan paa eengang giøres passende for ganske forskiellige Diemed. Da tillige flere Borgerskoler og Instituter, eller saakaldte Handelsclasser, bleve oprettede, saa forsvandt snart de Ustuderende — af hvilke der dog, uagtet de ingen Adgang havde til Beneficierne, i Begyndelsen havde været et temmeligt Antal — saaledes af de lærde Skoler, at der nu i disse vel

neppe findes 10 Disciplер, som ikke ere bestemte til Universitets-Studier. Hvad Forordningens §. 84 angaaer, hvorefter Skolekassen har Ret til at fordre de oppebaarne Stipendier tilbagebetalte, naar Discipelens Bestemmelse til akademiske Studeringer forandres, da haves der næsten aldrig Anledning til at giøre denne Ret gieldende. Skolestipendierne tildeles ikke strax, men sædvanligen først efter nogle Aars Skolegang, naar Discipelens Fliid og Anlæg ere prøvede, og derfor er det kun faa Stipendierede, som siden forlade Skolen. Forsaavidt en Discipel forlader Studeringernes Vei, enten fordi han i Tiden befindes mindre skikket, eller fordi Trang nøder ham dertil, da dispenseres der stedse fra Tilbagebetalingen. Saaledes beholder denne Lovbestemmelse kun den Virkning, at man ved den undertiden kan forhindre en umoden Discipel fra at unddrage sig Skolens strengere Fordringer ved at lade sig privat dimittere.

Efter Alt, hvad her er oplyst, synes det altsaa at være uden Grund, naar Skole-Stipendierne beskyldes for, nu i nogen betydelig Grad at forøge de Studerendes Antal, men at den tiltagende Frequents i Skolerne og ved Universitetet i det Hele hidrører fra Aarsager, som ere Stipendievæsenet ganske uvedkommende. Men er nu denne Forøgelse virkelig en saadan National-Ulykke, som den af Mange ansees for? Var det gavnligt for Staten, dersom man paa een eller anden Maade kunde bringe Fleertallet, eller dog

en stor Deel af dem, der studere, til tidligen at tage en anden Bestemmelse?

Hr. Dr. Nathan-David anklager Skole- og Universitets-Stipendierne, hvis Tillokkelse han tilskriver den forøgede Freqvents, ikke blot som overflødige med Hensyn til deres nuværende Nødvendighed for Statstienesten, men ogsaa som fordærvelige med Hensyn paa de Doctriners almindelige Udbredelse, hvilke ikke høre til de saakaldte Universitetsstudier, men hvilke dog ere et nødvendigt Element i Statslivet efter dets nuværende Forfatning (S. 9). Han mener, at naar man har doleret over, at Universitetets Freqvents aftog, imedens Næringsveiene blomstrede, da kunde en saadan Anskuelse kun udspringe af en fuldkommen Miskiendelse af Næringsveienes Vigtighed for Staten (S. 12); at Staten ved Stipendierne lokker alle gode Hoveder til Statstienesten, og udsætter de andre for Staten saa høist vigtige Kundskaber for kun at dyrkes af dem, der ere "ordinaire af ingenio" (S. 48); at Stipendierne bidrage til at undertrykke de Doctriners grundige Studium, der ere af høieste Vigtighed for Statens Tarv, om de end ikke udfordres til nogen Embedsexamen (S. 56). Han antager, at de tydske Universiteter ere almindelige Dannelses-Anstalter, i det de ikke vanskeliggiøre Adgangen til sig ved en streng Examen artium, og i det Embeds-examina ligge udenfor deres Grændser; hvorimod vort Universitet, indenfor hvis Grændser Embedsexa-

mind ligge, beskyldes for, derved at rykke næsten alle de Videnskaber, som ikke høre dertil, udenfor disse, om de end have Lærestole der (S. 50), og dette saameget des mere, som de fleste Universitets-Stipendier gives under den i det mindste stiltiende Betingelse, at Alle, som nyde dem, skulle tage en Embedsexamen (S. 52).

Hvad den sidste Beskyldning angaaer, da er mig i senere Tider intet eneste Tilfælde bekiendt, hvor de Studerende, der med Fliid og Held lagde sig efter andre Videnskaber, end de, der høre til en Embeds-examens Cyklus, have maattet staae tilbage ved Sti-pendie-Uddelingen; men tværtimod synes Vedkom-mende stedse med al tilbørlig Gunst at antage sig dem, der vove at forlade den mere banede Vei, naar de kun opfylde den tydeligen udtalte og aldeles billige Betingelse, at bestille Noget. Ligesom saaledes Uni-versitets-Stipendierne nu anvendes til at fremme alle Videnskaber uden Forskiel, saaledes kan neppe vort Universitet beskyldes for at bidrage mindre til Viden-denskabernes almindelige Udbredelse, end de fleste tydske, især end de, hvis Sæde er dem anviist i en snever Universitets-Stad. Naar de tydske Universite-ter ikke have vor Examen artium, da er Grunden sikkert ikke den, at de bedre Lærere ved Universi-teterne skulde ønske at fylde disse med Subjecter, der have giennemgaaet deres Skole saa slet, at de ikke engang kunne bestaae en saadan Examen. I Tydsk-

land træder for det Meste den offentlige Prøve ved Udgangen af Skolen eller Gymnasiet (Abiturient-Examen, Maturitets-Examen) istedet for denne Examen; og hvor denne Prøve anstilles af samvittighedsfulde og oplyste Lærere, og hvor disse finde kundskabsrige Mænd omkring sig, som agte paa de Unges Fremgang, der er Virkningen omtrent den samme. Men ved flere tydske Universiteter har man ofte beklaget, at Frygten for at skade et enkelt Universitets Frequents ved at giøre Adgangen dertil vanskeligere end til andre Universiteter hindrer fra at indføre en Examen, der tiener til en meget gavnlig Control med samtlige Skoler, der skaffer de bedre Skoler den fortiente Berømmelse, tvinger de slettere til større Iver, og holder de ganske umodne Dimittender borte fra Universitetet, som ikke kan gavne dem, der ikke besidde de fornødne Forkundskaber *). Den Omstændighed, at Embedsexamina hos os afholdes ved Universitetet, i Tydskland derimod udenfor Universitetet, eller at

*) Efterat dette er skrevet, erfarer jeg, at der allerede i flere Aar er ved de preussiske Universiteter foreskrevet en Prøve for de unge Studerende, som ikke i en Skole have bestaaet Maturitets-Examen. Denne Prøves Indretning er mig ikke nøie bekiendt, men den er saa streng, at i Königsberg erholdt ganske nylig af 40 Candidater 30 den tredie Charakteer, som forpligter dem til at tage Examen om; og der tænkes endnu paa en Skiærpelse.

Examinatorerne hos os ere Universitetslærere, i Tydskland derimod ikke altid, kan sikkert ikke frembringe nogen væsentlig Forskiel i Henseende til Universitetets Bestemmelse; dog tvivler jeg om, at der i nogen Henseende vilde være Noget vundet, dersom Examinationen, istedetfor til Professorerne, som ere satte til at lede de Unges Studier, og som maae antages at være hiemme i deres Videnskab, overdroges til Mænd, uøvede i den svære Kunst at examinere, som efterhaanden over mere praktiske Sysler ere blevne mere fremmede for Videnskaben, som maaskee kun vilde holde sig til det Compendium, de lærte i deres Ungdom, eller som maaskee kun løseligen, eller dog kun i enkelte Dele, have fulgt Videnskabens senere Fremskridt. Men hvorledes man end besvarer dette Spørgsmaal, da er dette ved den nærværende Undersøgelse af ingen Vigtighed; thi Embedsexamina finde Sted i Tydskland, saavelsom hos os, og det hører til de tydske Universiteters Bestemmelse, saavelsom til det danskes, at forberede dertil.

Hvor et Universitet blomstrer i Liv og Kraft, især i større Stæder, vil det vist ogsaa have Indflydelse paa den almindelige Dannelse, og dets Lærere vil ikke savne Leilighed til at udbrede nyttige Kundskaber ogsaa udenfor dets Grændser. At dette ogsaa skeer hos os ved saa mange af Universitetets ypperste Lærere, og ved de Midler, Universitetet tilbyder, er sikkert indlysende for Enhver, der har giort sig bekiendt

med Universitetets Tilstand. Men saalidet Universitetet skal indskrænke sig til den Cyklus af Kundskaber, der udfordres til at bestaae ved en Embedsexamen, og saalidet vort Universitet giør det: saalidet kan og skal det dog være noget Universitets nærmeste Bestemmelse at være en almindelig Dannelses-Anstalt, men det er den egentlige Videnskabelighed, som der skal fremmes. Grændserne kunne og skulle ikke trækkes ved nogen skarp Linie, men Universitetet vilde ganske forfeile sit Øiemeed, dersom det umiddelbar vilde vorde praktisk. Kirker og Skoler, Domsale, Contoirer, Hospitaler, Værksteder, Agre, Skove: der er det, at den Unge maa lære at anvende, hvad han tilforn opfattede under et videnskabeligt Synspunct, lære at kiende det Bestaaende, ret at indsee dets Grund og dets Sammenhæng, før han tænker paa dertil at knytte de Udviklinger og Forbedringer, som han maatte føle sig kaldet til at iværksætte. De praktiske Instituter, som sædvanligen ere forbundne med Universiteterne — dog for det Meste kun ved løsere Baand — kunne vistnok stifte megen Nytte, men ere dog stedse kun Surrogater, kun en Indledning til det, der først i Virkeligheden kan vise sig, som det er. Ville Universiteterne gaae videre i det Praktiske, da viser dette sig snart, saavel i Henseende til Lærerne som til Lærlingerne, som et betydeligt Misgreb. Mesterne i Videnskaben ere ikke altid Virtuoser i Udøvelsen, og giøre ofte meget bedre i at overlade Veiledningen i denne til dem, hvilke

Livet har uddannet dertil. I de Unge næres ofte en forfængelig Indbildning om at forstaae, hvad de endnu ikke forstaae, endnu ikke kunne forstaae; og de, der meest fordrede en saa umiddelbar praktisk Virkning af de Unges Forberedelse ved Universitetet, have ofte med Skræk seet, hvorledes de derved kun havde begunstiget de Unges naturlige Tilbøielighed til umodne at kaste sig ind i Virkeligheden, og at mene sig kaldede til Reformatorer — en Indbildning, som vel, til Lykke, i det Hele ikke er af stor Betydenhed, men som dog har forvanskét mange fortrinlige Anlæg, og tidligen givet Livet en skiev Retning, hvorfra det siden vanskeligen bøiedes tilbage, eller som havde Følger, der siden vanskeligen bleve forvundne.

Det vilde røbe en fuldkommen Mangel af Indsigt, dersom Nogen herefter vilde mene, at Universiteterne ikke gribe ind i Statens egentlige Liv. Der meddeles saa mange Kundskaber, hvis Anvendelse vel for en stor Deel skal læres andensteds, men uden hvilke ingen ønskelig Forvaltning af Embederne i Stat og Kirke, ingen gavnlig Bestyrelse af saa mangehaande Sysler kan finde Sted. Der plantes saa mangen Spire, som siden i beleilige Tider skal modnes. Derfra udgaaer saa mangen høist vigtig Indflydelse ogsaa paa dem, der længesiden have tilbagelagt deres Universitets-Aar, enten middelbart, ved — som saa ofte og i et uberegneligt Omfang er Tilfældet — gjennem de Yngre at virke paa de Ældre, eller umiddelbart,

enten naar det lykkes Universitetets Lærerne atter at samle de Modnere ved deres mundtlige Foredrag, eller ved Skrivter, da paa begge Maader hvad det praktiske Liv adspreder i idel Enkeltheder igien samles i videnskabelig Oversigt, og saa mange Ideer meddeles, der nu finde deres rette Dom og deres rette Anvendelse. Der er det endelig, at den Videnskabeligheds Aand vækkes, darfra, at den vedligeholdes og befæstes, uden hvilken hverken Kirke eller Stat kunne trives.

Det være mig tilladt at dvæle lidet ved denne sidste Bemærkning, saameget mere som vi derved komme tilbage til det, som her er Betragtningens egentlige Gienstand. Uagtet de mange og grundige Forsvar, som ideligen have mødt de senere Tiders stedse gientagne Angreb paa de egentlig saakaldte lærde Skolestudier, vedbliver dog den Mening at være meget almindelig, at Universitetets Fordring af disse Studier til alle dem, det skal tælle blandt sine Borgere, er en Levning af en ældre Tiids Pedanterie, og at den burde vige for Fordringen af de Kundskaber, som man kalder reelle, fordi de mere umiddelbart gribe ind i Statens virkelige Liv. Det er unegteligt, at det græske Sprog kun medfører liden umiddelbar praktisk Nytte for dem, der ikke ville opoffre sig til Theologien, og at, dersom endog nogen Kundskab i det latinske Sprog er bleven uundværlig for Enhver, der vil have fri Adgang til Videnskabernes Skatte, da

udfordres denne Kundskab hertil ikke i det Omfang eller i den Nøiagtighed, hvori man med saa megen Møie tidligen meddeler Ungdommen den. Hvorfor vedbliver man da med denne Møie? Hvorfor staaer den strenge Fordring om nøiagtig grammaticalsk Indsigt i disse længesiden døde Sprog ligesom ved Universitetets Dør, og bortskræmmer de Uvidende? Hvorfor søger man endnu at udvide og at udvikle denne Kundskab giennem Universitets-Aarene? Fordi man intet andet Middel besidder, der saaledes danner for al sand Videnskabelighed, som de gamle Sprogs Studium. Det er ikke her Stedet at udvikle de Fortrin, som udmærke den classiske Oldtids Værker; de ere almindelig erkiendte, og det er kun en maadelig Nødhielp, naar man vil henvise Videnskabernes Dyrkere til Oversættelser, da selv i de bedre af disse Aand og Ynde ofte for saa stor en Deel ere bortdunstede, at man neppe gienkiender Originalen. Heller ikke er det ved en let Læsning, men ved et anstrenget Studium, at de Unge blive fortrolige med disse Værker. Men det er just ogsaa Studiet af de gamle Sprog selv, som er et saa fortrinligt og eneste Dannelsesmiddel. De gamle Sprog lade sig ikke lære som et af de nyere; man kommer ikke igiennem dem med et Saaomtrent; men den Anstrengelse, hvormed de alene kunne læres saaledes, som enhver lærd Skole og ethvert Universitet bør fordre det, vænner den Unges Siel til en Opmærksomhed og en Nøiagtighed endog i det

Allermindste, til en Application, som er saa uundværlig for al sand Videnskabelighed, og hvorved streng Videnskabelighed igien bliver saa gavnlig for Livets øvrige Sysler.

Hr. Dr. Nathan-David synes selv at indrømme dette, naar han erklærer, at Skarpsindighed, Aandsfrihed og et hurtigt Omdømme ikke kunne forudsættes, hvor de ikke tidligen ere blevne vakte ved Studium af gamle Sprog, af Logik eller Mathematik (Statsoek. Arch. S. 65). Men saa forstaaes det ikke, hvorledes Frequentsen i de lærde Skoler og ved Universitetet kan ansees som undertrykkende for de øvrige Doctriners grundige Studium, da tværtimod alle Videnskaber ville dyrkes desto bedre og grundigere, jo almindeligere den Forberedelse bliver, som gavner dem alle. Der er vist intet Land, hvori de Doctriner, hvis Undertrykkelse man frygter ved de lærde Skolestudiers Fremme, saaledes blomstre, og saaledes virke ind i det almindelige Liv, som England; men der er neppe heller noget andet Land, hvor de lærde Skolestudier fremmes med mere Omhu og Iver; og just heri have de forstandigste Mænd fundet een af de meget virksomme Aarsager til den Virtuositet, som i hiint Land lader sig tilsyne ogsaa i de Fag, der synes fierneste fra disse Studier. Thiersch fortæller i sit aandrige Skrivt om lærde Skoler, hvilket man maa ønske mange Læsere, at da i England Synet af saa megen politisk Indsigt i Forvaltningen af det Offentlige, saa ædel Værdde-

skridt i Styrelsen af de høiere Anliggender, saa mange fuldkomne offentlige Charakterer fyldte ham med stedse voxende Beundring af dette Land, spurgte han engang, efter en lang Samtale herom, en indsigtsfuld Englænder, hvori han troede, at den sidste og høieste Grund til denne Statens Flor var at søge; og at Englænderen da strax og uden at betænke sig svarede med disse Ord: "i vor classiske Opdragelse og i de Gamle" *). Dette Svar vilde sikkert i Engelland finde saa almindeligt Samtykke, at de enkelte Stemmer, der ogsaa der undertiden — f. Ex. nyligen i Anledning af Universitetet i London — have yttret sig for den modsatte Mening, neppe ville finde synderlig Indgang. Ogsaa de, der ikke med egne Øine have seet det offentlige Liv i England, men som ere endog kun noget bekiendte med de engelske Værker over Statsforvaltning og Statshuusholdning, over Landvæsen, Fabrikvæsen d. s. v., ville letteligt erkiende, hvor megen Indflydelse Studiet af de Gamle har, ikke blot paa den videnskabelige Form, men paa det hele Præg af Tænksomhed, der give disse Værker en saa høi Rang, ligesom det er umiskiendeligt, hvor megen Andeel dette Studium har i den Værdighed, hvormed man i England er vant til at see en saakaldet offentlig Charakteer at træde frem.

*) Ueber gelehrte Schulen. 2 Abth. S. 215.

Upaatvivlelig ere der saare Mange, som ikke blot kunne tilbyde Industrien duelige Hænder, men som endog kunne udmærke sig ved mangehaande Talent, uden saakaldte Universitets-Studier, og uden engang at være skikkede dertil. At disse saavidt muligt afholdes fra at spilde deres Tid og Kraft i de lærde Skoler og ved Universitetet, er vistnok priseligt. Men det er ogsaa priseligt, naar de lærde Skoler og Universitetet søge at drage "de gode Hoveder" til sig, for da igien at afgive dem bedre uddannede til hvilkensomhelst Bestemmelse, de siden, af egen Drivt eller tvungne af Nødvendigheden, maatte udkaare sig.

Og dette forekommer mig at være meget beroligende ved Betragtningen af den formeentlige Overfyldelse i de lærde Skoler og ved Universitetet. Skulde det nemlig virkelig forholde sig saa, at Antallet af Studerende er, eller snart vil blive større, end der udkræves til, at der kan haves det tilbørlige Valg mellem Candidater til Embederne, da kan det vel være, som Hr. Dr. Nathan-David befrygter (S. 23), at Concurrenternes Mængde vil vanskeliggiøre Reductionen af de bestaaende Embeder, eller endog foranledige Oprettelsen af nye. Imidlertid maa det erindres, at denne Anledning stedse vil finde Sted, saalænge — hvilket stedse bør være Tilfældet — der ere Flere, der søge Ansættelse, end der strax kunne finde den. Denne Overfyldelse af Befordring, hvis jeg saa maa sige, vil dog i det Hele ikke være betydelig, og snart have

sin Grændse. Da vilde maaskee de mindre Duelige kun have slette Udsigter, og dette vil forhaabentligen bidrage til at afskrække Mange, som ellers imod Musernes Willie vilde gaae Studeringernes Vei; men de Dueligere ville nødes til at overtage Bestillinger, som nu for det Meste overdrages til Ustuderede, men hvortil man hellere maa ønske Mænd, som ere dannede ved Universitetsstudier. *) Dersom Næringsveiene fremblomstre, da ville Mange vende sig til disse, og "de physiske, chemiske, mechaniske og techniske Kundskaber, hvorved Næringsveienes gavnlige Virksomhed opretholdes og udvides" (statsøcon. Arch. S. 22), ville ikke være mindre tilgængelige for dem, der først ere dannede ved hine Studier. Kort, dersom de Studerende blive flere, end at de kunne finde Ansættelse i de Embeder, der hidtil have været dem

*) Med Fornøielse anfører jeg atter her Thiersch's Ord: "Niemand wird den Franzosen absprechen, daß sie sich auf das Praktische verstehen; und ein Hauptgrund, weshalb bei ihnen Handel, Gewerbe und Fabriken blühen, Unternehmungen und Pläne einander drängen und überbieten, liegt darin, daß eine Menge von Kräften und Talenten, welche für den öffentlichen Dienst sich ausgebildet haben, und welche in ihm kein Unterkommen finden, oder aus ihm wieder herausgewiesen werden, genöthigt sind, auf jene große und mannigfaltige Betriebsamkeit sich zu werfen, sie zu unterhalten und zu vermehren." Ueber gelehrte Schulen. 3 Abth. S. 245.

forbeholdne, da maae de søge Arbeide og Brød andensteds, og det vil vist ikke paa nogen Maade være Staten til Skade, dersom det bliver sædvanligere, end hidtil, at saavel Sagførere ved Underretterne, Fuldmægtiger hos vigtige Embedsmænd, vigtigere Oppebørselsbetiente, Chirurger, Pharmaceuter, som Jordbrugere, Fabrikbestyrere, Kiøbmænd, ere uddannede ved grundige Universitetsstudier. Da overalt Statens materielle Kræfter ikke ville blive færre eller svagere, fordi de immaterielle Kræfter vækkes og uddannes, saa sigter den Omhu, hvormed de lærde Studier fremmes i et Land, sikkert ikke til at undertrykke de andre Doctriner, paa hvilke Statens Velstand ogsaa beroer, og de Mænd kunne neppe med Rette beskyldes for en fuldkommen Miskiendelse af Næringsveienes Vigtighed, som dolerede over, at Universitetets Frequents en Tiidlang aftog paa en virkelig foruroligende Maade, i det saa mange Forældre kun hastede med at anbringe deres Sønner, hvor den største umiddelbare Fordeel var at vente, uden at bekymre sig om, først at danne dem ved tidligt og grundigt Studium — en Ligegyldighed, hvorved neppe enten den sikkre Erhvervelse eller den hæderlige Anvendelse af Riigdom blev fremmet i Staten.

Men dersom det saaledes er at haabe, at Universitetet vil udbrede sin Indflydelse paa stedse flere Bestillinger, saa maa Universitetet ogsaa tage Hensyn paa, at dets Alumner i Fremtiden kunne ventes for

en Deel at skulle finde andre Virkekredse, end forhen. Maaskee vare der tilforn de, som betragtede de Videnskaber, der, efter den daværende Indretning, ikke havde deres Repræsentanter i Consistorierne, med en vis Uvillie; men denne behøver nu ikke mere at bekæmpes. Det er øiensynligt, hvor Meget der i de senere Tider er skeet og skeer ved vort Universitet til de physiske, chemiske og naturhistoriske Videnskabers Fremme. Dog turde vi vistnok ikke sige, at vi vare komne til Maalet, og Hr. Dr. Nathan-David vil uden Tvivl finde de Fleste enige med sig, naar han anpriser det cameralistiske Studium, og anseer Indførelsen af en cameralistisk Examen som et virksomt Middel til dette Studiums Udbredelse. Det er ogsaa almindelig bekiendt, at en saadan Examen længe har været paatænkt, og at den formodentlig allerede havde været anordnet, dersom ikke den udmærkede Videnskabsmand, som var kaldet til en vigtig Andeel deri, snart ved en ubetimelig Sygdom var bleven hindret fra at virke som Docent.

Saa enig som Forfatteren af disse Bemærkninger er med Hr. Dr. Nathan-David i Henseende til den sidstnævnte Gienstand, saa forskiellige ere i det Øvrige de Resultater, han troer at have fundet. Men da det er saa meget at ønske, at vigtige Opgaver af Statsforvaltningen betragtes fra alle Sider, saa haaber Forfatteren, i det han selv gientager sin Tak til Hr. Doctoren for den Anledning, han har givet til

Efterkände om den her omhandlede vigtige Materie, ogsaa at have bidraget Noget til dens Oplysning, og saaledes at fortiene nogen Tak selv af dem, hvilke det ikke lykkes ham at vinde for sin Overbeviisning.

Tillæg.

Fortegnelse over de ved Kiøbenhavns Universitet i Aarene 1740 til 1826 Inscriberede, som ikke tilforn have været indskrevne ved et andet Universitet. *)

1740. Julius	161.	1741. Jul.	143.
Decbr.	26.	Dec.	32.
Privat-Inscr.	3.	Pr. J.	
	—— 190.		—— 175.

*) I Henseende til dem, der have underkastet sig den offentlige Examen artium, tør jeg antage denne Fortegnelse som nøiagtig, saameget mere som jeg har confereret den med en anden Extract, der venskabeligen er bleven mig meddeelt, og ved enhver Uovereensstemmelse paa ny efterseet Universitetets Protokol. Hvad de privat Inscriberede angaaer, da ere disses Navne i Protokollen anførte mellem andre Efterretninger; det er derfor let muligt, at en enkelt Inscriberet her kan være forbigaaet, eller

1742.	Jul.	183.		1746.	Jul.	172.	
	Dec.	43.			Dec.	20.	
	Pr. J.	5.			Pr. J.	9.	
			—231.				—201.
1743.	Jul.	181.		1747.	Jul.	154.	
	Dec.	27.			Dec.	22.	
	Pr. J.	14.			Pr. J.	9.	
			—222.				—185.
1744.	Jul.	195.		1748.	Jul.	177.	
	Dec.	27.			Dec.	18.	
	Pr. J.	14.			Pr. J.	6.	
			—236.				—201.
1745.	Jul.	178.		1749.	Jul.	168.	
	Dec.	33.			Dec.	31.	
	Pr. J.	15.			Pr. J.	14.	
			—226.				—213.

at det kan være overseet, at Nogen tilforn har været indskreven ved et andet Universitet, eller at nogen Feil ved Optællingen kan være indløben. Nogen Uovereensstemmelse med andre Opgivelser hidrører derfra, at i de senere Aar er sædvanligen en extraordinair Examen med nogle faa Diniscipler afholdt i December Maaned. Candidaterne indskrives først i Januar, og ere derfor her tællede til det Aar, hvori de ere indskrevne, men regnes af Andre til det foregaaende Aar. Alt dette vil dog i det Hele ikke have foranlediget nogen betydelig Unøiagtighed.

1750.	Jul.	182.	
	Dec.	14.	
	Pr. J.	7.	
			—— 203.
1751.	Jul.	169.	
	Dec.	23.	
	Pr. J.	11.	
			—— 203.
1752.	Jul.	165.	
	Dec.	17.	
	Pr. J.	9.	
			—— 191.
1753.	Jul.	165.	
	Dec.	13.	
	Pr. J.	12.	
			—— 190.
1754.	Jul.	179.	
	Dec.	21.	
	Pr. J.	3.	
			—— 203.
1755.	Jul.	190.	
	Dec.	20.	
	Pr. J.	20.	
			—— 230.
1756.	Jul.	208.	
	Dec.	37.	
	Pr. J.	9.	
			—— 254.
1757.	Jul.	138.	
	Dec.	24.	
	Pr. J.	10.	
			—— 172.
1758.	Jul.	162.	
	Dec.	27.	
	Pr. J.	17.	
			—— 206.
1759.	Jul.	171.	
	Dec.	20.	
	Pr. J.	30.	
			—— 221.
1760.	Jul.	155.	
	Dec.	35.	
	Pr. J.	20.	
			—— 210.
1761.	Jul.	189.	
	Dec.	33.	
	Pr. J.	7.	
			—— 229.
1762.	Jul.	163.	
	Dec.	22.	
	Pr. J.	12.	
			—— 197.
1763.	Jul.	162.	
	Dec.	17.	
	Pr. J.	11.	
			—— 190.

1764. Jul. 152.
Dec. 21.
Pr. J. 9.
——182.

1765. Jul. 169.
Dec. 29.
Pr. J. 15.
——213.

1766. Jul. 135.
Dec. 24.
Pr. J. 12.
——171.

1767. Jul. 138.
Dec. 21.
Pr. J. 22.
——181.

1768. Jul. 128.
Dec. 19.
Pr. J. 8.
——155.

1769. Jul. 110.
Dec. 31.
Pr. J. 9.
——150.

1770. Jul. 149.
Dec. 15.
Pr. J. 3.
——167.

1771. Jul. 143.
Dec. 25.
Pr. J. 6.
——174.

1772. Jul. 146.
Dec. 17.
Pr. J. 6.
——169.

1773. Jul. 115.
Dec. 14.
Pr. J. 11.
——140.

1774. Jul. 136.
Dec. 29.
Pr. J. 14.
——179.

1775. Jul. 123.
Dec. 21.
Pr. J. 23.
——167.

1776. Oct. 122.
Pr. J. 7.
——129.

1777. Oct. 92.
Dec. 3.
Pr. J. 16.
——111.

1778. Sept. 140.
Pr. J. 11.
——151.

1779. Sept. 95.
Pr. J. 17.
——112.

1780. Jan. 3.
Oct. 115.
Pr. J. 17.
——135.

1781. Martz. 9.
Oct. 122.
Dec. 4.
Pr. J. 27.
——162.

1782. Oct. 149.
Pr. J. 26.
——175.

1783. Jan. 7.
Oct. 149.
Pr. J. 28.
——184.

1784. Mai. 11.
Oct. 132.
Pr. J. 19.
——162.

1785. Martz. 7.
Oct. 155.
Pr. J. 16.
——178.

1786. Febr. 8.
Sept. 160.
Pr. J. 13.
——181.

1787. Apr. 5.
Oct. 148.
Pr. J. 15.
——168.

1788. Jan. 4.
Oct. 156.
Pr. J. 16.
——176.

1789. April. 22.
Oct. 131.
Pr. J. 19.
——172.

1790. April. 28.
Oct. 131.
Pr. J. 21.
——180.

1791. April. 43.
Oct. 153.
Pr. J. 17.
——213.

1792.	April.	32.	
	Oct.	145.	
	Pr. J.	17.	
			194.
1793.	April.	32.	
	Oct.	140.	
	Pr. J.	7.	
			179.
1794.	April.	21.	
	Oct.	151.	
	Pr. J.	14,	
			186.
1795.	April.	30.	
	Oct.	128.	
	Pr. J.	24.	
			182.
1796.	April.	74.	
	Oct.	130.	
	Pr. J.	22.	
			226.
1797.	April.	53.	
	Oct.	139.	
	fra Skolerne*)	11.	
	Pr. J.	27.	
			230.
1798.	April.	45.	
	Oct.	122.	
	fra Skolerne	6.	
	Pr. J.	21.	
			194.
1799.	April.	68.	
	Oct.	122.	
	fra Skolerne	7.	
	Pr. J.	11.	
			208.
1800.	April.	78.	
	Aug.	1.	
	Oct.	90.	
	fra Skolerne	11.	
	Pr. J.	26.	
			206.
1801.	April.	59.	
	Oct.	102.	
	fra Skolerne	24.	
	Pr. J.	27.	
			212.

*) Fra dette Aar af bleve Adskillige, der vare dimitterede fra de lærde Skoler i Norge, eller hvor Reformen var indført, indskrevne, efter at have bestaaet en Maturitets-Examen i Skolen, uden at underkastes Examen artium ved Universitetet.

1802. April. 32.
Oct. 85.
fra Skolerne 21.
Pr. J. 30.
—— 168.

1803. April. 45.
Oct. 63.
fra Skolerne 16.
Pr. J. 26.
—— 150.

1804. April. 32.
Jun. 1.
Oct. 71.
fra Skolerne 22.
Pr. J. 16.
—— 142.

1805. Mai. 1.
Oct. 106.
—— 107.

1806. Oct. 92.
—— 92.

1807. Oct. 91.
—— 91.

1808. Mai. 7.
Oct. 83.
—— 90.

1809. Jan. 7.
April. 6.
Oct. 83.
—— 96.

1810. Oct. 82.
—— 82.

1811. Oct. 133.
—— 133.

1812. Mai. 8.
Oct. 93.
Dec. 1.
—— 102.

1813. Oct. 86.
—— 86.

1814. Oct. 100.
—— 100.

1815. Jan. 8.
Oct. 98.
Dec. 1.
—— 107.

1816. Oct. 86.
—— 86.

1817. Oct. 112.
Pr. J. *) 1.
—— 113.

*) Efter speciel Tilladelse.

1818.	Oct.	111.	
			—111.
1819.	Jan.	2.	
	Oct.	99.	
	Pr. J.	1.	
			—102.
1820.	Oct.	131.	
	Nov.	5.	
			—136.
1821.	Jan.	3.	
	Oct.	124.	
			—127.
1822.	Jan.	5.	
	Oct.	153.	
			—158.
1823.	Oct.	133.	
			—133.
1824.	Oct.	147.	
			—147.
1825.	Jan.	3.	
	Oct.	162.	
			—165.
1826.	Jan.	3.	
	Oct.	137.	
	Soröe Akad.	9.	
			—149.

Om de videnskabelige Anstalters Bedømmelse fra den statsoeconomiske Standpunkt; et Tillæg til den næstforanstaaende Afhandling.

Dette Tidsskrifts Læsere ville vist vide mig Tak for den klare, nøiagtige og aldeles afgjørende Undersøgelse, som jeg har havt den Fornøielse her at forelægge dem over en for Fædrenelandet og dets Videnskabelighed høist vigtig Sag. For de Mange, der ere vante til, med sand Sjæleglæde, at høre eller see Forfatteren udvikle Forestillingens de høieste og dybeste Gjenstande, vil det og være en færdeles Tilfredsstillelse at see den Dygtighed, hvormed han veed ogsaa at føre Undersøgelser over Emner som det her omhandlede. Om derfor endog Nogen maatte finde, at denne Afhandling ikke egentlig hører hjemme i et juridisk Tidsskrift, vil dog neppe Nogen tage mig denne Afvigelse ilde op. Men dette Arbeide er virkelig heller ikke vor Videnskab saa aldeles fremmed, da det indeholder Oplysninger og Raisonnements, hvorved en Klage, der er ført over en vigtig Lov, heldigen gjendrives. For

imidlertid end mere at knytte samme til legislative Undersøgelser, skal jeg tilføie nogle Ord over den Grundsætning, hvorved den Afhandling, der har anlediget samme, indledes. Vel vilde det have været mig, vist og Læserne, langt kjærere, dersom Hr. Dr. Mynster vilde have indladt sig i denne Grundsætnings Prøvelse; men, i Mangel af det mere Træffende og Udtømmende, som han kunde have givet, byder jeg hvad jeg har.

Efter Statsoeconomisk Arkiv 2 B. 1 H. S. 3-5 bør det Staten at behandle den videnskabelige Virksomhed efter samme Lov som den industrielle. Den skal overlade alt til fri Concurrence; og, ligesom ingen Industriegreen skal enten sættes tilside eller fremelskes for den anden, men enhver kun have Frihed til at udvikle sig ved de Opmuntringer, som Publicums Begjerlighed efter dens Producter, indeholder, saaledes bør Regjeringen ikke, ved Opoffrelser, fremelske noget i Aandens Rige. Kundskab og aandelig Udvikling bør derimod fremmes ved den Priis, Statsborgerne af sig selv sætte derpaa, hvilken bedst finder sin Maalestok derved, at de ville betale hvad der behøves for at tilveiebringe de fornødne Midler for Meddelelse af enhver Kundskab og Udvikling. Heraf følger vel ikke, at Kundskab og aandelig Udvikling blot skulle vurderes efter deres materielle Nytte. "Oplysning, Kundskaber, Moralitet, Fædrelandskjærlighed og Dyder" kunne endda faae en Værdie, der ei ganske beroer paa deres

Egenskab, som betingende og befordrende Dygtigheden til de materielle Productioner (efr. bemeldte Arkiv, S. 112). Under den blot ved Retslovens negative Bud bundne Frihed, som Enhver skulde nyde til Anvendelsen af sine Kræfter og sine Eiendomme, vilde ikke allene det, man kalder det Nyttige, søges og frembringes; men ikke mindre det Behagelige, det, der kildrer Ganen, det, der tilfredsstiller conventionel Anstændighed o. s. v.; ja endog enhver fær phantastisk Smag vil finde sin Tilfredsstillelse, naar den kun, ved rigelig eller dog tilstrækkelig Betaling, formaaer at sætte Andres Kræfter i Bevægelse til dens Tjeneste. Mindre Ret kunde heller ikke den umiddelbare Smag for aandelig Udvikling have; den blev een af de Factorer, der, ved Siden af Nytten, kunde skaffe de Indretninger, der havde aandelig Udvikling til Formaal, og de Mænd, som dermed beskjeftigede sig, Søgning. Men Videnskab og den høiere Kunst kom derved dog ganske paa lige Linie med alt hvad der tilfredsstiller Menneskets Nødtørft eller deres sandselige Tilbøieligheder. De bleve betragtede som en Vare, der kunde faaes, hvis der i Folket var Sands og Evne til at betale samme, men fandt den ikke Efterspørgsel, saa burde Nationen ei bebyrdes med Omkostninger paa det, den saaledes ei fandt Bekostningen værd. Vel kommer nu den Omstændighed i Betragtning, at Staten selv til sin Tjeneste behøver en Masse af videnskabelig Dannelse; men forsaavidt er den at betragte

som ey anden Consuments. Den maa betale hvad der, efter Lovene for den frie Søgning, behøves for at kjøbe de Tjenester, den oppebærer; og den maa gjøre Regning paa, at den fornødne Dygtighed til dens Tjeneste vil fremkomme derved og ved de Opmuntringer, der indeholdes i Publikums egen Begjærlighed efter det, der ved samme Evner kan udrettes. Den behøver saaledes paa et vist Trin af Civilisation ikke at gjøre særlige Opoffrelser for at fremelske denne Dygtighed. Ved saadanne Opoffrelser, der staae ved Siden af de Udførselspræmier eller andre deslige Opmuntringer, hvorved enkelte Industriegrene fremkaldes paa Andres Bekostning, forstyrres kun Ligevægten mod den øvrige statsborgerlige Dannelse. Hertil regnes ikke blot de egentlige Stipendier, hvormed de, der lægge Vind paa aandelig Udvikling, understyttes i deres Lære- og Forberedelsesaar; men allerede frie Underviisning er et skjult Stipendium, der, medens samme besværer Staten med Udgifter, som burde bæres af dem, der attraae Underviisningen, letter det eene Slags Dygtighed til Afbræk for et andet Slags, som, hvis hiint ikke nød den særegne Lettelse, vilde fundet større Søgning. Men hvad der gjelder om frie Underviisning gjelder og, i Grundsætningen, om Underviisning for en moderat Betaling, d. e. en saadan, der ei er tilstrækkelig til at dække Udgifterne ved Underviisnings-Anstalternes Indretning og Vedligeholdelse, Lærernes Lønning, o. s. v.

Enhver videnskabelig og Kunst-Anstalt skulde billigen holde sig selv ved det Vederlag, de, som vilde nyde dens Velgjerninger, derfor maatte give.

Det er ingenlunde min Mening, at Forfatteren i Statsoeconomisk Arkiv vil vedkjende sig disse Resultater i deres fulde Udstrækning. Men i Indledningen til hans Afhandling findes dog et saadant System ligefrem opstillet. Han gjør sig, hvad for Resten fortjener alt Bifald, end ikke Umage for at skjule det Stødende, samme har, under besmykkende Former eller Benævnelser. Han lægger den Bistand, der gives og modtages til aandelig Udvikling, ikke blot under Lovene for den industrielle Virksomhed, men han bruger endog de samme Navne i begge disse Gebieter. Han betragter den, der opbyder sine Kræfter for at fremme aandelig Udvikling, som en Producent, og den, der saaledes benytter den andens Kræfter, som Consument. *) Og at den frie Concurrence, der skal være

*) For dem, der ikke kjende den nyere statsoeconomiske Terminologie, bemærkes det, at det ikke er usædvanligt at til Producter ei blot henregnes det, der har en legemlig Existents, men at alt hvad der virkes til at tilfredsstille Andres Fornødenheder eller Tilbøieligheder, betragtes som et Product, skjøndt det ikke er knyttet til noget legemligt Stof: Lærerens Underviisning, Lægens Raad, Musikerens og Skuespillerens Kunstøvelse, Kammertjenerens Opvartning indbefattes saaledes under Benævnelsen Producter, og den, for hvis Skyld Arbeidet forrettes, kaldes Consument.

det rette og eneste Middel, hvorved Staten skal holde enhver Virksomhed, baade den egentlige industrielle og den aandelige, i tilbørlig Ligevægt, ikke blot forstyrres, naar denne Virksomhed bindes til enkelte priviligerede Stænder eller Classer (noget, hvorom der ikke hos os er eller i lange Tider har kunnet være Tale), men at ogsaa den Opmuntring, Understyttelse ved Stipendier giver det eene Slags Virksomhed frem for andre, er, som Productions og Udførsels-Præmier i den industrielle Verden, en Hæmming for den frie Concurrence, findes udtrykkelig lært i hiin Indledning. At allerede frie Underviisning og Underviisning mod nedsat Betaling er (ligesom Befrielser for sædvanlige Afgifter paa Industriens Gebeet) en Velgjerning, der, i Grundsætningen, staaer ved Siden af egentlige Stipendier, er i sig indlysende, og desuden udtrykkelig antaget, l. c. Side 25-26 (cfr. i Særdeleshed Noten ** paa sidstnævnte Side), o. fl. St.

I selve Undersøgelsen har Hr. Forf. iøvrigt ikke saa meget holdt sig til den i Indledningen opstillede Grundlov, som mere søgt at bevise, at de Opmuntringer til Studeringer, som indeholdes i Skole- og Universitets-Stipendier, frie Underviisning og Underviisning mod nedsat Betaling derunder indbefattet, efter Forhold og Omstændigheder, ikke ere nødvendige for at fremelske Videnskabelighed og skaffe Staten dygtige og paalidelige Arbeidere i de forskjellige Arter af dens Tjeneste. En Mand af hans videnskabelige

Dannelse og Kundskaber kunde heller ikke for Alvor og indtil Anvendelsen hylde hiint System. Hr. Dr. Mynster har derfor heller ikke fundet det nødvendigt at indlade sig paa dette System selv, men kun prøvet de af hans Betragtninger og Beregninger, der have Hensyn til Statens og dens videnskabelige Indretningers nærværende Tilstand. Disse vare vist og mere skikkede til at vinde hans Mening Tilhængere end det almindelige System, han har sat i Spidsen. At berigtige dem var derfor og langt vigtigere, som det, naar det skulde gjøres med den Grundighed og Nøiagtighed, hvormed min Ven har gjort det, var langt vanskeligere, end at gjendrive selve Systemet. Men, da ogsaa dette let kunde finde Tilhængere blandt de Mange, der have et Hang til, efter en enkelt almindelig Grundsætning, umiddelbar at bedømme og ordne de meest forviklede og meest indgribende Forhold i Virkeligheden, saa turde det maaskee dog ikke være overflødigt, under den dertil givne særdeles Anledning, at underkaste samme en kort Undersøgelse.

Hiin saa bekjendte Lære om frie, hverken indskrænket eller særlig opmuntret, Concurrence frembyder vist i Almindelighed det rigtige Princip for Statsstyrelsen, hvor der handles om den Virksomhed, hvorved den Enkelte søger at erhverve sig Livets Nødtørft Beqvemmeligheder og Behageligheder ved at udrette noget for Andre, der giver disse et Bidrag til deres Nødtørft, Beqvemmeligheder og Behagelighedev,

hvorfor de ere villige til som Vederlag at give him det han attraaer. Dog er det langt fra, at den Kamp mellem den Enkeltes og alle Andres Egennytte, der er den frie Concurrences Væsen, altid fører til den billige og gavnlige Ligevægt. Kun, fordi Indblanding fra Statsregjeringens Side, i de fleste Tilfælde, let kan endnu mere forrykke den rette Ligevægt, og i Længden føre til Sløvhed og Undertrykkelse, er det, som almindelig Regel, bedst at lade den Enkelte frie Hænder til, inden for Retslovens Grændser, at benytte sine Eiendomme og sine naturlige og erhvervede Evner paa den med hans Smag og hans Fordeel efter hans Indsigt meest overeensstemmende Maade. Men det er dog meget langt fra, at Man heri har en saa ubetinget og tilstrækkelig Regel for Statsregjeringen som nogle Statsoeconomer holde for. Det er ikke de evige Retfærdigheds- og Sædelighedslove, der have stemplet den som ufor- krænkelig; den hviler kun paa Nytten, der er betinget, afhængig af Forhold og Omstændigheder. Statsstyrelsen kan derfor ikke gjøre sig det saa let, at lade den erhvervende Virksomhed ganske gaae sin egen Gang. Denne kan stundom, sig selv overladt, gaae saa farlige, for Samfundet saa ødelæggende Veie, eller lide af en saadan Sløvhed, at Statsstyrelsen maa gribe ind som indskrænkende, som ledende, som fremelskende. Her er ikke Stedet for en udførlig Undersøgelse over de mangehaande Betingelser og

1802.	April.	32.	
	Oct.	85.	
fra Skolerne		21.	
	Pr. J.	30.	
			—— 168.
1803.	April.	45.	
	Oct.	63.	
fra Skolerne		16.	
	Pr. J.	26.	
			—— 150.
1804.	April.	32.	
	Jun.	1.	
	Oct.	71.	
fra Skolerne		22.	
	Pr. J.	16.	
			—— 142.
1805.	Mai.	1.	
	Oct.	106.	
			—— 107.
1806.	Oct.	92.	
			—— 92.
1807.	Oct.	91.	
			—— 91.
1808.	Mai.	7.	
	Oct.	83.	
			—— 90.

1809.	Jan.	7.	
	April.	6.	
	Oct.	83.	
			—— 96.
1810.	Oct.	82.	
			—— 82.
1811.	Oct.	133.	
			—— 133.
1812.	Mai.	8.	
	Oct.	93.	
	Dec.	1.	
			—— 102.
1813.	Oct.	86.	
			—— 86.
1814.	Oct.	100.	
			—— 100.
1815.	Jan.	8.	
	Oct.	98.	
	Dec.	1.	
			—— 107.
1816.	Oct.	86.	
			—— 86.
1817.	Oct.	112.	
	Pr. J. *)	1.	
			—— 113.

*) Efter speciel Tilladelse.

1818. Oct. 111.
—111.

1819. Jan. 2.
Oct. 99.
Pr. J. 1.
—102.

1820. Oct. 131.
Nov. 5.
—136.

1821. Jan. 3.
Oct. 124.
—127.

1822. Jan. 5.
Oct. 153.
—158.

1823. Oct. 133.
—133.

1824. Oct. 147.
—147.

1825. Jan. 3.
Oct. 162.
—165.

1826. Jan. 3.
Oct. 137.
Sorøe Akad. 9.
—149.

Om de videnskabelige Anstalters Bedømmelse fra den statsoeconomiske Standpunkt; et Tillæg til den næstforanstaaende Afhandling.

Dette Tidsskrifts Læsere ville vist vide mig Tak for den klare, nøiagtige og aldeles afgjørende Undersøgelse, som jeg har havt den Fornøielse her at forelægge dem over en for Fædrenelandet og dets Videnskabelighed høist vigtig Sag. For de Mange, der ere vante til, med sand Sjæleglæde, at høre eller see Forfatteren udvikle Forestillingens de høieste og dybeste Gjenstande, vil det og være en særdeles Tilfredsstillelse at see den Dygtighed, hvormed han veed ogsaa at føre Undersøgelser over Æmner som det her omhandlede. Om derfor endog Nogen maatte finde, at denne Afhandling ikke egentlig hører hjemme i et juridisk Tidsskrift, vil dog neppe Nogen tage mig denne Afvigelse ilde op. Men dette Arbeide er virkelig heller ikke vor Videnskab saa aldeles fremmed, da det indeholder Oplysninger og Ræsonnements, hvorved en Klage, der er ført over en vigtig Lov, heldigen gjendrives. For

imidlertid end mere at knytte samme til legislative Undersøgelser, skal jeg tilføie nogle Ord over den Grundsætning, hvorved den Afhandling, der har anlediget samme, indledes. Vel vilde det have været mig, vist og Læserne, langt kjærere, dersom Hr. Dr. Mynster vilde have indladt sig i denne Grundsætnings Prøvelse; men, i Mangel af det mere Træffende og Udtømmende, som han kunde have givet, byder jeg hvad jeg har.

Efter Statsoeconomisk Arkiv 2 B. 1 H. S. 3‑5 bør det Staten at behandle den videnskabelige Virksomhed efter samme Lov som den industrielle. Den skal overlade alt til fri Concurrence; og, ligesom ingen Industriegreen skal enten sættes tilside eller fremelskes før den anden, men enhver kun have Frihed til at udvikle sig ved de Opmuntringer, som Publicums Begjærlighed efter dens Producter, indeholder, saaledes bør Regjeringen ikke, ved Opoffrelser, fremelske noget i Aandens Rige. Kundskab og aandelig Udvikling bør derimod fremmes ved den Priis, Statsborgerne af sig selv sætte derpaa, hvilken bedst finder sin Maalestok derved, at de ville betale hvad der behøves for at tilveiebringe de fornødne Midler for Meddelelse af enhver Kundskab og Udvikling. Heraf følger vel ikke, at Kundskab og aandelig Udvikling blot skulle vurderes efter deres materielle Nytte. "Oplysning, Kundskaber, Moralitet, Fædrelandskjærlighed og Dyder" kunne endda faae en Værdie, der ei ganske beroer paa deres

Egenskab, som betingende og befordrende Dygtigheden til de materielle Productioner (cfr. bemeldte Arkiv, S. 1–2). Under den blot ved Retslovens negative Bud bundne Frihed, som Enhver skulde nyde til Anvendelsen af sine Kræfter og sine Eiendomme, vilde ikke allene det, man kalder det Nyttige, søges og frembringes; men ikke mindre det Behagelige, det, der kildrer Ganen, det, der tilfredsstiller conventionel Anstændighed o. s. v.; ja endog enhver sær phantastisk Smag vil finde sin Tilfredsstillelse, naar den kun, ved rigelig eller dog tilstrækkelig Betaling, formaaer at sætte Andres Kræfter i Bevægelse til dens Tjeneste. Mindre Ret kunde heller ikke den umiddelbare Smag for aandelig Udvikling have; den blev een af de Factorer, der, ved Siden af Nytten, kunde skaffe de Indretninger, der havde aandelig Udvikling til Formaal, og de Mænd, som dermed beskjeftigede sig, Søgning. Men Videnskab og den høiere Kunst kom derved dog ganske paa lige Linie med alt hvad der tilfredsstiller Menneskets Nødtørft eller deres sandselige Tilbøieligheder. De bleve betragtede som en Vare, der kunde faaes, hvis der i Folket var Sands og Evne til at betale samme, men fandt den ikke Efterspørgsel, saa burde Nationen ei bebyrdes med Omkostninger paa det, den saaledes ei fandt Bekostningen værd. Vel kommer nu den Omstændighed i Betragtning, at Staten selv til sin Tjeneste behøver en Masse af videnskabelig Dannelse; men forsaavidt er den at betragte

som en anden Consuments. Den maa betale hvad der, efter Lovene for den frie Søgning, behøves for at kjøbe de Tjenester, den oppebærer; og den maa gjøre Regning paa, at den fornødne Dygtighed til dens Tjeneste vil fremkomme derved og ved de Opmuntringer, der indeholdes i Publikums egen Begjærlighed efter det, der ved samme Evner kan udrettes. Den behøver saaledes paa et vist Trin af Civilisation ikke at gjøre særlige Opoffrelser for at fremelske denne Dygtighed. Ved saadanne Opoffrelser, der staae ved Siden af de Udførselspræmier eller andre deslige Opmuntringer, hvorved enkelte Industriegrene fremkaldes paa Andres Bekostning, forstyrres kun Ligevægten mod den øvrige statsborgerlige Dannelse. Hertil regnes ikke blot de egentlige Stipendier, hvormed de, der lægge Vind paa aandelig Udvikling, understyttes i deres Lære- og Forberedelsesaar; men allerede fri Underviisning er et skjult Stipendium, der, medens samme besværer Staten med Udgifter, som burde bæres af dem, der attraae Underviisningen, letter det eene Slags Dygtighed til Afbræk for et andet Slags, som, hvis hiint ikke nød den særegne Lettelse, vilde fundet større Søgning. Men hvad der gjelder om fri Underviisning gjelder og, i Grundsætningen, om Underviisning for en moderat Betaling, d. e. en saadan, der ei er tilstrækkelig til at dække Udgifterne ved Underviisnings-Anstalternes Indretning og Vedligeholdelse, Lærernes Lønning, o. s. v.

Enhver videnskabelig og Kunst-Anstalt skulde billigen holde sig selv ved det Vederlag, de, som vilde nyde dens Velgjerninger, derfor maatte give.

Det er ingenlunde min Mening, at Forfatteren i Statsoeconomisk Arkiv vil vedkjende sig disse Resultater i deres fulde Udstrækning. Men i Indledningen til hans Afhandling findes dog et saadant System ligefrem opstillet. Han gjør sig, hvad for Resten fortjener alt Bifald, end ikke Umage for at skjule det Stødende, samme har, under besmykkende Former eller Benævnelser. Han lægger den Bistand, der gives og modtages til aandelig Udvikling, ikke blot under Lovene for den industerielle Virksomhed, men han bruger endog de samme Navne i begge disse Gebieter. Han betragter den, der opbyder sine Kræfter for at fremme aandelig Udvikling, som en Producent, og den, der saaledes benytter den andens Kræfter, som Consumet.*) Og at den frie Concurrence, der skal være

*) For dem, der ikke kjende den nyere statsoeconomiske Terminologie, bemærkes det, at det ikke er usædvanligt at til Producter ei blot henregnes det, der har en legemlig Existents, men at alt hvad der virkes til at tilfredsstille Andres Fornødenheder eller Tilbøieligheder, betragtes som et Product, skjøndt det ikke er knyttet til noget legemligt Stof. Lærerens Underviisning, Lægens Raad, Musikerens og Skuespillerens Kunstøvelse, Kammertjenerens Opvartning indbefattes saaledes under Benævnelsen Producter, og den, for hvis Skyld Arbeidet forrettes, kaldes Consument.

det rette og eeneste Middel, hvorved Staten skal holde enhver Virksomhed, baade den egentlige industrielle og den aandelige, i tilbørlig Ligevægt, ikke blot forstyrres, naar denne Virksomhed bindes til enkelte privilligerede Stænder eller Classer (noget, hvorom der ikke hos os er eller i lange Tider har kunnet være Tale), men at ogsaa den Opmuntring, Understyttelse ved Stipendier giver det eene Slags Virksomhed frem for andre, er, som Productions og Udførsels-Præmier i den industrielle Verden, en Hæmning for den frie Concurrence, findes udtrykkelig lært i hiin Indledning. At allerede frie Underviisning og Underviisning mod nedsat Betaling er (ligesom Befrielser for sædvanlige Afgifter paa Industriens Gebeet) en Velgjerning, der, i Grundsætningen, staaer ved Siden af egentlige Stipendier, er i sig indlysende, og desuden udtrykkelig antaget, l. c. Side 25-26 (cfr. i Særdeleshed Noten ** paa sidstnævnte Side), o. fl. St.

I selve Undersøgelsen har Hr. Forf. iøvrigt ikke saa meget holdt sig til den i Indledningen opstillede Grundlov, som mere søgt at bevise, at de Opmuntringer til Studeringer, som indeholdes i Skole- og Universitets-Stipendier, frie Underviisning og Underviisning mod nedsat Betaling derunder indbefattet, efter Forhold og Omstændigheder, ikke ere nødvendige for at fremelske Videnskabelighed og skaffe Staten dygtige og paalidelige Arbeidere i de forskjellige Arter af dens Tjeneste. En Mand af hans videnskabelige

Dannelse og Kundskaber kunde heller ikke for Alvor og indtil Anvendelsen hylde hiint System. Hr. Dr. Mynster har derfor heller ikke fundet det nødvendigt at indlade sig paa dette System selv, men kun prøvet de af hans Betragtninger og Beregninger, der have Hensyn til Statens og dens videnskabelige Indretningers nærværende Tilstand. Disse vare vist og mere skikkede til at vinde hans Mening Tilhængere end det almindelige System, han har sat i Spidsen. At berigtige dem var derfor og langt vigtigere, som det, naar det skulde gjøres med den Grundighed og Nøiagtighed, hvormed min Ven har gjort det, var langt vanskeligere, end at gjendrive selve Systemet. Men, da ogsaa dette let kunde finde Tilhængere blandt de Mange, der have et Hang til, efter en enkelt almindelig Grundsætning, umiddelbar at bedømme og ordne de meest forviklede og meest indgribende Forhold i Virkeligheden, saa turde det maaskee dog ikke være overflødigt, under den dertil givne særdeles Anledning, at underkaste samme en kort Undersøgelse.

Hiin saa bekjendte Lære om frie, hverken indskrænket eller særlig opmuntret, Concurrence frembyder vist i Almindelighed det rigtige Princip for Statsstyrelsen, hvor der handles om den Virksomhed, hvorved den Enkelte søger at erhverve sig Livets Nødtørft Beqvemmeligheder og Behageligheder ved at udrette noget for Andre, der giver disse et Bidrag til deres Nødtørft, Beqvemmeligheder og Behageligheder,

hvorfor de ere villige til som Vederlag at give him det han attraaer. Dog er det langt fra, at den Kamp mellem den Enkeltes og alle Andres Egennytte, der er den frie Concurrences Væsen, altid fører til den billige og gavnlige Ligevægt. Kun, fordi Indblanding fra Statsregjeringens Side, i de fleste Tilfælde, let kan endnu mere forrykke den rette Ligevægt, og i Længden føre til Sløvhed og Undertrykkelse, er det, som almindelig Regel, bedst at lade den Enkelte frie Hænder til, inden for Retslovens Grændser, at benytte sine Eiendomme og sine naturlige og erhvervede Evner paa den med hans Smag og hans Fordeel efter hans Indsigt meest overeensstemmende Maade. Men det er dog meget langt fra, at Man heri har en saa ubetinget og tilstrækkelig Regel for Statsregjeringen som nogle Statsoeconomer holde for. Det er ikke de evige Retfærdigheds- og Sædelighedslove, der have stemplet den som ufornærkelig; den hviler kun paa Nytten, der er betinget, afhængig af Forhold og Omstændigheder. Statsstyrelsen kan derfor ikke gjøre sig det saa let, at lade den erhvervende Virksomhed ganske gaae sin egen Gang. Denne kan stundom, sig selv overladt, gaae saa farlige, for Samfundet saa ødelæggende Veie, eller lide af en saadan Sløvhed, at Statsstyrelsen maa gribe ind som indskrænkende, som ledende, som fremelskende. Her er ikke Stedet for en udførlig Undersøgelse over de mangehaande Betingelser og

Indskrænkninger, som Næringsfriheden i Borger-samfundet maa være underkastet. Jeg skal blot nævne nogle enkelte, som mig synes, aldeles umiskjendelige Sandheder, der gjøre Regjeringens Mellemkomst til at ordne og lede Erhvervsfriheden nødvendig. Mange Leveveie have, ved den liden Forberedelse, de fordre, og den liden Anstrængelse, hvormed de udøves, noget saa indbydende for den menneskelige Magelighed, at de let, under en ubunden Frihed, vilde lokke langt flere til sig end dem, der, til Samfundets Tarv, der-ved kunne sysselsættes, og Flere end der i Længden kunne bestaae derved, hvilken sidste Betragtning, selv om Staten ikke omsider maatte, paa en eller anden Maade, tage sig af de Forarmede, ingenlunde vilde være nok til at forhindre Overfyldelse i disse Næringsveie. Adskillige Leveveie, for en Deel de samme, behøve, med Hensyn til Folkets Moralitet, tildeels og for den almindelige Sikkerheds Skyld, et Tilsyn, som tillige fordrer Antallets Indskrænkning *). Ofte kræver en yderst vigtig Industriegreen en Capital, som Ingen tør anvende, naar han ikke, paa nogen Maade, er sikkret imod at de Frugter, han deraf skulde høste, forstyrres ved en ubunden Frihed for enhver Anden til at tage Deel i samme Erhverv; hvorved det vilde være ham en slet Trøst, at denne

*) Jevnfør Collegialtidenden for 1816, S. 297-300 saa og samme Blad for 1817, S. 390-391 o. m. fl. St.

Anden derved stod lige Fare for at ødelægge sig selv. Visse Fornødenheders og Beqvemmeligheders Tilfredsstillelse, hvorfor Staten dog bør sørge, giver, paa sine Steder, saa ubetydelige og usikkre Indtægter, at der lidet kunde stoles paa, at samme vilde være at finde, hvis Sagen overlodes til frie Concurrence. Ved at tilstaae een eller flere Enkelte udelukkende Ret til denne Deel af den offentlige Forsyning kan Staten derimod formaae dem til at overtage den Pligt, til enhver Tid paa forsvarlig Maade og under billige Betingelser, at yde det, der bør skaffes tilveie*). I mangfoldige Tilfælde ere og, i en allerede stiftet Stat, vel erhvervede Rettigheder, eller vigtige Statsindretninger, der ei uden betydelig Ulempe lade sig forandre, (f. Ex. Statens Afgiftsvæsen) i Veien for den baandløse Næringsfrihed.

Det vilde føre mig for langt, om jeg vilde indlade mig videre paa denne saa udstrakte Materie, der sandelig, i de virkelige Forhold og disses mangehaande Forviklinger, leder til Opgaver af større Vanskelighed end mange Statsocconomer synes at ahne. Men, for at gaae over til det, der her er mit Formaal, saa mener jeg, at naar den paaberaabte Lære om den frie Concurrence, som den eeneste og tilstrækkelige Kraft

*) Dette gjelder, til Ex., om Reisendes Beværtning og Befordring til Lands og Vands, tildeels og om Forsyningen med Lægemidler, der for Resten og af andre Grunde bør være en bunden Næringsvei.

til at sætte den menneskelige Virksomhed i en gavnlig Bevægelse, selv i den industrielle Verden, hvor den egentlig har hjemme, ikke er en saa ubetinget og souveræn Grundlov, som den udgives for, saa kan den endnu mindre være det, hvor der spørges om, hvorledes den høiere Dannelse i et Folk skal bringes og vedligeholdes i en god og sund Fremvæxt.

Om Staten end i Almindelighed kan lade den industriøse Virksomhed sit frie Løb, stolende paa, at Enhvers Omsorg for sit eget Vel her vil frembringe den rette Ligevægt, saa kan den dog ingenlunde betragte den aandelige Udvikling som noget ligegyldigt, der blot skal fremmes ved Individernes Lyst og Evne til derfor at udrette noget. For Folkeoplysningen og for den religiøse Trangs Afhjelpning og Ledelse bør Staten skaffe Midler tilstæde, uden at den, som mangler Sands og Interesse herfor, kan besvære sig over, at ogsaa han, umiddelbar eller middelbar, dertil maa bidrage. *) Paa lige Maade bør Staten tage sig af den egentlige Videnskabelighed saa og af Kunsterne. Elementerne for Folkets moralske og religiøse Cultur have deres Rod i Videnskaberne. Ved Videnskabelighed, ved ret grundig Forskning i den menneskelige Aands Dybder og i de Skrifter, som ere os overantvordede, maae de udvikles, forsvares, bevares i deres Reenhed. Fra Videnskaberne udgaae Grundsætnin-

*) Cfr. dette Tidsskrift 12te Bind, 1ste Hefte, Side 224-226.

gerne for en tilbørlig Forvaltning af Retfærdigheden, for en klog Statsforvaltning, en hensigtsmessig Sundhedspleie, et velordnet Forsvarsvæsen og saa meget andet, der for Folkets Vel er af høieste Vigtighed. Men, foruden Videnskabelighedens mangehaande gavnlige Indflydelse paa det borgerlige Samfund, høre Videnskaber og Kunster umiddelbar til det forædlede Liv, Staten skal berede. De bidrage til den Hæder, som en Nation ikke mindre end det enkelte Individ bør søge og ingenlunde maa glemme for det blot Nyttige. I Særdeleshed er det for en stor Deel ad denne Vei, at vort Fæderneland har erhvervet og, det have vi al Grund til at haabe, vist fremdeles vil vedligeholde den Agt blandt Europas Folk, som det nyder, og som dets physiske eller oeconomiske Kraft ei kunde give det. Vore Kongers faderlige Omhue saavel for Folkeoplysning som for høiere Videnskabelighed og Kunst; de mange lyse Ideer for Lovgivningen og Statsstyrelsen, hvori vor lille Stat stundom er ilet foran for andre oplyste Stater, og i det Hele i det mindste ikke er blevet tilbage; de, i Forhold til Størrelse og Folketal, mange i Videnskaberne og Kunsterne udmærkede Mænd, Danmark kan opvise; alt dette er noget, som bidrager til at give Danmark en Anseelse iblandt Europas dannede Folk, som maa glæde Enhver, der har Følelse for Fædrenelandets Hæder, og som maaskee for dets væsentligste Interesser kan være af uberegnelig Vigtighed. Endog den Gavmildhed, hvormed vore Konger, med et sær heldigt

Valg, stundom have understyttet fortrinlige Aander i fremmede Lande (som Klopstok og Schiller), har, ved den hædrende og taknemmelige Anerkjendelse heraf, der saa ofte er blevet udtalt, rigelig erstattet de Opoffrelser, Staten dertil har gjort. Dersom nu de, der offre deres Liv paa Videnskaber og Kunster, arbeide for det hele Samfunds Hæder og Vel, saa er vel intet billigere end at ogsaa dette understytter og letter Videnskabernes og Kunsternes Dyrkere paa deres besværlige Vei. Den høiere Videnskabelighed og Kunst er het i et ganske andet Forhold end den Dygtighed i Agerbrug, Fabriker og Handel, der for Staten er saa yderlig vigtig. I disse Fag arbeider man nærmest for sig selv; og derved tillige for Samfundet. Den ægte Videnskabsmand og høiere Kunstner maa leve for det Sande, det Skjønne, det Gode, det Almeennyttige; paa eget Erhverv forstaaer han sig ofte slet. De store videnskabelige og Kunst-Anstalter, der behøves for at Videnskaber og Kunster kunne blomstre i et Land, ere og for kostbare, til at kunne fremkomme eller holdes vedlige, naar de ingen anden Grundvold havde end det Vederlag, som kunde faaes af dem, der benytta sig af samme. Om end Videnskabernes Forgaarde derved blot bleve lukkede for alle dem, der ikke vare begavede med store Arvemidler, hvilket Tab blev da ikke dette? Men de store videnskabelige og Kunst-Anstalter kunde især i et Land, der ei er større eller rigere end Danmark, slet ikke bestaae ved de Faa, der

med stor Formue forenede en saadan Tørst efter Aands Udvikling, at de, for at tilfredsstille dem, intet Offer vilde sky; thi Offeret maatte sandelig blive betydeligt, naar alt hvad Anstalterne kostede skulde udredes af de Enkelte, som deraf betjente sig. De videnskabelige Anstalter ere desuden Forberedelser for Statens Tjeneste; og, naar Statsoeconomerne indrømme, at Regjeringen undtagelsesviis maa drive de Fabriker, hvorved Midlerne til dens Forsvar tilberedes; naar den af dem, som vel er gaaet videst i at forkaste Statsstyrelsens Ledelse af Borgernes Frihed til efter Behag at raade over deres Eiendomme og deres Kræfter (Say), ikke tør frakjende Regjeringen en Forret til det Skibstømmer, som frembringes i Landets Skove; saa behøver man sandeligen ikke at sætte sig paa noget høiere Standpunkt, for at erkjende, at Staten retteligen gjør Opoffrelser, for at tilveiebringe fornødne Dannelsesanstalter for dens tilkommende Tjenere. Hvad vilde der desuden være besparet ved, at Staten lod disse aldeles paa egen Bekostning skaffe sig den Dannelse, de behøvede til dens Tjeneste? De svære Bekostninger, denne Dannelse vilde fordre, naar Staten trak al den Hjelp tilbage, som nu gives endog de Formuende (der til Ex. ingenlunde, ved de ubetydelige Honorarer, de erlægge til Universitetets Lærere, bidrage deres Andeel af hvad Universitetet koster), maatte jo siden vederlægges dem, Staten vilde tage i sin Tjeneste, ved forhøiede Lønninger. Disse vilde, under

den liden Concurrence, endog spændes høiere end dette Vederlag vilde kræve. Men den Dygtighed, der behøves, vilde ofte aldeles savnes; og derhos giver det vist en bedre Aand, naar Statstjeneren føler sig at skylde Regjeringen og Medborgersamfundet Tak for den Dannelse, der nu sætter ham i Stand til, paa en ærefuld Maade, at tjene Konge og Fædreneland, end om han tænker sig den Dannelse, han har erhvervet, som en Eiendom, han har kjøbt sig selv, og som han nu Staten behøver den har at udbringe saa høit som han kan. Det er iøvrigt ikke Tilfældet hos os, at Staten, med byrdefulde Bekostninger, vedligeholder Universitetet og de lærde Skoler. Disse kunne, naar ei uheldige Forhold indtreffe, bestaae ved Indtægterne af deres egne Eiendomme (Jordegodser, Tiender og Capitaler); og kun, under særdeles Omstændigheder, f. Ex. under de senere Aars lave Kornpriser, have de behøvet Tilskud, som Landsfaderen [illegible] heller ikke har taget i Betænkning at give dem. Vel skylde Universitetet og vore lærde Skoler fornemmelig vore Kongers Omhue for Videnskaberne den rige Udstyring, de have faaet. Men, efter at disse Eiendomme engang ere givne til disse Stiftelser, kunne de dog nok, saalidet som om de vare komne i Privates Hænder, søges tilbage for Statens øvrige Fornødenheder. Det var i sin Tid heller ikke ved den almindelige Statsformue, at Universitetet og de lærde Skoler ere blevne saa skjønt doterede. Det var fornemmelig den Tiendepart, som i de catholske Tider tilfaldt

Bisperne, og de Godser, som tilhørte catholske Stiftelser, der, efter Kirke-Forbedringen, gave vore Konger Leilighed til, uden Tryk for Folket, at grundfæste vore ypperlige videnskabelige Anstalter. I Statsoeconomisk Archiv 2 B. 1 H. Side 7 lægges den Forestilling til Grund, som om alt hvad der tilhørte den catholske Kirke, blev, ved Reformationen, forvandlet til Statseiendom; thi kun, fra denne Synspunkt, kan det siges at alle geistlige Embeders Løn, efter Reformationen, faldt Statskassen til Byrde. Men, saa vist som end de store Eiendomme og Indtægter, der vare henlagte til den catholske Kirke og dens Tjenere samt de dermed forbundne Indretninger, ikke kunde vedblive at tilhøre en Cultus, som Folket ikke længer erkjendte, saa vare dog de Øiemed, for hvis Opnaaelse alt dette skulde være Middel, ikke forsvundne. Regenten blev vel den Formynder, som skulde give disse Eiendomme og Indtægter den forandrede Bestemmelse, de behøvede; men de bleve derfor ikke hans rene Eiendom. Saaledes tænkte og vore Konger. De lode den nye Kirke beholde det af den gamles Eiendele, som den behøvede; og hvad derfra blev tilovers anvendte de til de med Kirken nær forbundne Øiemed, den lærde Underviisning og Armodens Lindring. Paa denne Maade var det vort Universitet, vore lærde Skoler og mange af vore Hospitaler bleve herligen udstyrede; og, ligesom vi maa glæde os over det meget Gode, disse Stiftelser have udrettet og fremdeles ville ud-

rette, saaledes maa vi og prise hine vore fremfarne Konger for den ædle og vise Anvendelse de gjorde af det Gods, som de kunde været fristede til at anvende til Skatkammerets Berigelse.

Den statsoeconomiske Maalestok, hvorefter hiin oplyste Forfatter vil have vore videnskabelige Anstalters Virksomhed bedømt, passer sig saaledes ikke for disse, og er desuden ikke rigtig anvendt; og, skjøndt Man har billig Aarsag til at glæde sig over det Meget, der i Danmark er gjort for at opelske videnskabelig Dygtighed) behøver man dog ingenlunde at frygte for, at der er gjort for meget. Kun, dersom de Understyttelser, der staae aabne for den, som gaaer den videnskabelige Vei, vare saa talrige og saa betydelige, at de lokkede dem til Studeringer, der hverken havde udvortes eller indvortes Kald til denne Bane, vilde Forfatteren havt Grund til at ønske dette rettet. Men det er, i den ovenmeddeelte Afhandling, uimodsigelig beviist, at vor nyere Lovgivning, langt fra som han havde troet, at foranledige slige Misbrug, tvertimod klogeligen og heldigen har afskaffet dem; og det Erfaringsbeviis han har villet føre for, at de lærde Skolers og Universitetets overdrevne Freqvents i de senere Aar skulde være bevirket ved Gratistpladser og Stipendier, er tilintetgjort ved de forelagte fuldstændigere Erfaringsdata. Lad end Flere i de senere Aar have tyet til Universitetet og de lærde Skoler end der, alle Forholdene overveiede, var at ønske, saa er det dog klarlig

beviist, at dette ingenlunde er at tilskrive Stipendierne, den frie Underviisning og den moderate Betaling. Der ere desuden flere af de Levevele, hvortil Adgangen paa ingen Maade lettes, men tvertimod spærres ved adskillige indskrænkende Regler, hvor Overfyldelse endog i en meget høiere Grad er bemærket, fornemmelig Detailhandelen saa vel i dens betydeligere som især i dens ringeste Grene. Det rette Middel til at indskrænke Antallet i det Fag, hvori det meest behøvedes (thi Theologien og det lærde Skolefag har en Tidlang snarere havt for faa end for mange Dyrkere) er alt indslaaet derved, at Frd. 26 Jan. 1821 har skjærpet Prøverne for dem, der ville gaae den juridiske Vei; medens den tillige, ved at forbeholde de studerede Jurister en Mængde Embeder, hvortil de forhen deelte Adgangen med ustuderede, har skaffet Rum for et større Antal end dem, hvorfor der forhen var at finde Ansættelse. *) Hiin Forfatter mener

*) Endog længe førend Forordningen udkom er Antallet af de ustuderede Jurister, som bleve befordrede, mærkelig aftaget, og derved Ansættelse vundet for studerede. Saaledes fandtes der i Begyndelsen af dette Seculum end ikke en eeneste Candidatus juris blandt Procuratorerne ved Hof- og Stads-Retten; nu ere allerede 16 Candidater ansatte som Procuratorer ved bemeldte Ret, skjøndt endnu et betydeligt Antal Examenati juris deler denne Praxis med dem. Ogsaa mange Embeder, hvorfor ingen Embedsexamen er befalet, blive nu saa godt som altid besatte med Candidati juris.

vel, at fordi der i Aaret 1826 atter var et Antal af 36, som underkastede sig den fuldstændige juridiske Examen, derfor skal dette, uagtet det langt mindre Antal i de nærmest foregaaende Aar, være et fast Antal, hvorpaa man, for Fremtiden, kan regne. *) Hvor usikker denne Slutning er, indlyser af sig selv, om man end glemmer de uhyre Afvexlinger i de Studerendes Tal, som have viist sig snart Aar fra Aar, snart i længere Tidsrækker, og de betydelige Feilslutninger, hvortil Forf. har ladet sig forlede ved at grunde sine Beregninger paa eensidige Data, paa hvilket alt Hr. Dr. Mynsters Afhandling indeholder saa afgjørende Beviser. Iøvrigt har der til Foraars-Examen 1827 endog indfundet sig et større Antal Candidater end 18 **); men dette vil heller ikke være tilstrækkeligt til at begrunde hiin Formodning. Blandt disse vare der desuden flere, der forhen havde underkastet sig Examen, men, fordi de ei havde erholdt bedste Charakteer, toge den om. Jeg gad vidst, om denne temmelig hyppige Omstændighed er iagttaget i Forfatterens Optællinger.

Naar Forfatteren mener, at Embedsmandens Lønninger nu give dem langt bedre Midler til at skaffe sig og Familie standsmessig Underholdning end i ældre Perioder, at Embedsstandens Anseelse nu, i Forhold

*) See l. c. S. 16, 56.

**) Listen vil siden blive meddeelt.

til den, der kan erhverves ved anden gavnlig Virksomhed, er betydelig steget, og at alt dette gjør det mindre nødvendigt at komme de vordende Statstjenere til Hjelp ved deres Dannelse (S. 32-37), saa er det uforstaaeligt, hvorledes han har kunnet komme til Resultater, der saa aldeles modsige de meest bekjendte Forhold, eller hvorledes han kan tillægge de derfor paaberaabte Data mindste Beviiskraft.

Mærkeligt er det, at Forf. ender med et Forslag, om at forøge Antallet af de Statstjenester, hvortil Studeringer og i Særdeleshed Embeds-Examina udkræves (Side 58 til Enden). Jeg skal ikke indlade mig i at prøve dette hans Forslag, der vel indeholder adskilligt Godt og Rigtigt, men og meget, hvorimod vigtige Indvendinger lade sig opkaste. Men saa meget er vist, at et Middel til at formindske Antallet af dem, som søge de lærde Skoler og Universitetet, aldrig kan findes heri; men at de flere Levebrød, som bleve sikkrede den studerede Classe, vilde indeholde nye Opmuntringer til at gaae de Studerendes Vei. Ogsaa her seer man, at den kundskabsfulde Forfatter ingenlunde i Gjerningen hylder den snævre oeconomiske Grundsætning, som han har sat i Spidsen af sin Afhandling.

Universitets-Nyheder *).

Udsigt over Udfaldet af den i Foraaret 1827 afholdte juridiske Examen.

Til den i Foraaret 1827 afholdte fuldstændige juridiske Examen havde 27 Studerende meldt sig, af hvilke dog 6 af uanmeldte Aarsager udebleve fra den mundtlige Prøve og 1 forlod denne under Prøven. De øvrige 20 erholdt følgende Characterer:

Baron Gottlob Emil Frederik Carl de Rosenkrantz. Laudabilis.

Peter Christian Joachim Brunn de Neergaard. Laudabilis.

Carl Emil de Bardenfleth. Laudabilis.

Herman Adolph de Schmidt-Phiseldeck. Haud illaudabilis.

Adolph Gotthard Joachim de Barnekow. Laudabilis.

*) Meddeelte af Notarius facultatis juridicæ Hr. T. A. Ussing, der har havt den Godhed at tilbyde lignende Meddelelser for Fremtiden.

Adolph Frederik Holten Castenschiold. Laudabilis.

Henrik Levitzon Dahlerup. Laudabilis.

Johan Ditmar Frederik Feddersen. Laudabilis.

Johan Adam Stochmann Faith. Laudabilis.

Adolph Ludvig Manthey. Laudabilis.

Carl Vilhelm Uldall. Haud illaudabilis.

Andreas Christian Clausen. Haud illaudabilis.

Peter Johannes Uldall. Haud illaudabilis.

Johannes Christ. Hansen. Haud illaudabilis.

Erik Norden Solling. Haud illaudabilis.

Magnus Christian Dinesen. Haud illaudabilis.

Johannes Christopher Voigt. Haud illaudabilis.

Robert O'Ferral. Haud illaudabilis.

Ulrik Vilhelm Klod. Laudabilis.

Otto Christian Rod. Haud illaudabilis.

Begiæring om at stedes til den mindre fuldstændige juridiske Examen var indkommen fra 35 Personer, men af disse forlod 1 den skriftlige Prøve, 2

udebleve af uanmeldte Aarsager fra den mundtlige Prøve og 1 blev af Fakultetet erklæret umoden til at stedes til Examen. De øvrige 31 bleve af Fakultetet tilkiendte følgende Characterer:

Jørgen Lauritz Buchhave. Beqvem.
Stephen Conrad Ritter. Beqvem.
Rasmus Eriksen. Beqvem.
Ludvig Ferdinand Grønnegaard. Ei ubeqvem.
Frederik Wilhelm Aagensen. Ei ubeqvem.
Christian Schulonis Magnussen. Beqvem.
Jacob Ludvig Magr. Beqvem.
Jørgen Lorents August Jørgensen. Beqvem.
Johan Frederik Schmidth. Beqvem.
Ditlev Friis. Ei ubeqvem.
Ole Petersen. Ei ubeqvem.
Rasmus Andersen. Beqvem.
Peter Severin Møller. Beqvem.
Johan Christian Weisvoigt. Beqvem.
Hans Frederik Vossf. Beqvem.
Peter Christian Berendsen. Beqvem.
Jens Bay. Ei ubeqvem.
Jørgen Rasmussen. Beqvem.
Christen Holme. Beqvem.
Hans Peter Rheinlænder. Ei ubeqvem.
Hans Henrik Petersen. Beqvem.

Severin Lund Müller. Beqvem.
Carl Michael Carlsen. Beqvem.
Hans Andreas Nissen. Ei ubeqvem.
Rasmus Hartvig Rasmussen. Ei ubeqvem.
Rasmus Magnus Frederiksen. Ei ubeqvem.
Hans Peter Fasting. Beqvem.
Henrik Carl August Nimb. Beqvem.
Poul Nicolai Egede. Ei ubeqvem.
Peter Severin Munk. Ei ubeqvem.
Martin Wemmenhøi. Ei ubeqvem.

Til den fuldstændige juridiske Examens practiske Prøve havde meldt sig 29, af hvilke 1 forlod Prøven, og 1 blev befunden ingen Characteer at kunne erholde. Af de øvrige 27 erholdt 12 Characteren Laudabilis og 15 Characteren Haud illaudabilis. Disse Candidater vare følgende:

Laurentius Hieronymus Wiimh (Examen theoreticum den 19de Juni 1797. Laud.) Haud illaudabilis.

Johannes Georgius Dibbelt (Exam. theor. den 16de Jan. 1817. Laud.) Haud illaudabilis.

Peter Feddersen (Exam. theor. d. 11te April 1821. Laud.) Haud illaudabilis.

Grev Julius Raben (Exam. theor. den 20de Octbr. 1825. Laud.) Haud illaudabilis.

Carolus Christianus Birch Liebenberg (Exam. theor. den 17de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Christianus Tiemroth (Exam. theor. d. 17de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Henricus Stampe (Exam. theor. den 19de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Christianus Martinus Crone (Examen theor. d. 20de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Laurentius Ring (Exam. theor. den 20de Octbr. 1826. Haud illaud.) Laudabilis.

Baron Fridericus Christianus de Holsten (Exam. theor. d. 23de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Olaus Henricus Nicolaus de Bang (Exam. theor. d. 24de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Gerhardus Jacobus Martensen (Exam. theor. den 24de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Christianus Ployen (Exam. theor. d. 25de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Janus Johannes Gether (Exam. theor. d. 25de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Fridericus Christianus Jordening (Examen theor. den 26de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Edouardus Bartholdus Christophorus Holm (Exam. theor. d. 27de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Thomasius Funder (Exam. theor. den 27de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Nicolaus West Hoffmeyer (Exam. theor. den 28de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Janus Victor Christianus Westengaard (Exam. theor. d. 28de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Christianus Alexis Flensborg (Exam. theor. d. 30te Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Baron Gottlobus Emilius Fredericus Carolus de Rosenkrantz. Laudabilis.

Petrus Christianus Joachimus Bruun de Neergaard. Laudabilis.

Henricus Levetzau Dahlerup. Haud illaudabilis.

Johannes Ditmarus Fredericus Feddersen. Haud illaudabilis.

Johannes Adamus Stachmann Faith. Laudabilis.

Adolphus Ludovicus Manthey. Laudabilis.

Ulricus Guillielmus Clod. Haud illaudabilis.

Til den praktiske Prøve for de ustuderede Jurister havde 30 meldt sig, men de af 4 iblandt disse indleverede Specimina fandtes af Facultetet uantagelige. Af de øvrige 26 erholdt 9 Characteren Beqvem og 17 Characteren Ei ubeqvem. Disse vare følgende:

Stephan Jørgensen Capmann (Theoretisk Examen den 22de April 1826. Beqvem). Vel.

Andreas Jensen Hjort (Theoretisk Examen d. 24de April 1826. Beqvem). Temmelig vel.

Jørgen Lauritz Buchhave. Temmelig vel.

Stephen Conrad Ritter. Temmelig vel.

Rasmus Erichsen. Temmelig vel.

Ludvig Ferdinand Grønnegaard. Temmelig vel.

Frederik Vilhelm Aagesen. Temmelig vel.

Christian Schulonis Magnusen. Vel.

Jacob Ludvig Mave. Vel.

Jørgen Lorents August Jørgensen. Temmelig vel.

Johan Frederik Smith. Vel.

Ditlev Friis. Vel.

Ole Petersen. Temmelig vel.
Rasmus Andersen. Temmelig vel.
Peter Severin Møller. Vel.
Hans Frederik Voss. Temmelig vel.
Peter Christian Berendsen. Vel.
Jørgen Rasmussen. Temmelig vel.
Christen Holme. Temmelig vel.
Hans Henrik Petersen. Temmelig vel.
Severin Lund Müller. Temmelig vel.
Carl Michael Carlsen. Temmelig vel.
Hans Andreas Nissen. Vel.
Hans Peter Fasting. Vel.
Henrich Carl August Nimb. Temmelig vel.
Martin Wemmenhøi. Temmelig vel.

De til den fuldstændige juridiske Examens theoretiske Prøve opgivne Spørgsmaale vare følgende:

1. An ex regula juris universalis ad jus resarcitionis in dato casu constituendum reqviritur, ut læsio imputabilis sit?
2. An secundum jus universale in patriam reverso poena ob delictum, extra patriam in subditum alius civitatis commissum, irrogari potest?
3. Hvilken Indflydelse bør Man tillægge Kilderne til Kong Christian den Femtes danske Lov paa dens Fortolkning?

vel, at fordi der i Aaret 1826 atter var et Antal af 36, som underkastede sig den fuldstændige juridiske Examen, derfor skal dette, uagtet det langt mindre Antal i de nærmest foregaaende Aar, være et fast Antal, hvorpaa man, for Fremtiden, kan regne. *) Hvor usikker denne Slutning er, indlyser af sig selv, om man end glemmer de uhyre Afvexlinger i de Studerendes Tal, som have viist sig snart Aar fra Aar, snart i længere Tidsrækker, og de betydelige Feilslutninger, hvortil Forf. har ladet sig forlede ved at grunde sine Beregninger paa eensidige Data, paa hvilket alt Hr. Dr. Mynsters Afhandling indeholder saa afgjørende Beviser. Iøvrigt har der til Fpraars-Examen 1827 endog indfundet sig et større Antal Candidater end 18 **); men dette vil heller ikke være tilstrækkeligt til at begrunde hiin Formodning. Blandt disse vare der desuden flere, der forhen havde underkastet sig Examen, men, fordi de ei havde erholdt bedste Charakteer, toge den om. Jeg gad vidst, om denne temmelig hyppige Omstændighed er iagttaget i Forfatterens Optællinger.

Naar Forfatteren mener, at Embedsmandens Lønninger nu give dem langt bedre Midler til at skaffe sig og Familie standsmessig Underholdning end i ældre Perioder, at Embedsstandens Anseelse nu, i Forhold

*) See l. c. S. 16, 56.

**) Listen vil siden blive meddeelt.

til den, der kan erhverves ved anden gavnlig Virksomhed, er betydelig steget, og at alt dette gjør det mindre nødvendigt at komme de vordende Statstjenere til Hjelp ved deres Dannelse (S. 32-37), saa er det uforstaaeligt, hvorledes han har kunnet komme til Resultater, der saa aldeles modsige de meest bekjendte Forhold, eller hvorledes han kan tillægge de derfor paaberaabte Data mindste Beviiskraft.

Mærkeligt er det, at Forf. ender med et Forslag, om at forøge Antallet af de Statstjenester, hvortil Studeringer og i Særdeleshed Embeds-Examina udkræves (Side 58 til Enden). Jeg skal ikke indlade mig i at prøve dette hans Forslag, der vel indeholder adskilligt Godt og Rigtigt, men og meget, hvorimod vigtige Indvendinger lade sig opkaste. Men saa meget er vist, at et Middel til at formindske Antallet af dem, som søge de lærde Skoler og Universitetet, aldrig kan findes heri; men at de flere Levebrød, som bleve sikkrede den studerede Classe, vilde indeholde nye Opmuntringer til at gaae de Studerendes Vei. Ogsaa her seer man, at den kundskabsfulde Forfatter ingenlunde i Gjerningen hylder den snævre oeconomiske Grundsætning, som han har sat i Spidsen af sin Afhandling.

Universitets-Nyheder *).

Udsigt over Udfaldet af den i Foraaret 1827 afholdte juridiske Examen.

Til den i Foraaret 1827 afholdte fuldstændige juridiske Examen havde 27 Studerende meldt sig, af hvilke dog 6 af uanmeldte Aarsager udebleve fra den mundtlige Prøve og 1 forlod denne under Prøven. De øvrige 20 erholdt følgende Characterer:

Baron Gottlob Emil Frederik Carl de Rosenkrantz. Laudabilis.

Peter Christian Joachim Bruun de Neergaard. Laudabilis.

Carl Emil de Bardenfleth. Laudabilis.

Herman Adolph de Schmidt-Phiseldeck. Haud illaudabilis.

Adolph Gotthard Joachim de Barnekow. Laudabilis.

*) Meddeelte af Notarius facultatis juridicæ Hr. T. A. Ussing, der har havt den Godhed at tilbyde lignende Meddelelser for Fremtiden.

Adolph Frederik Holten Castenschiold. Laudabilis.

Henrik Levitzon Dahlerup. Laudabilis.

Johan Ditmar Frederik Feddersen. Laudabilis.

Johan Adam Stochmann Faith. Laudabilis.

Adolph Ludvig Manthey. Laudabilis.

Carl Vilhelm Uldall. Haud illaudabilis.

Andreas Christian Clausen. Haud illaudabilis.

Peter Johannes Uldall. Haud illaudabilis.

Johannes Christ. Hansen. Haud illaudabilis.

Erik Norden Solling. Haud illaudabilis.

Magnus Christian Dinesen. Haud illaudabilis.

Johannes Christopher Voigt. Haud illaudabilis.

Robert O'Ferral. Haud illaudabilis.

Ulrik Vilhelm Klod. Laudabilis.

Otto Christian Rod. Haud illaudabilis.

Begiæring om at stedes til den mindre fuldstændige juridiske Examen var indkommen fra 35 Personer, men af disse forlod 1 den skriftlige Prøve, 2

udeblebe af uanmeldte Aarsager fra den mundtlige Prøve og 1 blev af Fakultetet erklæret umoden til at stedes til Examen. De øvrige 31 bleve af Fakultetet tilkiendte følgende Characterer:

Jørgen Lauritz Buchhave. Beqvem.
Stephen Conrad Ritter. Beqvem.
Rasmus Eriksen. Beqvem.
Ludvig Ferdinand Grønnegaard. Ei ubeqvem.
Frederik Wilhelm Aagensen. Ei ubeqvem.
Christian Schulonis Magnussen. Beqvem.
Jacob Ludvig Magr. Beqvem.
Jørgen Lorents August Jørgensen. Beqvem.
Johan Frederik Schmidth. Beqvem.
Ditlev Friis. Ei ubeqvem.
Ole Petersen. Ei ubeqvem.
Rasmus Andersen. Beqvem.
Peter Severin Møller. Beqvem.
Johan Christian Weisvoigt. Beqvem.
Hans Frederik Voss. Beqvem.
Peter Christian Berendsen. Beqvem.
Jens Bay. Ei ubeqvem.
Jørgen Rasmussen. Beqvem.
Christen Holme. Beqvem.
Hans Peter Rheinlænder. Ei ubeqvem.
Hans Henrik Petersen. Beqvem.

Severin Lund Müller. Beqvem.
Carl Michael Carlsen. Beqvem.
Hans Andreas Nissen. Ei ubeqvem.
Rasmus Hartvig Rasmussen. Ei ubeqvem.
Rasmus Magnus Frederiksen. Ei ubeqvem.
Hans Peter Fasting. Beqvem.
Henrik Carl August Nimb. Beqvem.
Poul Nicolai Egede. Ei ubeqvem.
Peter Severin Munk. Ei ubeqvem.
Martin Wemmenhoi. Ei ubeqvem.

Til den fuldstændige juridiske Examens practiske Prove havde meldt sig 29, af hvilke 1 forlod Proven, og 1 blev befunden ingen Characteer at kunne erholde. Af de ovrige 27 erholdt 12 Characteren Laudabilis og 15 Characteren Haud illaudabilis. Disse Candidater vare folgende:

Laurentius Hieronymus Wiimh (Examen theoreticum den 19de Juni 1797. Laud.) Haud illaudabilis.

Johannes Georgius Dibbelt (Exam. theor. den 16de Jan. 1817. Laud.) Haud illaudabilis.

Peter Feddersen (Exam. theor. d. 11te April 1821. Laud.) Haud illaudabilis.

Georg Julius Raben (Exam. theor. den 20de Octbr. 1825. Laud.) Haud illaudabilis.

Carolus Christianus Birch Liebenberg (Exam. theor. den 17de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Christianus Tiemroth (Exam. theor. d. 17de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Henricus Stampe (Exam. theor. den 19de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Christianus Martinus Crone (Examen theor. d. 20de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Laurentius Ring (Exam. theor. den 20de Octbr. 1826. Haud illaud.) Laudabilis.

Baron Fridericus Christianus de Holsten (Exam. theor. d. 23de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Olaus Henricus Nicolaus de Bang (Exam. theor. d. 24de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Gerhardus Jacobus Martensen (Exam. theor. den 24de Octbr. 1826. Laud.) Haud illaudabilis.

Christianus Ployen (Exam. theor. d. 25de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Janus Johannes Gether (Exam. theor. d. 25de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Fridericus Christianus Jordening (Examen theor. den 26de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Edouardus Bartholdus Christophorus Holm (Exam. theor. d. 27de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Thomasius Funder (Exam. theor. den 27de Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Nicolaus West Hoffmeyer (Exam. theor. den 28de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Janus Victor Christianus Westengaard (Exam. theor. d. 28de Octbr. 1826. Haud illaud.) Haud illaudabilis.

Christianus Alexis Flensborg (Exam. theor. d. 30te Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Baron Gottlobus Emilius Fredericus Carolus de Rosenkrantz. Laudabilis.

Petrus Christianus Joachimus Bruun de Neergaard. Laudabilis.

Henricus Leveztau Dahlerup. Haud illaudabilis.

Johannes Ditmarus Fredericus Feddersen. Haud illaudabilis.

Johannes Adamus Stochmann Faith. Laudabilis.

Adolphus Ludovicus Manthey. Laudabilis.

Ulricus Guillielmus Clod. Haud illaudabilis.

Til den praktiske Prøve for de ustuderede Jurister havde 30 meldt sig, men de af 4 iblandt disse indleverede Specimina fandtes af Faculteter uantagelige. Af de øvrige 26 erholdt 9 Characteren Beqvem og 17 Characteren Et ubeqvem. Disse vare følgende:

Stephan Jørgensen Lopmann (Theoretisk Examen den 22de April 1826. Beqvem). Vel.

Andreas Jensen Hjort (Theoretisk Examen d. 24de April 1826. Beqvem). Temmelig vel.

Jørgen Lauritz Buchhave. Temmelig vel.

Stephen Conrad Ritter. Temmelig vel.

Rasmus Erichsen. Temmelig vel.

Ludvig Ferdinand Grønnegaard. Temmelig vel.

Frederik Wilhelm Aagesen. Temmelig vel.

Christian Schulonis Magnussen. Vel.

Jacob Ludvig Mane. Vel.

Jørgen Lorents August Jørgensen. Temmelig vel.

Johan Frederik Smith. Vel.

Ditlev Friis. Vel.

Ole Petersen. Temmelig vel.
Rasmus Andersen. Temmelig vel.
Peter Severin Møller. Vel.
Hans Frederik Voss. Temmelig vel.
Peter Christian Berendsen. Vel.
Jørgen Rasmussen. Temmelig vel.
Christen Holme. Temmelig vel.
Hans Henrik Petersen. Temmelig vel.
Severin Lund Müller. Temmelig vel.
Carl Michael Carlsen. Temmelig vel.
Hans Andreas Nissen. Vel.
Hans Peter Fasting. Vel.
Henrich Carl August Nimb. Temmelig vel.
Martin Wemmenhøi. Temmelig vel.

De til den fuldstændige juridiske Examens theoretiske Prøve opgivne Spørgsmaale vare følgende:

1. An ex regula juris universalis ad jus resarcitionis in dato casu constituendum reqviritur, ut læsio imputabilis sit?
2. An secundum jus universale in patriam reverso poena ob delictum, extra patriam in subditum alius civitatis commissum, irrogari potest?
3. Hvilken Indflydelse bør Man tillægge Kilderne til Kong Christian den Femtes danske Lov paa dens Fortolkning?

4. Qwænam regulæ valent jure romano de exceptione non numeratæ pecuniæ atqve an et qvatenus hæc exceptio cum effectu juridico apud nos opponi potest?
5. Om og hvorvidt har den nyere Lovgivning forandret Lovens Bestemmelser om Curators Tilsyn med den Mindreaarige?
6. Kan den Ret, som Lovgiveren giver Besidderne af et Stamhuus til i Nødstilfælde at pantsætte Indkomsterne paa fem Aar, anvendes paa Pengefideicommisser?
7. Hvorvidt kan den, der i Drukkenskab begaaer en Misgierning, straffes?
8. Hvilken Virkning har grundet Mistanke om en Forbrydelse ihenseende til Sagens Anlæg og Paakiendelse?

De til den juridiske Examen for Ustuderede opgivne Spørgsmaal vare følgende?

1. Er den Befuldmægtigede, efter almindelige Retsgrundsætninger, berettiget til at lade den betroede Forretning udføre ved en Anden, naar Fuldmagten hverken udtrykkeligen tillægger eller nægter ham saadan Ret.
2. Kan en Fledføring indgaae Ægteskab?
3. I hvilket Tilfælde er en Enke berettiget til at paastaae Fæstens eller Morgen-Gave?

4. Er Lovens 5—7—17 anvendelig paa Kjøbstædjord?
5. Kan attenteret Selvmord straffes efter vor Lov?
6. Hvad forstaaes ved enkelte Vidner og hvilken Beviiskraft have de?

Det ved Examen practicum for de studerende Jurister opgivne Spørgsmaal lød saaledes:

Esaus Clausen gik Fallit og laante derefter af Carl Madsen 600 Rbdlr. rede Sølv imod at udstede en Obligation af 1 Maii 1823. Proklama var da ikke udstedt eller Falissementet tinglyst. Denne Obligation paastaaer Madsen udbetalt af Boet.

Det ved Examen practicum for de ustuderede Jurister opgivne Spørgsmaal var følgende:

Hans Hansen udstæder under 10 Marts 1805 en Obligation til Mads Knudsen paa 1000 Specier, saaledes at Gjælden først skulde være forfalden til Betaling den 10 Marts 1825. Da Gjælden ikke til denne Tid blev betalt, sagsøger Knudsen Hansen til at betale, hvorimod denne exciperer.

* * *

Under 30 Maii sidstleden har det juridiske Fakultet udnævnt Candidatus juris Tage Algreen Ussing til sin Notarius istedetfor Licentiatus juris Dreier, der allernaadigst er beskikket til surnumerær Assessor i den Kongelige Lands-Overret samt Hof- og Stads-Ret.

Trykfeil.

XIII. 2 Hefte. S. 266 Not. Lin. 5: *interectoris*, læs *interfectoris*

XIV, 1 H. S. 52 Lin. 4 fra neden: Artikkel 24 læs Art. 25.

S. 53 Not. sidste Lin. finde, læs finder.

S. 74 Lin. 17. §. 24, læs §. 25.

S. 90 Lin. 1. forudsættet, læs forudsætter

S. 96 Lin. 3 fra neden. Haandfæste læs Haandfæstning.

S. 97 Lin. 2. Hvid- læs Hvidt-

Juridisk Tidsskrift.

Udgivet

af

Dr. Anders Sandøe Ørsted,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand,
Etatsraad, General-Procureur og Deputeret
i det Kongelige Danske Cancellie.

Fjortende Bind, andet Hefte.

Kjøbenhavn 1828.

Trykt og forlagt af Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Rec'd March 7, 1915

Indhold.

Side.

Fortsættelse af den i forrige Hefte afbrudte critiske Anmeldelse af Neues Archiv des Criminalrechts 6ter Band, tilligemed Anmeldelse af samme Skrifts 7de Bind.

XXIV. Der neue Entwurf eines Strafgesetzbuches für das Königreich Würtemberg mit Bemerkungen von Mittermaier. (Side 634-670).

Jeg har allerede forhen (14 B. 1 H. S. 146 Note) havt Anledning til at bemærke, at jeg ikke er i Besiddelse af det oven ommeldte af Vicepræsident Weber i Tübingen udarbeidede Udkast, saa at jeg blot kan holde mig til de Meddelelser derom, som Mittermaier her har givet. Disse vise, at Udkastet størstedeels har lagt den baierske Straffelov til Grund og har holdt sig langt nærmere til samme, end det nye baierske Udkast. Ogsaa erfarer jeg af denne Meddelelse, hvad jeg og, efter flere Arbeider af Udkastets Forfatter maatte formode, at det har rettet Meget af det, jeg har fundet at paaanke ved hiin Lovbog. Saaledes findes her ikke Afsondringen af Forbrydelser og saa-

kaldte Forgaaelser (Side 635). Blandt de Aarsager, der bevirke den sædvanlige Strafs Nedsættelse, findes ikke den, som hentes af Mangel i den saakaldte Thatbestand (S. 637). Begrebet om borgerlig Død og de dermed forbundne Virkninger ere udslettede (S. 640). De vilkaarlige Overgangspuncter, som Lovbogen ideligen gjorde med en vis tilfældig Forandring i Tidsbestemmelse, Størrelse o. s. f., ere størstedeels bortfaldne (S. 641-642). Dog er, med Hensyn til Tyverie, Forskjellen vedligeholdt mellem det, som er under 5 Gylden og det høiere, ligesom og mellem det Tyverie, der er mellem 5 og 50 Gylden, og det, som gaaer høiere (S. 645 og 658). Men for en Deel ere dog de Anomalier undgaaede, som slige Overgangspuncter føre med sig, derved, at Straffens Minimum for den høiere Grad er betydeligt ringere, end Straffens Maximum for den lavere. *) I Stedet for at, efter den bairerske Lov saavelsom det nye baierske Udkast, det under de meest formildende Omstændigheder foretagne Tyverie, der gaaer ud over 5 Gylden, betragtes som væsentligt større Forbrydelse, end et under de meest skjærpende Omstændigheder udøvet simpelt Tyverie, der holdt sig indenfor Grændsen, giver dog det

*) Paa lignende Maade har, som bemærket i juridisk Tidsskrift 11te Bind 1ste Hefte Side 228-229 Note, det nye Hannoverske Udkast paa flere Steder formindsket de Misforhold, der flyde af saadanne Classificationer.

würtembergske Udkast Dommeren Leilighed til at straffe, dette sidste dobbelt saa haardt, som det første. Det i Lovbogen antagne urigtige Princip, hvorefter Grændsen mellem en Strafs Minimum og Maximum ikke maatte overgaae 4 Aar, er her ikke fulgt, og hvad der S. 642 er meddeelt viser, at Udkastets Forfatter retteligen har taget mere Hensyn til det geometriske, end til det arithmetiske Forhold mellem Minimum og Maximum. Udkastets Definition paa dolus (S. 647) stemmer nærmere, end den i den baierske Lovbog antagne, med de af mig udviklede Begreber, og, i Hensyn til Spørgsmaalet om præsumtio doli, har det aldeles fulgt min derom fremsatte Theorie (S. 648) cfr. den oven Side 1 citerte Note. Hvad Straffene for culpose Forbrydelser angaaer, har det, langtfra med det nye baierske Udkast at henvise dem til Politieovertrædelser, skjærpet Maximum af den Straf, Lovbogen derfor har fastsat, og derimod nedsat Minimum, (S. 649) hvilket i begge Dele, efter mine Tanker, er velgrundet. Begrebet om Beførelse (Verläumdung) er ikke, som i Lovbogen, indskrænket til Paadigtelse af Handlinger, der paadrage borgerlig Straf, endnu mindre affondret, med Hensyn til Forskjellen mellem Forbrydelse og Forgaaelse; men ogsaa Usandheder, der paa anden Maade angribe Nogens gode Navn og Rygte, ere indbefattede under hiint Begreb.

Mittermaier lader i det Hele dette Udkast vederfares Ret og mener, at dets Afvigelser fra den baier-

ske Lovbog i Almindelighed indeholde Forbedringer. Imidlertid har han Adskilligt at udsætte derpaa, som for en Deel synes velgrundet, men og for en Deel maa hidledes fra criminalistiske Forestillingsmaader, som jeg i det Mindste ikke kan billige. Til de grundede Bemærkninger henfører jeg det, for Exempel, naar Forf. S. 652 yttrer sig imod Udkastets Art. 120, No. 10, der indeholder, at Straffen for en Forbrydelse skal bortfalde, naar Gjerningen er skeet i en uforskyldt Tilstand af Sindsforvirring eller undertrykt Forstandsvirksomhed, som t. Ex. en fuldstændig Drukkenskab, høieste retfærdig Vrede. Foruden at han mener, at Udtrykket "undertrykt Forstandsvirksomhed", formedelst sin Fleertydighed, let kan blive farligt, saa frygter han især for, at Udkastet, ved at erkjende retfærdig Vrede i høieste Grad for en Grund til Straffens Ophævelse, har aabnet et alt for vidt Spillerum for Defensorerne. Han holder for, at Udkastet vel fornemmeligen har tænkt paa det Tilfælde, hvor en Ægtemand eller Fader griber en Hoerkarl in flagranti, men mener, at dette i alt Fald heller maatte særskilt omhandles. Vistnok lade der sig tænke Tilfælde, hvor det fortjener den høieste Grad af Undskyldning, at Den, som opirres ved en Andens fornærmelige Forhold, paa Stedet tager Hevn over den ublue Fornærmer. Men Lovene bør sætte Grændser for saadanne Udbrud af en naturlig Rets- og Æresfølelse, der let kunde udarte til de betydeligste For-

brydelser. Om der maaskee end kunde være Føie til at hjemle Dommeren Ret til, efter Omstændighederne, at eftergive al Straf for Den, der, saaledes opirret, havde lagt Haand paa Fornærmeren, saa burde det vist ikke strækkes saa vidt, at Drab eller farlige legemlige Beskadigelser derved kunde blive straffefrie. Hvad der S. 653-654 bemærkes ved det Tillæg, Udkastets Art. 151; har gjort til den baierske Lovs Bestemmelse af Begrebet om simpelt Manddrab (ligeledes i Art. 151) er og for en Deel velgrundet, men neppe ganske. Naar det bemærkes, at mange Gemytsbevægelser kunne vare flere Dage, uden at dog det deri foretagne Drab gaaer over til Mord, saa er dette vel forsaavidt sandt som den maaskee længe nærede Sindsstemning dog ikke endnu havde fremavlet den forbryderske Beslutning, førend i det samme Øieblik, hvor den tillige fuldbyrdes. Den, til Exempel, der længe har baaret paa et fiendtligt Sind mod en anden, men, uden dog at have fattet noget Anslag paa hans Liv, omsider, i et Øieblik, hvori en nye Fornærmelse bringer Hadet til at oplue, nedlægger sin Fiende, er endnu ingen Morder i Ordets strengeste Forstand. Men det synes ikke at slige Betragtninger ligge til Grund for Mittermaiers Indvendinger. Man kunde vist og i denne Henseende forsvare det i Udkastet givne Begreb om simpelt Manddrab (det, som, uden Overlæg eller forud fattet Beslutning udføres i opbrusende Vrede eller anden rask Gemytsbevægelse); thi det er dog

virkelig i hiint Tilfælde en øieblikkelig Sindsbevægelse, hvori Beslutningen og dens Udførelse er grundet, skjøndt denne hænger sammen med det, der tidligere er foregaaet i Gjerningsmandens Inderste, uden at det dog den Tid endnu var kommet til Beslutning. Forf. gjør ved denne Leilighed det Spørgsmaal: Hvorhen hører Drab af Livslede eller Sværmerie? Er det Mord eller ikke? og tilføier, at Compendierne ikke pleie at give Forskjellerne skarpt nok. Jeg kan, paa ingen Maade, udelukke slige Manddrab fra Mord, hvorunder samme hører efter dette Ords almindelige Begreb. Om de, med Hensyn til Straffen, burde behandles anderledes end andet Mord, er en anden Sag. Dog kan jeg ingenlunde indrømme, at Mord, fremkaldt ved politisk eller religiøst Sværmerie i Almindelighed egner sig til en mildere Straf end andet Mord; og jeg maa desangaaende aldeles henvise til jur. Tidsskr. 1 B. 1 H. S. 390-391, 2 B. 2 H. S. 232-233, 6 B. 2 H. S. 45, 9 B. 2 H. S. 45-47, 11 B. 1 H. S. 280-281. At flere nyere tydske Criminalister endog synes tilbøielige til at betragte den paa Sand fuldbyrdede Dødsstraf for en Uretfærdighed, forekommer mig at være et talende Beviis for, hvor meget den Standpunkt, hvorpaa de have sat Criminalretsvidenskaben, forrykker og forvirrer alt, og hvor farlige Resultater den kunde give baade for Samfundsfreden og for selve Moraliteten. Man maa herved ikke glemme, at hine Criminalister vist nok endnu mindre

vilde have billiget en haard og vanærende Trællestand i Livsstraffens Sted, men at de blot kunde stemme for et taaleligt Fængsel, maaskee endog kun paa Tid. Ligesom en saa mild Afstraffelse vilde indeholdt en Erkjendelse af sligt Mords Undskyldelighed, der vilde faaet en farlig Indflydelse paa Gemytter, der vare stemte for lignende Fanatisme, saaledes vilde og Straffen lade mange Slags Forhaabninger tilbage.

Blandt de mindre vel grundede Bemærkninger hører t. Ex. den, der fremføres S. 637-638 i Anledning af Udkastets Art. 289, forsaavidt samme bestemmer, at simpelt Bedragerie, efter Omstændighederne, kan afsones med en Politiestraf af Bøder eller Fængsel, i Stedet for at ansees med den sædvanlige Straf. Recensenten mener, at, dersom de tilsigtede Omstændigheder ere de samme, som de i Art. 92 og 96, der svare til den baierske Lovbog Art. 90-94 ommeldte, saa er hiint Tillæg overflødigt, men at, hvis andre Omstændigheder ere meente, disse burde været betegnede. Det første Led af Indvendingen indeholder en aabenbar Urigtighed; thi de sidstnævnte Artikler byde blot Dommerne ved Straffegradens Forhøielse eller Nedsættelse indenfor dens lovbestemte Grændser, at tage Hensyn til de deri nævnte Omstændigheder, hvorimod Art. 289 bemyndiger Dommeren til, efter Omstændighederne, at sætte den ordentlige Straf ganske tilside og anvende en lempeligere.

Side 646-647 seer Man, at Udkastet, med Hensyn til Grændserne for det strafbare Forsøg, har villet gaae en Mellemvei mellem den baierske Straffelovbog, der, i Overeensstemmelse med det, der hidtil har været almindeligt antaget saavel i Straffelovene som af Criminalisterne, betragter enhver udvortes Handling, der gaaer ud paa at frembringe eller forberede en Forbrydelse, som strafbar, og den senere Tids Forestillingsmaader, hvorefter Strafbarhed først skulde indtræde med Begyndelsen af den Handling, der umiddelbart er bestemt til Forbrydelsens Fuldbyrdelse. Det vil nemlig ikke erkjende et strafbart Forsøg i enhver Handling, der har Misgjerningens Forberedelse til Gjenstand, men lader dog Straf indtræde, saasnart den Paagjeldende har foretaget sig Handlinger, der gaae ud paa at anvende de til Forbrydelsen bestemte Midler. Udkastet fortjener neppe i denne Henseende at billiges; men hvad Forfatteren derimod anfører, som gaaer ud paa at Forsøgets Strafbarhed derved er strakt for vidt, er vist ikke velgrundet. Han yttrer, at, efter Udkastet, vilde Den, der lader de Pistoler, hvormed han agter at dræbe sin Fjende, allerede derved have paadraget sig Straf, ligeledes den Moder, som er i Færd med at blande den Drik, hvormed hun vil befordre en abortus, og Den, der tilbereder det Papiir, som han har bestemt til falske Documenters Forfærdigelse. Men jeg kan, i Henhold til hvad jeg i Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 3 B.

S. 185-187 samt paa de der citerte Steder har fremført, ingenlunde finde noget Uretfærdigt eller Hensigtsstridigt i, at De, der saaledes overraskes, inden de have bragt deres forbryderske Idrætter videre, allerede ved denne i et strafbart Øiemeed udviiste Virksomhed paadrage dem nogen Straf, men maa tvertimod antage, at Retsordenen vilde lide ved deres fuldkomne Strafløshed.

Adskillige Steder bifalder Forf. noget i Udkastet, som jeg ikke finder bifaldsværdigt. Saaledes anseer han det for en hensigtsmæssig Forskrift, naar Art. 324 fritager Den for Straf, der i Hidsighed eller af Letsindighed, dog hverken for en offentlig Auctoritet eller for en forsamlet Menneskemængde, mundtligt eller skriftligt har gjort ugrundede Beskyldninger mod Nogen, men endnu, inden de ere blevne udbredte i Publicum, frivilligt og alvorligen tilbagekalder samme. Det er vistnok meget rigtigt, at tillægge den frivillige Tilbagekaldelse af en Beskyldning betydelig Virkning, men hiin Bestemmelse er uden Tvivl dog for gunstig mod Æreskjænderen, der i ethvert Tilfælde, hvor han ei beviisligen har været sig Beskyldningernes Falskhed bevidst, kan indskyde sig under Letsindighed og derpaa frigjøre sig ved en Æreserklæring, der dog kun beviser, at han har frygtet for Følgerne af Paatale, og derfor trukket sig tilbage. Artiklen vil desuden i Anvendelsen give Anledning til megen Tvivl og Vilkaarlighed. Endnu mindre kan jeg med Recensenten bifalde Artikel 341 (Side 665), hvorefter Overilelse

eller Ubesindighed ordentligviis er nok til at ophæve al Straf for Æreforнærmelser.

Dog det vilde blive for vidtløftigt, at gjennemgaae Alt i denne Bedømmelse, som jeg ikke kan finde grundet. For en stor Deel vil dette desuden indlyse af hvad jeg ved andre Leiligheder har udviklet. Jeg skal derfor indskrænke mig til endnu at omhandle de Bemærkninger, der Side 666-668 fremsættes med Hensyn til de Bestemmelser, Udkastet indeholder om Løsagtighedsforseelser. Forf. billiger det, at Udkastet ikke ubetinget har gjort Ægteskabsbrud til en privat Forseelse, men hjemlet offentlig Paatale i nogle Tilfælde, blandt Andet i det, hvor Ægtefolkene connivere med hinanden. Han bemærker, at, naar dette vil mishage de Jurister, der blot betragte Hoer som en Krænkelse af et Forbund, saa turde det dog bifaldes fra et værdigere Synspunct; ligesom han og ivrer mod den for Sædeligheden og Familiernes Vel fordærvelige Ligegyldighed, som de Love lægge for Dagen, der lade denne Forbrydelse affone med en ganske ringe Straf. Heri har Forf. vistnok fuldkommen Ret; og det er saadanne Betragtninger, der ligge til Grund for Frd. 24de Septbr. 1824 §. 4, naar den ikke ubetinget lader den forurettede Ægtefælles Forbøn hæve Hoerstraffen. *) Derimod finder Forf. det

*) See herved Collegialtidenden for 1824 S. 574-575 cfr. samme Blad for 1823 S. 349-350.

for haardt, naar Udkastet sætter 6 til 12 Maaneders Fængselsstraf for unaturlig Vellyst, hvorved offentlig Forargelse gives. Dette sidstanførte indskrænkende Tillæg er, efter Forfatterens Mening, viist; men Straffen maa — holder han for — dadles som for streng, naar Man betænker, hvorledes Grunden til saadan unaturlig Vellyst hyppigt ligger i Raahed, slet Opdragelse og Uforstand. Jeg kan tvertimod ikke billige hiint Tillæg, der i de fleste Tilfælde vil hjemle Strafløshed. Det vil være sjeldent, at Nogen øver slig Udaad aabenbart for Folks Øine. Den Forargelse, som opvækkes ved at Gjerningen ikke destomindre bliver kundbar, ligger ikke i Gjerningsmandens Villie og synes altsaa ikke at være et Moment, der bestemmer hans Strafbarhed, ligesom og fornævnte Tillæg ofte vil foranledige den Indsigelse, at Forargelsen ei forud fandt Sted, men først er foranlediget ved Paatalen, hvilket Sidste dog paa ingen Maade kunde tilregnes den Paagjeldende. Det kan altsaa vel være en rigtig Forholdsregel, at Øvrigheden ikke drager slige forargerlige Synder for Dagens Lys, naar de ellers kunne begraves i Mørket. Det er maaskee heller ikke urigtigt, at denne Forholdsregel antydes i Loven; men den maa heller ikke være mere end en Forholdsregel, Øvrigheden har at følge, i at bestemme, om Staten in concreto bør gjøre sin Ret mod den Skyldige gjeldende; og den kan end ikke være ubetinget. At gjøre offentlig Forargelse til en Betingelse

for selve Strafbarheden og saaledes hjemle den Paagjeldende den Indsigelse, ingen Forargelse at have givet, er neppe overeensstemmende med lovgivende Viisdom. Ogsaa kunde der let tænkes Tilfælde, hvor slige Laster ingenlunde bør være upaatalte, fordi de just ingen offentlig Forargelse have givet. Den moralske og physiske Ulykke, som en Pedereft maatte have stiftet, kan vist og være en skjellig Grund for det Offentlige til at paatale hans Udaad, om der end ikke ved den i Mørket snigende Forbrydelse er givet nogen offentlig Forargelse. Hvad Straffen angaaer, kan jeg ingenlunde finde Udkastet for strengt. Naar Man tænker sig den Skjændighed, der ligger i hine Laster og deres Indflydelse paa at fordærve Sjæl og Legeme, vil Man snarere erkjende, at der, i det Mindste i mange Tilfælde, vilde være Grund til en end alvorligere Straf. Hvad Forf. siger om, at slig Forbrydelse har sin Grund i Raahed, slet Opdragelse o. s. v., er langtfra at være ubetinget rigtigt. Det gjelder vel for det Meste om crimen bestialitatis; men Artiklen synes endog aldeles ikke at have Hensyn hertil, men til den anden Hovedart af den omhandlede Last, og denne har oftere viist sig som forbunden med en vis Forfinelse, end med Raahed. Der er desuden saa Meget, som har sin Grund i Raahed og slet Opdragelse, og som dog kan blive Gjenstand for de strengeste Straffe. Forf. mener, at Straffeforholdet tilsidesættes, naar unaturlig Vellyst, hvor samme ei har været forbundet

med Umyndiges Forførelse, straffes haardere end Hoer. Men hiin Lasts indvortes Skammelighed og fordærvelige Følger i moralsk og physisk Henseende give den vist en høiere Grad af Strafbarhed. Endnu mere overraskes Man, naar Man læser, at Straf af 1 til 2 Maaneders Arbeidshuus er for haard for Uteugt mellem Sødskende, og at ingen Straf skulde anvendes, naar ikke enten offentlig Forargelse var given eller Forældrene derover føre Klage, hvorhos en Alder af 16 Aar skulde udkræves (S. 666). Jeg finder derimod Udkastets Straf meget for lempelig. Det er aabenbart, at den aldeles ikke staaer i Forhold til den Fordømmelsesdom, som næsten alle sædelige, men især alle christelige Folk have afsagt over Kjønsforbindelse mellem Nærpaarørende. Og, om end den indgroede Forestillingsmaade herom ingen dybere Rod skulde have, end den, hvoraf Montesquien forklarer samme *), saa vilde dog en slig Bagatelstraf ingenlunde være passende. Som bekjendt, har denne berømte Forfatter søgt Grunden til Forbudene imod Ægteskab mellem Nærpaarørende i den store Leilighed til tidlige, for Menneskets physiske og moralske Sundhed fordærvelige Udsvævelser, som der vilde gives, naar der ikke blev sat en uoverstigelig Grændse, der forhindrer Nærpaarørende i at forenes ved Ægte-

*) De l'esprit des loix liv. 26, chap. 14.

skab *). Der skulde saaledes frembringes en horror civilis i Stedet for den horror naturalis, hvormed man driver saa meget Spot. Men hvorledes vilde nogen levende og virksom Afsky mod slig Forbindelse vedligeholdes, naar Brudet kun betragtedes som en lidet betydende Forseelse? En saadan Bagatelstraf vilde ganske betage Forbudet det Præg af Hellighed, som det hidtil har bevaret, dette hidlede Man nu af en positiv guddommelig Sanction eller af Grunde, der gribe dybt ind i Menneskehedens sædelige Tilstand. Det er ellers et mærkeligt Beviis paa, hvorlidet de Begreber, der skulle lægges til Grund for Criminalretten, endnu ere bragte i det Rene, naar Man seer, hvor uhyre Forskjel der er mellem de nyeste Lovgivningsarbeider med Hensyn til Straffene for Blodskam og unaturlig Vellyst. Den østerrigske Straffelov har vel for Omgjængelse mod Naturen og for Blodskam mellem Beslægtede i den op- og nedstigende Linie en nogenlunde alvorlig Straf (see Lovbogens 1 Th. §§. 113 og 114). Men, med Hen-

*) Man kan herved og see Michaelis mosaisches Recht 2ter Theil S. 240 ff., der indeholder en yderligere Udvikling af hiin Montesquieus Grund og derunder en levende Fremstilling af de yderst fordærvelige Følger for den sædelige og selskabelige Tingenes Orden, som Adgangen til Ægteskab i den op- og nedstigende Linie eller mellem Sødskende vilde føre med sig.

syn til Utugt mellem Sødskende, Stifforældre og Stifbørn, nærmer den sig det oven omhandlede Udkast, da dette kun betragtes som en svær Politieovertrædelse og straffes med 1 til 3 Maaneders Arrest, der dog, efter Omstændighederne, kan skjærpes ved Fasten, Indslutning og legemlig Revselse (2 Th. Art. 246). Derimod har den bairerske Straffelov, der ellers, som jeg forhen har havt Anledning til at bemærke, har behandlet Materien under en skjærv Synspunct *), bestemt 1 til 4 Aars Arbeidshuusstraf for disse samme Arter af Utugt tilligemed Udelukkelse fra alle Embeder og Værdigheder. Den nye Criminalgesetzbuch für den Canton Basel Artikel 91 bestemmer Straffen for al Utugt mellem Beslægtede i op- og nedstigende Linie eller mellem Sødskende til Arbeide i Jern fra 4 til 10 Aar, foruden 4 til 10 Aars Landsforviisning for den af de Skyldige, som Domstolene, efter Omstændighederne, finder meest qvalificeret til at lide dette yderligere Onde; ligesom Art. 92 straffer Omgjængelse mod Naturen med 4 til 8 Aars Tugthuusstraf forbunden med Landsforviisning i 8 Aar, eller, hvis det er en Fremmed, for Livstid. Det nye hannoverske Udkast Art. 273 har og temmeligt alvorlige Straffe for Utugt mellem Nærbeslægtede, og i Særdeleshed for Sødskendes Forseelse med hinanden 1 til 2 Aars skjærpet Arbeidshuusstraf.

*) See Eunomia 2 B. Side 94, Note.

Ligeledes skal, efter sammes Art. 275, unaturlig Wellyst, der medfører offentlig Forargelse, straffes i det Mindste med skjærpet Arbeidshuus i 6 Maaneder, og, efter Omstændighederne, kan Straffen gaae til Tugthuusarbeide fra 2 til 8 Aar. Hvorledes denne Gjenstand behandles i det nye baierske Udkast, kan sees af jur. Tidsskrift 6 B. 1 H. S. 234. ff. Mittermaier, der endog finder det würtembergske Udkast for strengt, vilde vel heri, som i saa meget Andet, være tilfreds med det baierske Udkast. Jeg for min Deel kan vel ikke finde saa haarde Straffe, som de, den baselske Lovbog fastsætter, forholdsmæssige, men anseer det dog nødvendigt, at en alvorlig Straf anvendes, ordentligvis af flere Aars Arbeide. Hermed vilde det neppe være upassende, hvad i Særdeleshed unaturlig Wellyst angaaer, at forbinde et Straffetillæg, der betegnede det Skjændselsfulde i Gjerningen, ligesom og de Personer, der have begaaet Blodskam sammen, efter udstaaet Straf, bør bortfjernes fra hinanden. Endelig kan jeg ikke andet end troe, at en Lovgivning handler uklogt ved at skye Benævnelsen Blodskam, hvorved dog Forestillingen om det Syndige i Nærpaarørendes Kiønsforbindelser paa en virksom Maade bringes i Erindring, i Stedet for at den Ængstelighed, hvormed nogle nye Lovarbeider undvige Navnet, let fører Folket til at troe, at det, som dermed skal betegnes, kun er en gammel Fordom, som en oplyst Lovgiver undseer sig ved at vedkjende sig, skjøndt han,

for at lempe sig efter Mængden, endnu vedligeholder en Skygge af hiin Fordom.

Fremdeles misbilliger Forfatteren Udkastets Art. 368, hvorefter utilladeligt Sammenleie i Almindelighed straffes med Bøder af 5 til 30 Gylden eller Fængsel fra 2 til 4 Dage, naar Besvangrelse eller offentlig Forargelse derved afstedkommes. Paa denne Maade har Man, udbryder han, de gamle Utugtstraffe tilbage, der virkede saa ufordeelagtigt med Hensyn til Fostermord. Han tilføier, at Besvangrelse i og for sig ikke er nogen Forargelse, og at det, da Undersøgelses-Proces kan anvendes, ikke vil mangle paa en talløs Mængde af saadanne Undersøgelser, der vilde blive saa meget hyppigere, jo mere mange Domstole maatte have Interesse i at trække Bøder. Forf. synes at forudsætte, at Udkastet gaaer ud paa at indføre Utugtstraffe, som allerede vare ophævede. Men, efter al Sandsynlighed, ere disse Straffe i Würtemberg, som i saa mange andre Lande, endnu i Brug, skjøndt med Formildelse i de ældre Loves Strenghed, *) og

*) I Hertugdømmene Slesvig og Holsteen finde endnu, efter Frd. 27de April 1798, ikke ganske ubetydelige Straffe Sted for simple Løsagtighedstilfælde. At de, til Exempel, heller ikke ere afskaffede i Kongeriget Hannover, kan sees af det nye Udkast til en Straffelovbog for dette Kongerige Art. 299, der sætter Straf for det Mandsfolk, der ved svigagtige Foregivender eller ved et Ægteskabsløfte, som han

rimeligviis indeholder Udkastet snarere en ny Formildelse heri, end en Skjærpelse. Allerede dette frembyder en ikke uvigtig Grund til at tage Udkastet i Forsvar; thi, er der end Meget at erindre imod Indførelsen af Løsagtighedsstraffe, naar disse eengang ere afskaffede, saa er vistnok den fuldkomne Afskaffelse af de Love, som i denne Henseende endnu ere i Kraft, ikke uden Betænkelighed. Men Forfatteren har desuden behandlet Spørgsmaalet temmeligt løselig; hans Indvendinger ere tildeels intetsigende, tildeels dog mindre betydelige, og Sagen kunde i det Hele behøve en langt dybere og fleersidigere Undersøgelse.

Statens Straffelove bør og kunne vistnok ikke omfatte alle Handlinger, der stride imod Pligt og Sædelighed, og der er Meget, som i en langt høiere Grad, end simple Løsagtighedsforseelser, fortjener sædelig Misbilligelse, hvormed Straffelovene dog aldeles ikke kunne befatte sig. Ogsaa er det saa, at Løsagtighedsstraffe tildeels kunne svække Forældrenes Evne til at opfylde deres Pligter mod de sammenavlede Børn, og at baade grovere sædelige Udskeielser og selv de betydeligste Forbrydelser stundom kunne befordres ved den Strenghed, der vises imod den simple, med ingen Krænkelse af Andres Ret eller med nogen sær-

ikke holder, forleder et Fruentimmer til Sammenleie, men tilføier, at i alle andre Tilfælde Besvangrelse kun straffes som Politieforseelse.

deles Foragelse forbandne Tilfredsstillelse af Kjønsdriften udenfor lovligt Ægteskab. Imidlertid har Sagen dog flere Sider. Ligesom det vistnok er afgjort, at Statens Strafferet ikke indskrænker sig til de Handlinger, der umiddelbart angribe Samfundets eller enkelte Medborgeres Fred, saaledes kan og en Afvigelse fra den sædelige Orden, som i sig selv er af det meest tilgivelige Slags, dog være af en saadan Beskaffenhed, at den, naar den ustraffet taales, vil faae en meget indgribende og betænkelig Indflydelse paa Nationens moralske Tilstand i det Hele. Det kan ikke omtvivles, at, naar hiin mægtige Naturdrivt ikke erkjender nogen sædelig Grændse, saa vil dette have de sørgeligste Følger nærmest for det ene Kjøns hele moralske Tilværelse, men derved middelbart ogsaa for det andets. Og, skjøndt Driftens sædelige Begrændsning vist ikke beroer paa Straffelovene alene, saa er det dog utvivlsomt, at disse meget bidrage til at lede og vedligeholde den offentlige Mening. Afskaffelse af Straffe for Løsagtighed fører let Almuen til den Tanke, at Løsagtighed heller ikke er nogen Synd, og saaledes er det ikke blot den umiddelbare Modvægt, Straffen skulde indeholde, der gaaer tabt, men, hvad der er langt vigtigere, den Modvægt, som den offentlige Mening skulde frembyde, svækkes i betydelig Grad. Det maa heller ikke glemmes, at overhaandtagende Løsagtighed kaster høist betydelige Byrder paa Statssamfundet. Staten kan fra ingen Synspunct

være ligegyldig ved, hvorledes de Børn, der paa denne Maade kaldes til Verden, underholdes og opdrages; og, da Mødrene ordentligviis ikke have Evne til uden Hjælp at besørge og bekoste de uægte Børns Opfostring, især naar de have flere, og Barnefaderen ofte ikke kan udfindes, tit heller ikke dertil har Midler, saa falder de uægte Børns Opdragelse idelligen Fattigvæsenerne til Byrde. Den Huusfader, der kun med Anstrængelse kan erhverve Brødet til sig og Sine, maa ofte afgive ikke ubetydelige Bidrag til Underholdning af uægte Børn, hvilket har noget Stødende og efterhaanden bidrager til at formindske lovlige Ægteskaber og fremme Usædelighed. Der er saaledes vistnok ikke liden Grund til at straffe Løsagtighed, i det Mindste i alle de Tilfælde, hvor Byrden herved kastes paa Staten eller Communerne. Dette Sidste er Tilfældet hos os, forsaavidt Barnefædrene angaaer, der endog ere særdeles streng Behandling undergivne, naar de ei kunne tilveiebringe et passende Bidrag til Barnets Underholdning. *) Hvad det

*) Det maa og mærkes, at heller ikke Straffen for gjentagen Lejermaal, saalidet som for det ellers ved særdeles Omstændigheder qvalificerede, er afskaffet ved den nyere Lovgivning (See nyt juridisk Arkiv 4 B. S. 41-49). Men de herom gjeldende Loves Virksomhed er dog betydelig blevet indskrænket ved den i Praxis antagne Fortolkning, hvorefter ikke blot L. 6—13—8 (med Hensyn til hvilket Lov-

angaaer, at Leiermaalsstraffen svækker Forældrenes Evne til at opdrage deres uægte Børn, da vil denne Indvending tabe en Deel af sin Betydning, naar Uformuende, i Stedet for Bøder, ansees med en kort Tids Fængsel. Den bortfalder derhos aldeles, forsaavidt Lovgivningen eftergav Straffen i det Tilfælde, at Forældrene gjorde Udveie til, uden Hjelp af det Offentlige, at underholde og opdrage Barnet. Endeligen kunde Man sige, at, om endog Leiermaalsstraffen i enkelte Tilfælde kom til at bebyrde Samfundet med større Bidrag til et eller andet uægte Barns Opdragelse, end det ellers maatte bære, saa kunde det omvendt ved at formindske de uægte Børns Tal, fritage Samfundet for Byrder, hvis Størrelse ikke kan forudsees eller beregnes. At de grovere sædelige Udskeielser skulle formindskes derved, at de ringere Grader af løsagtig Omgang ubetinget taales, er en i det Mindste meget usikker Regning; thi ved den Indflydelse, denne Lovenes Tolerance har paa at slappe Sædelighedsbegreberne, give de vistnok mangen Anledning til de større Udskeielser hos Dem, der ikke finde Tilfredsstillelse ved de mindre, til hvilke de, uden Sky, have overgivet sig. Om Antallet af Fo-

sted Sagen er klar), men endog 6—13—9 og Frd. 19de Marts 1751 (hvilken dog, saavelsom den ligelydende Frd. for Norge 26de April 1755, udtrykker sig ganske almindeligt) skal forudsætte, at Leiermaalet er begaaet med tre forskjellige Personer.

stermord ubetinget er aftaget ved Lovenes Eftergivenhed mod Løsagtighed, turde og være meget tvivlsomt. Forholdet mellem de udenfor Ægteskab besvangrede Fruentimmer, der lægge Haand paa deres Foster, og dem, der vedligeholde det, bliver vistnok derved nedsat. Men blandt den tiltagende Mængde af besvangrede Fruentimmer blive der dog adskillige, der, skjøndt mindre udsatte for Lovenes og Meningens Strenghed, end forhen, og skjøndt ved Fattigvæsenets Indretning og andre offentlige Foranstaltninger, hjulpne og lettede paa mange Maader, finde det før besværligt at opfostre deres Barn. Saaledes er det meget uvist, om Antallet af Fostermord virkeligen aftager. I alt Fald er det heller ikke ligefrem afgjort, at der virkes til Fordeel for Moralitet og Menneskevel, naar Man, for at forebygge enkelte afskyelige Forbrydelser, hvis Afskyelighed netop gjør, at de ikke kunne blive hyppige, bidrager til, at de ringere Grader af Usædelighed tager Overhaand.

Det foranførte viser i det mindste, at Forfatterens Dom om Løsagtigheds Straffe ingenlunde er saa sikker som den er axiomatisk fremsat.

XXV. Von der Gegenstellung naher Verwandten, besonders der Eltern mit den Kindern, von Herrn Dr. Gesterding, Professor zu Greifswalde. (S. 671-682).

Forfatteren anseer det for aldeles utilladeligt at confrontere Forældre og Børn eller Ægtefolk, selv

naar de dertil vare villige, forsaavidt Hensigten maatte være at bringe den ene af disse nærpaarørende Personer til Bekjendelse ved at den anden siger ham sin Forklaring under Øinene. Kun hvor de begge have været brugte som Vidner og der ikke er Tale om, at den Ene skulde fælde den Anden, men blot om at oplyse Vidnernes afvigende Forklaringer, kan det være tilladt at confrontere dem. Han anseer den Sammenstilling, der har det førstnævnte Øiemeed, for usædelig. Maa det ikke — siger han — oprøre enhver sædelig Følelse, naar Sønnen nødes til at paasige Faderen eller denne hiin Skjændselsdaad lige i Øinene? bliver ikke herved den Kjærlighed, de bære for hinanden, den Agtelse og Ærefrygt, som Børnene skylde Forældrene, undergravet, og Had og Afskye sat i Stedet? At Lovene ikke have forbudt slig Confrontation, forklares, mener han, let deraf, at de aldeles ikke have afhandlet dette Middel til at bringe Sandheden for Lyset og altsaa heller ikke have havt nogen Anledning til at nævne Undtagelserne. Imidlertid holder han for, at den romerske Rets Grundsætninger ikke levne nogen Tvivl om Utilladeligheden af den omhandlede Confrontation. Den har nemlig fritaget ikke alene Forældre og Børn, samt Sødskende, men endog Sødskendebørn og Alle, som ere nærmere beslægtede og besvangrede, fra at aflægge Vidnesbyrd mod hinanden, og forbudt at føre Forældre og Børn mod hinanden som Vidner, om de endog dertil ere villige.

Da Romerne fordum, efter Grækernes Exempel, betjente sig af Torturen for at bekræfte et Vidnesbyrd, i Særdeleshed naar Vidnet hørte til Slavestanden, saa indeholde Pandecterne den udtrykkelige Undtagelse, at den ene Broder ikke maatte torqveres til at aflægge Vidnesbyrd mod den anden, hvortil anføres som Grund, at Den, der ikke kan tvinges til at aflægge et Vidnesbyrd mod en Anden, heller ikke ved Torturen kan tvinges til at udsige Noget imod ham. Kunne nu Nærpaarørende ikke føres mod hinanden som Vidner, saa kan der (efter Forfatteren) heller ikke være Tale om Confrontation mellem et Vidne og en Anklaget, der staae i sligt Forhold. Derimod indeholdes ikke heri umiddelbart, at ingen Confrontation kan finde Sted mellem de nærmeste Paarørende, hvor de begge ere anklagede som medskyldige og den Ene har gjort Tilstaaelse, den Anden derimod vedbliver en med denne Tilstaaelses Indhold stridende Benægtelse, eller og begge have tilstaaet, men kun afvige i Sitting. Forf. mener imidlertid, at Confrontation og i dette Tilfælde bør forkastes, da den Forklaring, som den ene Anklagede har gjort mod den Medanklagede, dog i sit Væsen er at betragte som et Vidnesbyrd, og Confrontationen mellem Nærpaarørende ikke bliver mindre usædelig end om den Ene blot var fremstillet som Vidne mod den Anden. Han gaaer endog saa vidt, at Tortur ikke er at agte for Noget imod saadan Vederstyggelighed. Skulde iøvrigt det Tilfælde indtræffe,

at en Inqvisit selv begjerte at confronteres med den Nærpaarørende, der havde aflagt Forklaring imod ham, da kunde dette, mener han, vel tilstedes. Endeligen antager Forf., at den Tilstaaelse, som maatte bevirkes derved, at Dommeren, mod de af ham lantagne Grundsætninger, confronterer den Anklagede med den Nærpaarørende, der, i Egenskab af Vidne eller som Medanklaget, har gjort Forklaring imod ham, bør betragtes som aldeles ugyldig, i Lighed med hvad Carl den Femtes peinliche Gerechtsordnung Art. 20 fastsætter om den Tilstaaelse, der er fremkommet ved en uden tilstrækkelig Grund anvendt Tortur.

Efter min Overbeviisning har Forf., ledet ved en overdreven Delicatesse, forkastet et Middel til Sandhedens Udfindelse, det, Alt vel overveiet, ikke er saa ubetinget forkasteligt. Det forstaaer sig, at, hvor Lovene aldeles fritage Nærpaarørende for at aflægge Forklaring mod hinanden eller endog forbyde dem dette, bortfalder forsaavidt al Spørgsmaal om Confrontation. Anderledes forholder det sig derimod, naar Lovene indskrænke sig til intet edeligt Vidnesbyrd at fordre eller ville modtage mod den Anklagede af hans Nærbeslægtede. Den Grund, hvoraf Man maa hidlede slig Lovbestemmelse, nemlig Frygt for Edens Misbrug, er da ligesaa lidet anvendelig mod Confrontation, som den iøvrigt afholder Criminaljustitien fra at søge Oplysning i Sagen ved at afhøre Personens nærmeste Slægt. Hvor Lovene, som

hos os, vel, for, saavidt som muligt, at skaane Familieforhold og undgaae Fristelse til Meeneed, i Almindelighed fritage Nærpaarørende fra Vidnesbyrd, men dog derfra gjøre Undtagelse med Hensyn til Misgjerningssager, saa at i disse Sager endog edeligt Vidnesbyrd affordres Nærpaarørende, kan Man endnu mindre forkaste deres Confrontation med den Anklagede. *) Da ethvert Vidnesbyrd, der skal fælde Nogen, efter rigtige Grundsætninger, bør aflægges eller i det Mindste erholde Edens Stempel i dennes Overværelse og Paahør, saa bliver det endog umuligt,

*) Angaaende vore Loves Grundsætninger med Hensyn til Nærpaarørendes Vidnesbyrds Aflæggelse mod eller for hinanden, har jeg udførligen udbredt mig i Eun. 4de B. S. 250-286, hvor jeg ogsaa har fremsat hvad adskillige fremmede Love have foreskrevet om denne Gjenstand. Jeg har der, som jeg troer, med tilstrækkelige Grunde og ikke uden Virkning, modsat mig de forhen herskende Lovfortolkninger, hvorefter der aldeles ingen Befrielse skulde finde Sted for de i 1—13—16 nævnte Personer, Ægtefæller, efter Pl. 16de Septbr. 1778, dog undtagne, men Lovgiveren blot, til Betryggelse for tredie Mand, skulde have indskrænket deres Vidnesbyrds Virksomhed. Imidlertid er jeg dog meget langt fra de Grundsætninger, vor Forf. antager, hvilke for Resten have mere Hjemmel i de fleste andre, end i vore Love, selv efter den Fortolkning af disse, som jeg har søgt at gjøre gjeldende.

at den personlige Sammenstilling kan undgaaes, naar Vidnesbyrd skal aflægges. Forsaavidt flere Nærpaarørende ere anklagede under samme Sag, kan nok heller i ingen Henseende de Grundsætninger, Lovene maatte have opstillet angaaende Vidnesbyrds Modtagelse af Nærpaarørende, være hinderlige for Confrontationen; thi, skjøndt Man fra en vis Side kan betragte den Enes Udsagn, forsaavidt det er den Anden imod, som et Vidnesbyrd, saa erhverves det dog ikke under samme Betingelser, som andet Vidnesbyrd. De Lovbestemmelser, ifølge hvilke Nærpaarørende ei skulle kaldes til at aflægge Forklaring imod hinanden, kunne ikke forhindre, at jo i dette Tilfælde en Forklaring eller, om Man saa vil kalde det, et Vidnesbyrd faaes af den Ene mod den Anden. Men at der skulde være en særegen Grund, der giorde, at slige Personer, hvor de dog retteligen vare komne til at aflægge Forklaring, den Ene mod den Anden, ei maatte bekræfte saadant Udsagn i den Andens Paasyn, kan neppe indrømmes Forf. Nogen absolut Usædelighed indeholdes der dog vist ikke deri, at Man, for at blive Sandheden tro, gjør et Udsagn, som kommer Eens Nærpaarørende til Skade. Hvor endog Eed anvendes for at give Sandruhedspligten større Kraft, vilde Man endnu mindre kunne paastaae, at det var slet handlet, at blive ved Sandheden, naar denne kunde skade en Nærpaarørende. Saalidet, som slige Forestillinger kunne bestaae med rene moralske Begreber,

saalidet kan Lovgivningen, uden at modsige sig selv, erkjende Sanddruheds- og Eedspligten for betingede, men den maa tvertimod betragte samme som Noget, der staaer over alle personlige Forhold. Det er vist en saare tung Pligt, naar det fordres, at Broderen skal aflægge Vidnesbyrd mod sin Broder o. s. v., og dette forbittres end videre ved at han maa sige denne den Sandhed under Øinene, der kan fælde ham som Forbryder. Men langtfra at begaae en Skjændighed ved i denne haarde Collision at blive Gud og Sandheden tro, er dette netop en Seier af det strenge Pligtbegreb over Følelser, der kunne give det Pligtstridige et priseligt eller i det Mindste undskyldeligt Skin. De Følelser af Kjærlighed og Ærefrygt, der, efter Forf., skulde undergraves ved Confrontationen, ere iøvrigt oftest allerede forsvundne eller dog mærkeligt svækkede ved den Misgierning, der foranlediger Sagen, og ved den Forklaring, som den Ene maa have gjort mod den Anden, inden der kan blive Tale om Confrontation. Man kan endog tænke sig, at et bedre Forhold mellem de Paagjeldende kunde bringes tilbage ved den Adfærd, som den viiste, der var i det skrækkelige Tilfælde, at maatte, Sandheden til Ære, paasige sin Nærpaarørende en Misgjerning, og det Indtryk, som denne Adfærd gjorde paa den Skyldige. Saa vist som det altsaa er, at Man bør være meget varsom ved at tilstede Confrontationen mellem de omhandlede Personer, saa overilet turde dog Forfat-

terens ubetingede Fordømmelsesdom være. At det er en uhyre Overdrivelse, naar han erklærer dette Middel til Sandhedens Udfindelse, for langt værre end Tortur, falder i Øinene. Forf. har iøvrigt overseet flere Tilfælde, som kunne møde, og til hvis Bedømmelse de af ham opstillede Grundsætninger aldeles ikke kunne være tilstrækkelige. Saaledes mener han, at Confrontation maa tilstedes, naar Inqvisiten selv begjerer det til Oplysning om sin Uskyldighed. Men, dersom to Nærpaarørende ere anklagede for en fælleds Misgjerning, hvori den Ene skyder Skylden paa den Anden, skulde da dette Middel til at bevise den Enes Uskyldighed opgives, fordi det ikke udtrykkeligt blev begjert? og var det i alt Fald nok, at den Ene begjerede det, medens den Anden modsatte sig? Maatte det ikke iøvrigt mere være den Persons Følelser, der som Vidne eller Deponent har maattet afgive Forklaring mod sin Nærpaarørende, der fortjente Skaansel, end den Anklagedes? Dennes Forlangende vilde rimeligviis have sin Grund i den Formodning, at han ved personlig Sammenstilling kunde røre sin Frænde saaledes, at denne gik tilbage fra den Sandhed, han eengang havde udsagt. Forf. finder Intet imod, at Nærbeslægtede, der begge have aflagt Vidnesbyrd i en mod en tredie Person anlagt Sag, stilles sammen til nærmere Berigtigelse af deres hinanden modsigende Forklaringer. Heri har han vistnok megen Ret, og det vilde være et sandt Barbarie at betage den Ankla-

gede det Middel til hans Redning, som slig Confrontation maaskee kunde frembyde, ligesom det og vilde være uforsvarligt mod Borgersamfundet og de Individer, hvis Vel kunde beroe paa at Misgjerningen blev oplyst, om Man vilde give Slip paa saadan Confrontation, naar den kunde ventes at udrette Noget i saa Henseende. Men Omstændighederne kunne netop være saaledes beskafne, at den Enes Vidnesbyrd gjør den Anden til et falsk Vidne, og Confrontationens Udfald kan blive, at den Ene fældes som saadan. Endeligen har Fors. ikke tænkt paa det Tilfælde, hvor den ene Nærpaarørende er staaet frem som den Andens Anklager, naar Faderen t. Ex. har maattet anklage Sønnen for at have mishandlet ham eller sin Moder eller nogen af sine Sødskende. Skulde det da være uret, naar Man for den haardnakket nægtende Søn fremstiller hans Fader eller Moder, for at erfare, om han endnu, efter af deres Mund at have hørt den Forklaring, der fælder ham, vover at gjøre dem til Løgnere?

XXVI. Ueber den Maaßstab der Strafe des einfachen Diebstahls von Kleinschrod. (Side 683-692).

Forfatteren søger her at godtgjøre, at det Stjaalnes Værd er den Hovedsynspunct, der maa lægges til Grund for Straffens Udmaaling for simpelt Tyverie. Han gaaer ud fra den Forudsætning, at kun det Tyverie

kan henregnes til det simple, som kunde have været forebygget, naar den Bestjaalne havde viist endog kun en middelmaadig Flid i at bevogte sine Ting, og undtager derfor fra denne Art af Tyverie det, som udøves ved Vold, Opbrud eller falske Nøgler eller paa saadanne Ting, som Man aldeles ikke kan bevogte, f. Ex. Markfrugter. I Henhold hertil anfører han, at den offentlige Retssikkerhed ikke synderligt angribes ved simpelt Tyverie, efterdi Enhver ved behørig Forsigtighed kan beskytte sig imod samme. Der bliver saaledes — mener han — ingen anden væsentlig Maalestok tilbage for Straffen, end den Skade, den Bestjaalne har lidt. Han tilføier, at, selv om Tyvens retstridige Villie skulde afgive Maalestokken, saa maatte den bedømmes efter Tyveriets Omfang, da den Tyv, som stjæler Mere, aabenbart viser en mere retstridig Villie, end den, der har taget Mindre. Forsaavidt der indvendes, at Tilfældet ofte bestemmer, hvor meget Tyven bekommer, mener han, at dette ikke i Almindelighed er Tilfældet især naar Man, som Man bør, tager Hensyn til det Øieblik, da Gjerningen udføres. Er han end i Almindelighed gaaet ud paa at stjæle, uden at tænke sig en bestemt Gjenstand, saa bliver han dog i Udførelsens Øieblik ordentligviis sig bevidst, hvad han tager, og, om han er gaaet ud paa at erholde Mere, saa har han dog nu opgivet den større retstridige Villie, lad dette end være skeet, fordi ei Mere var at faae, og fattet den mere indskrænkede

Beslutning, at tage det Mindre. Hvad de Indvendinger angaaer, som ere fremsatte mod de Love, der, som tildeels den nye baierske, gjøre et stort Spring i Straffen med den ringeste Differents i Værdien, saa bemærker han, deels at slige Spring ved mange Leiligheder ere uundgaaelige i Lovgivningen og idelige forekomme ogsaa i den civile Lovgivning, t. Ex. i Bestemmelsen af Myndighedsterminen, men at Man dog her kunde undgaae en Deel af det Stødende, naar Tyvsstraffen bestemtes mere relativ, f. Ex. til Arbeidshuset i 1 Uge for hver stjaalen Daler; at denne Straffeart imidlertid ikke burde finde Sted for de allerringeste Tyverier, og at Man forsaavidt blev nød til at bestemme en vis vilkaarlig Grændse for den Værdie, hvormed Overgang fra Fængsel eller andre ringere Straffe maatte skee til Arbeidshuset.

Jeg har ofte og senest i mine Bemærkninger over det nye baierske Udkast havt Leilighed til at erklære mig over den her omhandlede Gjenstand. Man vil heraf see, at jeg vel ogsaa tillægger det Stjaalnes Værdie en betydelig Indflydelse paa Straffegradens Bestemmelse for simpelt Tyverie, men at jeg dog ingenlunde kan ansee dette Moment for det vigtigste. At opvække og vedligeholde en levende Afsky for en Forbrydelse, der i saa høi Grad fornedrer Characteren, og, naar det tager Overhaand, forstyrrer den borgerlige Sikkerhed, er uden Tvivl en Hovedsynspunct, hvorfra Lovgivningen bør gaae ud, hvorfor endog et

ringe Tyverie, naar det kun ikke ved Gjenstandens Ubetydelighed taber den egentlige Characteer af Tyverie, bør behandles med en vis Grad af Alvorlighed. Tyveriets Omfang er vel ikke uden Indflydelse, naar der tales om at bedømme Forbryderens Tyvagtighed. Det fortjener og at komme i særdeles Betragtning med Hensyn til Straffegraden, fordi den Kraft, Staten anvender for at afskrække fra Forbrydelsen, bør staae i noget Forhold baade til Størrelsen af det Onde, der skal anvendes, og til den Fordeel, Tyven kan vente sig af sin Misgjerning. Men ingenlunde bør den individuelle Skade, Tyveriet foraarsager, betragtes som den eneste Hjemmel for den Straf, der anvendes paa samme. Ei heller er det Stjaalnes Værd den eneste Maalestok, hvorefter enten Forbryderens subjective Strafværdighed eller Handlingens Skadelighed kan bedømmes. Det er en aabenbart urigtig Forudsætning, at Alt, hvad der i Loven regnes og maa regnes til simpelt Tyverie, er hinanden lige i indvortes Beskaffenhed, og blot forskjelligt ved den større eller mindre Værdie. Forf. mener, at den Bestjaalne altid ved tilbørlig Forsigtighed kan beskytte sig mod saadant Tyverie. Men, dersom Man ikke vil have en saa uendelig Mængde af qvalificerte Tyverier, at det simple Tyverie bliver til Undtagelse, og Lovgivningen ved en Rakke af Distinctioner, der dog ikke lade sig føre tilbage til bestemte Begreber, forvirres, saa blive der mangfoldige simple Tyverier tilbage, der

ingenlunde kunne tilregnes den Bestjaalnes egen Skjødesløshed. En Eier kan ikke have alle sine Ting afluttede for Alle og til enhver Tid, eller stedse følge dem med sine Øine. Lovene bør vist heller ikke nøde Borgeren til den størst mulige Engstelighed i at passe paa deres Eiendele. En saadan vilde baade være moralsk hæslig og forstyrrende for al Livsnydelse. Kan det end, i Særdeleshed i Byerne, betragtes som en tilregnelig Skjødesløshed, naar Man lader sit Huus staae aabent for Enhver, eller Man ikke indslutter visse let portative og kostbare Ting inden lukte Gjemmer, eller naar Man lader ubekjendte Personer af den laveste Classe ubevogtede paa Steder, hvor der findes Ting, som let kunne bortsnappes, saa er det dog vist, at hiin Tilspærring ikke kan omfatte alle Eens Besiddelser eller benyttes mod alle Personer og i alle Forhold, og at det hverken er muligt eller vilde være smukt at passe paa Enhver, der kommer i Eens Huus, at han ikke skal bestjæle Een. Det Stempel, Loven og den offentlige Mening sætte paa Tyverie, maa derfor end mere, end Laas og Lukke og Eierens Aarvaagenhed, beskytte Borgernes Eiendele; og det vilde baade være en skrigende Ubillighed mod den Enkelte og lede til den største Fordærvelse for det Hele, dersom Staten ikke vilde tage sig synderligt af simpelt Tyverie, fordi Eieren kunde tage sig selv i Agt. Hvad de Spring i Straffen angaaer, som nogle Love gjøre med en vis Værdie, saa har jeg oftere viist, at dette

eensidige Hensyn til en bestemt Punct i Værdien endog er i Strid med selve Grundsætningen om Værdiens Indflydelse paa Straffens Grad; og hvorlidet den af Forf. paaberaabte Analogie af den civile Lovgivning her er anvendelig, har jeg i Særdeleshed godtgjort i jur. Tidsskr. 11 B. 1 H. S. 227 ff. Forf's Forslag at bestemme en vis Straffetid for hver Daler, det Stjaalne udgjorde, fortjener heller ingenlunde Bifald; thi, foruden at de mange andre Momenter, der, ved Siden af Værdien, bør indvirke paa Straffegraden, herved udelukkes, saa vilde det føre til aabenbare bare Uforholdsmæssigheder, om en uforandret Maalestok skulde anvendes baade paa de smaa og de større Tyverier. En Uges Frihedstab vilde i Almindelighed være en meget for liden Straf for et Tyverie, der virkeligen bærer denne Forbrydelses Characteer, selv om Gjenstanden var under 1 Daler. Men, dersom Den, der havde faaet Leilighed til at begaae et Tyverie af 1000 Dalers Værd, skulde, skjøndt Omstændighederne ellers ingenlunde vare skjærpende, straffes med 19 à 20 Aars Frihedsberøvelse, vilde det i alle Henseender være for haardt. En Lovgivning, der vil lægge Tyveriets Værd til Grund for sine Straffebestemmelser, bør derfor lade Maalestokken være regressiv og derhos for Tyverier af enhver Størrelse indskrænke sig til at bestemme et Maximum og et Minimum, saa at Dommeren faaer Leilighed til, ved Siden af det Stjaalnes Værd, at tage alle andre Forbrydelsens objective, eller

subjective Størrelse, bestemmende Momenter i tilbørlig Betragtning; hvorved det naturligviis ideligen maa skee, at det større Tyverie, under ellers formildende Omstændigheder, straffes ringere, end det mindre under mere skjærpende Omstændigheder.

Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften. (Side 693-701).

Register. (Side 702-736).

6ter Band.

I. XI. og XVIII. Beiträge zur Lehre vom Verbrechen des Kindermords und der Verheimlichung der Schwangerschaft, von Mittermaier. (7ter Band S. 1-44, 304-327, 493-522).

Forf. begynder denne Afhandling, der langtfra ikke endnu er sluttet, med en Undersøgelse af den Synspunct, hvorfra Carl den Femtes peinliche Gerichtsordnung betragter Fostermord. Han udbreder sig herved udførligen over Spangenbergs særegne Meninger angaaende Fostermord efter den romerske Ret og den Anvendelse, han deraf vil gjøre ved Fortolkningen af Carolina Art. 131. Disse Spangenbergs Meninger har jeg allerede i dette Tidsskrift 1ste Bind S. 291-295 fremstillet og gjendrevet. Vor Forfatter er og enig i at forkaste samme og anfører derfor

flere aldeles afgjørende Grunde. Imidlertid undrer det mig, naar han Side 7 i den gamle tydske Retsregel, hvorefter et Barn ikke kan arve, som ikke endnu har givet sikkre Tegn paa at det er ilive, finder en Grund til at troe, at Germanerne ikke have betragtet det som nogen synderlig Forbrydelse at dræbe et nyfødt Barn. Det Spørgsmaal om et Barn, der døer strax efter sin Fødsel, skal antages at have erhvervet Arv, har ingen anden Interesse end den, at saa hans arvede Formue igjen gaaer over paa Den, der, efter Arvereglerne, er hans nærmeste Frænde. Her er altsaa ingen Grund til at lade et problematisk Liv komme i Betragtning. Men heraf vilde aldeles ikke følge, at det betragtedes fra et mildere Synspunct, end andet Mord, naar Nogen udsletter dette endnu usikkre Liv; endnu mindre kan heraf sluttes Noget med Hensyn til Fostermord i Almindelighed, hvis Begreb paa ingen Maade udelukker, men, efter Forfatterens egen Lære, tvertimod forudsætter et fuldstændigt og fuldkomment beviist Liv. Hvad Forf. ved denne Leilighed, i Note 16, anfører om Meningsforskjel mellem ham og Eichhorn, er heller ikke aldeles nøiagtigt.

Side 12 indrømmer Forfatteren, at Carolina ikke egentligen har erkjendt de Grunde, som tale for en lemfældigere Afstraffelse af Fostermord end den, hvormed andet Mord belægges. Ved denne Leilighed skal jeg bringe i Erindring, at ogsaa Christian 5tes Lov,

skjøndt den særskilt omhandler Fostermord og det uden Tvivl formedelst de særegne nærmere Bestemmelser, som den sætter i Forbindelse med det Straffebud, 6—6—7 indeholder, dog ingenlunde har straffet det mildere end andet Mord, som en Moder maatte begaae paa sit Barn; thi i Christian 5tes Lov var der i alt Fald ikke mindste Hjemmel til en høiere Straf for dette. Imidlertid mener Forf. dog, at Dommerne i de Lande, hvor Carolina gjelder, kunne i dennes Grundsætninger finde en Støtte for de mildere Synsmaader om Fostermord, som Criminalrettens og de dermed forbundne Hjælpevidenskabers Uddannelse har frembragt. Han anseer det for en af de fordærveligste Vildfarelser, naar Man betragter Carolina som en egentlig Lovbog, der skal være bindende for Dommerne. Han mener, at den selv ved de idelig forekommende Henviisninger til de Retsforstandiges Raad tydeligen overlader det til Dommerne at modificere dens Anvendelse efter de videnskabelige Fremskridt. Det er mig imidlertid ubegribeligt, hvorledes Man i hine Henviisninger kan finde noget Beviis paa, at Carl 5te har villet indskrænke den bindende Auctoritet, hvorunder Carolina ellers baade efter Maaden, hvorpaa den er bleven til, og den Form, hvori den stedse udtrykker sig, træder frem. Hvad der overlades til Retsforstandiges Raad, er altid kun det, som i samme ikke findes bestemt, eller som i Anvendelsen kan være tvivlsomt. Saaledes er det i Særdeleshed i Art. 131.

Denne har aldeles ubetinget fastsat Dødsstraf for Fostermord. Kun har Lovgiveren, i det han i Almindelighed har tilladt, at den forhen brugelige grusomme Straf maatte formildes, saaledes at den Skyldige, i Stedet derfor, druknes, hjemlet de gamle strengere Straffe eller andre Piinsler for de Steder og Tider, da Forbrydelsen maatte tage Overhaand, og dette er det, som overlades til de Retsforstandiges Raad. Fremdeles tilholder Artiklen Dommerne at indhente Raad hos Retsforstandige, hvor Moderen paaskyder, at Barnet var dødfødt, og der, efter Sagens Omstændigheder, er Tvivl om hendes Skyld eller Uskyld. Hvorledes kan nu den Henviisning, der blev givet de daværende ulærde Dommere til at indhente Retsforstandiges Raad til deres Veiledning ved Lovens Anvendelse, indeholde nogen Hjemmel for de Retsforstandige til efter eget Tykke at rette og forandre det Loven ubetinget har fastsat? Det er tvertimod iøinefaldende, at Carolina skjelner imellem Noget, den opstiller som fast og bindende Regel, og Noget, som den overlader til de Retsforstandiges nærmere Bestemmelse og Lempning efter de forefaldende Tilfældes Individualitet. Praxis i Tydskland har heller ikke tilladt sig ubetinget at afskaffe Dødsstraf for Fostermord, kun har den, i Stedet for den lovbestemte Straf at druknes, indført Halshugning, ligesom den og ved det antagne System om hvad der hører til Forbrydelsens Indhold (Thatbestand) samt om Dommerens Ret til, paa Grund af

formindsket Tilregnelse in concreto, at formilde den lovbestemte Straf, jevnligen undviger denne.

Forfatterens egen Theorie angaaende Straffen for Fostermord er, at Lovgiveren ingenlunde i Almindelighed bør sætte Dødsstraf for samme, men at der paa den anden Side dog gives enkelte Tilfælde, hvor der ingen skjellig Grund er til at fritage den Skyldige for saadan Straf; at Lovgiveren imidlertid ikke ved nogen skarp Grændse kan adskille disse strafværdigere Tilfælde fra de øvrige mere sædvanlige, men at Omstændighederne in concreto bør gjøre Udslaget, saa at Dødsstraffen kun bør anvendes, hvor de Omstændigheder, der tale til Undskyldning for de fleste Fostermordersker, in concreto aldeles ikke have fundet Sted. End ikke nogen Straf, der kommer Dødsstraffen nær, bør, efter hans Mening, være bestemt som den sædvanlige Straf for Fostermord, eller, som det rettere maatte hedde, Fosterdrab, men Straffen bør have et Maximum og et Minimum, inden for hvilke Dommeren, uden at bindes ved nogen fast Lovbestemmelse, maatte tage Hensyn til de skjærpende eller formildende Omstændigheder, ligesom han iøvrigt, som allerede bemærket, maatte være bemyndiget til, under visse Omstændigheder, endog at gaae til Dødsstraf. Forf. tillægger derhos her, som overalt i Criminalretten, den uheldige Lyst til at generalisere Skylden for den ufuldkomne Tilstand, hvori Læren hidtil befinder sig.

Det er ikke saa meget i de mindre lastværdige Bevæggrunde, hvorved hiin Forbrydelse som oftest fremkaldes, Forfatteren søger Aarsagen til den ringere Strafbarhed, han ordentligviis tillægger Fostermord, som i den psychiske og physiske Tilstand, hvori Forbrydersken for det Meste befinder sig i Gjerningens Oieblik tildeels ogsaa under Svangerskabet. Han paaberaaber sig, at selv den lykkelige Ægtefælle, der ikke plages af andre Sorger, baade under Svangerskabet er underkastet sygelige Forandringer, der ogsaa indvirke paa Sjælestemningen, og i Særdeleshed under Fødselens Anstrængelser bringes i en sygelig Tilstand, der stundom udarter til Sindsforstyrrelse. Hos den Ulykkelige, der er besvangret udenfor Ægteskab, kommer hertil al den Angest og Kummer, som hendes hjælpeløse Tilstand og den Foragt, hvorfor hun udsætter sig, fremkalde. Disse ængstelige Forestillinger maae, under Fødselens Anstrængelser og Smerter, stige til det Høieste, undertrykke Forstandens Virksomhed og fremkalde Beslutninger, som hun udenfor denne sygelige Tilstand ikke vilde have fattet. Det er først ved denne Nervespending, at hine Motiver virke med en saadan bydende Kraft paa den Ulykkeliges Sjæl, at de derved faae en Betydning, som de, under andre Omstændigheder, ikke vilde have. Der er uden Tvivl større Conseqvents i denne Forfatterens Lære, end i den, der allerede i de Motiver, Man tillægger Fostermordersken, finder en tilstrækkelig Grund til at

undtage hendes Forbrydelse fra den sædvanlige Døds-straf for Mord. Men det er neppe saa almindeligt, som Forf. forudsætter, at De, der findes skyldige i denne Forbrydelse, have været i hiin sygelige Tilstand, som han beskriver. Han indrømmer selv Side 43, at ikke sjeldent Personer, der hverken ere drevne til Forbrydelsen ved strenge Forældre eller ved Barne-faderens Forhold, blot for at undgaae Opdragelsens Byrder, med koldt Overlæg stille deres Foster ved Livet efter en meget let Fødsel, hvorpaa de igjen for-rette de haardeste Arbeider, som om Intet var fore-gaaet. Virkeligen ere Omstændighederne hyppigen netop saaledes, som Forf. her har beskrevet dem, saa at Man, efter Erfaringens Vidnesbyrd, neppe med Grund kan antage den Sjæletilstand, han forhen har udviklet, som den sædvanligste, hvori Fostermord begaaes.

Side 23 ff. gjennemgaaer Forf. korteligen de for-skjellige nyere Lovbøgers og Lovudkastes Bestemmelser angaaende Fostermord. Mærkelig er den store Uover-eensstemmelse, som der endnu hersker i de Synspunc-ter, Lovgiverne lægge til Grund for denne Forbrydel-ses Afstraffelse. Medens en Mængde nyere Love og Lovudkast kun sætte temporair Frihedsstraf for Foster-mord, *) have, som Forf. nævner Side 28, endnu

*) Til de af Forf. nævnte Lovudkast kommer endnu det senere Hannoverske, hvis Art. 235 bestemmer

den franske code pénal samt de nyere hollandske, baseler og bernske Love Dødsstraf for denne Forbrydelse; og, hvad der især er mærkværdigt, hiin førstnævnte Lov Artikel 300 og 302 have ubetinget sat Dødsstraf for Den, der dræber et nyfødt Barn, medens ellers Art. 304 indskrænker Dødsstraffen for det Drab, der ikke har sin Grund i foregaaende Overlæg (cfr. Art. 296, 297 og 298 samt 302), til det Tilfælde, at Forbrydelsen staaer i Sammenhæng med en anden foregaaende, medfølgende eller efterfølgende Forbrydelse eller Forgaaelse (crime ou delit). Denne Strenghed blev under de Forhandlinger, der foregik hiin Lov, forsvaret med den Betragtning, at Drab paa det nyfødte Barn (hvorved hiin Lov ingen Forskjel gjør paa, om det er begaaet af Moderen eller en Anden) ikke

10 til 20 Aars Tugthuusstraf, naar Fosterets Ombringelse er grundet i foregaaende beviisligt Overlæg, men dog forhøier Straffen til Tugthuusarbeide paa Livstid, naar særdeles skjærpende Omstændigheder komme til, hvorhen fornemmelig Gjentagelse bliver at regne, hvorimod Straffetiden kun er 5 til 10 Aar, naar Gjerningen ei beviislig er forøvet efter foregaaende inden Nedkomsten fattet Overlæg. Naar Moderen har levet som offentlig Hore skal det være en Grund til Straffegradens Skjærpelse. Er det bragt til Vished eller Sandsynlighed, at Barnet manglede Evne til at fortsætte Livet vil den ellers forskyldte Straf nedsættes til det halve.

kunde Andet end være forud overlagt, da det nyfødte Barn ikke kan opvække Vrede, men alene Medlidenhed. Man tilføiede, at det, paa Grund af dets hjælpeløse Tilstand, bør staae under Lovens særdeles Beskyttelse og at milde Stiftelser ere oprettede, for at modtage Dem, som Forældrene ei selv kunne forsørge. Man paastod derfor, at sligt Drab, i alle Henseender, er en grum barbarisk Handling, tilføiende, at naar det stundom har sin Grund i foregaaende Usædelighed, saa kan dette ikke fremkalde nogen Undskyldning for en Lovgivning, der beskytter Sæderne. Forf. søger udførligen at gjendrive disse Raisonnements og han har uden Tvivl Ret i, at de ere altfor almindelige, og at Man kan tænke sig Tilfælde, hvori et besvangret Fruentimmer, der, uvidende om sit Svangerskab eller formodende, at hun intet levende Foster vilde føde, ingen Anstalter har gjort for Barnet, pludseligen overraskes af sin Nedkomst og i en spændt Sjæletilstand ved en øieblikkelig rask Gjerning skiller sig ved Vidnet om hendes Skam, maaskee endog dertil ophidset ved Synet af Barnet, der kun yttrer et svagt Liv og gjør hende Billedet om hendes og dets egen Ulykke levende. Naar Forf. derimod finder en særdeles Inconseqvents deri, at der, med Hensyn til det ældre Barn, naar det er dræbt, gjøres Forskjel paa, om dette er skeet med Overlæg eller ikke, saa er denne Beskyldning neppe saa ganske grundet; thi det ældre Barn kan opirre til en øieblikkelig Beslutning, hvortil det nyfødte

Barn, i det Mindste fra den Standpunct, hvorfra Sagen i hiin Lov er betragtet, ikke kan give Anledning. Iovrigt har en Lov af Juni Maaned 1824 *) senere formildet code pénal saaledes, at Domstolene, efter Omstændighederne, kunne forvandle Dødsstraffen til Strafarbeide paa Livstid; og i den Rapport, som Justitsministeren har afgivet over Criminaljustitiens Resultater i Frankrig for Aaret 1826, finder Man, at af 132 Personer, som have været anklagede for Fostermord, kun 6 ere dømte til Livsstraf og 25 til Strafarbeide for Livstid; hvorved det iøvrigt maa bemærkes, at 45, der kun ere dømte til correctionelle Straffe (høiest 5 Aars emprissonnement), ikke maae være fundne skyldige i Forbrydelsen i den fulde Strækning, og at Antallet paa de Anklagede, hvoraf 56 ere frifundne, ogsaa indbefatter Individer, der blot have deeltaget i Forbrydelsen, da Sagernes Tal kun opgives til 117, medens, som foranført, de Anklagedes Tal er større.

Forfatteren er utilfreds med den baierske Lov, der i Art. 157, som almindelig Straf for Fostermord,

*) See herom du systéme pénal et du systéme répressif en géneral et de la peine de mort en particulier par Mr. Charles Lucas Avocat a la cour royale de Paris. Ouvrage couronné a Genéve et a Paris. Paris 1827. LXXVI. Note. Om dette Værk vil jeg komme til at tale udførligere ved en anden Leilighed.

fastsætter Tugthuusstraf paa ubestemt Tid. Han bemærker, at denne Artikel paa den ene Side omfatter Tilfælde, hvori Dødsstraf var forskyldt, og paa den anden Side mange, hvori en langt mildere Straf burde finde Sted. Endvidere misbilliger han, at Art. 158 for det gjentagne Fostermord fastsætter Døds-straf. For det Første finder han det feilagtigt, at denne Straffeskjærpelse ikke er indskrænket til de Tilfælde, hvor den Paagjeldende forhen var dømt for samme Forbrydelse, hvilket, efter hiin Lovs Talebrug, skulde været betegnet ved Udtrykket Tilbagefald (Rückfall), ikke ved Gjentagelse. Men desforuden finder han det, selv med hiin Indskrænkning, at være en utilbørlig Generaliseren, at den nye Forbrydelse altid skulde straffes paa Livet. Han tænker sig det Tilfælde, at en Person for 20 Aar siden havde i Paris dræbt sit Foster i høieste Fortvivlelse og fandt Naade, at hun derefter drager til Wien, hvor Ingen veed af den tidligere Forbrydelse at sige, der bliver forført og, paa Grund af de Forhold, hvori hun lever, skjuler sit Svangerskab og nu, overrasket af en uventet Fødsel og i en sindsforvirret Tilstand, dræber sit Foster. Her finder han Dødsstraffen at være meget for streng. Men, foruden at der ikke gives nogen Straffelov, hvis Anvendelse jo, under een eller anden Forvikling af Omstændighederne, kan blive for streng, Noget, hvorpaa Regentens Benaadningsret for en stor Deel kan og maa bøde, saa beskriver Forf. sit

Exempel med saadanne Mærker, at hiin Artikel maatte blive uanvendelig; thi, dersom det virkeligen er i Raserie eller Sindsforvirrelse, Moderen har dræbt enten det første eller det sidste Foster, saa indeholdes heri ikke den i Loven forudsatte Forbrydelse, forsætligen at have ombragt sit Foster. Vor Forf. har neppeheller Ret i at forkaste det af en anden Forf. anførte Raisonnement, at Gjentagelse her kan hjemle Dødsstraf, fordi Forbrydelsen i sig selv fortjener Døden, men kun ved et Slags Benaadning eftergives for første Gang begaaet Forbrydelse i Betragtning af en formodet subjectiv Formildelsesgrund, som Gjentagelsen udelukker. Mittermaier vil heller ikke bifalde, at førnævnte Artikel 158 skjærper Straffen i Art. 157 for Den, der har levet som offentlig Hore, dog uden at denne Skjærpelse gaaer til Livsstraf. Han anmærker, at, uagtet den Formildelsesgrund, der skulde søges i Forbrydelsens Motiv, bortfalder for hende, saa er hun dog underkastet de psychiske Love for den qvindelige Natur, saa at ogsaa hun kan befinde sig i en sygelig Tilstand, hvori hun ikke er sine Sandser mægtig. Men forsaavidt der i Sagens særdeles Omstændigheder er tilstrækkelig Anledning til at antage dette Sidste, saa maa den lovbestemte Straf, paa Grund deraf, bortfalde, uden at denne overordentlige Omstændighed behøver at være betegnet i den specielle Straffebestemmelse. Ogsaa den Ægtekone, der dræber sit Foster, maatte, under saadanne Betingelser, være fri for

Lovens Straf, og dog har Forf. ikke paastaaet, at Lovene om Fostermord ogsaa skulde omfatte hende. Det er kun forsaavidt der i Fostermord, som saadant, findes en særdeles Grund til at behandle det efter en anden Synspunct, end andet Mord eller Drab, at det kan blive Gjenstand for særegne Straffebestemmelser.

Mærkeligt er det herved, at Forf. i det Resultat, han Side 44 fremsætter, blandt Betingelserne for Dødsstrafs Anvendelse paa Fostermord, optager Personens foregaaende slette Vandel. Dersom den ellers forskyldte Frihedsstraf kan forvandles til Dødsstraf paa Grund af slet Vandel i Almindelighed, saa synes den mere bestemte og mere i Forbrydelsens Characteer indgribende Omstændighed, at den Skyldige har levet som en offentlig Hore, langt bedre at egne sig til at være en Skjærpelsesgrund. Den baierske Lov har derhos ikke tillagt denne Omstændighed den Virkning, at skille mellem Liv og Død, men kun ladet den virke Straffens Forandring fra Frihedstab paa ubestemt Tid (der dog aldrig kan være under 16 Aar) til evigt Fængsel.

Forf. gjennemgaaer Side 304-316 de forskjellige Meninger angaaende de Betingelser, under hvilke et Barn kan, med Hensyn til Anvendelsen af Begrebet om Fostermord, ansees som nyfødt. Foreløbigen anmærker han, at det synes uconseqvent, naar code pénal Art. 300 kræver un infant nouveau né, uag-

tet denne Omstændighed formeentligen er ligegyldig, da hiin Lov sætter samme Dødsstraf for Drab paa det nyfødte Barn, som om det havde været et ældre Barn. Men han har herved overseet, at Drab paa et nyfødt Barn, paa Grund af de ovenanførte Raisonnements, hvorefter det altid antages at skee med Overlæg, ubetinget medfører Dødsstraf efter Art. 302 cfr. Art. 300; hvorimod der, naar et ældre Barn er dræbt, vil opstaae det Spørgsmaal, om det er skeet efter foregaaende Overlæg, da det saa, som assasinat, ogsaa, efter bemeldte Art. 302, straffes med Døden, eller, uden saadant Overlæg, i hvilket Tilfælde det bliver meurtre, der, efter Art. 304, kun under visse Omstændigheder straffes saaledes *). Forfatteren forkaster det i nogle tydske Love antagne Princip, at fastsætte en vis Tid fra Barnets Fødsel, hvori det skal ansees som nyfødt. Den særegne physiske og psychiske Tilstand, der bør fritage Moderen, der under eller strax efter Fødselen lægger Haand paa sit uægte Barn, vedvarer sjeldent de 24 Timer, hvormed nogle, endnu mindre de 3 Dage, hvormed andre sætte Grændsen. Ved at vælge en kortere og mere naturmæssig Tids-

*) Jeg maa ved denne Leilighed berigtige en Feiltagelse, som jeg finder i juridisk Tidsskrift 1ste Bind S. 295, hvor jeg, ved blot at see hen til Art. 302, uden at have habt Art. 300 i Erindring, ligeledes har antaget, at code pénal ikke skjelner mellem Drab paa nyfødte og paa ældre Børn.

bestemmelse, f. Ex. af et Par Timer, vilde Lovgiveren derimod let kunne fordømme Den til Døde, der kun burde lide en mildere Straf. Saadan Normering har derhos i Særdeleshed den Uleilighed til Følge, at det blotte Tilfælde kommer til at gjøre Udslag og at Forskjellen af eet Minut kan skille imellem Dødsstraf og blot Frihedstab. Forsaavidt Nogle ville have Forskjellen bestemt derved, om Barnets Tilværelse endnu er en Hemmelighed, der blot er Moderen selv eller maaskee enkelte Fortrolige bekjendt, bemærker Forf., at dette er hidledet af den urigtige Forudsætning, at Hovedgrunden til det privilegium lenioris pænæ, som Lovene bør tilstaae Fostermord, ligger i denne Forbrydelses Motiv, og at hiin Bestemmelse af Begrebet altsaa maa bortfalde, naar det erkjendes, at det fornemmeligen er den Fødendes psychiske og physiske Tilstand under Gjerningens Fuldførelse, der taler for den mildere Straf; ligesom han og finder det unaturligt at betragte et Barn, som Moderen havde vidst at skjule hele Maaneder, som et nyfødt Barn, og lade hende nyde godt af Lovens Mildhed, hvis hun, efter saadan Tids Forløb, myrder det. De mere physiologiske Bestemmelser, som Nogle have forsøgt, finder Forf. ligeledes uantagelige, og mener, at den mildere Strafs Anvendelse maa komme an paa, om Barnet er dræbt enten under eller umiddelbart efter den med Fødselen forbundne Anstrængelse og dermed følgende Nervespænding. Kun naar sær-

deles Omstændigheder vise, at denne Spending har vedligeholdt sig i længere Tid, end sædvanligt, kan Dommeren betragte Barnet som nyfødt, skjøndt det er dræbt nogle Timer efter Fødselen. Derimod kan der ikke være Tale om Fostermord i den Betydning, hvori det er mildere Straf undergivet, naar Moderen allerede, forend hun ombringer Fosteret, er gaaet til sine sædvanlige Forretninger, eller allerede har antaget sig sit Barn som Moder, f. Ex. ved at give det Die.

Ovenanførte Forfatterens Lære er uden Tvivl for en stor Deel velgrundet. Forsaavidt nogle Love have fastsat en vis Grændse for Barnets Alder, kan der imidlertid siges til disses Forsvar, at, da de, efter Forfatteren, have fastsat Tiden saa rundeligen, at ingen Barnemorderske, der, efter Lovgrunden, egner sig til den mildere Straf, derfra udelukkes, saa er det dog noget tvivlsomt, om Lovgiveren handler saa uret ved at sætte en Grændse, der paa den ene Side sikkrer hendes Liv mod en altfor indskrænket Anvendelse af Begrebet om et nyfødt Barn, og paa den anden Side sætter en Grændse for Begrebets Udvidelse i det Uendelige. I det Mindste synes Mittermaier, efter de Grundsætninger, som han andetsteds har fremsat *), ikke med Føie at kunne dadle hiin Frem-

*) Ueber den neuesten Zustand der Criminalgesetzgebung in Deutschland S. 67 ff.

gangsmaade. Naar Forf. iøvrigt S. 308 paastaaer, at Man urigtigen har regnet den preussiske Lovgivning blandt dem, der gjøre Straffen for Fostermord afhængig af hiin Tidsgrændse, saa er det vel saa, at den, naar den i 2 Th. Tit. 20 Art. 912, 913 og 949 nævner 24 Timer som en Grændse, umiddelbart kun knytter samme til visse Politieforskrifter angaaende Anmeldelse af det nyfødte Barns Død m. v. Men, læser Man den hele Materie om Fostermord i sin Sammenhæng, skjønnes dog ikke rettere end at Art. 887, der fastsætter Begrebet om Fostermord, maa forstaaes ved Hjælp af hine Artikler. Det er og ganske axiomatisk antaget af de preussiske Criminalister, see f. Ex. Kleins Grundsätze des gemeinen deutschen peinlichen Rechts nebst Bemerkung der preussischen Gesetze §. 345 *). Med Hensyn til det Begreb, der lader det komme an paa, om Barnets Tilværelse er blevet notorisk eller ikke, saa er Forfatterens Slutning bindende naar Man forudsætter, at Grunden til den mildere Behandling af Fostermord maa søges der, hvor han sætter samme. Men, saa meget Ret han end maatte have i denne Forudsætning med Hensyn til Sagens Natur, saa er det dog ikke antageligt, at den ligger til Grund for de Straffelove, der have hyldet hiin Mildhed; thi disse udstrække denne for en

*) I Eunomia 3 Bind S. 90 Note har jeg ligeledes forudsat dette som en afgjort Sag.

stor Deel ogsaa til den med fuldkomment Overlæg udførte Forbrydelse, hvorpaa Forfatterens Synspunct aldeles ikke passer sig. Derefter vilde det altsaa ikke være saa inconseqvent, at lade den mildere Lov komme hende tilgode, saa længe Barnets Tilværelse endnu var holdt skjult, ligesom Forf. selv maa erkjende, at den det uden for Egteskab besvangrede Fruentimmers særegne Stilling, hvorved den sygelige Tilstand, der er forbunden med Fødselen, antages at stige til en Grad, der nedsætter Tilregnelsen, bortfalder naar hun ei føder i Løn. Om de ovennævnte Omstændigheder, der, efter Forfatteren, skulde betage Forbryderſken al Adgang til at forskaanes for Dødsstraf, virkeligen bør have denne Følge, turde være tvivlsomt. I det Hele taget seer Man, at Forfatteren i denne Materie langt fra ikke hører til de lemfældigste Criminalister, men antager Dødsstraf i mange Tilfælde, hvori den fra en Mængde Stater er aldeles forjaget.

Det Spørgsmaal, om Fosteret, foruden at være levende født, ogsaa maa have den saakaldte Vitalitet eller Evne til at fortsætte Livet udenfor Moderen, hvilken man kunde kalde Levedygtighed, afhandles S. 316-323. Forf. antager, at C. C. C. ikke ved de Ord "Leben und Gliedmaß" har tænkt sig det, der nu forstaaes ved Vitalitet. Imidlertid mener han dog, at denne Lovs Grundsætninger lede til at fordre hiin Egenskab; thi et Barn, hvis Organer endnu ere saa lidet uddannede, at det ikke duer til at fortsætte et

selvstændigt Liv udenfor Moderen, kan ikke ansees som et i Sandhed levende; og de Kjendetegn, som have viist sig paa et begyndt Liv, bør betragtes som blotte Phænomener af et tilsyneladende Liv. Imidlertid kan Man ikke nægte Barnet Levedygtighed, fordi dets Dannelse lader spaae en snar Død, eller fordi den kun tillader en indskrænket Livsvirksomhed. Det erindres iøvrigt, at Anmærkningerne til den baierske Straffelovbog forvexle Fosterets Vitalitet med dets Modenhed; hvorved jeg maa bringe Eunomia 3 Bind S. 93 Note i Erindring, som viser, at allerede Lovbogen selv synes at identificere disse Begreber. Hvad Forf. under denne Materie har fremsat, turde i det Væsentlige fortjene Bifald, skjøndt ingenlunde al Vaklen og Ubestemthed derved undgaaes. Det undrer mig dog, at han herved aldeles har forbigaaet den Parallelisme, som i den omhandlede Henseende finder Sted mellem den civile og den criminelle Ret; thi, antages det, at det Barn, der ikke er kommet til Verden, med et saa udviklet Liv, at det kunde ansees skikket til at fortsætte Livet udenfor Moderen, ei kan ansees som et i Sandhed levende født Barn, saa vil et saadant øieblikkeligen igjen forsvindende Barn ikke heller kunne ansees at have erhvervet Arv, som det igjen kunde overføre paa sine Forældre eller Andre.

Side 323-327 undersøger Forfatteren, hvorvidt Svangerskabets og Fødselens Fordølgelse ere væsentlige Egenskaber ved Fostermord. Forfatterens Resul-

tat er, at vel Fødselens, men ikke Svangerskabets Fordølgelse, hører til Forbrydelsens Væsen. Ganske nøiagtigt er det ikke. Vel er det med Hensyn til de Grunde, der tale for denne Forbrydelses-Undtagelse fra de almindelige Lovbestemmelser om Mord og Drab, nødvendigt, at Fødselen skal foregaae hemmeligt. Men dette behøver ikke at være en søgt Hemmelighed, som Begrebet om Fordølgelse (Verheimlichung) forudsætter, hvorimod den Moder, der overraskes af Fødselen paa eensomme Steder, vistnok i fuld Maade maa nyde godt af den Lemfældighed, hvormed Fostermord, efter Lovene, maatte være at behandle. Denne Forbrydelses særegne Characteer udelukker uden Tvivl og det Tilfælde, at Svangerskabet var notorisk; men deraf følger heller ikke, at det skal være forsætligen fordulgt, ligesom det heller ikke kan være til Hinder, at Svangerskabet har været bekjendt for Barnefaderen eller enkelte Fortrolige. Forfatteren finder det ubegribeligt, at Feuerbach i sin Lærebog §§. 236 og 237 erklærer Svangerskabets Fordølgelse for en Bestanddeel af Begrebet om Fostermord, og dog §. 240 antager det for en formildende Omstændighed, naar Moderen ikke har skjult sit Svangerskab. Men Feuerbachs Fremstilling bliver dog ikke uforklarlig, naar Man erindrer sig hans Lære om den lovbestemte Strafs Formildelse formedelst en Mangel i Forbrydelsens Indhold (Thatbestand). Svangerskabets Fordølgelse er, efter ham, ingenlunde en Egenskab, der

nødvendigviis hører til Fostermord, forsaavidt det skjelnes fra *parricicium*, men vel regner han samme til Betingelserne for, at det, som overlagt Drab, kan ansees med den fulde Straf efter Carolina Art. 131. Forresten har denne Criminalist heller ikke bestemt udtrykt Forskjelen mellem Hemmelighed og Fordølgelse (Verheimlichung). Naar han havde fremstillet hiin Egenskab som en nødvendig Forudsætning, for at give Forbrydelsen den mildere Charakteer, som Fostermord har i Sammenligning med parricidium; den sidste derimod som en Betingelse for at hiin Forbrydelse i sin fulde Strækning kan siges at være tilstede, saa vilde alt Skin af Modsigelse være bortfaldet. Iøvrigt har Feuerbach i den i forrige Aar udkomne 9de Udgave af hans Lærebog Intet forandret i den omhandlede Henseende.

S. 493-522 søger Forfatteren at udvikle hvad der udfordres til Forvisning om, at Barnet har været levende født. Han finder det paradox, naar i Frankrig de Edsvorne ganske naivt og som de største Kjendere afgjøre, om Fosteret har været levende født eller ikke, efterat de Lægekyndige hele Timer have discuteret den til Beviis herfor anstillede Lungeprøves Værd. Denne Paradoxie forsvinder vel dog for en Deel, naar det betænkes, at den franske Criminalret, og det vist med god Føie, seer mere paa Intentionen og mindre paa Udfaldet, end den tydske Criminalret; thi, efter dette Princip, bliver ikke enhver Tvivl, som

Lægekyndige kunne have om, hvorvidt Fosteret virkeligen er levende født eller ikke, af Vigtighed, naar det kun er klart, at Moderen forsætligen har foretaget Handlinger, som gik ud paa at skille Barnet ved Livet. Fra en saadan Synspunct vilde de Indvendinger, Forf. opkaster imod Værdien af Moderens egen Forklaring om at Fosteret var levende født, heller ikke blive af Vigtighed. Ligeledes vil det og, med Hensyn til de udførlige Undersøgelser, Forf. anstiller angaaende Lungeprøven i dens forskjellige Former, saavel som over de øvrige physiologiske Beviser for Fosterets Liv, komme meget an paa, hvad Vægt Man tillægger Handlingens Følge. Dersom Man, skjøndt Man maa indrømme, at Lovene gjøre Forskjel paa den fuldstændigt udførte og den virkeligt fuldbyrdede Misgjerning, dog holder fast ved den Synspunct, at det, der egentligen bestemmer Forbrydelsens Strafværdighed, er Forsættet og den Virksomhed, der er anvendt til sammes Iværksættelse, saa at Følgen mere kommer i Betragtning, som en Bekræftelse paa det, der ellers er beviist og tilstaaet om Handlingen selv, end som et eiendommeligt Moment ved Strafbarheden, saa vil dette meget modificere Anvendelsen af de physiologiske Undersøgelser paa det criminalistiske Spørgsmaal. Iøvrigt vidner denne Deel af Afhandlingen om Forfatterens nøie Bekjendtskab med Physiologiens og den tinglige Medicins Fremskridt, og jeg drister mig ikke til at indlade mig i at prøve hans Meninger fra den physiologisk-

medicinske Side. Derimod maa jeg bemærke, at han tillægger Domstolene en Myndighed til at bedømme det physiologiske Spørgsmaal, der ikke retteligen tilkommer dem. Han antager, at Domstolene ere berettigede til at forkaste Lægernes bestemte Mening, at Barnet har været levende født, naar denne Mening ikke findes bygget paa antagelige Grunde, eller Forretningen skjønnes ikke at være foretagen med behørig Omhue. I det modsatte Tilfælde vil han derimod ikke, at Dommeren maa bygge paa vedkommende Læges Mening om at Barnet er født levende, med mindre den bekræftes af den høiere medicinske Auctoritet, hvortil, efter hans Mening, Sagen altid bør indsendes, naar Betænkningen giver hiint Resultat, og Dommeren ikke finder væsentlige Feil i Maaden, hvorpaa Prøverne ere anstillede eller Betænkningen motiveret. Udfalder nu den høiere medicinske Auctoritets Betænkning ogsaa derhen, at Barnets levende Fødsel er vis eller høist sandsynlig, skal den dog, selv i første Tilfælde, ikke være bindende for Dommeren. I Særdeleshed bør Dommeren, vedkommende Læges og den høiere medicinske Auctoritets overeensstemmende og bestemte Mening uagtet, ikke antage Barnet for levende født, naar Moderen bliver fast i at erklære det for dødfødt, og der ikke findes tilforladelige Tegn paa udøvet Vold, og hun heller ikke er greben i nogen Usandhed, især naar tillige andre Omstændigheder tale til hendes Bedste. Men om endog

Dommerne i Almindelighed havde med saa megen Flid, som Forfatteren, læst alle hidhørende medicinske og physiologiske Værker, saa vilde de dog neppe, uden et omfattende og nøiagtigt Studium af den hele Physiologie og Medicin, være i Stand til at bedømme, hvad der i den store Masse af modsigende Meninger er det rigtigste; i det Mindste kunde de ikke deri have lige Dygtighed med de Mænd, som have anvendt deres Liv paa disse Studier og ere fundne værdige til at beklæde de anseeligste lægevidenskabelige Poster. Vel er det saa, at de Læger og Physiologer, hvis Skrifter indeholde en anden Theorie end den, Statens beskikkede lægevidenskabelige Embedsmænd lægge til Grund for deres Betænkning, kunne være ligesaa dygtige og indsigtsfulde, som disse: Men det maa med Føie antages, at den til slige Undersøgelser auctoriserede Læge og endnu mere det høieste medicinske Collegium har gjort sig bekjendt med de Indvendinger og Tvivl, som ere opkastede mod deres Theorier, og at de, som samvittighedsfulde Mænd, ikke ville erklære det for vist, som virkeligen, efter den Standpunct, hvorpaa Videnskaben staaer, kan ansees som tvivlsomt. Dommeren vilde vel og, med al sin Læsning i deslige Skrifter, mangle Indsigt til at anvende hvad han saaledes havde læst, for derpaa at kunne grunde den Dom, at Det, Statens øverste medicinske Auctoritet erklærede for vist i det givne Tilfælde, dog, formedelst hvad een og anden berømt Physiolog havde lært,

maatte ansees som uviist. Efter lignende Grundsætninger vilde heller ikke Landets Dommere være beføiede til at gjøre deres juridiske Overbeviisning gjeldende, naar denne modsagdes af andre, maaskee langt lærdere og berømtere Juristers Meninger; og i det Hele vilde man derved tilstaae de Lærdes dog ofte af Spidsfindighed og Paradoxielist ledede Theorie en høist betænkelig Authoritet. Al den Brug, en Dommer kan gjøre af sine physiologiske Studier, indskrænker sig derfor uden Tvivl til, at han, hvor han i vedkommende Læges Betænkning mener at finde nogen Ufuldstændighed eller Urigtighed, da enten hos Lægen selv eller hos den høiere medicinske Auctoritet søger at faae den formeentlige Mangel afhjulpen eller Urigtigheden berigtiget. Naar derimod denne høiere Auctoritet forkaster hans Indvendinger og bekræfter Lægens Skjøn, er han uden Tvivl derved bunden og kan ikke sætte sine egne ufuldstændige og ikke af det Offentlige erkjendte Kundskaber over deres, som Staten har anviist den øverste Plads i Faget.

II. Neuestes Gesetz des Canton Bern über Kindermord, Abtreibung der Leibesfrucht und Aussetzung unbehülflicher Kinder. (S. 45-52).

Denne Lov er, forsaavidt den vedkommer Fostermord, langtfra at være skrevet i de milde Grundsætninger, hvorefter denne Forbrydelse nu pleier be-

handles. Forsætlig Ombringelse af det nyfødte Foster medfører Dødsstraf, og det uden Hensyn til, om Handlingen er grundet paa et foregaaende Overlæg eller ikke, om Barnets Død er bevirket ved foretagne eller efterladte Handlinger, dog naturligviis ogsaa, hvad de sidste angaaer, under Forudsætning af den Villie, derved at bevirke Barnets Død. Hvor fuldt Beviis mangler for en saadan Hensigt, men det dog er vist, at Barnet har været levende og levedygtigt født og dets Død frembragt ved farlige Handlinger eller Efterladelser, eller naar omvendt den mørderiske Hensigt og Behandling vel er beviist, men ikke Fosterets Levedygtighed eller virkelige Liv, finde betydelige Frihedsstraffe Sted. Hvis den opgivne Barnefader eller det besvangrede Fruentimmers Forældre have tilskyndet hende til at skjule sit Svangerskab, blive de ligeledes at ansee med betydelige Straffe. Have disse endog forledet hende til selve Forbrydelsen, forskaanes hun for Dødsstraf og dømmes i dets Sted til en haard Arbeidsstraf paa 20 Aar, men hine Medskyldige kunne, efter Sagens Omstændigheder, belægges med Dødsstraf. Den blotte Fordølgelse af Svangerskabet og Nedkomsten bliver ogsaa anseet med alvorlige Straffe, naar Moderen nedkommer med et dødt Barn eller dette døer strax efter Fødselen, skjøndt ellers Intet er oplyst, som giver Formodning om, at hun har ombragt Barnet. Den, der nedkommer efter den 210de Dag fra Svangerskabets Begyndelse, bliver

ikke hørt med den Undskyldning, at være overraskte af Fødselen, med mindre hun i Forveien har angivet Svangerskabet for i det Mindste eet Medlem af det saakaldte Chorgericht. Hvad Fosterets Fordrivelse angaaer, er derimod Loven temmelig mild. Det besvangrede Fruentimmer, der forsætligen bruger et Abortivmiddel, straffes derfor med 6, til 12 Maaneders Tugthuusstraf; men, hvis Midlet virkeligt har havt Fosterets Død eller Fordrivelse til Følge, ansees hun, i Forhold til Fosterets større eller mindre Modenhed, med 2 til 6 Aars Tugthuusstraf. De Medskyldige straffes paa samme Maade. Den, der, mod Fruentimmerets Villie, har bibragt hende et Abortivmiddel, straffes derimod med den saakaldte Schellenwerksstrafe i 2 til 6 Aar; hvilken Straf kan forhøies indtil 10 Aar, naar Middelet har sat hendes Liv i Fare eller medført en vedvarende Skade for hendes Sundhed; og, dersom hendes Død derved foraarsages, kan den Skyldige straffes paa Livet. Ligesom Loven i flere Maader kunde synes for streng med Hensyn til Fostermord, saaledes er den igjen i mange Tilfælde vel mild, hvad Fosterets Fordrivelse angaaer. I Særdeleshed synes den Straf uforholdsmæssig ringe, som er fastsat for det i ond Hensigt brugte Abortivmiddel, naar Fosteret ikke derved beviisligen er fordrevet. Foruden at det, efter al Retfærdighed, er den onde Villie, i Forbindelse med den til sammes Iværksættelse brugte Virksomhed, der bestemmer en Persons Straf-

Skyld, saa fortjener og Vanskeligheden af at tilveiebringe det fuldstændige Beviis for Middelets Virkning at komme i særdeles Betragtning. Dersom Lovgivningen vil fordre mere til hiin Forbrydelses Væsen end blot den forsætlige Brug af et Abortivmiddel, hvorved isvrigt det Valg, der maa være mellem Straffegradens Maximum og Minimum eller en Mellemgrad, bør give Leilighed til at tage Hensyn til alle modificerende Omstændigheder, saa bør den dog, i Lighed af den nye Bayerske Lov (1 Th. Art. 172) blot gjøre det til en Betingelse, at Moderen kommer ned med et utidigt eller dødfødt Foster, men ikke lade det komme an paa, om Fosterets Fordrivelse erkjendes som Følge af det i ond Hensigt brugte Abortivmiddel, eller ikke, om det kan bevises, at Fosteret havde Liv, da Midlet blev anvendt, eller ikke. Ogsaa synes den Straf af 2 til 6 Aars Arbeide for liden for den Udaad, at bibringe et besvangret Fruentimmer et Abortivmiddel mod hendes Villie. Foruden at hendes Liv derved sættes i øiensynlig Fare, maa og den Sindslidelse som i alle Tilfælde foraarsages hende ved Fosterets Fordrivelse, betragtes som en Omstændighed, der i høi Grad skjærper den Straf, som Attentatet paa Fosteret i og for sig medfører. De Omstændigheder, der kunne tale til Undskyldning for Moderen, som fordriver sit Foster, kunne desuden ikke anføres til Fordeel for hiin Forbryder. Den Forskrift, at Livsstraf kan anvendes, naar Fruentimmerets Død bevirkes, er og alt for ubestemt. Betræf-

sende Børns Udsættelse, undrer Man sig over, at denne Forbrydelse kun afhandles med Hensyn til det Tilfælde, at det er Moderen, som deri gjør sig skyldig. Der gjøres Forskjel paa, om Udsættelsen er skeet paa en Maade, der lader Fare befrygte for den Udsattes Liv eller ikke. I sidste Tilfælde er Straffen Tugthuusarbeide fra 1 til 2 Aar, men, hvis Barnet tilfældigviis omkommer, fra 2 til 4 Aar. I sidste Tilfælde finder derimod den saakaldte Schellenwerksstrafe Sted, respective fra 2 til 4 og fra 6 til 10 Aar. Er endeligen Udsættelsen skeet under saadanne Betingelser, at Barnets Redning aldeles ikke var sandsynlig, bliver Forbrydelsen at bedømme som et forsøgt eller fuldbragt Mord. Man seer, at de samme Gradationer her ligge til Grund, som i vor Lovs 6—6—10.

III. og IX. Ueber den Beweis durch Anzeigungen oder Indicien in peinlichen Sachen, von Kleinschrod. (Side 53-68 og Side 205-229).

Ogsaa den nu afdøde hædrede Veteran var gaaet over til den Mening, at et fuldstændigt Criminalbeviis ligesaa vel kan føres ved Indicier, som ved Vidner. Denne Mening, der i England og Frankrig antages som Axiom, havde en Deel Aar tilbage Flerheden af Tydsklands Criminalister imod sig. Nu kan den derimod ansees for saa godt som almindeligt antaget af disse, forsaavidt der handles om Spørgsmaalets

Afgjørelse efter almindelige Grundsætninger. Ligeledes have efterhaanden flere og flere tydske Staters Lovgivninger erkjendt hiin Beviismaade. Kun den preussiske Criminalproces stemmer endnu med Carolina i at statjende den fuld Beviiskraft. Men den gjeldende preussiske Criminalproces er og fra 1805, da dette endnu stemmede med Criminalisternes almindelige Lære. Desuden ere Farerne for Borgersamfundets Sikkerhed, skjøndt paa en Maade, som neppe kan billiges, afhjulpne derved, at hiin Lov dog, i Mangel af fuldt Beviis, hjemler Anvendelsen af en saakaldet overordentlig Straf. Denne selvsamme Udvei var og i de Lande, som hari rettede sig efter Carolina, forhen almindeligt antagen, og, saa stærke end Theoriens Indvendinger ere, bruges den endnu tildeels i disse Lande, hvilket i nogle af disse (f. Ex. i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen) udtrykkelige Particularlove give bestemt Hjemmel. I andre Lande forkaster Man vel Straf i førnævnte Tilfælde, men betager den Paagjeldende sin Frihed til Sikkerhed for Staten, hvorved mere Navnet end Tingen forandres*). Paa fine Steder antager Man vel og en Fortolkning over Carolina Art. 72, hvorefter den ikke angaaer et fuldstændigt Indiciebeviis, men kun det, der har saadanne Mangler, at det ei kan ansees som mere end Formodning; eller Man indrømmer, at Artiklen vel ogsaa

*) See jur. Tidsskrift 1 B. S. 312-317.

indbefatter selv det fuldstændigste Indiciebeviis, men at den, efter Torturens Afskaffelse og Domstolenes bedre Besættelse, ikke længere kan have uindskrænket Gyldighed. Saaledes gives der neppe nogen tydsk Stat, hvori et Indiciebeviis jo kan føre den Paagjeldende i Straf, i det Mindste i en overordentlig.

Den oven meddeelte Afhandling afgiver iøvrigt intet Bidrag til at bringe større Lys og Sikkerhed ind i Læren om Indiciebeviset. Forfatteren er langt fra at have været i det Rene med Hensyn til de første Grunde, hvorpaa al juridisk Vished hviler; og uden dette kan Man ei vedhørligen retfærdiggjøre den Kraft, Man tillægger Indiciebeviset til at fælde den Anklagede, eller gjendrive de Fordomme, som endnu holde mange Retslærere fra at erkjende det. Han synes end ikke at have erkjendt den væsentlige Forskjel mellem den mathematiske og metaphysiske Vished, der hviler paa en i Sagens indvortes Væsen liggende Nødvendighed, og den, som kan haves i Erfaringsverdenen. S. 211-212 erklærer han ikke at vide, hvorledes en Forf. er kommet til den Paastand, at ethvert Resultat af Dømmekraftens Slutninger, disse grunde sig paa Induction eller Analogie, er ufuldstændigt, og gjør derved nogle Bemærkninger, som synes at vise, at han overseer hine Slutningsmaaders særegne Natur, og ingen Forskjel kjender mellem dem og de strengere Fornuftslutninger. Det bør ingenlunde miskjendes, at ethvert Indiciebeviis mangler den

indvortes Nødvendighed, hvorpaa et apodiktisk Beviis hviler. Men det maa kun tillige erindres, at ethvert historisk Beviis, og i Særdeleshed Vidnebeviset, har samme Mangel, og at et Menneske aldrig kunde komme til Overbeviisning om de Præmisser, hvorpaa han bygger sine Foretagender, saafremt der hertil skulde fordres den Art af Vished, som alene en mathematisk Demonstration eller en philosophisk Deduction kan give.

I Henseende til Betingelserne for et saadant Indiciebeviis, som Man maa erkjende for fuldstændigt, er Forf. og kun lidet tilfredsstillende. Han vil, Side 217-218, kun tillægge de samtidige Indicier Kraft til at danne et fuldstændigt Beviis, og yttrer, at de foregaaende og efterfølgende ikke staae i saa nøie Sammenhæng med Gjerningen, at de kunne bidrage synderligt til et fuldstændigt Beviis. Imidlertid paastaaer han strax efter, at ogsaa foregaaende eller efterfølgende Indicier maae forene sig med de samtidige, for at fuldstændig Vished skal fremkomme; og herefter maatte hine Indicier jo høre ligesaa væsentligt til Bevisets Fuldstændighed, som disse. Det er og uden Tvivl en fuldkommen Feiltagelse, at de samtidige Indicier, som saadanne, have noget afgjort Fortrin fremfor de foregaaende eller efterfølgende. Naar, til Exempel, det blodige Redskab, hvormed et Mord er begaaet, findes skjult i en Persons Værge, saa er dette et efterfølgende Indicium. Kan det

oplyses, at han forud har bestilt eller anskaffet sig dette Redskab, muligen under Omstændigheder, der vidne om den dermed forbundne onde Hensigt, saa er dette et foregaaende Indicium. Kommer der hertil, at han ingen Rede kan gjøre for Aarsagen til de ham overbeviste Handlinger, men tvertimod har villet bortlyve disse, saa har Man og deri et eller, om Man vil, flere paafølgende Indicier. Og dog skulde jeg troe, at disse Indicier have en overbevisende Kraft, som ikke let kan være større hos de samtidige Indicier. Vel er det saa, at noget Samtidigt maa støde sammen med det Foregaaende og Efterfølgende, f. Ex. at de Spoer, der findes paa det døde Legeme, passe sig til Redskabet. Men de Indicier, der skulle paavise den Sigtede som Gjerningsmanden, bestaae dog i noget Foregaaende eller Efterfølgende, som svarer til Gjerningen; og altsaa ere indicia auctoris, hvorom her egentligen spørges, deels foregaaende deels efterfølgende. Vil Man end sige, hvad der i sig selv er det Rigtigste, skjøndt det ei ganske svarer til Criminalisternes Terminologier og Forestillingsmaader, at Beviset imod Gjerningsmanden ei kan skilles fra Beviset for selve Factum, men at hiint Beviis beroer paa den nøie Forbindelse, som viser sig mellem Forbrydelsens egne Phænomener og hine foregaaende eller efterfølgende Omstændigheder, saa bliver disse dog ikke mindre væsentlige end hine. Der gives endog enkelte Tilfælde, hvori der ved Hjælp af foregaaende og efterfølgende

Indicier, uden allermindste umiddelbare Oplysning om den Gjerning, hvori Forbrydelsen bestaaer, faaer en Visshed, der staaer paa det høiest mulige Trin. Saaledes er nemlig det af Forf. selv Side 214 anførte Tilfælde beskaffent, hvor en gift Kone overbevises om Hoer derved, at hun eet eller flere Aar efter Mandens Bortreise er bleven svanger. Det er derfor ubegribeligt, hvorledes Forfatteren siden kan paastaae, at et fyldestgjørende Indiciebeviis altid maa hvile paa samtidige Indicier.

S. 219 lærer Forf., at, naar Nogen ved Indicier skal fældes som Forbryder, saa maa Forbrydelsen selv være godtgjort ved andre fuldgyldige Beviser, da det vilde være altfor farligt, af de samme Indicier at udlede Beviis baade for Gjerningen og for den Skyldiges Person. Denne Sætning, saaledes som den er fremført, modsiges allerede ved det nylig anførte Exempel. I alle de Tilfælde, hvor der spørges blot om en forsøgt Misgjerning eller om et saakaldet delictum transiens, kan der desuden ordentligviis intet særskilt Beviis haves for Gjerningen, uafhængigt af det, der tillige gaaer ud paa en bestemt Gjerningsmand. Men selv med Hensyn til de Forbrydelser, som efterlade sig sandselige Spoer, turde det være en ubeføiet Fordring, at et særegent aldeles nøiagtigt Beviis skal føres for Misgjerningens Existents. De samme Beviser, som tale mod en bestemt Person som Gjerningsmand, kunne tillige indeholde, om ei et

fuldstændigt Beviis om Alt, hvad der hører til en saadan Misgjernings Existents, saa dog saa Meget til Styrke for samme, at det maa være nok, at de Undersøgelser, som anstilles angaaende det Objective i Forbrydelsen, svarer dertil, uden at et i og for sig tilstrækkeligt Beviis for Misgjerningens Existens derved kan udbringes. Jeg kan i denne Henseende henholde mig til hvad jeg har udviklet i Eunomia 3die Bind S. 39-57. Hvad der gjelder, naar Beviset om selve Gjerningen ligger i Tilstaaelse eller Vidnesbyrd, synes og at maatte gjelde, naar det søges i Indicier, forsaavidt ellers Indiciebeviset har lige Styrke med et Vidnebeviis. Den bekjendte Sag imod den franske Læge Castaing for Giftmord indeholdt et træffende Exempel herpaa. Dissectionen af den Afdøde, som han var sigtet for at have forgiftet, indeholdt intet aldeles fuldstændigt Beviis for, at denne virkeligen var død af Gift; hvilket for Resten var forklarligt deraf, at det var ved Plantegifter, den Sigtede skulde have udført sin Udaad. Men de Phænomener, som vare forbundne med den Afsjæledes Død, den Virkning, som var indtraadt, hvergang den Anklagede havde meddeelt ham foregiven Medicin, og den hele Adfærd, denne havde viist, i Særdeleshed ved under sin foregivne Vens Sygdom i Nærheden af Paris under ganske andre Paaskud at foretage en hemmelig Excursion til Hovedstæder for der at kjøbe Plantegifter, fremkaldte, i Forbindelse med Sagens øvrige Om-

stændigheder og Urimeligheden af de Foregivender, hvormed han, efterat denne Giftanskaffelse var ham overbeviist, vilde redde sig, en saadan Overbeviisning om at Castaing havde forgiftet sin Ven, at der for Den, som læser Sagen i dens hele Sammenhæng uden at hildes ved juridiske Fordomme, neppe kan være Tvivl om, at de Eedsvorne med Rette fældede ham som Morder.

Side 226 finder Forfatteren det urigtigt, naar den østerrigske Lov lader tre eller høist fire Indicier være nok for at fælde den Anklagede. Men, ligesom Forfatteren ved det, han i denne Anledning anfører, tildeels har misforstaaet hiin Lov (hvorom Mere siden), saaledes gaaer han ud fra en urigtig Forestilling, naar han kræver et vist Antal af Indicier som Betingelse for Beviisets Tilstrækkelighed. Indiciernes større eller mindre Sammenhæng med den Forbrydelse, hvorfor den Anklagede tiltales, og deres indbyrdes Harmonie ere af langt større Vigtighed end Tallet. Et enkelt Indicium kan endog være aldeles afgjørende. I det Mindste lader det sig ikke nægte, at Svangerskabet er et tilstrækkeligt Beviis paa Samnenleie, og altsaa, forsaavidt et saadant ikke kunde finde Sted uden Brøde, paa en saadan. Der er desuden megen Vilkaarlighed i at tælle Indicier, og Man kunde ofte af Det, der dog virkeligt udgjør eet sammenhængende Indicium, udbringe flere, naar det var om Tallet at gjøre. Endeligen maa det ikke over-

sees, at alle Indicier for en stor Deel hente deres Beviiskraft derfra, at den Paagjeldende ei har været i Stand til, uagtet den Opfordring, han dertil har havt, at bortforklare disse Indicier, men derimod, ved at nægte disses Tilværelse eller angive Forklaringsgrunde, der befindes falske, har bestyrket Beviset. Om Man vil regne denne Omstændighed, der tildeels kun er negativ og iøvrigt intet for sig Bestaaende, med til Tallet af Judicier, og om Man i saa Fald vil gjøre hver forsætlig Tilbageholdning eller Opdigtelse til et særskilt Indicium, er meget vilkaarligt.

Forfatteren har iøvrigt ikke afsondret de forskjellige Dele af en Criminalsag, med Hensyn til hvilke der kan blive Spørgsmaal om Indiciers Beviiskraft, i Særdeleshed 1) det reent Objective i Forbrydelsen, 2) den forbryderske Virksomhed selv og 3) Villiesbestemmelsen hos Gjerningsmanden. Ei heller har han udladt sig om de Indicier, som tale til den Sigtedes Bedste. At der er betydelig Forskjel paa Indiciers Beviiskraft med Hensyn til alle hine forskjellige Puncter, har jeg ved andre Leiligheder udførligen beviist. Jeg skal her blot endnu gjøre den Bemærkning, at der i de øvrige Beviismidler, som benyttes i Rettergang, er Meget, som, naar Man ret sønderlemmer Sagen, kommer ud paa Indicier. Forsaavidt t. Ex. et Vidnebevises Kraft ikke blot beroer paa den Tillid, der kan haves til Vidnernes Agtelse for Sandheden og for Eeden, men ogsaa paa den Be-

tragtning, at de, under en omhyggelig Examination, ikke vilde have kunnet bevare Consequents og indbyrdes Harmonie, naar de ei havde fulgt Sandheden, saa er dette i Grunden et Indiciebeviis, understøttende et Vidnebeviis. Hvor der i Vidnernes Forklaringer indeholdes nogen Modsigelse eller indbyrdes Uovereensstemmelse, som ikke umiddelbart nedbryder Vidnesbyrdenes Identitet med Hensyn til det omspurgte Factum, men dog kunde synes at gjøre deres Vidnesbyrd mistænkt, saa er Spørgsmaalet, om hine Modsigelser eller Uovereensstemmelser virkeligen indiciere Mangel paa Oprigtighed eller paa tilforladelig Erfaring og tro Erindring eller ikke; og dette maa prøves efter de samme logiske og psychologiske Love, som Indicier, og kan ikke mere, end Indiciebeviset i Almindelighed, underkastes nøiagtige almindelige Regler. Naar Forklaringer ere afgivne af Personer, der aldeles ikke kunne gjelde som troværdige Vidner, beroer den Grad af Beviiskraft, der dog, efter Omstændighederne, kunde være at tillægge deres Forklaringer, alene paa, hvorvidt den Consequents og Harmonie, som findes i deres Udsigende, maatte, efter Sagens individuelle Beskaffenhed, i større eller mindre Grad vise, at der maatte ligge Sandhed til Grund for samme *). Den Beviiskraft, som maatte være at

*) Skjøndt slige Personers Udsigende nok aldrig i og for sig kunne afgive et fuldt Beviis imod den

tillægge en Tilstaaelse, der ikke er afgivet for Retten og under de Betingelser, som Lovene i denne Henseende have foreskrevet, maa og beroe paa, om det, efter Tilstaaelsens Beskaffenhed og Indhold, og Maaden, hvorpaa den er fremkommen, lader sig antage, at den Paagjeldende kan have tilstaaet det, han ei har begaaet. Naar omvendt en Tilstaaelse, der har alle Lovgyldighedens Betingelser, siden fragaaes, saa vil denne Fragaaelses Virkning beroe paa, om det, under de givne Omstændigheder, er antageligt, at den Sigtede, endog for Dommeren og under Jagttagelse af alle Lovens Forskrifter, har løiet paa sig selv. Det er derfor ikke saa urigtigt, som Forf. Side 55-56 mener, naar udenrets Tilstaaelse, utroværdige Vidners Forklaringer o. s. v. regnes til Indicier, skjøndt jeg ingenlunde vil i det Hele forsvare den Forestillingsmaade, som han der angriber. Naar han iøvrigt Side 58 nævner den Beskadigedes Sigtelse eller den Medskyldiges Udsigende blandt Indicierne, saa modsiger dette hvad han kort forhen har lært.

Jeg har oven bemærket, at Forfatteren ikke ganske rigtigt har opfattet den østerrigske Lovs Bestemmelser angaaende Indiciebeviset. Saaledes har han,

Anklagede, saa maae de, under den oven paapegede Betingelse, kunne styrke et andet Beviis; og, hvor der er Spørgsmaal om en til den Anklagedes Fordeel talende Omstændighed, maatte et sligt Beviis end mindre kunne aldeles og ubetinget forkastes.

ved det, han har bemærket imod denne Lov, forsaavidt den i 1 Th. Art. 412 kun skal kræve tre eller fire Indicier til at fælde den Sigtede, overseet, at denne Lov ikke positivt har fastsat, at den Paagjeldende skal ansees overbeviist, naar saadanne Indicier findes imod ham, som No. III og IV i fornævnte Artikel have bestrevet. Alt dette maa nemlig forstaaes i Overeensstemmelse med hvad der forhen er foreskrevet under No. II, der kræver, at de oplyste Omstændigheder i deres Forbindelse saaledes paavise Gjerningsmanden, at det, efter de menneskelige Handlingers naturlige og sædvanlige Løb, er umuligt eller ikke lader sig begribe, at en Anden kan være Gjerningsmanden. Kun til større Betryggelse for den Anklagede har Lovgiveren i No. III. og VI. speciellere angivet nogle Betingelser, uden hvilke den Anklagede ei maa ansees overbeviist, hvorved Domstolene dog ikke bindes til at tage tiltakke med disse Betingelser, naar de ikke tillige finde de almindelige Fordringer i No. II. tilfredsstillede. Naar han fremdeles dadler, at denne Lov har tillagt foregaaende og efterfølgende Indicier lige Virkning med de samtidige, saa er denne Dadel, efter hvad jeg oven S. 67-69 har udviklet, neppe velgrundet. Han misbilliger endvidere den Forskiel, som Lovbogen gjør mellem de Forbrydelser, der gaae ud paa Drab eller anden legemlig Beskadigelse, og de øvrige Forbrydelser. Men, forsaavidt hans Anke er grundet paa den Forudsætning, at der, hvad den

første Classe af Forbrydelser angaaer, skulde fordres fire Indicier, med Hensyn til de øvrige derimod kun tre, maa dette, efter hvad Jenull har bemærket i sin Commentar 4de Deel Side 141—143, ansees for en Misforstaaelse, skjøndt det maa tilstaaes, at Lovbogen ikke i denne Henseende er tydelig. Iøvrigt er det ikke uden al Grund i hine Forbrydelsers Natur, naar Lovgiveren, med Hensyn til dem, blandt Andet kræver Beviser paa et Sindelag, der i Særdeleshed fører til den begaaede Forbrydelse, medens han hvad andre Forbrydelser angaaer, kun i Almindelighed kræver, at den Beskyldte skal være et Menneske, som man kan tiltroe den omhandlede Forbrydelse. Forf. anfører, at disse sidste Forbrydelser kunne være større end en Legemsbeskadigelse, der dog hører til den første Classe. Men det er ikke i Forbrydelsernes forskjellige Størrelse, men i deres forskjellige Characteer, Grunden til Lovens Forskjel ligger. Dog maa jeg bemærke, at andre Forbrydelser, der forudsætte Had, f. Ex. Brandstiftelse, snarere burde have været henførte under No. III. end overladte til No. IV.; ligesom og omvendt de Forudsætninger, hiint Nummer indeholder, t. Ex. ikke passe sig paa Rovmord. I det Hele indeholder hiin Artikel i den østerrigske Lov Meget, som jeg ingenlunde vil billige.

IV. Ueber das neue Criminalgesetzbuch des Staats von Louisiana von Hr. Oberappellationsrath Spangenberg (S. 69—95).

Ved en Beslutning af 10 Febr 1820 fastsatte Senatet i Louisiana, at der skulde udkastes en Straffelovbog, hvis Udarbeidelse blev overdraget til en af Repræsentanterne Edward Liwingston. Af dennes til Senatet afgivne Beretning meddeles her, saa godt som uden nogen tilføiet Bemærkning, et Udtog. Samme giver at formode, at den nye Lovbog baade i Materie og Form vil indeholde meget Særegent, som dog neppe vil fortjene Bifald. Mærkelig er den Plan, der skulde lægges til Grund, at nemlig det Hele skal inddeles i 7 Bøger, hvoraf den første skal indeholde en Forklaring over de Kunstudtryk, der i Lovbogen skulle forekomme, den anden de almindelige Grundsætninger om Forbrydelser og deres Afstraffelse (hvorunder Forbud fremsættes imod udvidende Forklaring af den nye Lov, hvilken udvidende Forklaring, efter hvad der bemærkes, skal have været meget brugt og misbrugt i Louisiana, uagtet den engelske Ret, dog uden dens nyere Forbedringer, der er adopteret); den tredie Bog en Optælling og Definition paa Forbrydelserne og deres Classification (en Classification der, efter det Meddeelte, er yderst ufuldkommen; iøvrigt anføres, at Selvmord, Pæderastie, Blasphemie ere udelukkede af de strafbare Handlingers Antal), den fierde de Straffe, der skulle sættes

for Forbrydelserne, den femte Forskrifterne for de Edsvorne og hvad der ellers vedkommer Rettergangsmaaden i Criminalsager, den siette Reglerne for Beviset i criminelle Sager (hvis nærmere Bestemmelse Senatet havde fremsat som en Hovedopgave), den syvende Reglerne for Fængslernes Indretning og det Opsyn, dermed maa føres. At slig Inddeling vil føre til en unaturlig Sønderlemmelse af sammenhængende Materier og iøvrigt have flere Mangler, falder i Øinene. De Prøver af enkelte Bestemmelser, hvormed Udtoget ender, indeholde for det Meste Almeensætninger, der vel bør iagttages af Lovgiveren, men ikke høre hjemme i Lovbogen selv, og kunne, saaledes som de ere udtrykte, tildeels have fordærvelige Misforstaaelser til Følge. Saaledes naar det hedder, at en Uskyldig aldrig skal lide ved Forbryderens Skyld, saa kunde denne høist overflødige Lovbestemmelse, for dog som saadan at faae nogen Virkning, let forstaaes saaledes, at de lovbestemte Straffe skulde bortfalde eller forandres, naar samme indirecte kunde komme til Skade for en Uskyldig, hvilket dog saa godt som er Tilfældet med enhver Straffeudøvelse. Naar det bestemmes, at ingen anden Handling eller Efterladelse skal behandles som Forbrydelse end en saadan, som er skadelig for Staten, de lovligt anordnede Corporationer og enkelte Individer, saa kunne de for Staten og Borgerne farlige Handlinger, som dog de facto ingen Skade have gjort, synes at være udelukkede fra

Forbrydelsernes Tal, og det saa meget mere, som Bestemmelsen ellers bliver uden al Virkning, efterat Loven i Almindelighed har sagt, at ingen Handling maa straffes, som ei udtrykkeligt i Loven er erklæret for Forbrydelse.

Iøvrigt skal jeg, med Forbigaaelse af de øvrige Bemærkninger, Udtoget kunde foranledige, kun opholde mig ved de Grunde, Liwingston har anført imod Dødsstraffe. Disse ere deels de almindeligt paaberaabte; men nogle af dem ere dog eiendommelige eller i det Mindste fremsatte paa en eiendommelig Maade. Der raisonneres saaledes: "Da Dødsstraf i de fleste nordamerikanske Stater kun er fastsat for Høiforræderie, Mord og Postrov, men i enkelte derhos tillige for Brandstiftelse, ligesom Man og i nogle synes tilbøielig til at udvide saadan Straf til Forfalskning af Banknoter og andre lignende Falskninger, saa har Man derved erkjendt, at Straffen er uhensigtsmæssig ved de mindre vigtige Forbrydelser. Der spørges saaledes, om det er sandsynligt, at slig Straffetrusel vil være af Virksomhed med Hensyn til de vigtigere. Herved maa det ikke glemmes, at Hovedøiemedet med al Straf er Prævention *). Nu vilde vel dette Øiemeed, med Hensyn til Forbryderen, paa den virksomste Maade opnaaes ved Dødsstraf;

*) Dette havde Senatet udtrykkeligen fastsat i sin Instrux til Liwingston.

men den vigtigste Deel af Oiemedet er dog at afskrække Andre. Naar Man nu indrømmer, at Dødsstraffen er utilstrækkelig til at afskrække fra de mindre Forbrydelser, hvorledes skulde Man da haabe, at Folk derved vilde lade sig afskrække fra de større Forbrydelser? Kan Man troe, at Frygten for en uvis og fjern Død skulde kunne dæmpe Høiforræderens enthusiastiske Forhaabninger om at seire over sit Fædrelands Forfatning og Friheder, medens han giver sin hele Existents til Priis for Vaabenlykken og maaske betragter sit Foretagende som den høieste Dyd? Formaaer slig Trusel at tilbageholde den Rasendes Haand i det Øieblik, da en heftig Lidenskab tvinger ham til at give den forhadte Fiende Banesaaret? Formaaer den overalt at undertrykke de heftigste Lidenskaber, de stærkeste Motiver, naar den ikke er tilstrækkelig til at afskrække fra smaa Forbrydelser? Man maa betænke, at Mennesker, der foretage sig svære Forbrydelser, enten ere Folk, som længe have gjort sig fortrolige med Tanken om Dødsstraf, eller som have truffet saadanne Forholdsregler, hvorved de troe, at Gjerningen bliver uopdaget. Ærgjerrighed, den sædvanlige Kilde til Høiforræderie, er en Lidenskab, der hæver over Dødsfrygt; Gjerrighed, der tilskynder til Snigmord, lader ikke tænke paa Muligheden af en Henrettelse; blind Lidenskab betænker ikke Handlingens Følger. Overalt borfalder det Afskrækkende i Truslen med Dødsstraf ved det faste Haab, Gjerningsman-

den gjør sig om at blive skjult. Langt bedre virker Man for Øiemedet, naar Straffeondet gaaer løs paa den Fordeel, Forbryderen tilsigtede ved sin Handling. Den ærgjerrige Høiforræder, der ikke kunde taale at være Statsmagten underordnet, underkaste Man den ringeste Statstjeners Myndighed, Man sætte ham ved Siden af det største Udskud blandt Statens Borgere. Har Pengebegjerlighed drevet til et Mord, saa betage Man Morderen sine Skatte og fordømme ham til, fra Straffeanstalten at see leende Arvinger dele hans Formue imellem sig. Den, der af Lyst til Vellevnet og Ørkesløshed har røvet og, for at skjule sin Gjerning, myrdet, tvinge Man til at leve, men med saadanne Savn, som han skyer mere end Døden. Hertil kommer endnu den Forbedring, der kan ventes endog af de større Forbrydere, der ofte forledes ved Omstændigheder, som meget nedsætte deres Strafskyld. Disse formildende Omstændigheder kunne ikke tages i Betragtning, naar Loven straffer Handlingen med Døden; og, naar Man vil sige, at Benaadningsretten da kunde indtræde, saa møder, foruden de Misbrug, hvorfor denne Ret er udsat, den Uleilighed, at den ikke tilsteder andet Alternativ, end Dødsstraffens Fuldbyrdelse eller fuldkommen Befrielse. (?) Fremdeles er Man altid udsat for Feiltagelser ved Straffedommes Afsigelse, og derfor er det godt, at Straffen er af det Slags, at Opreisning derfor bliver mulig. Endeligen oprøres den menneskelige Fø-

kelse ved den Egenmægtighed og den Kulde, hvormed Staten forkorter den Levetid, som var et Menneske bestemt fra oven af, indtil denne Følelse ved oftere Gjentagelse af hiint Skuespil afstumpes. Dersom den Anklagede indgyder Medlidenhed, saa slappes Anklagerens Strenghed, Vidnerne blive tilbageholdende, de Edsvorne frifinde ham, uagtet de tilstrækkelige Beviser, der ere imod ham. Indgyder han ingen Medlidenhed, men Mængdens Følelser tage en modsat Retning, saa forvandler Uvillien over Forbrydelsen sig til en vild Tørst efter Hevn. Kan den rette Gjerningsmand ei udfindes, saa bliver mangen Uskyldig mishandlet ved den svageste Mistanke, og, forlanger den offentlige Stemme et Offer, saa træffer det ofte den Uskyldige. Denne vilde Stemning voxer, som Dødsstraffene blive strengere og hyppigere, og Mængden bliver saa fortrolig med samme, at de ganske tabe deres afskrækkende Virkning. Hvor Dødsstraffe derimod ere sjeldne, vækkes hos Mængden en sær Interesse for Misdæderen som en Helt eller som en Hellig, og derved forfeiles ogsaa aldeles Straffens Virkning."

Disse Indvendinger betyde just ikke meget. Det er en i Øine faldende feil Slutning, at Dødsstrafs Utilstrækkelighed til at afskrække fra de større Forbrydelser erkjendes derved, at Man ikke benytter samme med Hensyn til de mindre. Det er aabenbart ikke fordi Straffen, anvendt paa ringere Forbrydelser, ei

vilde have afskrækkende Kraft nok, men fordi Kraften her, i Forhold til det, der skulde udrettes, er for stor, at Man indskrænker den til de Misgjerninger, der i høieste Grad angribe Samfundets Fred. Forsaavidt Man ogsaa erkjender, at Dødsstraffen, anvendt paa andre Forbrydelser, vilde tabe sin afskrækkende Virkning, saa er det blot fordi Kraften, ved dens altfor hyppige Anvendelse, vilde sløves, og fordi den kom i for stor Strid med Folkets Følelser. Disse Grunde ere derfor ikke til Hinder i, at den jo kan virke hensigtsmæssigt, naar den indskrænkes til de større Forbrydelser. Naar det paastaaes, at de Lidenskaber, hvorved de større Forbrydelser fremkaldes, ikke kunne tæmmes ved Dødsfrygt, saa er det vel sandt med Hensyn til de Tilfælde, hvor Lidenskaben har opnaaet sin største Høide, eller den finder Omstændighederne saa føielige for sig, at den troer sig sikkret mod Lovens Forfølgning. Overalt hvor Lidenskaben, Lovens Trusel uagtet, avler den forbryderske Daad, er det et afgiørende Beviis paa, at Straffetruslen de facto, i det givne Tilfælde, har været utilstrækkelig til at seire. Men dette gjelder lige meget med Hensyn til enhver Straf, og deraf kan Man ingenlunde slutte, at jo Straffeloven i mange andre Tilfælde undertrykker de onde Tilbøieligheder, der ellers vilde have fremkaldt Brud paa Samfundets Fred. At Statsforræderen skulde frygte en anden Straf mere end Døden, er, i Almindelig-

hed taget, heller ingenlunde at forudsætte. Hans Ærefølelse vilde maaskee ikke finde sig saa dybt nedbøiet ved Fængselsstraf, som Forf. mener; han vilde endog mulig finde en Tilfredsstillelse i sin Forestilling om at have vovet sig for en Sag, som han ansaae for god, og i den Deeltagelse, han troede, at den tabende Sag vilde finde hos Mange. Desuden ophæves herved ikke Haabet om at faae sin Frihed tilbage og atter kunne træde frem med sine Planer. Har han virkeligen været en farlig Statsforræder, saa er der ordentligviis et Partie, som knytter sig til ham, og ved hvis Hjælp han kunde vente Befrielse. Desuden maatte det Fængsel, der, efter Forfatteren, skal gjemme Forbryderen, ikke være saa haardt, som det i alt Fald maatte være, naar det skulde betrygge mod Undvigelse. Brugen af Lænker synes han aldeles at forkaste. Naar det omtales, at Forbryderen ved Straffen skulde sættes ved Siden af de Foragteligste, saa staaer det ikke til Straffelovene at give en Handling en anden Characteer af Foragtelighed, end den, samme, efter sin indvortes Natur, har, og Forf. lærer selv, at hiin Forbrydelse, dens høie Strafværdighed uagtet, dog ofte ikke udspringer af en nederdrægtig Tænkemaade. Hiin Yttring passer sig heller ikke med den Tendents til den Skyldiges Forbedring, der skal være i Straffen. Da iøvrigt Prævention mod den enkelte Forbryder ogsaa skal være et af Straffelovens Formaal, saa maatte det fra

den Synspunkt, være rettest, at Staten, der maa erkiende, at de Lidenskaber, hvorved hiin Forbrydelse fremavles, ikke let lade sig kue ved Straffelovenes Trusler, søger at sikkre sig mod det Individ, der er Centrum for de revolutionaire Bevægelser, ved en Straf, der betager hans Partie alt det Haab, som knytter sig til ham. Hos mange af dem, der kunde have Lyst til at tage Deel i deslige Planer, er iøvrigt Lidenskaben ikke saa voldsom, at jo Frygt for Dødsstraf kan formaae Meget til at holde dem tilbage. Hvad Haabet om Strafløshed angaaer, da er det Noget, som altid svækker en Straffetrusels Kraft, hvilket Straffeonde der end vælges; og, vælges der, i Stedet for Dødsstraf, Frihedsstraf, saa levnes der Forbryderen endog et dobbelt Haab, det, aldeles ikke at falde i en straffende Retfærdigheds Hænder, og det, siden paa een eller anden Maade at faae sin Frihed tilbage. Forf. har iøvrigt, ved at handle om Statsforrædere, blot tænkt sig Dem, der, af Ærgjerrighed eller for at udføre Deres særegne Ideer om det Bedre, arbeide paa Statsforfatningens Forandring. Men der gives mange andre Arter af Statsforræderier, f. Ex. naar Nogen lader sig underkiøbe af en fjendtlig sindet Magt til et Foretagende, der sætter Statens Tilværelse, Selvstændighed eller Rolighed i Fare. Her passe hans Raisonnements sig aldeles ikke.

Naar det yttres, at Dødsstraf heller ikke kan indeholde noget virksomt Motiv mod Den, der, dre-

ven af Vindesyge, ønsker at skille en Anden ved Livet, saa er dette og temmelig løst. Det er ingenlunde en afgjort Sag, at den Gjerrige vil sætte Livet i Fare, for at vinde Skatte. Dødsfrygten, pleier netop at gjøre stort Indtryk paa hans feige Sjæl. Skulde Man holde sig ligefrem til Forfatterens Grundsætning, hvorefter Straffen skal tilintetgjøre den Fordeel, Forbryderen søger at opnaae, saa vilde Mord af Vindesyge blot blive at straffe paa Formuen. Virkeligen synes han og, at ville fremstille dette som den væsentligste Straf, hvormed slig Udaad bør revses. Men det er dog ikke stort Andet end en Talemaade, og det en, fra flere Sider, lidet heldig, at Man skal berøve slig Misdæder sine Skatte og dømme ham til fra Straffeanstalten at see leende Arvinger dele hans Formue mellem sig. Ofte har slig Misdæder endnu ingen Skatte, og for den bittre Følelse, som det skulde være at see Arvingernes formeentlige Glæde ved at dele hans Formue imellem sig, befrier Man ham endog derved, at han indsættes i en Straffeanstalt, i Stedet for at lade ham blive i Verden fattig og forladt. I denne Indsperring maatte ellers, uagtet den Vending Forfatteren vil give Sagen, Straffen egentligen bestaae, og saaledes blev Formuens Tab, hvis Forbryderen havde eiet Noget, dog kun en Bisag, og Spørgsmaalet bliver, om Frihedens Tab eller Døden vilde virke meest afskrækkende paa Den, hvis Sind stod til slig Forbrydelse.

Naar der for Resten tales, som om den Tilstand hvori Man sætter den grove Forbryder, der udelukkes fra det menneskelige Selskab, var værre og skrækkeligere end Døden, saa passer dette sig i al Fald slet i et System, der vil give Straffelovgivningen en Mildhed, som den før savnede. Men egentligen stikker heri en pia fraus; det er ingenlunde Meningen, at mage det saa, at den Tilstand, der sættes i Stedet for Dødsstraf, skulde blive til en Qval, som den Skyldige maatte ønske at ombytte med Døden. Tvertimod læres, at al Straf tillige maa lægge det an paa den Skyldiges Forbedring, og det synes, at Haab om ved sit Forhold at gjenvinde den tabte Frihed tilbage skal blive levnet enhver Forbryder. Iøvrigt er det en meget falsk Forstillingsmaade, naar Adskillige, der dele Forfatterens Mening om Dødsstraffes ringe afskrækkende Kraft, paastaae, at Frihedens Berøvelse, skjøndt den ved Vanen bliver taaleligere for den Skyldige selv, dog, paa Grund af sin Varighed, har for Indbildningskraften noget mere Afskrækkende end Dødsstraf. Varigheden er det, der mindst virker paa Indbildningskraften; det Rædsomme og Uigjenkaldelige ved Dødsstraffen er langt mere skikket til at ryste de fleste Gemytter; at der gives en heel Deel Undtagelser, staaer ikke til at nægte.

Hvad det angaaer, at Anklagere, Vidner og Dommere skulde være tilbøielige til at rædde den Skyldige, naar den Straf, hvormed han trues, er Døden, saa

er dette vistnok at befrygte, hvor, som i England Handlinger straffes med Døden, som, efter Folke-meningen, ingenlunde fortiene en saadan Straf. Men neppe vil Nogen søge at rædde en Morder ved tilbageholdent Vidnesbyrd eller ved mod Overbeviisning at erklære ham uskyldig. Dersom end Dommerne (hertil Man og kan henføre de Lægekyndige, som afgive deres Mening om Sammenhængen mellem Gjerningen og den derpaa fulgte Død) ere betænkeligere ved Anvendelsen af Dødsstraf, end de vilde være, hvis der stod en anden Straf for Forbrydelsen, saa vil dette dog ikke let have Strafløshed til Følge, men kun at den Skyldige dømmes til en ringere Straf. Saafremt det ellers var sandt, at de Straffe, Man vilde sætte i Dødsstrafs Sted, virkeligen vare eller af Folket maatte ansees for haardere end Dødsstraf, saa maatte den Medfølelse, der skulde bringe Vidnerne og de Eedsvorne til at rædde den virkeligt Skyldige, ikke mindre sættes i Bevægelse, naar der var Spørgsmaal om hine Straffe. Naar Forf. paastaaer, at Dødsstraf ogsaa omvendt kan give Anledning til at den Uskyldige mishandles ved den svageste Mistanke, ja endog opoffres for at tilfredsstille den offentlige Stemme, saa seer man en Lyst til at sammendynge alt det Onde, der kunde siges om Dødsstraffe, saa lidet det end indbyrdes kan bestaae. Skulde Folkets Forbitrelse over en Forbrydelse kunne faae den Magt over den straffende Retfærdighed, at den forglemte de første

Betingelser for at den kan være Retfærdighed, (Noget, som iøvrigt mere kan befrygtes, hvor Eedsvorne afgjøre den Paagjeldendes Skjæbne, end hvor Retten pleies af faste Dommere), saa vilde det være Forbrydelsens Grovhed og Farlighed, som maatte opvække saadanne Følelser, men ikke Straffen. Den Omstændighed, at der stod Dødsstraf for Misgjerningen, maatte netop, efter Forfatterens egen Udvikling, være en Modvægt imod den Tilbøielighed til at finde en Skyldig, som her skulde føre paa Afveie.

Hvad der yttres om den Sindsstemning, som Dødsstraffes Fuldbyrdelse fremkalder hos Folket, gjelder kun hvor saadan Straf anvendes hyppigt og for mindre betydelige Forbrydelser, eller hvis Fuldbyrdelsen er forenet med en uhensigtsmæssig Pomp. Hvor kun grove og afskyelige Forbrydelser straffes med Døden, og hvor man ikke med Fuldbyrdelsen parrer nogen Pomp, vil der ikke let hos Folket opstaae en saadan Deeltagelse med Forbryderne, at Straffens Virksomhed derved vil lide Afbræk. Criminaljustitiens Øiemed lider iøvrigt intet ved, at Man føler for Forbryderen, som Menneske; den kan end ikke have noget imod, at der til denne almindelige menneskelige Følelse, knytter sig en mere personlig Deeltagelse med den individuelle Forbryder, at dermed endog forener sig en Erkjendelse af gode og ikke ganske tabte skjøndt forvildede Følelser hos ham. Dette ophæver hverken den Grue for Misgjerningen, Straffens

Fuldbyrdelse skal indjage, eller gjør Agtelsen for den straffende Retfærdighed noget Afbræk. Begge kunne endog derved forstærkes.

Naar der peges paa, at Dødsstrafs Fuldbyrdelse er et Indgreb i den guddommelige Verdensregjering, saa er dette en Betragtning, hvorpaa Forf. selv ikke synes at lægge megen Vægt. Efter hans Theorie beroer Dødsstraffes Retfærdighed blot paa deres Nødvendighed til at afskrække og forekomme. Hvad han ellers erindrer mod Dødsstraffe, synes kun at være sagt for at virke paa Dem, der ikke ville erkjende det, han anseer som Hovedgrunden for deres Forkastelighed. Men efter den Vending, Criminalretten i de senere Tider har taget, kunde vel Andre tillægge hiin Betragtning større Vigtighed. Nu vilde det vistnok være en formastelig Ugudelighed at ville tilintetgjøre et Menneskeliv for sine vilkaarlige Hensigters Skyld. Men for at haandhæve den Retsorden, som i Sandhed er en guddommelig Indretning, mod dem, der ei ville føie sig i samme, maa det vel være tilladt, ogsaa at anvende Livsstraffe, hvor denne yderste Straf behøves til dens Beskjermelse, ligesom Man er beføiet til at betage Retsordenens Fiender den Frihed, der og, saavelsom Livet, er en Guds Gave.

Naar der imod Dødsstraffe indvendes, at Erstatning, i Tilfælde af Feiltagelse, ei er derfor mulig, som ved andre Straffe, saa siger denne Forskjel heller ikke meget. Hvo erstatter den Uskyldige de Krænkelser

og Sindslidelser, som han i mange kummerfulde Aar, har maattet døie ved at være forfulgt, dømt og straffet som Forbryder? Dersom den Tilværelse, der, efter Forfatterens System, skulde sættes i Dødsstraffens Sted, er værre end Døden, saa vilde den uforskyldte Lidelse, som var paaført ham, ikke være en ringere Uret, end en uretfærdig Dødsdom. Det er jo og meget tilfældigt, om Feiltagelsen nogensinde opdages; og, skeer det, kan det være, at den Uskyldige alt har endt sit qvalfulde Liv, eller at hans Sundhed og Aandskraft saaledes er undergravet, at han kun føler liden Glæde ved at faae sin Frihed igjen under Erkjendelse af hans Uskyldighed. Vistnok er al menneskelig Retfærdighed udsat for Feiltagelse; men den bør, inden den udsiger et "Skyldig" over Nogen, have en saadan Vished, at Man med god Samvittighed derpaa kan stole; og det kunde blive meget farligt, hvis Man byggede Noget paa, at, om end en Uskyldig blev dømt, vilde Sandheden dog siden komme for Dagen, og han faae Erstatning for sine uforskyldte Lidelser.

V. Bemerkungen über Untersuchungsführung bei Criminalfällen von Herrn Tuckermann, Kgl. hannov. Amtsassessor bei dem Criminalamte zu Duderstadt (S. 97—119).

Denne Afhandling indeholder ingen Bemærkninger af den Betydenhed, at det kunde interessere mine Læsere, dermed at blive bekjendte.

VI. og X. Unter das System eines Strafgesetzbuchs hinsichtlich der Polizei-Uebertretungen, ein Beitrag zur Beurtheilung des bairischen Entwurfs, von Dr. C. Cucumus, Professor des Rechts zu Würzburg (S. 120-140 og S. 230-281).

Forf. viser, at den, efter den franske Straffelovs Exempel, i Tydskland optagne Forskjel mellem Forbrydelser, Forgaaelser og Overtrædelser, saaledes som den er brugt i de tydske Lovgivningsarbeider, er ligesaa blottet for practisk, som for videnskabelig Betydning, og at i Særdeleshed det i Titlen berørte Udkast har behandlet Sagen med den høieste Grad af Vilkaarlighed og Inconseqvents, og at dette ikke allene fører til slemme practiske Forviklinger, men og til mange for Sædeligheden og Retssikkerheden fordærvelige Resultater. De fleste af hans Beviser ere træffende. Da jeg imidlertid paa andre Steder udførligen har beviist den samme Sandhed, og jeg ikke i hans Arbeide finder noget Stof til enten at berigtige eller bestyrke hvad jeg forhen har udviklet, skal jeg ikke længere opholde mig ved denne Afhandling. Iøvrigt har jeg alt i dette Tidsskrift 11 B. 1 H. Side 246 Note og 2 Hefte Side 6-7 omtalt ovenmeldte Afhandling.

VII. Beiträge zur richtigen Erklärung der l. 5 Cod ad legem Jul. majestatis, von Dr. und Prof. Abegg zu Königsberg (S. 141-180).

Forfatteren søger vel ingenlunde at forsvare den Haardhed, som hiin bekjendte Lov har viist imod Statsforræderens mandlige Afkom; men han vil godtgiøre, at det dog ikke er en vilkaarlig Nyhed, som Arcadius og Honorius herved indførte, hvorimod samme skal indeholde en Indskrænkning af et ældgammelt Princip, som Man finder hos flere ældre Nationer. Det var nemlig en i Statsforfatningens og Dynastiernes usikkre Tilstand og i de mindre uddannede Retsbegreber grundet Forestillingsmaade, at Man betragtede det mod den bestaaende Tingenes Orden fjendtlige Sindelag, der havde udtalt sig i Foretagender imod samme, som arveligt, og at Man derfor fandt sig beføiet til at anvende Sikkerhedsmidler mod Statsforræderens Børn, af hvem Man kunde vente de Bestræbelser fortsatte, som for ham vare blevne afbrudte. Da det fornemmelig kun vare Sønnerne, som i saa Henseende gave noget at befrygte, og da det især var ved Formue og en anseelig Plads i Samfundet de kunde faae Midler til at virke, saa indskrænkede hiin Constitution sin Haardhed til dem, men skjænkede dem dog Livet, søgende blot at gjøre deres Tilværelse saa ussel, at der ei blev levnet dem Leilighed til at virke noget imod Statsoverhovedet. Forfatteren har i det Hele paa en temmelig tilfredsstillende

Maade udviklet sin Mening. Men der er neppe saa meget Nyt deri, som han synes at mene, og heller ikke kan det miskjendes, at frygtsomt Tyrannie udtaler sig i hiin berygtede Lov.

VIII. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Litteratur (S. 181-203.

IX. og X. ere alt omhandlede oven i Forbindelse med No. III. og VI. (S. 64 ff. og 92).

XI. Beiträge zur Erörterung der Frage, in wie fern der Ehebruch amtswegen untersucht und bestraft werden kann, von J. T. B. Linde, Prof. des Rechts zu Giessen (Side 282-303).

Det forundrer, at Forfatteren, der betragter Criminaldommeren blot som Lovens Tjener, ikke tilladende denne at fjerne sig fra Loven formedelst dennes formeentlige Haardhed eller Uhensigtsmæssighed, troer, at den nyere Tids criminalistiske Tendents stemmer med denne Synspunct. At dette ikke saa ganske er Tilfældet, derpaa har jeg ofte havt Leilighed til at give dette Skrifts Læsere paafaldende Exempler. Men, at Forfatterens Lære i sig selv er rigtig, er Noget, hvorom jeg ingen Tvivl har. Ved nu at holde sig til Lovene, og i Særdeleshed til den 120de Artikel i Carl 5tes peinliche Gerichtsordnung, finder han, at Hoersforbrydelsen ikke er undtaget fra den

almindelige Regel om Forbrydelsers Paatale af det Offentlige; og han viser med Skarpsind og paa en tilfredsstillende Maade, at de Grunde, hvorpaa Man støtter en modsat Paastand, ikke ere tilstrækkelige. Den romerske Ret, der desuden ikke aldeles indskrænkede den Ret, at paatale Hoer, til den forurettede Ægtefælle, men ogsaa tillagde de nærmeste Beslægtede saadan Ret, kan ikke paaberaabes i den omhandlede Henseende, da den i Tydskland gjeldende Ret har indført det inqvisitoriske Princip, i Stedet for det i den romerske Ret herskende accusatoriske, hvorpaa dennes specielle Bestemmelser med Hensyn til Forfølgningen af Hoersforbrydelsen vare grundede. Den ved den christelige Religion uddannede og i den canoniske Ret saavelsom i Carl den 5tes peinliche Gerichtsordnung herskende Forestillingsmaade om Hoersforbrydelsens Strafværdighed er desuden ganske forskjellig fra den, der laae til Grund for den romerske Ret. Naar den ovennævnte Artikel i Carolina siger, at de Skyldige skulle straffes "nach sage unser vorfarn und unser Keyserlichen rechten," saa kan dette ingenlunde forstaaes med Hensyn til den romerske Rets Straffebestemmelser, der vare formildede ved tidligere Rigslove. Henviisningen gjelder desuden kun Straffen og ikke Forfølgningsmaaden. Det maa heller ikke oversees, at her ikke blot nævnes den keiserlige Ret, men ogsaa "die Sage der Vorfahren." Til de af Forf. anførte Grunde kan endnu lægges een, der synes

mig fuldkomment afgjørende. Artiklen taler nemlig ogsaa om det Tilfælde, at det er Ægtemanden, der har gjort sig skyldig i Hoer, og bestemmer, at han, saavel som den Person, med hvem han har forseet sig, ligeledes skal straffes efter den Norm, der forhen er nævnt for Afstraffelsen af det Hoer, der begaaes fra Konens Side. Men nu er det bekjendt, at Hoer i den romerske Rets Betydning alene kunde begaaes fra Konens Side, og altsaa maa Lovgiveren sigte til ganske andre Grundbestemmelser end dem, den romerske Ret indeholder. For Resten er det vel saa, at den nævnte Artikel forudsætter, at Forbrydelsen paatales af den fornærmede Ægtemand eller Ægtekone. Men Carolina forudsætter i Almindelighed Misgjerningers Forfølgning af den Forurettede, hjemlende dog subsidierisk offentlig Forfølgning, hvor ingen privat Anklager fremtræder *); og at der fra denne almindelige Forudsætning skulde være gjort en Undtagelse med Hensyn til Hoer, kan, efter den Maade, hvorpaa den canoniske Ret, der nød Fortrin for den romerske, betragtede denne Forbrydelse, ikke formodes. Der gives desuden flere tydske Love, deels

*) Det er bekjendt, at ogsaa Cristian den femtes Lov, i de enkelte Straffebestemmelser, for det meste forudsætter privat Paatale, men at dog offentlig Forfølgning (naar den Forurettede tier) ligefuldt ansees hjemlet ved den almindelige Regel i 1—24 N. L. 22—8.

ældre end Carolina, deels noget yngre, der netop nævne Hoer blandt de Forbrydelser, som Øvrigheden strengt skulde undersøge og straffe. Vel har Man af de sidstmeldte, og navnligen af Rigsloven fra 1548 og 1577 villet slutte, at der ikke allerede i Carolina var hjemlet offentlig Forfølgning mod hiin Brøde. Men disse Love indeholde intet Nyt; de indskjærpe kun Øvrighederne, at have skarpt Tilsyn med slige Forbrydelser. Det vilde desuden være en forunderlig Gang i Lovgivningen, om Man kort førend Carolina udkom, f. Ex. ved Rigspoliticanordningen af 1530 skulde have indskjærpet Hoerforbrydelsens Forfølgning fra Øvrighedens Side, men i 1533 ophævet dette, og atter i 1548 og 1577 paa ny indskjærpet det. Det vilde i alt Fald ikke have feilet, at Carolina, naar den vilde afskaffe en saa nyelig indskjærpet Retssætning, vilde have udtrykt sig ligesaa bestemt, som ved andre Leiligheder, hvor den udtrykkeligen forbyder officiel Paatale, f. Ex. i Art. 165 med Hensyn til Tyverie mellem Nærbeslægtede. Et tilsyneladende vigtigt Argument staaer vel endnu tilbage for den modsatte Mening, nemlig at den bambergske peinliche Gerichtsordn. der, som bekjendt, er den nærmeste Kilde for Carolina, udtrykkeligt har anordnet offentlig Forfølgning, men at dette er blevet udeladt i denne. Dette Beviis taber imidlertid sin Kraft, naar det overveies, at Art. 145 i Bambergensis havde forenet Bestemmelserne om hiin Forbrydelses offentlige Forfølgning med særdeles

Indskrænkninger, saa at Carl kan have afveget fra denne Kilde, just fordi han ikke vilde disse Indskrænkninger, men derimod fandt, at der med Hoersforbrydelsen skulde forholdes efter den almindelige Regel. Forfatteren finder iøvrigt, at hiin Forbrydelse, efter den tydske positive Ret, bør behandles som en criminel og ikke som en blot Politieforseelse. Han misbilliger Deres Mening, som ville, at den Criminalstraf, der staaer for Hoersforbrydelsen, ei skal anvendes, uden hvor Privatklage finder Sted, og at kun en Politiestraf kan anvendes, hvor Øvrigheden for den offentlige Sædeligheds Skyld paataler en Hoersbrøde, som den Forurettede overseer. Iøvrigt erkjender Forfatteren, at det ligger i Lovenes Aand, at være mere vaersom med Paatale af Hoer, end med Hensyn til Forbrydelser i Almindelighed, og at Man ikke gjør vel i at foretage sig Noget, hvor ikke Forbrydelsen enten har givet offentlig Forargelse eller tilstrækkelige Beviser komme i Øvrighedens Hænder.

Jeg kan ikke Andet end i det Hele være enig i Forfatterens Lære. Forsaavidt Spørgsmaalet fremsættes i legislativ Henseende, maa jeg iøvrigt henvise til det oven Side 10 Anførte.

XII er forhen gjennemgaaet i Forbindelse med No. I og XVIII (S. 36—60).

XIII. Ueber die neuesten Bemühungen in Frankreich, den Zustand der Gefängniße zu verbessern, vom Herrn Oberappellationsrath Dr. Spangenberg in Celle. (S. 328-346).

I nærværende Tidsskrifts 9de Bind 2det Hefte S. 39-43 er et Bidrag af Mittermaier, som indeholder Efterretninger om Fængslernes Tilstand i Frankrig, korteligen anmeldt, og derved nogle Bemærkninger gjorte om Fængslernes maadelige Tilstand i Frankrig. I det ovennævnte Stykke faaer Man nogle historiske Efterretninger om hvad der i forskjellige Perioder er skeet for Fængslernes bedre Indretning. Det bemærkes, at Ludvig den 16de ved en Declaration af 30te April 1780 havde tilkjendegivet sin Villie at forbedre Fængslernes Tilstand, men at den faa Aar derefter udbrydende Revolution tilintetgjorde Monarkens gode Hensigt, og at hvad der skete under Revolutionen og under Napoleon deels ikke var Talen værdt, deels kun stod paa Papiret. Vel havde et Decret af 6te Octbr. 1791 givet adskillige hensigtsmæssige Bestemmelser om denne Gjenstand; ogsaa havde nogle Reglementer i Revolutionstiden anordnet Værksteders Indførelse i Fængslerne; men dette skal dog kun i Paris have været tildeels sat i Værk og under Napoleon skal det reent være kommet i Forfald. Derimod skal der være skeet en Deel for Sagen siden Restaurationen. Man læser her en Ordonance af 9de Septbr. 1814, der især angaaer Forbrydere under

20 Aar, for hvilke et særskilt Fængsel indrettedes. Mærkeligt er det, at Ministeren for det Indre maanedligen skulde have Beretning om dette Fængsels Tilstand, og at der bleve anordnede to Commissioner, den ene bestaaende af 1 Statsraad og 2 Reqvetmesters, og den anden af 3 Medlemmer af Cassationstribunalet, hvilke Commissioner 2 Gange om Aaret havde at undersøge Fængslet i dets mindste Detail og derom gjøre Indberetning til Kongen. General-Directoren skal og ved Slutningen af hvert Aar indgive en tro og detailleret Beretning om Fængslets Tilstand samt dets Indtægter og Udgifter, hvilken Beretning ligeledes skal forelægges Kongen og derefter offentligen bekjendtgjøres. Ogsaa i de øvrige Fængsler i Paris blev indført et Arbeidssystem. Imidlertid er Fængslernes Tilstand blevet ved at være maadelig. Der har derfor dannet sig et særskilt Selskab til Fængslernes Forbedring, hvorfor Hertugen af Angouleme staaer i Spidsen, og hvori flere udmærkede Mænd, f. Ex. de navnkundige Jurister Cottu og Dupin ere Medlemmer. Selskabet har udnævnt 7 forskjellige Commissioner, der sysselsætte sig med forskjellige til Øiemedet hørende Undersøgelser. Den 7de af disse Commissioner har sendt Cottu til England, for der at gjøre sig nøiere bekjendt med de derværende Forbedrings-Anstalter og deres Resultater. Det synes dog ikke, at noget sær Mærkeligt endnu ved disse fortjenstlige Bestræbelser er udrettet. Hvad der

af Forfatteren er bemærket om Fængslernes forfaldne Tilstand under Napoleons Regjering, synes iøvrigt at staae i nogen Modsigelse med hvad der siden Side 334-336 berettes om Resultaterne af den Reise, Bennet i Aaret 1814 og 1815, paa Befaling af det engelske Underhuses Committee, gjorde til Paris; thi derefter fandtes dog tvende af Paris's Fængsler den Tid i en temmelig god Tilstand, og, hvad der i Særdeleshed bemærkes om de Flere, der vare gaaede ud fra det ene af disse Fængsler, og derefter levede i Velstand og Agtelse, kunde ikke skrive sig fra den korte Tid, der da var forløbet siden Restaurationen. Den ovenmeldte Kongelige Declaration af 30te April 1780 havde heller ikke egentligen gjort Noget for Sagen, men blot udtrykt Hensigter, som senere skulde udføres, og at Intet virkeligen blev udrettet, kan nok ikke billigen skrives paa Revolutionens Regning allene, da Mellemtiden var lang nok til at foretage virkelige Forbedringer. I det ovenmeldte Decret af 6te Oct. 1791 er det mærkeligt, at af Fangernes Arbeidsfortjeneste kun ⅓ Deel kommer Straffeanstalten tilgode, det Øvrige derimod Forbryderen, som derfor deels kan anskaffe sig bedre Næring, deels oplægger den og faae den udbetalt ved sin Udgang. Skjøndt denne Fordeling synes at maatte være meget bebyrdende for Straffeanstalten, saa formindskes Byrden dog derved, at denne ikke har Andet at give Fangerne end Vand og Brød, ligesom Man og efter S. 336 maa slutte,

at Arbeidet bliver beregnet under den sædvanlige Arbejdsløn.

XIV. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften. (S. 347-359).

XV. Darf dem positiven Criminalrecht ein philosophischer Theil zum Grundlage gelegt werden, beantwortet von Herrn Oberhofgerichts-Advocaten Dr. Gerstäker zu Leipzig. (S. 361-428).

I dette Tidsskrifts 14de Binds 1ste Hefte Side 155-163 findes en Afhandling bedømt af samme Forfatter, hvor han heftigen har forfægtet Dommernes Myndighed til at dømme lige imod de skrevne Love, naar disse stride imod Folkestemmen og Tidsaanden. Man kan derfor ikke Andet end undre sig, naar Man her seer Forfatteren med lige Heftighed befeide al Indvirkning af Philosophen, hvorved han ikke forstaaer en blot abstract Metaphysik, men hvorunder alt af Sagens Natur hentet Raisonnement indbefattes. Man læser her t. Ex., at ene Souverainen befinder sig paa den Høide, hvori han er i Stand til at øine de Indskrænkninger, som de Enkelte maae bringe det Hele til Offer. Forend han derover har udtalt sig for Folket, kan, ingen Enkelt vide det Mindste om disse Indskrænkninger eller om de Principer, efter hvilke de maatte være at bedømme. Hvorledes kan den Enkelte, der lever i de lavere Dale og

kun kjender sine smaa Forhold, vide, hvilke Indskrænkninger med Hensyn til ham og hans Lige den paa Høihedens og Magtens Tinde staaende Souverain kan finde nødvendige ved sit Overblik over alle Stats- og Verdensforholde? End ikke fra Lovgiverens udtrykkeligt tilkjendegivne Villie skulde Dommeren have Magt til at gjøre nogen Slutning til hvad Lovgiveren maatte ville om ubenævnte Tilfælde. Den analoge Forklaring af de romerske Love vilde være ganske utilladelig, naar den ikke selv ved Lovene var bleven udtrykkeligt sanctioneret. "Det er" — yttrer han fremdeles — "i sig selv synderligt at paadigte nogen en Villie, som han beviisligen ikke har havt, og slutte denne Villie deraf, at han i andre Tilfælde har villet noget Lignende. Det er klart, at Man ganske miskjender et Individuums, altsaa endnu mere en Stats Villie, naar Man forudsætter, at der skal være Sammenhæng i denne Villies enkelte Yttringer. Slutningen er i Særdeleshed utilladelig, naar de forskjellige Villiesyttringer ere skilte fra hinanden ved Aarhundreder og ved store Masser af aldeles forandrede Forhold." Forfatteren, der i hiin forrige Afhandling har tillagt Dommeren Ret til aldeles at sætte Loven til Side, fordi den ikke stemmer overeens med hans Ideer om Retfærdighed og Almeenvillie, sætter her Lovgiveren paa en saa høi Standpunct, at Folket og med det Domstolene aldeles ikke skulde kunne opfatte den lovgivende Villie ved andet Middel end netop

ved at tyde Lovens Bogstav. Skjøndt vistnok den lovgivende Magt er den, der bedst maa kunne overfee, hvad der passer sig til Statens og Folkets Tilstand, saa ere dog dens Hensigter ikke saa ubegribelige, at Domstolene aldeles ikke skulde kunne fatte dem eller deraf udlede noget Tilforladeligt. Ei heller kan den lovgivende Magt saaledes forudsee alle mulige mødende Tilfælde, at Man ligefrem kan læse sig til i Loven, hvad der i samme skal skee. Mellem de forskjellige Acter af den lovgivende Villie kan der ikke heller være en saadan Usammenhæng, at Slutningen til hvad der for et lignende Tilfælde skal gjelde, skulde være utilladelig. Ved hvad Forfatteren herved yttrer, glemmer han aldeles den fuldstændige Opfatning af Statens Øiemeder og Tarv, som han forhen har tillagt Souverainen. Den store Afstand i Tiden, som der stundom er imellem forskjellige til samme Lovgivning hørende Bestemmelser, gjør heller ikke den indvortes Sammenhæng mellem disse umulig. Lovgiveren maa antages at oversee det hele System af gjeldende Love og ikke at knytte noget Nyt dertil, som ei passer sig deri. Desuden, i hvor usikker endog Analogie eller Slutninger af Sagens Natur maatte være, saa bliver der dog i alt Fald intet Andet at holde sig til, hvor Loven tier, eller hvor dens Ordforstand tillader forskjellige Meninger. Forfatteren, der er rig paa Modsigelser, har og selv maattet erkjende dette. Side 375 Note indrømmer han endog udtrykkeligt, at der er en Naturret.

der i de Tilfælde, hvor Loven tier, skal udgjøre Domstolenes Norm. "Men" — føier han til — "denne Naturret er ikke Grundlaget for Civilretten, den er en egen for sig bestaaende Videnskab." En saadan Naturret, der ganske isolerte sig fra det Retsystem, der virkeligen laae til Grund for Loven, vilde dog vistnok være langt betænkeligere som subsidiair Ret i Staten, end et System, der søger at opdage de Grundsætninger, som Lovgivningen stiltiende har forudsat, og udfinde de Resultater, der med Consequents følge af Lovens Bestemmelser. Den vilde og være aldeles utilstrækkelig til derefter at ordne de Forviklinger, som mødte i det borgerlige Liv. *)

I den Anvendelse, Forfatteren gjør af sine almindelige Grundsætninger paa Straffelovningen i Særdeleshed, tager han fornemmeligen Hensyn til Feuerbach. Men han har i den Grad forsømt at sætte sig ind i dennes System, at han endog gjør det til en Hovedindvending, at Man, ved Hjælp af Criminalretsphilosophiens Grundsætninger, vilde stemple Handlinger til Forbrydelser, som Lovgivningen ikke udtrykkeligen havde erklæret derfor, og, paa Grund deraf, mener, at hiint System truer med at tilintetgjøre de fattige Levninger af borgerlig Frihed, der ere tilbage, ved et Skin af Videnskabelighed. Imidlertid har

*) Cfr. min Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed, 1ste Deel Side 84 ff.

Ingen stærkere, end Feuerbach, staaet paa den Paastand, at en foregaaende Straffetrusel er nødvendig, for at gjøre en Handling til Forbrydelse. Man pleier endog at ansee dette som en i hans Grundbegreb om Straf umiddelbart liggende Sætning. Det er en næsten utrolig Fordreielse, naar Forfatteren i denne Henseende paaberaaber sig det Begreb om en almindelig Criminalret, der findes i den Feuerbachske Lovbog §. 2, hvor den siges at være en Videnskab om Statens mulige Rettigheder formedelst Straffelove; og i den Anledning udbryder saaledes: "Statens mulige Rettigheder formedelst Straffelove (??). Vee den stakkels Statsindvaaner, der skal straffes, ikke formedelst Souverainens af givne Straffelove resulterende Rettigheder, men efter mulige! o: efter en eller anden vilkaarlig, ofte ligesaa hurtigt fortrængt, som opstaaet, Modetheorie om Forbrydelser og Straffe." Jeg kan vel ikke rose den Definition paa philosophisk Criminalret, Feuerbach saaledes har givet. Men den er saa langt fra at indeholde hvad Forfatteren deri vil finde, at den netop antyder, at det først er ved Hjelp af virkeligt givne Straffelove, den Strafferettighed kan sættes i Udøvelse, som den hjemler Staten, hvilket desuden i §§. 19 og 20 læres i saa klare og utvetydige Ord, at det næsten ikke er tænkeligt, hvorledes Forf. bona fide har kunnet tillægge ham slig Mening.

Forfatteren søger udførligen at godtgjøre, at adskillige af de Grundregler, Feuerbach har opstillet for

Straffelovenes Anvendelse, deels ere i Strid med positive Forskrifter, deels i sig forkeerte. Det vilde være let i de fleste Puncter aldeles at retfærdiggjøre denne Criminalist mod Forfatterens temmeligt overfladiske Bemærkninger. Naar han, til Exempel, i Anledning af de i Feuerbachs Lærebog §§. 118 ff. opstillede Grundsætninger for Straffegradens Udmaaling i Forhold til det farlige Sindelag, Forbryderen har røbet, ytteer, at det er retfærdigere og fornuftigere at straffe alle forsætlige Forbrydelser ganske lige og opgive den Undersøgelse, om Gjerningen er udsprungen af mere eller mindre undskyldelige Bevæggrunde og Sindstilstande, som Noget, der ikke tilkommer den jordiske Dommer, saa er det klart, at hiin lige Afstraffelse aldeles vilde stride mod Lovene, hvor disse overlade Straffegradens Bestemmelser til Dommerens efter Omstændighederne, lempede Skjøn, og derunder indskjærpe ham at tage Hensyn til det meer eller mindre Overlagte, den større eller ringere Grad af Ondskab, der er i Gjerningen o. s. v. Synderligt er det, at Feuerbach, som ellers maa høre ilde, fordi han ikke vil tillade, at nedsætte lovbestemte Straffe paa Grund af den ringere Strafskyld in concreto, her, og det af en Forfatter, som ligeledes har angrebet ham for overdreven Lovrigorisme, maa taale Bebreidelser, fordi han ved Straffegradens Udmaaling, hvor den ikke er absolut bestemt ved Loven, lader Hensyn til den subjective Strafskyld gjelde Noget. Forf.

gjør sig fremdeles megen Umage for at bevise, at Feuerbachs hele Theorie indeholdes i Justus Henning Boehmers fortræffelige introductio in jus publicum universale, sigesom han og bemærker, at denne igjen har øst af Grotius og Puffendorph, men disse igjen af Plato, Seneca, Tacitus, kort sagt, de Gamle. At nu virkeligen det feuerbachske Princip for Criminalretten ingenlunde indeholder noget Nyt og Uhørt, men at det tvertimod, endog ganske udviklet, er foredraget af flere Forfattere, ja selv i flere Love findes bestemt angivet, har jeg viist i Eunomia 2det Bind S. 61 ff., ligesom jeg og der har godtgjort, at den almindelige Grundsætnings Opstilling i sin Reenhed og Strenghed ingenlunde er det eeneste Fornødne for Straffelovgivningen. Imidlertid bliver det dog ingen liden Fortjeneste, at Feuerbach i større Reenhed har opfattet og med en høiere Grad af Consequents anvendt Principet, end nogen Anden, skjøndt derunder og nogen Eensidighed har indsneget sig, hvorom jeg ligeledes udførligen har udbredt mig. Dog dette hørte ikke til Forfatterens Opgave, og det maa overalt være ligegyldigt, om det feuerbachske System er meer eller mindre originalt. Men for vor Forfatter, synes dette at være en Hovedsag; han finder Systemet fortræffeligt i Boehmers Mund, men fordømmeligt i Feuerbachs. At denne skulde have gjort en mere udstrakt Anvendelse af sin Criminalretsphilosophie ved de positive Loves Fortolkning og Anvendelse, end

Andre, er en, i det Hele taget, aldeles forkeert Paastand. Kun Eet kunde i denne Henseende være at lægge ham til Last, men hvilket Forfatteren ikke har berørt, og, efter de af ham fremførte Sætninger, neppe heller kunde misbillige, den Paastand nemlig, at Dommeren, i ved ubestemte Straffeloves Anvendelse at udmaale Straffegraderne, ei har saa meget at rette sig efter Lovenes Analogie som efter almindelige Grundsætninger. Denne Paastands Urigtighed har jeg godtgjort i jur. Arkiv No. 30 S. 20-21 og i min nye Bearbeidelse af Indledningen til Criminalretten skal jeg yderligere godtgjøre det med Hensyn til de nye Grunde, hvormed Feuerbach i den 9de Udgave af sin Criminalret har villet understøtte hiin Sætning.

Uagtet Alt, hvad Forfatteren her har foredraget om Utilladeligheden af al Philosopheren, ja af al Raisonneren over Lovgiverens Hensigter, ved Lovenes og i Særdeleshed Straffelovenes Anvendelse, vedbliver han dog sin i den ovennævnte tidligere Afhandling fremsatte Lære om Domstolenes Mægt til at formilde tyranniske og ufornuftige Love. Men denne Magt grunder sig, paastaaer han, paa en dem af de tydske Fyrster stedse indrømmet Bevilling, og herved har Dommeren kritisk at hæve sig over Lovene og gjøre en ganske anden Videnskab, nemlig Lovpolitiken, til Rettesnor. Uden nu her at tale videre om hiin Dommernes Magt, vilde det dog være høist paafaldende, om

der skulde være indrømmet Dommerne en Magt til at sætte en formeentlig Lovgivningspolitiks Grundsætninger over bestemte og tydelige Love, men derimod ikke Ret til at tænke ved Lovén, til at forklare og anvende Lovene ved Hjælp af Grundsætninger, der, i det de findes stemmende med Straffelovgivningens fornuftige Øiemeed, ogsaa ere i Harmonie med Lovens Forskrifter, ja endog kunne udledes af disse. Hvorledes det, Forfatteren forhen har foredraget om den Folket og derunder tillige de Lovkyndige aldeles utilgjængelige Høide, hvorpaa Lovgiveren staaer, kan forenes med den Standpunct, som han ved hiin Paastand dog giver Dommeren over Lovgiveren, er vanskeligt at begribe. Dog, hele Afhandlingen er fuld af de forkeerteste og meest modsigende Forestillingsmaader.

XVI. Justinus Gobler und seine Uebersetzung der Carolina, ein Beitrag zur criminalistischen Litterairgeschichte von Hof- und Canzleirath Dr. Spangenberg in Celle, (zugleich eine Zugabe, über eine noch unbekannte Ausgabe der Bambergensis) (S. 429-458).

Af Goblers Oversættelse af Carolina, der hører til de største litteraire Sjeldenheder, og hvoraf den berømte Koch endeligen havde opdaget et Exemplar paa Tübinger Universitets-Bibliothek, hvorom han i den 3die Udgave af Carolina meddeelte nogle Notitser,

har nærværende Forfatter opdaget et andet Exemplar i det Celler Overtribunals-Bibliothek, der afviger fra Kochs Beskrivelse. Over dette Celliske Exemplar giver Forf. en kort Beskrivelse, ligesom han og sammenligner hans Oversættelse med den mere bekjendte af Remur. Betræffende den tilføiede Commetar, da tiltræder han Kochs Dom over samme, hvorefter den er uden al Værdie. Han tilføier nogle litterairiske Notitser angaaende Forfatteren og slutter med det i Indskriften befundede Tillæg om en ubekjendt gammel Udgave af den bambergske Halsgerichts-Ordnung.

XVII. Soll die Untersuchung bei Verbrechen wider veräußerliche Privatrechte, wenn sie nicht mit gemeiner Gefahr verbunden sind, von Amtswegen oder nur auf Anzeige des Beleidigten eintreten? von Herrn Königl. Baier. Staatsrath, Ritter v. Gönner in München (S. 459-492).

I dette Tidsskrifts 11 B. 2 H. S. 427 ff. har jeg udførligen gjennemgaaet de Raisonnements og Grundsætninger, som den ovennævnte Afhandling indeholder. Der kunde dog, i Anledning af en Mængde historiske Anførelser i samme, være adskillige Erindringer at tilføie, men som jeg forbigaaer for ikke at fortsætte Striden med denne min afdøde Modstander.

XVIII er gjennemgaaet oven Side 493-4522.

XIX. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften (S. 523-548).

Iblandt de her meddeelte Recensioner ere der tvende, som angaae sær interressante Skrifter, nemlig Bentham traité des preuves judiciaires, hvoraf en enkelt Deel er meddeelt i dette Tidsskrifts B. 8 H. 2 S. 191-204, og Graverend des lacunes et des besoins de la legislatio française, en matiére politiqve et en matiére criminelle. Men det vilde føre for vidt, om jeg her vilde indlade mig paa disse Værker. Af det første vil jeg maaskee ved en anden Leilighed give en udførlig af Critik ledsaget Fremstilling. Med megen Føie har Recensenten forkastet Forfatterens synderlige Idee, at Man skulde betegne den fuldkomne Vished med et vist Antal af Grader, og at et Vidne, i Förhold dertil, havde at udtrykke den Overbeviisning, han følte om det, han udsagde, med et vist Gradetal.

XX. Ueber die verschiedene Arten des dolus, von Herrn Vicedirector Weber in Tübingen (S. 549-580).

Foruden de sædvanlige Inddelinger, som de nyere Criminalister gjøre af dolus, har Förf. af den af Feuerbach opstillede saakaldte ubestemte dolus (dolus indeterminatus) igjen antaget to Arter, nemlig

den alternative og den egentlige eventuelle. Med det første Udtryk betegner han det Tilfælde, hvor Gjerningsmanden er ligegyldig ved, om Handlingen vil fremvringe den mere eller mindre skadelige Følge; hvorimod det sidste Udtryk bliver anvendeligt, naar han fortrinligviis har villet den ene Følge (den mindre) og kun i det yderste Tilfælde ogsaa indvilget i den anden. Den første Art af ubestemt dolus finder han lige strafbar med den bestemte; hvorimod han ordentligviis tillægger den sidste en ringere Grad af Strafbarhed. Det lader sig ikke nægte, at baade denne Forskjel og den Følge, han knytter til samme, i og for sig er logisk rigtig. Som Exempel paa den første Art af dolus kunde man anføre det Sindelag hvormed ordentligviis et Tyverie begaaes. Som jeg allerede har bemærket i Eunomia 2 Bind Side 265, ligger her som oftest en, med Hensyn til det Stjaalnes Værd, ubestemt Beslutning til Grund, hvilken, efter vor Forfatters Terminologie, vilde være at kalde alternativ. Derimod er den Brandstifter, som vel endog søger, saavidt muligt, at forebygge Menneskers Indebrændelse, eller Ildens Udbredelse udenfor en af ham tilsigtet Grændse, men dog, forsaavidt dette ikke kan undgaaes uden Forstyrrelse i hans Plan, ligefuldt udfører denne, skyldig i dolus eventualis med Hensyn til denne Deel af hans Handlings Følger. Imidlertid turde hine Distinctioner ingenlunde være at anbefale i Lovgivningen. Forskjellen er in concreto

saa fiin, at den Skyldige, om han end nok saa ærligt vilde skrifte, ofte ei vilde være i Stand til at gjøre nøiagtig Rede i saa Henseende. For at blive ved det Exempel, som Feuerbach, der først har opstillet Begrebet om den ubestemte dolus, har anført, saa vil det, naar et Menneske i Harme og for at hævne sig, benytter sig af det Mordredskab, han har i Hænde, være vanskeligt for ham og endnu vanskeligere for en Anden at sige, om han ligesaa gjerne har villet nedlægge, som saare den Angrebne, eller om hans Villie fornemmeligen har været rettet paa dette Sidste, dog saaledes, at der i alt Fald maatte komme ud deraf hvad der vilde. Naar Gjerningsmanden har villet det, der gjør Forbrydelsen til den Forbrydelse, den er, bør Lovene, uden videre Forskjel, betragte ham som forsætlig Forbryder. Om han har villet dette i sit fulde Omfang som Noget, der i og for sig interesserede ham, eller om han blot har villet det i Almindelighed og ladet det komme an paa Udfaldet, om der vilde skee Mere eller Mindre, eller om han maaskee endog helst har villet det Sidste, dog uden at opgive sin forbryderske Plan, fordi han forudsaae, at det Mere ei lod sig undgaae, bør ikke foranledige nogen lovbestemt Forskjel i hans Forbrydelse. Kun ved Straffens arbitraire Udmaaling kan noget Hensyn dertil tages; men herom behøver i det Mindste Intet udtrykkeligt at foreskrives i Loven, da hvad der i saa Henseende skal gjelde, umiddelbart flyder deraf, at Straffens

Grad skal bestemmes, blandt Andet, i Forhold til Graden af den Skyldiges onde Villie.

Fremdeles optager Forfatteren Forskjellen mellem dolus antecedens og dolus consequens, med Hensyn til om Handlingen fra først af er foretaget i den Hensigt at udøve en Forbrydelse, eller om Handlingen fra først af ingen saadan Hensigt har havt, men Gjerningsmanden senere har bestemt sig for at give den et forbryderisk Udslag. Ogsaa denne Forskjel er i sig selv tænkelig. Men jeg skjønner dog ikke rettere, end at den er unødvendig i Criminallovgivningen og Criminalretssystemet, da det mindre Strafværdige, som er i det sidste Tilfælde, ordentligviis vil, saaledes som og Forfatteren Side 176 erkjender, løbe ud paa, at her intet foregaaende Overlæg er, men Forsættet fattes udi en under Gjerningen opvakt Sindstilstand.

Endnu gjør han Forskjel paa et almindeligt og særdeles forbryderisk Forsæt. Det første forudsætter blot, at den Skyldige med en Række af flere til et vist Resultat førende Handlinger har havt den forbryderske Hensigt; det sidste er derimod kun tilstede, naar han med den bestemte Handling, der har frembragt Forbrydelsen, har havt en til Virkningen svarende Hensigt. Ved denne Inddeling søger han at undvige saadanne Spidsfindigheder, som den, jeg har anført i mit Skrift: über die Grundreglen der Strafgesetzgebung Side 242, hvorefter Den, der kastede Den, han havde mishandlet paa morderisk Maade, i Vandet,

i den Tanke, at denne allerede var død, ikke skulde ansees skyldig i fuldbragt Mord, saafremt det siden fandtes, at den Aflivede først var død i Vandet. Jeg kan ikke Andet end være fuldkommen enig med Forfatteren i at Straffelovgivningen bør udelukke saadanne af en superfiin Theoretiseren og Adskillen flydende Spidsfindigheder; og jeg maa erkiende, at dette ingenlunde er overflødigt, naar jeg læser Exempler paa, at det, jeg paa hiint Sted betragtede som en Yderlighed, hvortil de blandt Criminalisterne herskende Begreber kunde føre, virkeligen antages, og det ikke blot af Theoretikere, men ogsaa af Dem, der have endeligen at afgjøre de Tiltaltes Skyld og Straf. *) Den Side 578 - 579 anførte 164de Artikel af det nye Udkast til en Straffelovbog for Kongeriget Sachsen, der udtrykkeligen gaaer ud paa at forebygge saadanne Retsfordreielser, fortjener derfor vistnok alt Bifald. Men Forfatterens nye Distinction, som han desuden ei har været heldig i at betegne, er dog neppe nødvendig, enten i Lovbøger eller i Systemet. Den kunde endog, tvertimod Forfatterens Hensigt, lede til at antage, at der til de saaledes afsöndrede Arter af ond Villie ogsaa knyttede sig en forskjellig Strafskyld.

Til Slutningen erklærer Forfatteren sig imod to Sætninger af Feuerbach, den ene i hans Lærebog

*) See dette Tidsskrifts 13 B. 1 H. S. 206 ff.

§. 59 Anm. (efter den 9de og nyeste Udg. §. 60 Anm. b), at den saakaldte culpa dolo determinata af legislative Grunde, ikke bør straffes mildere end dolus indeterminatus, og den anden i Lærebogens §. 227, at Straffen for et ved culpa dolo determinata begaaet Drab maa være den, som kommer Dødsstraffen nærmest. Jeg maa, i Følge hvad jeg saavel her som ved andre Leiligheder har udviklet, i begge Henseender være fuldkommen enig med vor Forfatter.

XXI. Von Strafen und Sicherheitsmaaßregeln bei bloßen Verdacht, von Herrn Professor Gesterding in Greifswalde. (Side 581-595).

Forfatteren, der forudsætter som et Axiom, at intet Indiciebeviis kan virke Mere end Mistanke, anmærker, at det kan ansees som afgjort, at der ikke, paa Grund af et ufuldkommet Bevjis, kan anvendes nogen egentlig criminel Straf. Derimod finder han dog, at følgende to Spørgsmaale endnu fortjene Undersøgelse: 1) om ikke i mindre betydelige Tilfælde en Straffedom kunde grundes paa blotte Indicier? og 2) om Staten ikke dog er berettiget til at anvende Sikkerhedsforholdsregler mod den Mistænkte? Hvad det første Spørgsmaal angaaer, saa erkjender han, at C. C. C. Art. 22 blot udelukker de saa kaldte piinlige Straffe. Men, naar Juristerne antage, at Domstolene, uden for de Tilfælde, som denne Artikel

saaledes omfatter, i den romerske Ret, have Hjemmel til, paa Grund af et Indiciebeviis, eller, som Forfatteren udtrykker sig, paa Grund af Mistanke, at anvende Straffe, nemlig de ringere eller saakaldte borgerlige, saa mener han, at dette er en fuldkommen Misforstaaelse af den romerske Ret. Han paaberaaber sig l. 5 D. de poenis, hvor det blandt Andet hedder, "sed nec de suspicionibus debere aliquem damnari"; og, forsaavidt l. 25 Cod. de probationibus nævner "indicia ad probationem indubitata et luce clariora", mener han, at dette Sted netop viser, at sædvanlige Indicier ei kunne danne et Beviis. Han paaberaaber sig, at der kræves indicia indubitata et luce clariora, og at disse Udtryk ikke passe sig paa sædvanlige Indicier, som netop lade Rum for Tvivl, saa at der blot kan betegnes saadanne Omstændigheder, hvorfra der med Nødvendighed kan sluttes til Gjerningen, som f. Ex. fra Svangerskab til Sammenleie. Men det er en kjendelig Cirkel-Slutning, naar Forfatteren i det forstanførte Sted finder et Beviis for Indiciers Utilstrækkelighed. Han forudsætter her nemlig, at Indicier kun kunne give Mistanke; men dette kan ikke ansees rigtigt i den romerske Rets Betydning. Hvad det sidstnævnte Sted angaaer, da kan samme, der taler om en almindelig, i criminelle Tilfælde anvendelig Beviiskilde, vist ikke sigte til de ganske enkelte Tilfælde, hvori et i strengt Forstand nødvendigt Indicium kan haves,

noget, hvorpaa man ikke let kan anføre andet end netop hiint eneste Exempel. Neppe vilde Man have fundet det nødvendigt, med Hensyn dertil, at opstille Indicier som en særegen Beviismaade, forskjellig fra det, som grunder sig paa idoneis testibus eller apertissimis documentis; thi at med Beviset for et Fruentimmers Svangerskab ogsaa Visheden om Samsmenleie er givet, havde vist ikke behøvet nogen Bemærkning. De tildeels figurlige Udtryk, hvormed Stedet beskriver de Indicia, der kunne antages som fuldgyldige (luce clariora), passe sig og bedre for et saadant Sammenstød af Omstændigheder, der giver den sunde Menneskeforstand en fast Overbeviisning, end for et Indicium, der med Naturnødvendighed godtgjør Gjerningen. Ogsaa bestyrkes dette ved det Pluralis, hvori Indicier nævnes, thi et saadant Indicium, som det, Forf. erkjender, maa enkelt virke afgjørende Vished. Forfatteren lægger vist en anden Betydning i Udtrykket indubitata end den, samme skal tilkjendegive. Han tager Udtrykket i metaphysisk Forstand, hvori det forudsætter en absolut, Tænkeligheden af det Modsatte, udelukkende Vished; men utvivlsomt kalder Man i Livet ofte det, der, paa Grund af samtlige Omstændigheder, erkjendes med en saadan Vished, at Man ikke fornuftigviis kan antage det Modsatte. Denne Betydning maa endog nødvendigviis tillægges Ordet, hvor der tales om den Vished, hvormed et i sit Begreb tilfældigt Factum

erkjendes; thi denne Vished kan aldrig hvile p[illegible] indvortes Nødvendighed. Det maa høiligen forundr[illegible] at vor Forfatter, som det synes, gaaer ud fra d[illegible] Forudsætning, at det juridiske Beviis, der f. E[illegible] grunder sig paa Vidner, har en ganske anden indvor[illegible]tes Natur, end det, der hidledes af Indicier, saaled[illegible] at hiint giver Vished, dette derimod kun Formodning[illegible] Det er dog saa indlysende, som Noget kan være, a[illegible] hiin første Beviismaade ogsaa kun er en Art af histo[illegible]risk Vished, beroende paa samme Basis, som Indi[illegible]ciebeviset, og at den, selv i sin yderste Styrke, ikke kan føre til en apodictisk Vished. Dette er desuden i de senere Tider saa almindeligt erkjendt, at det er ubegribeligt, hvorledes Forfatteren kan saa axiomatisk forudsætte det Modsatte, ja endog allerede ved sin Talebrug, der er aldeles afvigende fra den i de senere Tider vedtagne, udelukke Indiciebeviset fra de til-strækkelige Criminalbevisers Tal.

Hvad det andet Spørgsmaal angaaer, da har Forfatteren anført de bekjendte Grunde for at det er uretfærdigt til Statens Sikkerhed at berøve Nogen Friheden, hvis Misgjerning den maa erkjende at være tvivlsom. Forsaavidt Man i den 176de Art. af C. C. C. har villet finde en Hjemmel for slige Sikkerhedsmidlers Anvendelse, saa mener han, at denne Artikel forudsætter ganske andre Betingelser for den sammesteds hjemlede Detentionsret end den blotte Mistanke for en Forbrydelse. Jeg kan i denne

Henseende ikke Andet end være af lige Mening med Forfatteren og har allerede i dette Tidsskrifts 1ste Bind Side 386-387 maaskee nok saa strengt som han godtgjort, at det i det Mindste ikke er tydeligt af Artiklen at Mistanke kan være Hjemmel nok til dens Anvendelse. At jeg i det Hele ikke kan ansee det som noget Fremskridt, naar Nogle for den ældre, men nu forkastede Lære om en overordentlig Strafs Anvendelse i Tilfælde af en høi Grad af Mistanke, have opstillet den om den Mistænktes Detention til Sikkerhed, har jeg godtgjort paa det nylig nævnte Sted S. 312-313, hvor jeg endog har godtgjort, at denne Lære er mere inconseqvent og let kan blive mere trykkende end hiin fortrængte *). Iøvrigt maatte hiin Artikel i Carolina i Forbindelse med Artikel 22, saaledes som denne sidstnævnte sædvanligst, vel ogsaa rigtigst, fortolkes, komme under Spørgsmaal, hvor et fuldstændigt Indiciebeviis er tilstede, hvilket den nysmeldte Artikel kun betragter som Mistanke. Vor Forfatter refererer den og til dette Tilfælde. Men efter den rigtigere og nu i Tydskland saa godt som almindeligt erkjendte Lære om Muligheden af et tilstrækkeligt Beviis ved Indicier, opstaaer, hvor man ikke i saa Henseende bindes ved Carolina, Spørgsmaalet om overordentlige Straffe eller subsidiaire Sikkerhedsmidler kun, hvor Beviset, formedelst sin individuelle Beskaf-

*) Cfr. og 8 B. 2 H. S. 33 ff.

senhed, findes utilstrækkeligt. Naar derimod Criminalisten i et Land, hvor Carolina endnu er i Kraft, antager, at sammes Art. 22 kun forbyder saakaldte piinlige Straffe paa Grund af et Indiciebeviis, men at derimod denne Bevlismaade, som hjemlet i den romerske Ret og i Sagens Natur, lader sig anvende i alle ikke under hiin Artikel indbefattede Tilfælde, saa kan han uden Inconseqvents, hvor et Indiciebeviis er tilstede, anvende en Straf, der ikke kan henføres til de piinlige, og det er som bekjendt, meget uvist, hvor Grændsen er for dette Slags Straffe.

XXII. Das römische öffentliche Verfahren, in einem Criminalfalle aus Justinians Zeitalter, übersetzt aus Agethias Geschichtsbücher, von Herrn P. B. Degen, Dr. der Rechte und Prokoconsul zu Lüneburg. (Side 596-623).

Er end det meddeelte Tilfælde ikke synderlig skikket til at give nogen Forestilling om den Rettergangsmaade, der herskede i Justinians Tid; saa har dog den Anklage og det Forsvar, som er meddelt, i Forbindelse med det ligeledes meddeelte Udfald af Sagen, ikke liden Interesse. Colchiernes eller, som de da kaldtes, Latiernes Konge Gubazes, en af Justinians afhængige Bundsforvandte, havde anklaget en romersk Stabsofficeer, Martinus samt Qvæstor Rusticus, for grov Skjødesløshed, hvorved de skulde

have givet Anledning til de Nykker, som vare overgaaede Römerne i den daværende Krig med Perserne. Disse havde omvendt anklaget ham for Keiseren som en Förræder, der holdt med Perserne. Justinian, der ikke saa lige troede deres Angivelse, paalagde Befalingsmændene ved Armeen at tilholde Gubazes at indfinde sig i Constantinopel for at forsvare sig, samt i Vægringstilfælde skikke ham bort med Magt, men dog ikke foretage Noget mod hans Liv, förend hans Forræderie var afgjort. Martinus og Rusticus foranstaltede imidlertid strax, at Gubazes blev dræbt, hvilket blev udfört ved en Broder og en Tjener af Rusticus. Colchierne, i höieste Grad opbragte over dette Mord, sendte Deputerede til Justinian, for at forlange Morderne straffede. Keiseren sendte i denne Anledning en Senator Athanasius til Colchis for at undersöge og paakjende Forbrydelsen, og med ham fulgte flere Retslærde, Skrivere, Præconer og Lictorer fra Constantinopel. Retten holdtes med stor Pomp, og saavel Colchiernes Anklage, der blev foredraget for Retten, som de Anklagedes Forsvar, er det, som her meddeles. Mordet blev ikke fragaaet; men de Tiltalte indskøde sig under, at den Aflivede var en Forræder og hans Død en Velgjerning mod Staten. I Colchiernes Anklage behandles denne Forsvarsgrund med Foragt. De udvikle især, at de Anklagede selv, ved at aflive Gubazes, i Stedet for at stille ham for Keiseren, havde gjort det

umuligt med Retsvirkning at undersøge, om han var en Forræder eller ikke. Man seer isvrigt tydeligt, at Colchierne just ikke havde megen Tillid til Romernes Retfærdighed; og de lode ikke uden Fiinhed Dommerne forstaae, hvilken farlig Indflydelse det vilde faae paa Folkestemningen, hvis Morderne bleve frikjendte. I Forsvarstalen vedgaae de Anklagede uden Tilbageholdenhed den Gjerning, hvorfor de vare anklagede, men søge at fremstille samme som en god og ædel Handling. At den Aflivede var en Forræder, søgte de fornemmeligen at bevise dermed, at han stedse nedværdigede Romernes Seire og dadlede dem, naar de vare ulykkelige i deres Foretagender, hvortil kom, at han blev siddende hjemme, da han, efter hvad der paastaaes, kunde have været Romerne nyttig, og da han dertil var opfordret. Da de kjendte hans Opsætsighed, fandt de det unyttigt, først at forsøge paa at bevæge ham til at gaae til Constantinopel for at forsvare sig, og en retlig Anklage mod ham i hans Hjem vilde, formedelst hans Venner Persernes Nærhed og Virksomhed, ikke være mulig. At ikke de, men Hærførerne, vare De, til hvilke den Keiserlige Skrivelse var gaaet, fandt de uvæsentligt, da det maatte være ligegyldigt, ved hvem en saadan Statsfjende blev ryddet af Veien. Mærkelig er den hele løse Maade, hvorpaa de Anklagede betragte en saadan Handling, som den, de havde udøvet; og det er aabenbart, at de have regnet paa, at Dommeren

ei vilde tage det saa nøie med hvad der var ret, naar det maatte erkjendes, at det var i Statens og Keiserens Interesse, de havde myrdet. De begegne derhos Colchierne med megen Bitterhed, sigende blandt Andet, at de, som bekjendt, havde et meget oprørsk Sind, og at de, efter Barbarernes Sædvane, vare tilbøielige til Statsforandringer, især nu i Nærheden af Perserne, som kunde tage dem i Beskyttelse. Agathias beretter iøvrigt, at Athanesius i Begyndelsen var tilbøielig til at tage Forsvaret for godt; men at han, efter nøiere Overlæg, dog fandt, at Gabazes ikke kunde ansees skyldig, og at han saaledes var myrdet paa en retstridig og skammelig Maade; hvorfor de to Anklagede bleve dømte til at halshugges, hvilken Dom og blev fuldbyrdet. Med Hensyn til Martinus, som var Medvider, blev Sagen indberettet til Keiseren, der og fandt ham skyldig til Dødsstraf, men dog, i Betragtning af hans Fortjenester, eftergav ham denne, saa at han blot mistede sine Æresposter og Værdigheder.

XXIII. Ueber Herstellung des Thatbestandes des Kindermordes in Bezug auf die Todesursachen, von Mittermaier.

(Side 624-661).

Denne Afhandlings Indhold kunde beqvemmeligen have været indlemmet i den oven Side 36-60 anmeldte Afhandling om Fostermord, hvor Forfatteren

ogsaa har indladt sig paa de Puncter, der vedkomme Spørgsmaalet, om Fosteret kan ansees levende født, og ved Moderens foretagne eller efterladte Handlinger skilt ved Livet. Det er iøvrigt størstedeels physiologiske Undersøgelser, hvormed Forfatteren i nærværende Afhandling beskjæftiger sig. Han søger fornemmeligen at vise, at hverken de Fracturer, Man findes i Beensystemet, i Særdeleshed paa Hovedet, eller Suggillationer eller Blodextravasator, i Almindelighed afgive et saa tilstrækkeligt Beviis for Fosterets Ombringelse, som man i Almindelighed deraf udleder, og at ligeledes de Kjendemærker, hvorpaa Man pleier at grunde den Dom, at Fosteret er qvalt, ere tvetydige; ligesom og det nyfødte Barn i alt Fald ofte kan være qvalt uden Moderens Skyld. I Henhold til det oven Side 57-58 Anførte, tør jeg ikke paatage mig at bedømme Forfatterens Arbeide, forsaavidt samme indeholder Resultater af den nyere Tid physiologiske Undersøgelser. Men, om end Alt dette erkjendes, hvorved jeg iøvrigt maa henvise til hvad jeg oven S. 58-60 har bemærket, saa blive dog de juridiske Lærdomme, han, i Forbindelse dermed, har foredraget, neppe ubetinget rigtige.

Side 627 bemærkes det, hvorledes der ofte ingen sikker Recognition af Fosteret kan finde Sted, i det den Fødende, der, maaskee i et mørkt Kammer og i en Tilstand af Fortvivlelse, Angest og Bedøvelse, har bragt sit Foster til Verden, ved første Morgengry,

overbeviist om dets Død, skynder sig med at begrave Liget, uden nøie at betragte det. Han ytrer derfor, at Inqvirenten ikke skal lade sig nøie med en almindelig Recognition, men lade den Tiltalte først nøiagtigt beskrive Barnet og siden tilholde hende ved Ligets Foreviisning at angive de Kjendemærker, hvorved hun gjenkjender det som hendes Barn. Den af Forf. paaberaabte Grund synes imidlertid netop at vise, at Moderen ofte ikke vil være i Stand til at angive de individuelle Mærker, der skulde gjøre Barnet kjendeligt; ja dette vil vel endog yderst sjeldent kunne finde Sted. Naar derhos, paa den af Forfatteren S. 628, i Sammenhæng hermed, anførte Grund, at Klageren skal bevise alle Forbrydelsens Egenskaber, Moderen maatte frifindes, naar der om Barnets Identitet opstod noget Tvivlsmaal, saa vilde hun, hvis hun, i alt Fald ved Andres foregaaende Exempler, var nogenlunde underrettet om, hvad der krævedes til Beviis, altid have det i sin Magt at spilde samme, ved at indlægge nogen Usandhed eller nogen Vaklen i sin Forklaring om Barnets Kjendemærker. Det maa erindres, at, da hun allerede er i Brøde derved, at hun har skaffet Fosteret tilside, saa turde et aldeles nøiagtigt Beviis for Barnets Identitet, der, strengt taget, er aldeles umuligt, være mindre nødvendigt. At Liget findes nedgravet paa det Sted, hvor hun forklarer at have nedgravet det, at det var iført eller omgivet af en eller anden hende

tilhørende Ting, maa uden Tvivl afgive al den Vished, som i saadanne Tilfælde kan fordres, og slige Data ere i sig selv af en langt større Værdie end en Opgivelse af Fosterets særlige Egenskaber, som Moderen, efter hvad Forfatteren har anført, ofte ikke nøiagtigt har bemærket, og som i alt Fald, selv naar Man forudsætter fuldkommen Oprigtighed hos hende, sjeldent vil indeholde noget ret individualiserende. For Resten maa jeg endnu ved denne Leilighed henvise til hvad jeg i nyt juridisk Arkiv 21 Bind Side 86-87 har udviklet om Naturen af Recognitioner i Almindelighed.

Side 64 ff. mener Forf., at de Domme, hvorved Moderen, naar Fosterets forsætlige Ombringelse er tvivlsom, dog findes skyldig i Straf fordi hun skal have forsømt den nødvendige Omhue for Barnet, for en stor Deel ere grundløse og overfladiske. Han anfører i denne Henseende, at det t. Ex. i de fleste Tilfælde, hvor det er forsømt at underbinde Navlestrængen, ikke kan bringes til Vished, om denne Forsømmelse netop har været Dødsaarsagen; et Beviis, der, selv naar en morderisk Hensigt er given, er fornødent, da den Paagjeldende i manglende Fald kun er skyldig i forsøgt Fostermord. I Særdeleshed maa Lægernes Betænkning være mistænkelig, naar de nævne to Dødsaarsager, f. Ex. Forblødning og Hjernerystelse, hvilket formeentligen viser, at de ikke ere i det Rene med den rette Dødsaarsag. For at hiin

Forsømmelse skal kunne paadrage Moderen Straf som Den, der ved Uagtsomhed har foraarsaget Fosterets Død, er det desuden nødvendigt, at hun maa have vidst eller let kunnet have vidst, at Navlestrengens Underbinding er nødvendig. Ligeledes maa Man være vis paa, at hun har været i en saadan Tilstand, at hendes Handlinger kunne tilregnes hende. — Unægteligt gives der Tilfælde, hvor Fosterets Død, skjøndt beviisligen foranlediget ved Mangel af de fornødne Midlers Anvendelse, ei kan tilregnes Moderen, ligesaa lidet til culpa som til dolus; i Særdeleshed naar hun har været i en virkelig bevidstløs Tilstand eller hun uformodentligen er bleven overrasket ved Barnets Nedkomst under Omstændigheder, der ikke gav Leilighed til at faae fornøden Hjælp. Men, naar hun, vidende om sin Tilstand, har forsømt Alt, hvad der kunde bidrage til Barnets Frelse, og forsætligen søgt eensomme Steder til Fødselen, saa kan neppe hendes Uvidenhed om Nødvendigheden af Navlestrengens Underbinding eller Andet, som til Barnets Vedligeholdelse kunde gjøres fornødent, frie hende for alt Ansvar. I det Forhold, hun har brugt, ligger der allerede en Ligegyldighed for hendes Fosters Frelse, der, saa Meget der end, under visse Omstændigheder, kan tale til hendes Undskyldning, dog aldrig kan bestaae med hendes Pligter. Den Strenghed, hvormed Forfatteren, endog hvor der blot spørges om Anvendelsen af Straffen for culpa, vil have Causal-

forbindelsen mellem den af Moderen brugte Fremgangsmaade og Barnets paafulgte Død oplyst, vilde, hvis den med Consequents fulgtes, næsten i alle Tilfælde gjøre det umuligt at fælde Nogen som skyldig enten i forsætligt eller uagtsomt Drab *); ligesom det, efter lige Grundsætninger, til Ex. vilde blive vanskeligt, nogensinde at anvende Straffen for Brandstiftelse, i Særdeleshed for den uagtsomme. Jeg maa her gjentage hvad jeg saa ofte har yttret, at, da det, der egentligen bestemmer en Persons Strafskyld, er hans eget Forhold og den dermed forbundne Villiesretning, men den tilfældige Følge blot kan fortjene at komme i Betragtning som en udvortes Bekræftelse derpaa, saa maa det i denne Henseende være nok, at der finder en Følge Sted, der passer som Virkning til den beviisligen foretagne Handling, uden at der gives nogen Anledning til at hidlede denne Følge af nogen anden Aarsag.

XXIV. Etwas über den Unterschied zwischen Verbrechen und Vergehen; vom Herrn Staatsrath v. Gönner in München. (Side 662-669).

See herved dette Tidsskrifts 11te Bind 2det Hefte Side 127 ff.

*) See Eunomia 3die Bind Side 42 ff.

XXV. Ueber die Theilnahme in einem Verbrechen und über die Nothwendigkeit, deren verschiedene Arten und Abstufungen näher zu unterscheiden, von Borst, Prof. in Tübingen. (S. 670-706).

Ved denne Afhandling har den agtede Forfatter, der allerede i 1819 er død, vist ikke bragt den omhandlede Lære videre. Han har udbragt tolv forskjellige Arter af Deeltagelse ved Combinationer af hans Grundinddeling, der ere tagne af det forskjellige Forhold, hvori Deeltagerens Virksomhed staaer 1) til hans Vidende og Villie, 2) til hans Handlings indvortes Natur som positiv eller negativ, og 3) til Forholdet mellem Handlingen og den iværksatte Forbrydelse. Men denne Classification vil hverken i Systemet eller i Lovgivningen føre til Andet end Forvirring. For Det, der var at ønske i denne Materie, nemlig at Man ved fastere Begreber end hidtil kunde afgrændse den væsentligste Deeltagelse fra den mindre væsentlige, har Forf. aldeles Intet ydet. Naar han derhos t. Ex. vil, at den ikke egentligen tilsigtede, skjøndt forsætlige Deeltagelse i en Forbrydelse skal have en mindre Grad af Strafbarhed, end om Deeltageren umiddelbart interesserede sig for Forbrydelsen, saa er dette, som jeg allerede har godtgjort i Eunomia 2 B. S. 164-165, vistnok en Vildfarelse. I Særdeleshed er det ugrundet, naar han siger, at hiin

Deeltager kun er skyldig i saa kaldet indirect dolus. Hans Forsæt gaaer ganske ligefrem ud paa Forbrydelsen, skjøndt denne ikke i og for sig interesserer ham, men han kun er behjælpelig hertil i en Andens Interesse. Forfatteren anfører som Exempel, at Den, der sælger Nogen en Gift, hvormed han veed, at denne vil begaae et Mord, men kun for den Fordeel, Salget kan kaste af sig, ikke fordi han i og for sig attraaer Mordet, er en Grad mindre strafværdig, end om han ligefrem havde tilsigtet Giftmordet. Men hertil er der vistnok ingen Grund, undtagen forsaavidt denne Sidste har virket Mere til Mordet end den Første, naar han f. Ex. ogsaa har tilskyndet eller overtalt Den, som udfører Gjerningen. Det er da denne større Grad af Virksomhed, som forøger hans Strafskyld; men ikke er Den, der beredvilligen leverer en Anden Gift til dermed at myrde en fælles Fjende, mere strafværdig end Den, der, blot for den Fordeel, han kan have af Giftsalget, forsætligen hjælper til at myrde et Invidunm, som han personligen Intet har imod. Ogsaa Den, der som Hovedmand udfører en Forbrydelse, kan, f. Ex. naar han dertil er kjøbt, gjøre det, uden af Forbrydelsen i og for sig interesserer ham; men heri vil Man dog vist ikke erkjende nogen til hans Undskyldning talende Grund.

Forfatteren udbreder sig vidtløftigt over Deeltagelse i Forbrydelser ved Ikkehindring og forudskikker ved den Leilighed et Naturretssystem i kort Begreb.

Dette er dog kun en Gjentagelse af den saa ofte fremsatte Paastand, at de saakaldte Retspligter characterisere sig ved Almindelighed og nøiagtig Bestemthed, hvorfor igjen Pligtbudets negative Form er Kjendemærket, de blot ethiske Pligter derimod ved Ubestemthed og Afhængighed af individuelle Forhold, hvortil Pligtbudets positive Form svarer. Jeg har ofte, og blandt Andet i Eun. 1 B. S. 121 ff., havt Leilighed til at godtgjøre det Utilfredsstillende i denne Lære, og skal derfor ikke herpaa indlade mig, saa meget mindre som det er langt fra at den har vundet ved Forfs. Fremstilling. Forfatteren, efter hvem Grændsen mellem de Pligter, med Hensyn til hvilke Enhver maa overlades til sin Samvittigheds Ledelse, og dem, der kunne gjøres gjeldende ved Tvangsmidler, skulde være skarpt tegnet ved Forskjellen mellem det Bud, at befordre Fuldkommenhed, og det, ikke at forstyrre Fuldkommenhed, antager, at denne sidste Pligt fører til den at forhindre Forstyrrelse af Fuldkommenhed, og anseer det desaarsag for en Retspligt saavel at ernære de Nødlidende som at forebygge Vold og Forurettelse, hvortil han og regner den at skaffe den Forurettede Erstatning. Men til at virke for den begaaede Forbrydelses Afstraffelse antager han, at Man i Almindelighed kun er bunden ved en Samvittighedspligt; thi, da Den, der har forbrudt sig, ikke altid truer med ny Fare, saa kan det ingen ubetinget Pligt være at straffe Forbrydere eller at befordre deres Afstraffelse. Dog antager han ogsaa en

Retspligt til at angive Røver- og Tyve-Bander eller Andre, som gjøre Profession af Forbrydelser, og han indrømmer, at positive Love kunne give Angivelses-pligten en endnu videre Strækning. Det er imidlertid aabenbart, at de Pligter, som gaae ud paa at forebygge Ulykke og Forurettelse, ikke kunne have den Characteer, som, efter Forfatteren, skulde udmærke Retspligterne. Ligesom de aabenbart gaae ud paa positive Foretagender, og intet have tilfælles med blotte Efterladelser, saaledes tager Fornuftens Opfordring til den Bistand, Man i saa Henseende skal yde, ganske ustridigt Deel i den Ubestemthed, som findes i alle de Pligter, der fordre en Virksomhed for et vist Øiemeed. Baade om Trangen til en bestemt Hjælp i det givne Tilfælde er uundgaaeligt nødvendig til et Individs Frelse, og hvorvidt Hjælpen med Virkning og uden egen Undergang kan ydes, beroer paa individuelle Omstændigheder og maa være individuel Bedømmelse underkastet. Dersom altsaa Retfærdighedens Fordringer skulde indskrænke sig til det, der lader sig afpæle ved nøiagtigt bestemte Grændser, saa kunde der ligesaa lidet være nogen Retspligt til at bistaae Den, der er i Fare, som til nogen anden Hjælpedaad. At for Resten den borgerlige Forenings Aand dog hjemler en gjensidig Beskyttelsespligt, har jeg ved andre Leiligheder viist; ligesom jeg og har godtgjort, at denne indeholder en Pligt til at medvirke til Overholdelsen af Straffelovene, som et for Alles Sikkerhed

væsentlige Formaal, men at denne Pligt dog, paa Grund af adskillige andre Hensyn, bør noget indskrænkes. *) Men Forfatterens Raisonnements ere i det Hele lidet faste og sammenhængende.

XXVI. Neues Bernisches Gesetz von 22ten Dec. 1823 zu Verhinderung betriegerischer und muthwilliger Bankerottirer. (Side 707-714).

Denne Lov skjelner, efter andre Loves Exempel, mellem svigagtig og letsindig Fallit (Geldstag efter det sveitserske Udtryk), og sætter meget alvorlige Straffe for begge Slags. Blandt meget Andet, som kunde være at udsætte paa denne Lov, er det vist et Misgreb, naar den Omstændighed, at den Skade, som den svigagtige Fallent har tilføiet sine Creditorer, overstiger 500 Sveitserfranker, har en saadan skjærpende Virkning, at det sædvanlige Minimum, 2 Aars Tugthuusarbeide, forvandles til 4 Aars saakaldet Schellenwerkstrafe, og Maximum fra 8 Aars Tugthuusarbeide til 10 Aars Schellenwerkstrafe. Overgangen fra 499 til 500 Franker er aabenbart et altfor uvæsentligt Moment til at kunne retfærdiggjøre saadanne Spring i Straffen. Mange af de Forskjeller, som kunne finde

*) See Eunomia 2det Bind S. 177 ff. og Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 3die Bind S. 40 og S. 254-256.

Sted i selve den svigagtige Fallits Mgade, f. Ex. om den Paagjeldendes Brøde blot bestaaer i at have optaget Laan paa en Tid, hvor det var ham bekjendt, at hans Formue ei strakte til at tilfredsstille samtlige hans Creditorer (Noget, som maaskee end ikke ubetinget bør regnes til svigagtig Fallit), eller om han har underslaaet Noget af Massen, og det endog ved Hjælp af Proformadocumenter (see §. 1), ere vist nok af langt større Indflydelse paa hans Strafbarhed. Som letsindig Fallit betragtes den, der foranlediges ved ødsel Huusholdning, især ved Spil, Utugt, Fraadserie, Processyge. Straffen herfor er 1 til 2 Aars Indspærring eller Landsforviisning. Ogsaa dette vil ofte blive for haardt; og Anvendelsen er desuden meget vanskelig. Hos os lever ikke let Nogen, som kan erindre sig, at den tre Marks Straf, som Frd. 28de Oct. 1702 §. 3 og Frd. 18de Nov. 1757 §. 5 fastsætte for den Fallent, der ved Ødselhed har sat sig i den Nødvendighed at maatte fallere (cfr. D. L. 5—14—54 N. L. 5—13—52), engang er kommet under Spørgsmaal, skjøndt der maaskee ikke ere mange Falliter, hvor aldeles Intet i saa Henseende var at forekaste den Paagjeldende. Naar den Bernske Forordning har ladet Den, der ved Processyge har tilsat sin Formue, dele Skjebne med Den, som har bortødslet den, saa er dette en Egenhed, som neppe kan billiges. Den Trættekjære kan Man dog ordentligviis ikke bebreide den samvittighedsløse Ligegyldighed for at holde sig i Stand til

at betale hver Sit, hvorpaa den letsindige Fallents Strafskyld skal hvile. Ofte er det netop overdreven Begjerlighed efter at forskaffe sig og bevare de Midler, der vilde sikkre hans Creditorer, som fører ham i sin Ulykke.

XXVII. Beurtheilung der neuesten criminalistischen Schriften. (S. 715 til Enden).

Her bliver min og Fleres Critiker over det nye Bayerske Udkast til en Straffelovbog saavelsom Gönners Forsvarsskrift anmeldte og bedømte. I mit Gjenmæle imod Gönner (see dette Tidsskrifts 10 B. 2 H. og 11 B. 1 H.) har jeg ofte havt Leilighed til at fremsætte mine Besværinger over Recensionen, der, skjøndt langt fra at være skreven med ond Villie imod mig, dog ikke er fri for Partiskhed for min Modstander, og i alt Fald ingenlunde er gaaet ret ind i de Controverspunkter, hvorom der var Tale.

Domme, afsagte ved den Kongelige Lands- Over- samt Hof- og Stadsret i Kjøbenhavn.

No. 1.

Spørgsmaal om en Persons Ret til at faae frit Skjøde paa en Eiendom hører under forum rei sitæ. — Kjendelser, hvorved en Sags Afviisning nægtes, bør ei gives formeligt beskrevne til særskilt Indankning. — Den Indstævnte kan ikke forlange Udsættelse for at anlægge et Contrasøgsmaal mod en tredie Mand, imod hvem han mener at have en eventuel Fordring paa Regres. — Sælgeren af en Eiendom er pligtig at frigjøre Eiendommen for de Heftelser, som hvile paa samme udenfor hvad der ved Salget blev ham tilkjendegivet.

I Sagen:

Skovrider Oppermann,

contra:

Cancellieraad Bye- og Herredsfoged Gundorph.

(Afsagt den 22de August 1825.)

Hovedcitanten Skovrider Oppermann, der ved offentlig Auction har tilforhandlet sig en Eiendom,

hvilken Contracitanten Cancellieraad Bye, og Herredsfoged Gundorph, som Overformynder i Baag Herred, har, paa Overformynderiets Vegne, ladet bortsælge, søger under nærværende Sag Contracitanten til at forskaffe ham frit og ubehæftet Skjøde paa Eiendommen ved at foranstalte annulleret og af Pantebogen udslettet en Panteforskrivning, dateret den 21de Marts 1818, hvorved endeel af Eiendommen er pantsat til Grevskabet Schakkenborgs Administration for en Fordring paa 4000 Rbd. i Sedler, hvis Indfrielse ikke ved Auctions-Conditionerne har været paalagt Kjøberen af den nævnte Eiendom. Fra først af har nemlig den hele Eiendom, som Hovedcitanten nu har tilforhandlet sig, ved Obligation af 21de Dec. 1802, været pantsat til Overformynderiet; men dette har senere, efter Debitors Forlangende, ved en tinglæst Declaration af 10de Dec. 1812, samtykket i, at den Deel af Eiendommen, hvorom her er Spørgsmaal, maatte udgaae af Pantet, hvorefter samme af Debitor i Aaret 1818 blev behæftet med den ovenanførte Prioritet af 4000 Rbd.

Vel har Debitor efter den Tid, nemlig ved et af ham den 14de April 1820 indgaaet Forlig, vedtaget, at Overformynderiet for dets Fordring skulde have den samme Panteret, som ved Obligationen af 21de Dec. 1802 var betinget. Men denne Erklæring af ham kan ikke medføre, at den Pantefordring paa 4000 Rbd., der er stiftet paa en Tid, da den Deel af

Eiendommen, som er givet til Sikkerhed derfor, var med Overformynderiets Samtykke udgaaet af dettes Pant, skulde, naar Fordringen ellers er lovlig stiftet, hvilket ikke henhører til Afgjørelse her under Sagen, tabe sin Kraft; og Hovedcitanten maa derfor vente, hvilket ogsaa af vedkommende Øvrighed er ham tilkjendegivet, at Skjødet paa Eiendommen vil blive givet Paategning om den ovennævnte Hæftelse af 4000 Rbd., uagtet en saadan Hæftelse, efter Indholdet af Auctions-Conditionerne, ikke skulde hvile paa Eiendommen.

Spørgsmaalet i Sagen bliver derfor, om Hovedcitanten, som Kjøber af meerbemeldte Eiendom, kan fordre, at Contracitanten, som Sælger af Eiendommen, skal frigjøre denne for den nævnte Hæftelse.

Nu har Contracitanten vel principaliter paastaaet Sagen af forskjellige Grunde afviist fra Underretten; men disse Grunde findes ikke at kunne ansees af Vigtighed.

Først har han paaberaabt sig, at Sagen uretteligen skulde være anlagt ved forum rei sitæ. Men denne Indsigelse kan, efter Bestemmelsen i Lovens 1—2—18, ikke ansees grundet; thi, da her er Spørgsmaal om Hovedcitantens Ret til at erholde ubehæftet Skjøde paa den Eiendom, han ved Auction har tilforhandlet sig, er netop Lovens Tilfælde forhaanden, at der trættes om en fast Eiendom, og hvor altsaa

Sagen skal behandles der, hvor Eiendommen er beliggende.

Ligesaalidet kan ham gives Medhold i, at Hovedcitanten skulde have været uberettiget til at stævne ham allene; thi, om Hovedcitanten end maatte kunne have Tiltale til Auctionsdirecteuren, fordi denne ikke, saaledes som den i Cancelliets Skrivelse af 27de Aug. 1814 ommeldte Kongelige Resolution fastsætter, har sørget for, at Kjøberne ved Auctions-Conditionerne bleve gjorte bekjendte med de ældre Hæftelser paa Eiendommen, kan dette ikke betage ham hans Ret mod Contracitanten som Sælger af Eiendommen, og det maa derfor beroe paa ham selv, imod hvem af disse han vil anlægge Søgsmaal. At Auctionsdirecteuren tillige havde været indklaget for Forligelses-Commissionen, gjør Intet til Sagen, da denne Omstændighed ikke kunde gjøre det til Pligt for Hovedcitanten ogsaa at forfølge Sagen imod ham.

Endnu mindre kan det siges, at Søgsmaalet ogsaa skulde være rettet imod de andre af Contracitanten opgivne Personer, da disse aldeles ikke kunne siges at være Parter i Sagen. Vel have Auctionsconditionerne været underskrevne af de vedkommende Værger; men, fordi Contracitanten, som er den, der har indgaaet Forlig med Debitor og derefter ladet foretage Execution og Auction afholde, har indhentet Værgernes Samtykke med Hensyn til Conditionerne,

kunne Værgerne ikke siges at have videre Deel i Saget, som er besørget af Contracitanten allene.

Betræffende dernæst Contracitantens Anke over, at den Kjendelse, hvorved hans Afviisnings-Paastand er forkastet, er nægtet ham beskreven, da maa den ogsaa ansees ugrundet, eftersom Kjendelser af dette Slags, efter Bestemmelserne i Frd. af 17de Mai 1690, ikke kunne meddeles beskrevne til særskilt Paaanke. *)

Endelig maa det og ansees uden Feile, at Contracitanten fører Anke over, at Underdommeren har nægtet ham Ret til at inddrage Auctions-Directeuren under Sagen, thi det Søgsmaal, som Contracitanten i den Henseende maatte ville instituere mod Auctions-Directeuren, kunde blot gaae ud paa den Regres, han vilde søge hos denne, for det, han selv maatte blive tilpligtet at præstere Hovedcitanten, men denne sidste kunde ikke være pligtig at lade sit Søgsmaal opholde og vidtløftiggjøre, fordi Contracitanten fandt for godt, derunder at ville søge Regres hos tredie Mand for det, som han ved Dommen i Sagen maatte blive tilpligtet at udrede. **)

De 4 af Contracitanten paaankede præliminaire Kjendelser blive derfor alle at stadfæste.

Hvad dernæst det egentlige Spørgsmaal i Sagen angaaer, da maa Hovedcitanten være berettiget

*) Cfr. nyt jur. Ark. 3 B. S. 1-30.

**) Cfr. jur. Tidsskr. 3 B. 2 H. S. 38, 48 ff.

til at fordre, at Eiendommen, som han har kjøbt, og hvis Kjøbesum af ham er betalt, skal overdrages ham uden andre Byrder, end de, som ved Salget blev tilkjendegivet at hæfte paa Eiendommen, og, da det nu af Auctionsforhandlingen sees, at Kjøberen ikke ved Conditionerne før Salget er paalagt andre Byrder, end at han, foruden at udrede Kjøbesummen, skulde være Debitor for de paa Eiendommen hæftende Kongelige Penge til Beløb 1628 Rbd. 80½ ß. Sølv, saa maa Hovedcitanten og kunne fordre, at Contracitanten, som den, der har ladet Eiendommen sælge, og altsaa maa indestaae for, at den virkelig har de Beskaffenheder, som han ved Salget har opgivet, skal frigjøre denne for den yderligere Hæftelse af 4000 Rbdlr. i Sedler, som senere er befunden at hvile paa den.

Den Omstændighed, at Contracitanten, ved den tredie Auction, har fremlagt en Attest om hvilke Hæftelser der hvilede paa alle den ommeldte Debitors Eiendomme, og som altsaa ogsaa maa antages at have omfattet den her ommeldte Prioritet paa 4000 Rbd., kan ikke fritage ham for Ansvar i foranførte Henseende; thi, foruden at denne Attest ikke er fremlagt under Sagen, saa at det ikke kan sees, af hvilken Beskaffenhed den har været, er det in confesso, at den ikke er bleven oplæst ved Auctionen, og naar den saaledes ikke er bleven bragt til de Tilstedeværendes Kundskab, kan dens Fremlæggelse ikke tale til Fordeel

for Contracitanten, hvem det maatte have paaligget at sørge for, at den Urigtighed, som Conditionerne indeholdt, og som han nu af Attesten maatte kunne see, blev afhjulpen ved Bekjendtgjørelse paa Auctionsstedet. Contracitanten vil derfor blive at tilpligte under en daglig Mulct at foranstalte Eiendommen frigjort for den nævnte Hæftelse, saa at Hovedcitanten kan erholde Skjøde paa Eiendommen uden Paategning om denne Hæftelse.

Processens Omkostninger blive, efter Omstændighederne, at ophæve, dog saaledes, at Indstævnte, efter Frd. 3die Juni 1796 §. 42, betaler Hovedcitantens befalede Sagfører her for Retten, Procurator Palme, i Sallarium 20 Rbd. Sølv.

Sallarierne til de befalede Sagførere ved Underretten udredes af det Offentlige.

Under Behandlingen af Sagen og den befalede Sagførelse ved Underretten har intet ulovligt Ophold fundet Sted.

Sagførelsen her ved Retten har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: De paaankede Kjendelser stadfæstes; og bør Contracitanten, Cancellieraad Bye- og Herredsfoged Gundorph, under en Mulct af 10 Rbd. Sølv til Amtets Fattigkasse for hver Dag, han sidder Dommen overhørig, foranstalte udslettet af Pantebogen den af nu afdøde Stiftamtmand Koefød for 4000 Rbdlr. i Sedler den 21de Marts 1818 til Grevskabet Schakkenborgs Administrations-Casse ud-

kædte Panteobligation, forsaavidt den hæfter paa endeel af den Hovedcitanten Skovrider Oppermann ved Auction solgte Eiendom "Nye Grøfteberg", saaledes at Hovedcitanten kan erholde Skjødet udstædt og tinglæst, uden Paategning om Hæftelse af berørte Obligation. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves, dog saaledes, at Indstævnte betaler Citantens befalede Sagfører her for Retten, Procurator Palme, i Sallarium 20 Rbd. Sølv.

De i Underretsdommen fastsatte Sallarier til Sagførerne ved Underretten, hvilke Sallarier bifaldes, udredes af det Offentlige.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 2.

Spørgsmaal om, hvorvidt en Eiendom, efter acta et probata, kunde antages at høre ind under Kjøbsted, og, som Følge deraf, være de almindelige Kjøbsted-Tyngder undergiven, eller ikke.

I Sagen:

Kammeradvocaten Conferentsraad Schønheider paa Embeds Vegne,

contra:

Nyborg Kjøbstæds eligerede Borgere.

(Afsagt den 22de August 1825.)

Det Spørgsmaal, der under nærværende i første Instants inden Nyeborg Byeting af de Indstævnte Nyeborg Kjøbstæds eligerede Borgere mod Justitsraad og Amtsforvalter Crone anlagte, men siden mod Citanten Kammeradvocat og Conferentsraad Schønheider, der paa den Kongelige Kasses Vegne, som Eier af Amtstuegaarden i Nyeborg, har taget til Gjenmæle, fortsatte Sag, omtvistes er, om bemeldte Gaard kan tilkomme Frihed for Indqvarteringsskat samt fri Græsning for et vist Antal Kreaturer paa Byens Marker.

Denne Paastand grunder nemlig Citanten, hvad Indqvarteringsskatten angaaer, derpaa, at bemeldte Eiendom i ældre Tider skal have henhørt til Nyeborg Fæstning, samt tilforn have ligget, og formeentligen endnu maa antages at være beliggende udenfor Nyeborg Kjøbstæds Grund.

Han har derhos paaberaabt sig, at Amtstuegaardens Fritagelse for at udrede den omhandlede Afgivt ikke allene i Gjerningen har været erkjendt, i det den fra umindelige Tider ingen Indqvarteringsskat har svaret, hvisaarsag den, efter Grundsætningerne for Præscription og Hævd, formeentligen fremdeles bør nyde samme Frihed, men at den desuden er stadfæstet saavel ved det Kongelige Rentekammers Skrivelse af 30te Jan. 1773, hvori det er antaget at Amtstue-

gaarden fra Alders Tid har været en fri Kongelig Gaard, ei henhørende under Byens Jurisdiction, og at den, som saadan, burde være fritaget for Indquartering og alle andre borgerlige Onera, som ved det Kongelige danske Cancellies Skrivelse af 8de Nov. 1788, der fastsætter, at det i Henseende til Amtstuegaarden skal have sit Forblivende ved fornævnte Skrivelse fra det Kongelige Rentekammer. Betræffende dens formeentlige Græsningsret, da paaberaaber Citanten sig ligeledes, at Amtstuegaarden fra Alders Tid har havt Ret til Græsning paa Byens Jorder, uden at den derfor skal have ydet nogen Betaling.

At Amtstuegaarden ogsaa virkelig i ældre Tider har været henhørende til Fæstningen, sees af den af Citanten producerede Extract af Land-Etatens General-Commissariats Forestilling angaaende de danske Fæstningers Bygnings-Projecter for Aaret 1749, og de paa samme, saavelsom en yngre Forestilling under 26de Februar og 6te August 1749 afgivne Kongelige Resolutioner, der oplyse, at fornævnte Eiendom tilforn har været Proviantgaard i Fæstningen og tjent til Boelig for Amtsforvalteren, der tillige forrettede Proviantsforvaltertjenesten; ligesom det ogsaa maa ansees tilstrækkeligen godtgjort, at Bygningen ikke oprindeligen har været beliggende paa Nyeborg Kjøbstæds Grund, fornemmelig ved den af Citanten fremlagte Extract af Nyeborg Byes Grundkart for Aaret 1754 og den dertil hørende yderligere Taxation og

Ansættelse, hvori Proviantgaarden udtrykkeligen anføres, som henhørende under Amtet, og ikkun af den Aarsag at være ansat i Grundtaxt, for at saadant kunde tjene til Regel ved den Ligning, der, ifølge et Kongeligt Rescript af 11te Nov. 1763, skulde foretages over, hvormange Høveders Græsning enhver af Indvaanerne i Proportion af deres Gaardes og Husets Grund- og Bygningstaxt rettelig kunde tilkomme. Da den ommeldte Gaard imidlertid maa antages forlængst at have ophørt at staae i nogen Forbindelse med Fæstningen, eftersom den under Sagen fremlagte Skrivelse fra Nyborg Fæstnings Commandantskab af 22de Dec. 1822, viser, at Proviantgaarden, efter at Proviantsforvaltertjenesten i Aaret 1763 var bortfalden, ikke siden har henhørt under Militair-Etaten, men under det Kongelige Rentekammer, ligesom det og i dette Collegii Skrivelse til Citanten af 26de Octbr. s. A. anføres, at Amtstuegaarden, der tilforn havde været Boelig for Proviantsforvalteren i Nyeborg Fæstning og af Landmilitair-Etatens Fond vedligeholdt, i sin Tid, efter Correspondence med daværende General-Krigsdirectører, er bleven overladt til Amtsforvalterboelig, skjønnes det ikke, at Bygningens oprindelige, men forlængst ophørte Bestemmelse kan afgive nogen Hjemmel for dens formeentlige Indqvarteringsfrihed, saafremt det maatte antages, at den dog for Tiden er beliggende inden for Grændserne af Nyeborg Kjøbstæds Grund,

og som saadan, lige med de øvrige Kjøbstædeiendomme, er bleven ansat til Grundtaxt. Hvad nu dette Spørgsmaal angaaer; da maa det vel indrømmes, at man, skjøndt Amtstuegaarden, efter de Grundsætninger, hvorpaa det foranførte Rescript af 11te Novbr. 1763 var bygget, ikke synes at kunne have tilkommet nogen Græsningsret paa Byens Jorder, naar den var beliggende uden for Byens Grund, dog ikke kan udlede noget Beviis for, at den skulde være anseet som henhørende til Byen, af dens Ansættelse til Grundtaxt i Anledning af den ved bemeldte Rescript foreskrevne Omgang, hvorefter Ligningen af Græsningsretten skulde skee, efterdi det, som foranført, ved denne Ansættelse udtrykkeligen er bleven bemærket, at Gaarden sorterede under Amtet, og at den ikkun blev ansat til Grundtaxt, for at saadant kunde tjene til Regel ved Græsningsrettens Fordeling, ligesom Forretningen og er sluttet med en almindelig Reservation af de Friheder, hvoraf enhver maatte være i Besiddelse.

Men det bliver at bemærke, at de Indstævnte fornemmelig støtte deres Paastand om Amtstuegaardens Forpligtelse til at deeltage i Indqvarteringsskatten, paa en senere i Aaret 1799 forfattet og af Hans Majestæt Kongen under 27de Mai 1800 confirmeret Grundtaxt, hvorunder Amtstuegaarden er inddraget, og, ligesom de øvrige Bygninger og Eiendomme paa Byens Grund, efter en vedtagen Classification, ansat til visse Grundskillinger pr. 100 □ Alen. Vel for-

mener nu Citanten, at Amtstuegaarden desuagtet ikke kan blive at henføre under Nyeborg Bye, fordi det enten maa antages, at den, der beviisligen tilforn har sorteret under Amtet, ved en Feiltagelse er bleven indlemmet under denne Grundtaxt, eller at saadant i alt Fald ikkun er skeet for som tilforn at bestemme Gaardens Andeel i Byens Græsning, der, i Overeensstemmelse med den ved Rescriptet af 11te Novbr. 1763 etablerede Grundsætning, under samme Forretning blev lignet mellem Eiendommene i Forhold til deres Grundtaxt, i hvilken Betydning den Kongelige Confirmation da og formeentligen maa antages at være bleven meddeelt; men at nogen Feiltagelse skulde være indløben ved Amtstuegaardens Inddragelse under fornævnte Grundtaxt, kan saameget mindre antages, som det ikke allene af den her for Retten fremlagte Erklæring, hvormed Amtmanden har ledsaget Forretningen ved dens Indsendelse til det Kongelige Danske Cancellie, i Forbindelse med Grundtaxten selv, der angives at være forfattet efter det over Nyeborg Byes Grunde optagne geometriske Kort og de enhver Eier meddeelte Maalebreve, og hvori Eiendommene derhos ere classificerede efter deres præsumtive mere eller mindre fordeelagtige Beliggenhed, til forskjellig Ansættelse for hver 100 □ Alen, sees, at Grundtaxtens Affattelse er skeet i det Hiemeed at træffe en, efterat Byen, siden dens sidste Ansættelse, var overgaaet flere Ildebrande, nøiagtig og varig

Bestemmelse af dens Grunde og Grændser, ligesom og den Omstændighed, at adskillige Bygninger, saasom Raadhuset, den latinske Skole m. fl. aldeles ere undtagne fra at ansættes i Grundtaxt, vidner om, at man har havt de af enkelte Eiendommes Bestemmelse flydende Friheder for Øie, men Hans Majestæt desuden, forinden han meddeelte sin Confirmation paa Grundtaxten, har ladet sig meddele Amtmandens Erklæring og det Kongelige Rentekammers Betænkning over samme, saa at der, især hvad det Offentliges Tarv angik, maa antages at være taget de behørige Hensyn forend der paa samme blev givet den Kongelige Stadfæstelse; og hvad angaaer, at denne i Henseende til Amtstuegaarden blot skulde være meddeelt i det Øiemed, at dens Grundtaxt skulde afgive en Basis for dens Andeel i den Byen tilliggende Græsning, da skjønnes saadant ingenlunde at kunne bifaldes, efterdi den Kongelige Confirmation netop er bleven meddeelt blot forsaavidt Grundtaxten angik og uden Hensyn til Græsligningen, i Henseende til hvilken derimod, i Følge det Kongelige Danske Cancellies Resolution af 27de Mai 1800, blev truffen en anden Foranstaltning, nemlig at Græsningen aarlig skulde bortleies til enhver Indvaaner i Byen i Forhold til hans Nærings Beskaffenhed mod billig Betaling, der siden maatte anvendes til Skatters og Paalægs Udredelse af Byen, hvorfor og den approberede Plan til de aarlige Skatteligninger viser, at alle Grund-

eierne, der svarede Skatter og holdt Indqvartering in natura eller betalte samme med Penge, som de, der oprindeligen vare berettigede til Hoveders Græsning, siden ere blevne anseete som ene berettigede til, enhver efter sin Grundtaxt, at faae Indtægten af Græsleien, hvilken og af de under Sagen fremlagte Skatteligningss og Liqvidationsberegninger sees at have været beregnet Amtstuegaarden tilgode, saa at den fra den Tid aldeles har været behandlet som en, paa Byens Grund liggende Eiendom, der, skjøndt den ansaaes fritaget for at svare Indqvartering, dog, da den, i hiin Egenskab og som ansat til Grundtaxt stod i Classe med de skatteydende Eiendomme, maatte tilfalde Andeel i Græsleien.

At Amtstuegaarden ved ikke hidtil at have holdt Indqvartering in natura eller betalt samme med Penge, skulde have erhvervet Hævd paa nogen Fritagelse i saa Henseende, skjønnes, om saadan Frihed end kunde ansees som nogen Gjenstand for Hævd, heller ikke at kunne antages; thi ikke at tale om, at fornævnte Skrivelser fra det Kongelige Rentekammer og Cancellie udvise, at der til forskjellige Tider har været gjort Paatale fra Byens Side om at Amtstuegaarden burde tage Deel i denne Byrde, saa maa det ogsaa antages, at den Frihed, den hidtil har nydt, har havt sin Grund deri, at den, som en Kongelig Eiendom og ikke henhørende under Byens Jurisdiction, er bleven anseet, intet at have med Byens bor-

gerlige Onera at bestille, hvilke Grunde nu ikke længere kunde finde Sted, efterat den, som foran viist, under Kongelig Stadfæstelse er bleven indlemmet i Grundtaxten af 1799 efter det over Byens Grunde optagne Kort og lige med de øvrige paa Byens Grund beliggende Eiendomme ansat til Grundskat, samt da Pl. af 16de Juni 1819 fastsætter at ikkun offentlige, til Communens særlige Nytte indrettede Bygninger, i enhver Kjøbstæd, skal være fri for Indqvarteringsskat, til hvilken Classe Amtstuegaarden, efter dens Bestemmelse, ikke kan henføres, saa at den, der heller ikke er i Besiddelse af noget specielt Privilegium, der hjemler den Fritagelse for Indqvarteringsskatten, cfr. Cancelliefkrivelse 8de Juni 1771, følgelig maa ansees indbefattet under de i Placatens Slutning omtalte andre Bygninger, der uden Undtagelse skulde deeltage i samme *).

*) Det er indlysende, at, om Gaarden qvæstionis, ved Præscription, havde erhvervet lige Ret med dem, der forhen ansaaes frie for Indqvarteringsskat, saa kunde det dog ikke have større Virkning end om den havde havt anden lovlig Adkomst til slig Befrielse; og den kunde, efter det aldeles udelukkende Bud i Placat 16de Juni 1819, ei længere komme i Betragtning. Det mærkes, at Sagen, saaledes som den i Dommen er fremstillet, kun angaaer Indqvarteringsskat.

Betræffende dernæst Citantens Paastand om, at Amtstuegaarden burde tilkomme fri Græsning for et vist Antal Creaturer paa Byens Jorder, da sees der intet under Sagen at være oplyst, hvoraf det kunde udledes, at Beboerne af Amtstuegaarden i Henseende til den Byen tilliggende Græsning skulde have nydt, eller i Fremtiden kunde gjøre nogen Fordring paa at nyde noget Fortrin fremfor Byens øvrige Indvaanere, hvorimod den i Aaret 1764, i Overeensstemmelse med Rescriptet af 11te Novbr. 1763 foretagne Ligning af Græsningen, saavelsom fornævnte Rentekammer-Skrivelse af 30te Jan. 1773 endog tale for det modsatte, i det man heraf seer, at Beboerne af Amtstuegaarden i ældre Tider have staaet paa lige Fod med de øvrige Borgere i Henseende til Græsningsretten, ligesom det og ved den under Sagen fremlagte Erklæring fra forrige Amtsforvalter Halch samt de producerede Græsningslister, maa ansees godtgjort, at der, saavel i den nuværende som forrige Amtsforvalters Embedstid, siden den ved fornævnte Cancellie-Resolution af 27de Mai 1800 indførte Forandring med Græsnings Ligningen, har været erlagt Betaling for at faae deres Creaturer indtagne paa Græsning, og at de, ligesom de andre Indvaanere i Byen, have tegnet paa de aarlige Indbydelseslister for hvormange Creaturer de ønskede at have Græs paa Byens Marker.

Vel hedder det i Amtsforvalter Halchs Erklæring, at han, der hidtil intet havde betalt for det egentlige Græsbeed, i de senere Aar, ikkun deponerede Græspenge, der paa en anden Tid af Aaret bleve ham tilbageleverede, men denne Tilbagebetaling kan ikke antages at have været nogen anden, end Oppebørselen af Amtstuegaardens Andeel i Græsleien i Forhold til dens Grundtart, og det var naturligviis ligegyldigt, hvad enten han forud betalte Græspengene for de Creaturer, han havde erholdt indtagne paa Byens Jorder, imod at han siden oppebar Amtstuegaardens fulde Andeel i Græsleien, eller han erholdt hine liquiderede i denne, hvilket sidste dog god Orden ikke tillod at kunne skee, eftersom Græsleien, efter fornævnte Cancellie-Resolution, skulde komme til Afdrag i Skatter og Paalæg, og altsaa maatte inddrages under de aarlige Skatteligninger, hvilket ogsaa, hvad Amtstuegaarden i Særdeleshed angaaer, sees at have været Tilfældet.

Overalt er det klart, at Amtstuegaarden ikke paa en og samme Tid kunde tilkomme baade fri Græsning og tillige tage Andeel i Græsleien, da denne sidste, efterat man havde ophørt at ligne Græsningen in natura i Forhold til Grundtarten, var sat istedet for hiin, der oprindeligen tilfaldt Grundeierne.

Efter det foranførte vil Underretsdommen, hvorved Amtstuegaarden er tilpligtet at betale den fordrede Indqvarteringsskat for Aarene 1819, 1820 og 1821

med 80 Rbd. 4 ß. Sedl. og T. samt i Græspenge og Brandepenge for hvert af de Aarene 1821 og 1822 paa Byens Græsgange paasatte 5 Hoveder saameget, som efter Middelprisen ved de over Græsningen paa Østeroen for disse Aaringer afholdte Auctioner er betalt for et Hoveds Græsning, tilligemed Renter 4 pC. af disse Summer fra Dato af Klagen til Forligelses-Commissionen den 29de Aug. 1822 og indtil Betaling skeer; være at stadfæste; thi Citantens subsidiaire Erindring, at Amtstuegaarden i alt Fald ikke kunde have at erlægge mere, end den ved Cancellie-Resolutionen af 27de Mai 1800 fastsatte Betaling af 2 Rd. for hvert Hoved, kan ikke gives Medhold, da der, som foran viist, ikke er nogen Grund til med Hensyn til denne Eiendom at gjøre nogen Undtagelse fra de, for Byen i Almindelighed vedtagne Regler, hvorefter Græsningen er bleven bortleiet.

Processens Omkostninger her for Retten blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

De Indstævntes her for Retten befalede Sagførers Paastand om, i Overeensstemmelse med Forordn. 3die Juni 1796 §. 42, at tilkjendes Sallair, vil, med Hensyn til at Citanten procederer paa den Kongelige Kasses Vegne, ikke kunne tages til Følge. Derimod skjønnes der ikke af denne Grund, at være nogen Anledning til at forandre Underretsdommen, forsaavidt Amtstuegaarden derved er tilpligtet at betale de Indstævntes befalede Sagfører i første Instants

50 Rbdlr. Sølv i Sallair, da dette, hvis Størrelse iøvrigt billiges, ellers efter Frd. 24de Octbr. 1806 maatte blive at udrede af Communen, der igjen maatte have Krav paa Erstatning af den Kongelige Kasse.

Sagens Behandling i første Instants og den befalede Sagførelse for begge Retter har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Byetingsdommen bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger her for Retten ophæves.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adførd efter Loven.

No. 3.

Arbitrær Straf for en brutal Adfærd, udøvet af en Mandsperson mod et Fruentimmer, med hvilket han levede i naturligt Ægteskab, og hvorved hun blev udsat for øiensynlig Livsfare, uden at dog nogen Ulykke virkelig skeete.

I Sagen:

Procurator Payngk, som Actor,

contra:

Arrestanten Christian Hansen.

(Afsagt den 6te September 1825).

Arrestanten Christian Hansen sigtes under nærværende Sag for at have foraarsaget, at et Fruentimmer,

med hvem han havde levet i naturligt Ægteskab, styrtede ud af en Loftsluge i 4de Etage og faldt ned i Gaarden.

At Arrestanten skulde have slaaet til bemeldte Fruentimmer i det Øiemeed at støde hende ud af Lugen, kan ikke, imod hans Benægtelse, ansees beviist, men derimod har han vedgaaet, at han, da hun, om hvem det er forklaret, at hun var i en beskjænket Tilstand, stod med Ryggen mod Lugen, gav hende, som en Følge af at der var opkommen Uenighed imellem dem, et Ørefigen, og at hun derpaa styrtede ud af Lugen.

Derforuden have tvende Vidner eedeligen forklaret, at han ikke blot slog hende paa Øret, men tillige stødte hende for Brystet eller Maven og at hun derpaa styrtede baglænds ned i Gaarden.

Bemeldte Fruentimmer, som i Førstningen af vedkommende Læge antoges at være i Livsfare, er siden den Tid bleven fuldkommen helbredet.

Om Erstatning til den Skadelidte bliver der ikke Spørgsmaal, da hun har frafaldet Fordring derpaa.

Derimod findes Arrestanten, uagtet han ikke kan ansees overbeviist at have havt til Øiemeed at styrte hende ud af Lugen, dog, for den høie Grad af Fremfusenhed, han i sit Forhold mod hende har udviist, i det han, efter hans egen Vedgaaelse, har slaget til hende, og efter hvad de tvende Vidner have udsagt, tillige har stødt hende for Brystet eller Maven, uagtet hun, som han selv siger, den Gang at have været

bestjænket, stod med Ryggen mod en aaben staaende Luge, hvorved han maatte kunne forudseet, at den Begivenhed, som nu indtraf, letteligen kunde blive en Følge deraf, at maatte, i Analogie af Bestemmelsen i Lovens 6—7—18 sidste Membrum, blive at ansee med en arbitrair Straf, som, efter Sagens Omstændigheder, vil blive at bestemme til 3 Gange 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød; hvorhos han bliver at tilpligte at udrede Actionens Omkostninger.

Den befalede Sagførelse har været forsvarlig, hvilket og attesteres om Behandlingen, forsaavidt denne, efter Rescript af 12te Juni 1807, hører under Overrettens Paakjendelse.

Thi kjendes for Ret: Arrestanten Christian Hansen bør hensættes i Fængsel paa Vand og Brød i 3 Gange 5 Dage, hvorhos han bør udrede alle af denne Action lovlig flydende Omkostninger.

At efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 4.

En af en Godseier indgaaet Forening, hvorved han har tilsagt en Forvalter at beholde sin Tjeneste saalænge ingen Grund fandtes til Misnøie, og i saa Fald at faae 1 Aars Opsigelse, kan, uagtet den tillige er clausuleret at skulle blive i Kraft om end Godset siden kommer i anden Mands Eie, ingenlunde

være forbindende for den, der, i Følge de ældre Pantsættelser, senere erhverver Godset til Eiendom. *)

J. Sagen:

Forhenværende Forvalter Stephan Jørgensen Copmann,

contra:

Kammeradvocaten Conferentsraad Schønheider paa den Kongelige Kasses Vegne.

Ved en den 3die Novbr. f. A. af vedkommende Foged afsagt Kjendelse og den derefter foretagne Forretning, er Citanten Stephan Jørgensen Copmann, der undslog sig for at fravige sin Tjeneste som Forvalter ved det, den Kongelige Kasse tilhørende Gods, Faarevelle kaldet, hvilken Tjeneste den 30te April f. A. var ham opsagt saaledes, at han skulde fratræde samme den 1ste Nov. næstefter, bleven udsat af berørte Tjeneste, og de dertil hørende Documenter rc., hans Eftermand overleverede.

*) Naturligviis kunde en saadan Contract heller ikke forbinde den, som, paa anden Maade, blev Eier af Godset, undtagen det enten var gjort til udtrykkelig Betingelse ved Handelen eller i al Fald Contracten var tinglæst og protokolleret saaledes at han havde havt fuld Adgang til at faae Kundskab om at et saadant overordentligt og synderligt Baand var lagt paa Eiendommen.

Denne Kjendelse paaanker Citanten under nærværende Sag til Underkjendelse, i det han gjør Paastand paa igjen at indsættes i berørte Tjeneste, og at tillægges de betingede Emolumenter, fra den Tid da han maatte fratræde Bestillingen.

Citanten har derhos, for det Tilfælde at hans første Paastand ikke kan komme i Betragtning, subsidialiter paastaaet sig tilkjendt, for sin Livstid, eller i det mindste indtil 1ste Mai 1826, de Indtægter, som han i Embedet har havt, hvilken sidste Paastand, ifølge et Retten tilhændekommen Kongeligt Rescript af 20de April d. A., skal tages under Paakjendelse her ved Retten.

Hvad nu først angaaer Citantens Paastand om igjen at indsættes i den nævnte Tjeneste, da har Citanten paaberaabt sig, at det ham af den forrige Godseier under 29de Juni 1820 meddeelte Bestillingsbrev tilsagde ham Forsikkring om at forblive i Tjenesten saalænge intet var at udsætte paa hans Forvaltning, og at i Tilfælde af Misfornøielse, Flytning dog ikke skulde finde Sted, uden efter 1 Aars Opsigelse, hvorhos Documentet udtrykkelig indeholdt, at dets Bestemmelser skulde staae ved Magt, om end Godset overgik i en anden Mands Eie. Men disse Bestemmelser i ovennævnte hans Bestillingsbrev findes ikke at kunne komme ham tilgode; thi Godset var forud, nemlig i Aaret 1819, pantsat til den Kongelige Kasse, og Godseieren kunde derfor ikke, med Gyldighed, oprette

en saadan Contract mod Citanten; hvorved han paalagde Godset en slig Byrde, i det han tilstod Citanten visse Emolumenter, som skulde udredes af enhver følgende Besidder, hvorved Pantet, naar Bestemmelserne skulde staae ved Magt, vilde lide Forringelse i dets Værd.

Der kan af denne Aarsag nu ikke være Spørgsmaal om disse Bestemmelsers Gyldighed, med mindre det kunde antages, at det Kongelige Rentekammer som Godsbestyrer havde, efterat Godset var overgaaet til den Kongelige Kasse, vedtaget Bestemmelserne som forbindende for sig; men det er saa langt fra at dette er Tilfældet, at tvertimod de Forhandlinger, som have fundet Sted i Sagen, udtrykkeligen vise, at Kammeret ikke har anseet Bestemmelserne for længere at staae ved Magt. Saaledes har Kammeret, efter Citantens Ansøgning om at forblive i Tjenesten, under 6te Marts 1822 resolveret, at han antoges til for det første, indtil 1ste Mai næste Aar at være Forvalter ved Godset, hvoraf noksom fremlyser, at Kammeret ikke ansaae Bestemmelserne i Beskikkelsesbrevet for gyldige. Kammeret har derpaa, i Skrivelse af 27de Aug. 1823, opsagt ham Tjenesten til Fraflytning den 1ste Mai f. A., og da han paa ny anholdt om at forblive i Tjenesten, blev dette ved Kammerets Skrivelse af 4de Octbr. s. A. bevilget, blandt andet, under den Betingelse, at han, naar han erholdt ½ Aars Opsigelse, skulde fratræde Tjenesten til den der-

paa følgende Skiftetid, nemlig 1ste November eller 1ste Mai.

Da han nu fra den Tid denne Resolution faldt, ingen anden Adkomst har havt til at være Forvalter ved Godset, end Kammerets deri givne Tilladelse; saa følger det af sig selv, at han ogsaa maatte være bunden ved de Bestemmelser, som Rentekammerets Skrivelse indeholder, og at altsaa Kammeret har været fuldkommen beføiet til, uden alt Hensyn enten til Bestemmelserne i det ham af den forrige Godseier meddeelte Bestikkelsesbrev, eller hvad der i Loven maatte indeholdes om Skiftetiden for Betjente i hans Stilling, at opsige ham, overeensstemmende med dets Skrivelse af 4de Octbr. 1823, der er at betragte som en Convention imellem Parterne, Tjenesten den 30te April f. A., til Fraflytning den 1ste Novbr. samme Aar.

Men heraf følger nu igjen, at ligesaa ugrundet som Citantens Anke over, at han ikke maa beholde Bestillingen for sin Livstid, er, saa ubeføiet er ogsaa hans Paastand om at beholde de Indtægter, som han i Embedet har havt, enten for sin Livstid eller indtil 1ste Mai 1826; thi for sin Livstid kunde han kun være berettiget til at kræve Indtægterne, naar ham af rette Vedkommende, i hvis Magt det stod at indrømme ham saadant, var tilstaaet Ret til at forblive i Embedet saalænge, hvilket, som ovenanført, ikke er Tilfældet, og hans Paastand om i alt Fald at nyde

Indtægterne indtil 1ste Mai 1826 er grundet paa den Forudsætning, at han ikke lovligen er opsagt, hvilken Forudsætning det Ovenanførte viser at være urigtig.

Den paaankede Kjendelse, i hvis Conclusion Overretten saaledes er enig, samt den derefter foretagne Forretning vil derfor blive at stadfæste, hvorhos Kongens Kasse bliver at tillægge Frifindelse for Citantens Tiltale i denne Sag, og bliver Citanten at tilpligte at betale Kammeradvocaten 25 Rbdlr. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Kjendelse af 3die Novbr. f. A. samt den derefter foretagne Forretning bør ved Magt at stande, og bør den Kongelige Kasse for Citanten, forhenværende Forvalter Stephan Jørgensen Cepmanns Tiltale i denne Sag fri at være.

I Sallarium til Kammeradvocaten, Conferentsraad Schønheider, betaler Citanten 25 Rbdlr. Sølv, som udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 5.

Ubeføiet Indsigelse af en Skifteforvalter imod at være rette Sagvolder under Paaankningen af en Skiftedecision, som han vil have anseet for en endelig Skifteslutning, i hvis Følge han foregiver alt at

have uddeelt Boets Masse. — Af nogen i et Beneficium eller anden Kongelig Bevilling er benævnt som befuldmægtiget for andre Vedkommende, fritager ham ei for at legitimere denne sin Qvalitet, naar den i Retten modsiges.

Kjendelse i Sagen:

Tjenestekarl Rasmus Jensen af Wormark, paa egne og Sødskendes Vegne,

contra:

Herredsfoged i Sunds Gudme Herreder Erich Christensen, som Skifteforvalter i Sterv- boet efter afdøde Oberstlieutenantinde Sehested til Broeholm, paa Boets og Arvingernes Vegne.

(Afsagt den 26de September 1825).

Den af Indstævnte Herredsfoged i Sunds Gudme Herreder Erich Christensen nedlagte Paastand om nærværende Sags Afviisning, hvilken han grunder derpaa, at han formeentligen ikke kan ansees som rette Sagvolder paa Stervboets Vegne efter afdøde Oberstlieutenantinde Sehested til Broeholm, fordi Boets Deling, da Paaanke af den af Citanten Tjenestekarl Rasmus Jensen af Wormark paa egne og Sødskendes Vegne, her til Retten nu indankede Decision, ikke blev effectueret inden Udløbet af fatalia

appellationis, allerede er iværksat, og dets Beholdning udlagt vedkommende Arvinger, kan ikke gives Medhold.

Naar nemlig hensees til den af ham fremlagte Udskrivt af Repartitionen i Stervboet, saa viser denne saavel efter dens Overskrivt, hvori den siges at være affattet ved Boets interimistiske Slutning, som efter dens Indhold, hvoraf erfares, at der endnu vare adskillige Boet vedkommende, tildeels betydelige Activer og Passiver at berigtige, at samme ikkun er en paa dets daværende Tilstand grundet foreløbig Opgjørelse af hvad Arvingerne ved Boets endelige Slutning maatte kunne tilkomme, hvorimod Boet ingenlunde kan antages derved at være endelig sluttet og tilendebragt, hvoraf følger, at Indstævnte, som Skifteforvalter, endnu maa ansees som Boets Repræsentant, og altsaa retteligen kunne stævnes i Henseende til det Udlæg Citanten gjør Fordring paa af Boet. Men hertil kommer endnu, at Indstævnte end ikke, imod Citantens Benægtelse, har godtgjort, at den af ham paaberaabte Udtælling endnu har fundet Sted, i hvilken Henseende den af ham skeete Paategning paa den fremlagte Udskrivt af Repartitionsberegningen, saa meget mindre kan komme i Betragtning, som samme sees at være meddeelt efterat nærværende Sag imod ham var bleven reist.

Da Citanten derimod, mod Indstævntes Benægtelse af, at han af sine Sødskende er bemyndiget til

paa deres Vegne, at instituere nærværende Appel, ikke har godtgjort sin Competence i saa Henseende, og denne ikke, saaledes som Citantens befalede Sagfører har formeent, kan ansees legitimeret ved det fremlagte beneficium paupertatis og den derpaa grundede Ordre, efterdi disse maa antages at være meddeelt i de Udtryk, hvori de ere affattede, under Forudsætning af, at Citanten var, og i Benægtelses Tilfælde kunde godtgjøre, at være forsynet med Fuldmagt af sine Sødskende, vil Sagen dog ikkun kunne nyde Fremme for Citantens eget Vedkommende.

Thi eragtes: Den af Indstævnte Herredsfoged i Sunds Gudme Herreder Erich Christensen nedlagte Paastand om Sagens Afviisning i det Hele, kan ikke gives Medhold, dog bør Sagen ikkun nyde Fremme for Citanten Rasmus Jensens eget Vedkommende.

No. 6.

En Person fritaget for at indfrie en under hans Mindreaarighed i Anledning af en tilkjøbt Eiendom uden Jagttagelse af Lovenes Forskrifter udstædt Obligation, uagtet han, efter at være blevet fuldmyndig, havde ved et Forlig erkjendt dens Gyldighed, samt blevet i Besiddelse af den tilkjøbte Eiendom.

I Sagen:

Guldsmed Hansen i Hillerød,

contra:

Forrige Borger og Brændeviinsbrænder i Hillerød, nu Møller i Farringløse Mølle Jens Johansen.

(Afsagt den 26de September 1825).

Forsaavidt det under nærværende Sag er omtvistet, hvorvidt Indstævnte forrige Borger og Brændeviinsbrænder i Hillerød nu Møller i Farringløse Mølle Jens Johansen har været mindreaarig paa den Tid han har udstædt den Obligation, til hvis Indfrielse nærværende Sag er anlagt, findes det, at Indstævnte herfor har tilveiebragt Beviis ved den af ham fremlagte Døbeseddel, i Forbindelse med Indholdet af det efter Underretsdommens Afsigelse, ifølge dertil meddeelt Bevilling, fra hans Side optagne Tingsvidne.

Betræffende dernæst Spørgsmaalet om den Virkning, som maae tillægges nysnævnte Omstændighed, med Hensyn til Søgsmaalets Gjenstand, da skjønnes det ikke rettere end at den paastævnte Obligation, der er udfærdiget ikke allene uden Jagttagelse af de i Frd. 26de Febr. 1804 foreskrevne Formaliteter, men endog, imod Forskriften i Frd. 14de Mai 1754, uden at nogen, som Curator for Indstævnte, har forsynet samme med Underskrivt, i Overeensstemmelse med nysnævnte Anordningers Bestemmelse, maae blive at betragte som ugyldig.

Vel har Citanten formeent, at den Omstændighed, at Obligationen er udfærdiget for endeel af Kjøbesummen, for en Eiendom, som han, efterat være kommet i myndig Alder, er vedblevet at besidde og disponere over, maatte bevirke, at Indstævnte, med Hensyn til den ommeldte Gjeld, ei kunde henskyde sig under Bestemmelserne i den citerede Lovgivning, i det han formeentlig maatte være uberettiget til i een Henseende at erklære Handelen for gjeldende, men i en anden for ugyldig, og at Gjelden, som ved hans fortsatte Besiddelse af Eiendommen maatte betragtes som paa nye stiftet, efterat Indstævnte var bleven myndig, derfor maatte ansees bindende; men alt hvad der af hiin Omstændighed kunde flyde, vilde i det Høieste være, at Indstævnte, imod at blive sat tilbage i den Stand, hvori han befandt sig, forinden han som umyndig indgik Handelen om Eiendommen, maatte tabe sin Ret til samme i Fremtiden; hvorimod saadant ikke kan bevirke, at Gjelden, Lovgivningens Bestemmelser uanseet, skulde være at betragte som lovlig; thi at Indstævnte, ved hvad der er passeret, maae antages at have fornyet eller ratihaberet samme i sin myndige Alder, in specie ved det under Sagen fremlagte af ham under 5te Aug. 1822 indgaaede Forliig, hvorved han har forbundet sig til at indfrie Obligationen, vil ikke i denne Henseende kunne tillægges Indflydelse, da det, ifølge Bestemmelserne i Forordn. 14de Mai 1754 §. 2, der forbyder den Mindre-

aarige at betale Gjelden naar han bliver myndig, samt Frd. 26de Octbr. 1804 §. 7, der fastsætter, at ingen Klage i Anledning af samme maa modtages, og følgelig ikke heller noget Forliig derom afsluttes, er klart, at hiin af Indstævnte i myndig Alder afgivne Erkjendelse maae ansees uforbindende for ham. Forøvrigt maae det, som Følge af Lovgivningens Bestemmelser i den omhandlede Henseende, blive uden Indflydelse paa Indstævntes Forpligtelse, om det antages at han virkelig maatte have erholdet Valuta for det paastævnte Document, og Oprindelsen til den paastævnte Gield, vil følgeligen, selv under Forudsætning af at Kjøbet af den omhandlede Eiendom havde været fordeelagtigt for Indstævnte, bleve uden Indflydelse.

Efter det saaledes Anførte findes den paaankede Dom, hvorved Indstævnte er frifunden for Citantens Tiltale og den efter sidstes Reqvisition i et Indstævnte tilhørende Pengebeløb foretagne Arrestforretning er hævet, samt Processens Omkostninger mellem Parterne ophævede, i det Hele at maatte stadfæstes.

Processens Omkostninger her for Retten findes Citanten at maatte betale til Indstævnte med 16 Rbdlr. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Dom bør ved Magt at stande.

Processens Omkostninger her for Retten betaler Citanten Guldsmed Hansen i Hillerød til Indstævnte forrige Borger og Brændeviinsbrænder i Hillerød nu

Møller i Farringløse Mølle, Jens Johansen, med 16 Rbd. Sølv, der udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 7.

Skilsmisse paa Grund af Adulterium. — Den skyldige Ægtefælle kan ingenlunde, ved at erklære sig uenig i Ægteskabets Ophævelse, unddrage sig at erstatte Processens Omkostninger.

I Sagen:

Huusmand Peter Jensen af Werse,

contra:

hans fra Bord og Seng separerede Hustrue Mette Hansdatter.

(Afsagt den 10de October 1825).

Citanten Huusmand Peter Jensen af Werse søger under nærværende Sag det mellem ham og Indstævnte, hans fra Bord og Seng separerede Hustrue Mette Hansdatter, ifølge fremlagt Præsteattest under 19de Mai 1815 indgangne Ægteskab, hvis Virkning i Henseende til Cohabitationen er bleven suspenderet ved den ligeledes fremlagte af Frederiksborg Amtmandskab den 18de Febr. f. A. udfærdigede Bevilling for Parterne til at leve adskilte i Henseende til Bord

og Seng, ved Dom aldeles hævet paa Grund af, at Indstævnte har gjort sig skyldig i Hoer, samt at det tillades ham at indgaae nyt og andet Ægteskab, hvorhos han har paastaaet Indstævnte tilpligtet at udrede Sagens Omkostninger samt derunder Sallair til hans beskikkede Sagfører Procurator Borup.

Indstævnte har ved den for hende beskikkede tutor in litem erklæret, at hun aldeles intet har imod at Citanten erholder det dem mellemværende Ægteskab ophævet og kjendes berettiget til paa nye at gifte sig, ligesom og at hun ikke benægter det Factum, paa hvilket Citantens Paastand er støttet. Derimod har hun protesteret imod ved Dom at blive paalagt Udredelsen af Søgsmaalets Omkostninger, paa Grund af, at hun ikke gjør Citanten den Ret stridig, som han gjør Fordring paa, samt at han uden Nødvendighed har valgt Retsveien, istedet for at søge Ægteskabet ophævet ved Kongelig Resolution, *) og saaledes selv har foraarsaget Omkostningerne. Subsidialiter har hun bemærket, at disse i al Fald maatte bæres af det Offentlige, da det in casu kun er Staten det interesserer, at Ægteskabet hæves ved Dom eller Kongelig Resolution. Da der fra Citantens Side maa antages at være tilveiebragt et efter Omstændighederne

*) Sagen qvalificerede sig, efter de foreskrevne Regler, aldeles ikke til Afgjørelse ved Resolution, da Ægtefolkene ei i 3 Aar havde levet afsondrede i Henseende til Bord og Seng.

tilstrækkeligt Beviis for Rigtigheden af det omhandlede Factum, i hvilken Henseende det maae bemærkes, at Indstævnte, i Overeensstemmelse med Bestemmelserne i Frd. 24de Septbr. f. A., ved denne Rets Resolution af 26de Juli sidstleden er tilkjendt Straf for det af hende begangne Hoer, saa maa Citanten, der, efter fremlagt Præsteattest, maa antages at have ført et ulasteligt Levnet, ifølge Lovens 3—16—15—1, ansees berettiget til at erholde sit med Indstævnte indgangne Ægteskab hævet, samt til derefter at kunne indgaae nyt Ægteskab.

Ligeledes findes hans Paastand i Henseende til Processens Omkostningers Udredelse af Indstævnte at maatte følges, da han, ved at anlægge nærværende Søgsmaal for at erholde Ægteskabet hævet, har valgt den Vei, som Lovgivningen in specie i det citerede Lovsted har foreskrevet, og Indstævnte forøvrigt ved sit Forhold selv maa antages at have foranlediget Sagen; thi hvad Indstævntes subsidiaire Erindring angaaer, da er det en Selvfølge, at der saameget mindre til samme vil være at tage Hensyn, som Sagens retlige Udfald maa ansees at være det Offentlige uvedkommende.

Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Det mellem Citanten Huusmand Peter Jensen af Værse og Indstævnte, hans fra Bord og Seng separerede Hustrue Mette Hansdatter under 19de Mai 1815 indgangne Ægte-

skab bør være ophævet samt Citanten være berettiget til at indgaae nyt og andet Ægteskab.

Processens Omkostninger betaler Indstævnte til Citanten med 24 Rbd. Sølv, hvoraf dennes befalede Sagfører, Procurator Borup, tillægges i Sallair 8 Rbdlr. Sølv; hvorimod det Øvrige indbetales i Sportelkassen.

Det Idømte udredes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 8.

Spørgsmaal angaaende en Skippers Ansvarlighed for den Skade, Fragtgodset havde taget inden Skibsborde.

I Sagen:

Skibscapitain Stenbom af Wisbye,

contra:

Handelshuset v. Aller & Comp. i Helsingøer.

(Afsagt den 10de Octbr. 1825).

Citanten Skibscapitain Stenbom af Wisbye søger under nærværende Sag de Indstævnte Handelshuset v. Aller & Comp. i Helsingøer til at betale Hamborg Bcomk. 243 — 15 Sk. som det resterende Fragtbeløb for et Partie Vare, som han for dem har overført

fra Cekle til Helsingøer, samt 67 Rbdlr. 5 Mk. 12 ß. Sedler og Tegn, som han har betalt i Baadhyre og Nattevagt for de de Indstævnte tilbragte Varers Transport til Land, og Bevogtning, saa og Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn for Udgifter og Tab, som de Indstævnte have paaført ham, i det de ved deres Vægring af at betale den accorderede Fragt, have paatvunget ham et Ophold paa Helsingøers Rhed med Skib, Ladning og Mandskab i 2 Dage, under god Vind. Endeligen paastaaer han sig tillagt 18 Rbdlr. Sedler, som han har udgivet i Baadhyre i Anledning af de af ham førte Vidners Befordring i Land og ombord, alt med Renter fra Dato af Stævningen indtil Betaling skeet, samt endvidere Renter af den betalte Deel af Fragten Hb. Bcomk. 850 fra samme Tidspunct indtil 23de Januari sidstleden, da disse ere erlagte, foruden Processens Omkostninger for begge Retter enten skadesløst, eller i det mindste med 100 Rbd. Sølv.

De Indstævnte have derimod fra deres Side, efter anlagt Søgsmaal for Underretten, paastaaet sig kjendte berettigede til i det omhandlede resterende Fragtbeløb samt den Citanten tilkommende Erstatning for Varernes Transport og Bevogtning, i hvilken Henseende de have erkjendt Søgsmaalets Rigtighed, at fradrage 158 Rbd. 2 Mk. 2 ß. som Erstatning for den Skade, endeel af de ovenanførte Vare ved Modtagelsen ere befundne at have lidt, ligesom de, med

Hensyn til den øvrige Deel af Hovedsøgsmaalets Gienstand, have paastaaet sig frifundne for Citantens Tiltale og sig tillagte Processens Omkostninger skadesløst.

Det første Spørgsmaal, som bliver at afgjøre, er, hvorvidt Underdommeren har feilet ved, uagtet den fra Citantens Side nedlagte Paastand om Contrasøgsmaalets Afvisning, at have taget samme under Paakjendelse i Realiteten. I denne Henseende skjønnes det nu ikke rettere end at Dommens Bestemmelser maae gives Medhold; thi, om endog bemeldte Søgsmaal i Henseende til Liqviditet maatte ansees at være af forskjellig Natur med Hovedsøgsmaalet, findes det dog, at den nøie Forbindelse, der er imellem begge Søgsmaals Gjenstande, maatte berettige de Indstævnte til under det imod dem anlagte at anhængiggjøre hiint.

Med Hensyn til Dommens Bestemmelser i Henseende til Contra-Søgsmaalets Realitet finder Overretten derimod ikke at kunne tiltræde Underdommerens Mening, i hvis Følge Citanten er tilpligtet per modum liqvidationis at udrede den contrapaastævnte Erstatning, dog saaledes at dennes Størrelse er nedsat til 141 Rbdlr. 2 ß., hvorom saaledes ikkun bliver Spørgsmaal her for Retten, da Dommen er upaaanket fra de Indstævntes Side.

Forsaavidt de Indstævnte nemlig, til Styrke for deres Paastand, have anført, at det i Almindelighed

skulde være tilstrækkeligt for at begrunde Erstatnings-pligt for Skipperen, at det indladede Gods har taget Skade i Skibet uden Hensyn til, om saadant er foraarsaget ved Hændelse eller ved hans, eller Skibsfolkenes Forseelse, da skjønnes denne Undtagelse, som de Indstævnte saaledes have villet gjøre fra den almindelige Regel, hvorefter ingen kan ansees forpligtet til at erstatte blot hændelig Skade, hverken at være grundet i Naturen af det Forhold, hvori Aflader og Skipper indbyrdes befinde sig til hinanden eller at have Hjemmel i Lovgivningens Bestemmelser. *)

I førstnævnte Henseende maa det være tilstrækkeligt at bemærke, at det ikke kan ansees umuligt for Afladeren for det Tilfælde, at Skaden maatte være grundet i Skipperens eller Skibsmandskabets Forseelse, at bevise dette; deels vil nemlig selve Skadens Natur i mange Tilfælde kunne meddele Oplysning herom, deels kan det ingenlunde formodes, at der blandt det paa Skibet nævnte Mandskab ikke skulde forefindes

*) Uden her at indlade mig i en udførlig Undersøgelse angaaende det Retsspørgsmaal, der i denne Dom saa udførlig gjennemgaaes, skal jeg blot bemærke, at det, der kan omtvistes, vel fornemmelig er, hvem onus probandi paaligger. Retten synes at antage, at det skal bevises, at Skaden er skeet af en Skipperen tilregnelig Aarsag, naar der skal affordres ham Erstatning; det modsatte kunde imidlertid dog vel have en Deel for sig.

Personer, som vare uinteresserede i Gjerningen, saa at det ikke kan forudsættes, at et paalideligt Vidnesbyrd i slige Tilfælde, ikke skulde kunne haves angaaende Skadens Oprindelse.

Naar de Indstævnte, for at godtgjøre Hlin Sætning, have paaberaabt sig 4—2—10 og 17 samt Analogien af 5—7—1 samt 5—8—1 og 14 Art. maae det endvidere erindres, at førstnævnte Art., ved at paalægge Skipperen Ansvar "naar Kjøbmanden fanger Skade eller hans Gods bliver formindsket af Skipperen eller hans Folk" ikke kan antages at have villet gjøre en anden Regel gjeldende for Erstatnings Udredelsen i Tilfælde af Godsets Beskadigelse end naar det formindskes, og at derfor den sidste Deel af det citerede Membrum maae ansees ligesaavel at referere sig til Ordene "naar Kjøbmanden fanger Skade," som til den nærmest foregaaende Deel af Artiklen, hvor Godsets Formindskelse omtales. Hvad 4—2—17 angaaer, da er det ingenlunde af sammes Bestemmelse klart, at det skulde have været Lovgiverens Villie, at Skipperen i det Tilfælde, hvor Skaden er en Følge af en Læk, der er opstaaet under Seiladsen, skulde erstatte Kjøbmanden nogen Deel af sin Skade.

Udtrykket "at Skaden skal gaae over Skib og Gods", kan ligesaavel betyde, at Skib og Gods hver for sit Vedkommende skal bære den Skade, som er en Følge af Lækken, en Fortolkning, som, naar det forudsættes, at denne Deel af Artiklen omhandler

en blot hendelig Skade bedre stemmer med Retfærdighed og Lovgivningens øvrige Grundsætninger, end den modsatte som medførte, at Skipperen i det mindste for en Deel skulde erstatte en hændelig Skade.

Men selv om det antages, at Lovgiveren havde villet at den Skade, som maatte tilføies det indladede Gods, derved at Skibet under Seiladsen havde erholdet en Læk, skulde fordeles paa Skib og Gods, kunde dog heraf i al Fald ikkun udledes, at Skipperen i Almindelighed skulde tilsvare en deel af den hændelige Skade, men ei at han i det Hele burde godtgjøre samme.

Af de øvrige citerede Lovbestemmelser vil saameget mindre kunne udledes noget i den omhandlede Henseende som de omhandle aldeles forskjellige Forhold, fra hvilke der ikke kan drages Slutning til det I nærværende Tilfælde omhandlede.

Saafremt Citanten skulde være pligtig til at udrede den omhandlede Erstatning, maatte det følgelig være oplyst, at han i det mindste for endeel havde været Aarsag til den indtrufne Skade.

Vel have nu de Indstævnte formeent, at dette skulde være Tilfældet, da Skaden, efter hvad der er oplyst, hidrører derfra, at de bedærvede Vare, der udgjorde forskjellige Baller Korkepropper og Laurbærblade, have været i for nær Berøring med den øvrige Deel af Ladningen, der bestod af Søesalt, som var henlagt løst i Skibet, og at bemeldte Vare derfor ikke

antages behørigen at have været stuvede og garnerede, men, foruden at det er tænkeligt, at en udvortes Aarsag kan have bevirket at Ladningens forskjellige Dele ere komne for nær i Berøring med hinanden, i hvilken Henseende det maa bemærkes, at den af Citanten ved Skibets Ankomst til Helsingøer gjorte Søeprotest indeholder, at Skibet paa Reisen har været undergivet haardt stormende Veir med svær Søegang, hvorved det har arbeidet overordentlig, og er blevet mere læk end sædvanlig, samt at der følgeligen ingen Vished haves for at Beskadigelsen har været grundet i en uforsvarlig Stuvning eller Garnering, saa maa det og bemærkes, at det fra Citantens Side er godtgjort, at Stuvningen er foretaget af Staden Cettes eedsvorne Stuvere, uden at han har havt nogen Deel i at anordne samme.

Vel have de Indstævnte formeent, at saadant ikke skulde kunne fritage ham for Ansvar, saafremt Stuvningen ikke var foretaget som den burde, paa Grund af at det skulde have været hans Pligt at foretage Stuvningen selv, eller dog i al Fald at paasee at vedkommende Stuvere behørigen stuvede Godset, men saadant kan imidlertid ikke gives Medhold, naar hensees til, at det, ifølge hvad der fra Citantens Side deels er oplyst, deels af de Indstævnte indrømmet, maa antages at have været almindelig Skik og Brug i ovennævnte Stad paa den Tid Stuvningen af det omhandlede Gods foregik, at Kjøbmandsgodset ei inden

Skibsborde blev stuvet af selve Skibsmandskabet, men at Stuvningen af vedkommende Afladere, in specie den største blandt disse, besørgedes foretaget ved visse Personer, der vare eedtagne; thi ikke allene maa Citanten, paa Grund heraf, ansees at have anvendt den Forsigtighed, som paa det omhandlede Sted sædvanligen bruges med Hensyn til Stuvning og Garnering af Kjøbmandsgods, der skulde forsendes søeværts, og hans Forhold med ikke selv at foretage Stuvningen kan derfor ikke betragtes som Skjødesløshed, i hvilken Henseende det og fortjener at bemærkes, at Stuverne, som eedfæstede, maatte have en færdeles Præsumtion for deres Dygtighed og gode Villie til at udføre den omhandlede Forretning paa en for vedkommende Kjøbmand betryggende Maade, men vedkommende Afladere af Varene i Cette, der, med Hensyn til disses Affending, maatte betragtes som Indstævntes Fuldmægtige, og som ikke kunne være uvidende om hiin Sædvane, maae endog, ved ei at have betinget sig, at Stuvningen skulde foretages af Citanten og Skibsmandskabet, antages at have samtykket i at denne skete af de eedsvorne Stuvere, og de Indstævnte, der maae være bundne ved hiint Samtykke, ere følgeligen ude af Stand til at drage Citanten til Ansvar fordi han ikke selv har foretaget Stuvningen.

At det i den af Mæglerne i Cette, til Oplysning om hiin Sædvane, udfærdigede Attest siges, at det var

have været ubeføiet, saalænge det ikke fra Citantens Side var oplyst, hvorledes Omgangsmaaden havde været med Hensyn til Stuvningen af de omhandlede Vare.

Paa Grund heraf skjønnes det ikke, at Citanten kan ansees berettiget til at affordre de Indstævnte nogen Erstatning for det Ophold af tvende Dage han har havt i Helsingøer, for at faae Skibsmandskabets Forklaring modtaget.

Processens Omkostninger for begge Retter blive, efter Omstændighederne, at ophæve mellem Parterne, hvoraf følger, at Citanten ikke vil være at tillægge de 18 Rbd. Sedler, som han har udgivet i Anledning af Tingsvidnets Optagelse samt Baadhyre for det afhørte Skibsmandskab.

Thi kjendes for Ret: De Indstævnte Handelshuset v. Aller & Comp. i Helsingøer bør til Citanten Skibscapitain Stenbom af Wisbye betale Hb. Bcomk. 243 — 15 Sk. og 67 Rbd. 5 Mk. 12 ß. Sedler og Tegn, med Renter 4 pC. af disse Summer fra den 16de Juli 1824 til Betaling skeer, og endvidere Renter 4 pC. af Hb. Bcomk. 850 fra 16de Juli f. A. til den 23de Jan. d. A.

Forøvrigt bør de Indstævnte for Citantens, ligesom han for deres Tiltale i nærværende Sag frie at være.

Processens Omkostninger for begge Retter ophæves.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 9.

Ubeføiet Indsigelse imod at der under Paaankningen af en Auctionsforretning og de derunder afsagte Kjendelser maatte benyttes Indsigelser og Documenter der ei vare fremkomne under selve Forretningen. — En Paastand om at en Transport er et proforma Værk forkastet som ubeviist. — Paastand, at en Sagfører, imod Frd. 4de Marts 1690 havde tilkjøbt sig Sagen, prøvet. — En Panthaver, der realiserer en ham pantsat Jordeiendom, kan og tilegne sig Panterettighed i den paa samme staaende Sæd. — Spørgsmaal om anden Prioritetshavers Ret til at fordre en Forandring i de af første Panthaver forfattede Auctions-Conditioner. — En Creditor, der har betinget sig anden Prioritet i noget Løsøre efter en bestemt Sum, ansees, uagtet denne supponerede første Prioritet, ei virkelig var forhaanden, kun panteretiget i det Løsøret udgjør mere end hiin Sum.

I Sagen:

Procurator Rye,
contra:
Justitsraadinde Klein.

bræænket paa at institutere, og at Hovedcitanten søgte at blive Eier af Obligationen, og derefter strax gjorde de fornødne Skridt til at nyde Fyldestgjørelse for dens Paalydende, kan ikke betragtes som en Ulovlighed af ham.

Det bliver derfor at undersøge, hvorvidt Hovedcitantens Paastand om for sin Fordring at nyde Fyldestgjørelse af Auctionsbeløbet, kan ansees grundet. At ham ikke kan tilkomme noget af Kjøbesummen for den faste Eiendom (hvortil ogsaa man høre den, da Executionsforretningen fandt Sted, paa Jorderne staaende Sæd, der, efter Vidnernes Forklaringer, paa den Tid endnu var umoden, og altsaa udgjorde en den faste Eiendom vedhængende Frugt, der var et Accessorium til denne) er en ligefrem Følge af, at Contracitantinden havde første Prioritet i Eiendommen for de hende tilkommende 10,000 Rbdlr., og at Eiendommen ikke engang blev udbragt til dette Beløb.

Vel har Hovedcitanten paaberaabt sig, at, naar de Forandringer i Auctions-Conditionerne, som han foreslog, havde fundet Sted, vilde Eiendommen være bleven udbragt til en høiere Priis. Men, foruden at dette Assertum af Hovedcitanten er aldeles ubeviist, kunde Contracitantinden, som Executionshaver i Eiendommen, ikke være pligtig at lade sig foreskrive af Hovedcitanten saadanne vilkaarlige Bestemmelser med Hensyn til Salget som dem, Hovedcitanten havde foreslaaet, naar hun ansaae disse som skadelige for sig

med Hensyn til den Fordring, hun havde staaende i Pantet. *) Mere tvivlsomt kunde det derimod være, om ikke Hovedcitantens Paastand, forsaavidt Auctions-beløbet for Løsøret angaaer, maatte tages til Følge, da Contracitantinden ikke havde Pant deri, hvorimod Løsøret var pantsat til den forrige Eier af Hoved-citantens Obligation. Men herved bliver dog at mærke, at Løsøret kun til bemeldte Creditor var pant-sat med anden Prioritetsret næst efter 10,000 Rbdlr., uden at der paa den Tid, da Pantsætningen fandt Sted, existerede noget første Prioritets-Pant i Løsøret, hvoraf maa antages at følge, at Eieren forbeholdt sig at disponere over Pantet indtil et Beløb af 10,000 Rbdlr., og at Creditor, efter Hovedcitantens Obliga-tion, kun, forsaavidt et større Beløb deraf kunde udbringes, skulde have Pant deri. At den Capital, der skulde gaae foran Hovedcitantens anden Priori-tetspanteret i Løsøret, skulde udgjøre den ovenanførte

*) Dommen forklarer ikke, hvori de foreslaaede For-andringer i Auctionsconditionerne bestaae. Det kan vist ikke ubetinget antages, at en første Pri-oritetshaver kan, efter Behag, gjøre saadanne Conditioner, som, efter almindelige Forhold, vilde gjøre det umuligt for de secundaire Panthavere at komme til deres Ret. Men in casu have de paa-staaede Forandringer neppe havt Hjemmel i de Grundsætninger, hvorved første Prioritetshavers Ret i foranmeldte Henseende begrændses.

Sum, formenes at maatte følge af Udtrykkene i Obligationen; thi efterat der først er sagt, at Creditor skulde have anden Prioritets Pant i den faste Eiendom næst efter 10,000 Rbd. tilføies, at han skal nyde samme anden Prioritets Ret i de øvrige Eiendele, hvilket Udtryk "samme" maa have Hensyn til det Beløb, der skal gaae foran hans anden Prioritets Pant. I andet Fald blev ikke allene dette Ord uden Betydning, men Obligationen kom desuden til at indeholde den væsentlige Mangel, at der ingen Grændse var sat for det Beløb, hvormed Eieren som første Prioritet kunde behæfte Eiendommen, hvilket igjen maatte medføre at det Hovedcitantens Obligation tillagte anden Prioritets Pant i det Virkelige ingen Ret for dens Eier stiftede, siden Debitor, efter Obligationen, da i det Uendelige kunde behæfte Eiendommen med første Prioritetspant. Men har nu Eieren af Pantet saaledes ved at udstæde den ommeldte Obligation med anden Prioritets-Pant i Løsøret, reserveret sig Disposition over de første 10,000 Rbdlr. af Pantets Værdie; saa maatte han ogsaa, ligesom han til enhver Tid kunde indsætte en første Prioritets Panthaver i Pantet, være berettiget til, saaledes som han ved det indgaaede Forlig har gjort, at give Indstævnte Ret til at gjøre sig betalt i Løsøret, naar kun hendes Fordring ikke overesteeg den Sum, som skulde være uden for den Panteret, der var tillagt Citantens Obligation. Det kjønnes ikke, at der er nogen Grund til at antage, at

Udstæderen af Hovedcitantens Obligation blot skulde have villet betinge sig Ret til at indskyde en fortrinligere Prioritet i Pantet, thi han har i Almindelighed udelukket Creditor efter Obligationen fra Pant i den første Deel af dettes Værdie, og det synes derfor, at han over denne Deel af Pantet maa tilkomme frie Disposition paa enhver Maade.

Hovedcitantens Paastand kan derfor ikke komme i Betragtning, hvorimod de paastævnte Retshandlinger, efter Contracitantindens derom gjorte Paastand, ville blive at stadfæste.

Den af Hovedcitanten paastaaede Mortification kan ikke blive at meddele.

Processens Omkostninger bliver Hovedcitanten at tilpligte at betale Contracitantinden med 35 Rbd. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede under 9de Juni 1823 afholdte Executionsforretning og den derefter under 6te August s. A. afholdte Auctionsforretning, samt den under berørte Auctionsforretning afsagte Kjendelse bør, forsaavidt de ere paaankede, ved Magt at stande.

Processens Omkostninger betaler Hovedcitanten Procurator Rye til Contracitantinden Justitsraadinde Klein med 35 Rbdlr. Sølv, som udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 10.

En Svigersøn kan ikke paastaae at tage Deel i den Broderlod, som den Længstlevende af hans afdøde Hustrues Forældre har taget efter den Førstafdøde, men siden, i Anledning af nyt Ægteskab, gives tilbage, men hans Børn maa udelukkende træde i deres Moders Sted i saa Henseende, uagtet hun overlevede den af sine Forældre, hvorefter Broderlodden blev taget.

I Sagen:

Krigsassessor, Landmaaler og Procurator Jeppe Peter Ibsen af Ipsker Sogn paa Bornholm, som Værge for Hans Christian Koefoeds Børn i Nexøe.

contra:

Hans Christian Koefoed i Nexøe.

(Afsagt den 10de Oct. 1825).

Citanten Krigsassessor, Landmaaler og Procurator Jeppe Peter Ibsen af Ipsker Sogn paa Bornholm, som Værge for Hans Christian Koefoeds Børn i Nexøe, paaanker under nærværende Sag en af Skifteretten sammesteds under 14de Decbr. f. A. affagt Decision i en mellem Citanten paa den ene, og Indstævnte Hans Christian Koefoed i Nexøe paa den anden Side opstaaet Tvist betræffende Delingen af en af Indstævntes Svigerfader Jens Brandt paa

34te Selveiergaard i Bodilsker Sogn paa Bornholm, i Følge et med Indstævnte indgaaet Forliig til bemeldte Skifteret indbetalt Broderlod, stor 2074 Rbd. 5 Mk. 15 ß. S. og T., med ½ Aars Renter 20 Rbd. 4 Mk. 8 ß., hvilken fornævnte Jens Brandt havde taget paa Skiftet efter sin afdøde Hustrue Karen Johansdatter, men som nu, da han har indgaaet nyt Ægteskab, efter Lovens 5—2—19, skal gives tilbage.

Da nemlig Indstævntes Hustrue Ellen Kirstine Brandt, der var eneste Barn efter Jens Brandt og Hustrue Karen Johansdatter, ved Døden var afgaaet førend hendes Fader indlod sig i nyt Ægteskab, og det mellem hende og Indstævnte formedelst deres Ægteskab værende Fælledsskab saaledes var ophørt paa den Tid da Jens Brandt skulde afgive den Broderlod, hvilken han havde arvet efter sin Hustrue, formener Citanten, at Broderlodden, der, i Tilfælde, at den længstlevende Ægtefælle gifter sig igjen, efter Lovens 5—2—19, igjen skal komme til Børnene, allene kan tilfalde hendes i Ægteskab med Indstævnte avlede Børn, og han har derfor paastaaet den paaankede Decision, hvorved er eragtet, at den omtvistede Broderlod burde tilfalde Indstævntes og afdøde Hustrues Boe, og som saadan deles mellem ham og hans med hende avlede Børn, underkjendt og derhen forandret, at Indstævntes afdøde Hustrues, Ellen Kirstine Brandts fælleds Børn kjendes ene berettigede til den under nærværende Sag omtvistede Broderlod med

Renter. Saa har han og paastaaet Indstævnte tilpligtet at betale Processens Omkostninger skadesløst.

Indstævnte formener derimod, at den omhandlede Broderlod, da hans Hustrue var i Live paa den Tid hendes Moder ved Døden afgik, maa ansees taget fra hans og Kones fælleds Boe, og at den, som Følge deraf, formedelst Jens Brandts nye Ægteskab, paa Grund af Bestemmelsen i 5—2—19, at Broderlodden i saadant Fald igjen skal komme til Børnene, bør gives Boet tilbage. Han har derfor paastaaet den paaankede Decision stadfæstet, og sig hos Citanten tilkjendt Processens Omkostninger skadesløst.

Da Indstævnte ikke, paa Grund af sin egen Ret, kunde gjøre Fordring paa nogen Arv efter sin Svigermoder, hvorimod han kun, formedelst det mellem ham og Hustrue værende Fællesskab, kunde blive deelagtig i hiins Efterladenskaber, er det klart, at nærværende Tvist vil beroe paa Afgjørelsen af det Spørgsmaal, om den Broderlod, hvilken Loven, hvor der er fælleds Børn, har tillagt den længstlevende Ægtefælle af de efterladte Midler, foruden dennes egen Hovedlod, maatte kunne ansees som en Deel af de fælles Børns Arv efter den førstafdøde, og som saadan at være falden ved dennes Død, eller om den maa betragtes som den Længstlevendes Eiendom, der først i sin Tid, naar denne enten døer i ugift Stand, eller indlader sig i nyt Ægteskab, kan erhverves af Børnene.

Til Fordeel for den første Mening har Indstævnte paaberaabt sig, at Lovens 5—2—19, ved at bestemme, at de efterladte Midler, naar Gjelden af det fælleds Boe er betalt, skal skiftes i 2 lige Parter imellem den Efterlevende og fælleds Børn, tydeligen viser, at Broderlodden, hvilken den Længstlevende arver af de efterladte Midler, foruden sin egen Hovedlod, tages fra Fælledsbørnene, og drages fra den dem ved Loven tillagte Halvdeel af Boet.

Paa Grund heraf, og da Broderlodden igjen skal komme til Børnene, formener Indstævnte, at det kun er dens usus fructus, men ikke dens Proprietet, den Længstlevende arver, og at Broderlodden saaledes er at ansee som et Fideicommis, hvis Proprietet er Børnenes, men Brugen Faderens eller Moderens, dog kun saalænge de forblive i Enkestand.

Af Benævnelsen "arve", hvorunder Broderlodden i Lovens 5—2—19 tillægges den længstlevende Ægtefælle, formener Indstævnte ikke, at der kan udledes noget Argument for den modsatte Mening, da Lovgiveren her maa have brugt Ordet "arve" i en uegentlig Betydning, siden den Efterlevende ogsaa siges at arve sin egen Hovedlod, uagtet denne var hans eller hendes Eiendom førend Skiftet. Da nu Indstævntes Hustrue overlevede sin Moder, formener han, paa Grund af det Foranførte, at hans Hustrues fælleds Boe har været Eier, men hendes Fader kun usufructuarius af Broderlodden, og at den altsaa

bør komme saavel Indstævnte som Citantens Myndlinger tilgode, og deles mellem dem.

Men at Lovgiveren, ved den Indskrænkning, som han, efterat have fastsat, at Boet, efter den ene Ægtefælles Død, skal skiftes i 2 lige Parter mellem den Efterlevende og de fælleds Børn, umiddelbar derpaa har gjort i Børnenes Ret til det halve Boe ved at tilføie "dog arver den Efterlevende af de efterladte Midler, foruden sin egen Hovedlod, en Broderlod," kun skulde have villet unddrage Fællesbørnene Brugen og Nytten, men ikke Proprieteten af Broderlodden, kan dog ingenlunde i og for sig udledes deraf, at denne er en Undtagelse i Børnenes Arveret til den Førstafdødes Hovedlod, efterdi en saadan, naar det dog maa indrømmes, at den finder Sted, ligesaavel kan have omfattet Proprieteten som Nytten og Brugen, men maa naturligviis søges i de Udtryk, hvori Indskrænkningen er affattet.

Skjøndt nu, hvad dette angaaer, Indstævntes Formening at Ordet "arve" skulde være brugt i en uegentlig Betydning, ikke kan billiges, efterdi det ikke allene, saaledes som Citanten har bemærket, er en ikke usædvanlig Incorrecthed i Loven, at Hovedsætningens Verbum underforstaaes i Mellemsætningen, uagtet det der ikke er aldeles adæquat, og ikke vilde være bleven brugt, dersom Verbet udtrykkeligen skulde have været anført, see for Exempel 6—13—2,

6—7—15, 6—9—24; *) men Indstævnte desuden selv vil have Ordet "arve" forstaaet i sin sædvanlige Betydning, med Hensyn til Brugsretten af Broderlodden, saa er det dog, paa den anden Side, klart, at dette Udtryk ikke nødvendigviis afgjør Qvæstionen til Fordeel for Citantens Mening, da Gjenstanden for Arv ligesaavel kan være Brug som Eiendom, og der altsaa, naar Artiklens øvrige Indhold maatte give Anledning til, at indskrænke den Efterlevendes Ret til en midlertidig Afbenyttelse af Broderlodden, i det ommeldte Udtryk, intet kunde være til Hinder for, at forstaae Lovstedet paa denne Maade.

Sees der imidlertid hen til, at Lovstedet ikke paalægger den længstlevende Ægtefælle mindste Indskrænkning i Raadigheden over Broderlodden, hvilken han dog, naar han blot skulde være Brugshaver, nødvendigviis maatte være underkastet, formenes det allerede heraf at være klart, at han er at ansee som Eier af Broderlodden; thi at denne, naar den Efterlevende

*) Det er dog ikke indlysende, at disse Lovsteder indeholde noget Exempel paa den Sprogegenhed, som her tillægges Loven. Denne har, paa flere Steder, f. Ex. i 3—13—27, 5—10—54, 6—6—11, 6—7—1, 7, 9, 6—14—7, brugt Udtrykket "bøde Voldsbøde, bøde Mandebod" uden at dette er skeet ved en saadan Anledning som oven paapeget. Slige Talemaader ere heller ikke i sig synderlige, endnu mindre incorrecte.

gifter sig paa nye, igjen skal komme til Børnene, medfører ikkun en Betingelse i Henseende til Rettighedens Varighed, men ikke nogen Indskrænkning i dens Omfang, og godtgjør saaledes kun, at den Længstlevendes Eiendomsret til Broderlodden er gjenkaldelig, hvorfor det heller ikke er den Længstlevende forment, naar denne bliver hensiddende i ugift Stand, i levende Live at disponere over Broderlodden efter Godtbefindende, hvilken saaledes mueligen aldeles kan fortabes for Børnene, og, om den endog ved hans Død maatte være i Behold, dog allene kan gaae over til disse, som hans Arvinger, blandt hans øvrige Eiendele. *) Vel vidner den Forpligtelse, der, efter bemeldte Artikel, paaligger den Efterlevende til, at restituere Broderlodden i Tilfælde af nyt Ægteskab, om, at Lovgiveren, hvad der og fremlyser af Lovgivningens Bestemmelser om Børns Arveret i Almindelighed, har anseet for naturligt og billigt, at de Midler, hvilke Forældrene ved deres Død efterlode sig, ikke burde komme andre end Børnene tilgode, men det er dog ingenlunde sagt, at Lovgiveren, ved Siden af den Arveret, han undtagelsesviis har tillagt den ene Ægtefælle efter den anden tilligemed Børnene, har villet sætte hiin Maxime igjennem med større

*) Adskillige Urimeligheder, som en modsat Synspunkt vilde medføre, findes paapegede i nyt jur. Arkiv 3 Bind Side 40.

Consequents end Artiklen udtrykkeligen hjemler, og at han saaledes skulde have villet underkaste den længstlevende Ægtefælles Arveret andre Betingelser eller Indskrænkninger, end dem han til hiint Øiemed har fundet det passende udtrykkeligen at fastsætte.

Men, maa det saaledes antages, at den længstlevende Ægtefælle arver Broderlodden som sin Eiendom, er det heraf klart, at Fællesbørnenes Arveret til den afdøde Faders eller Moders Hovedlod, ved den Indskrænkning Lovgiveren heri har gjort til Fordeel for den Efterlevende, egentlig reduceres til, hvad denne Hovedlod udgjør med Fradragelse af Broderlodden.

Vel kunde det siges, at denne, med Hensyn til det Vilkaar, hvorunder den bør afgives til Børnene, dog eventualiter maatte ansees indbefattet under den dem, efter den afdøde Fader eller Moder, tillagte Arv; men, da Indstævnte, som foran bemærket, ikkun, formedelst det mellem ham og Hustrue værende Fælledsskab, kunde blive deelagtig i den Arv, der tilfaldt hans Hustrue efter hendes Moder, og den Betingelse, hvorunder hans Hustrue kunde gjøre Fordring paa at erholde den omtvistede Broderlod, nemlig at hendes Fader indlod sig i nyt Ægteskab først er indtraadt efterat Fælledsskabet mellem Indstævnte og hans Hustrue var ophørt ved hendes Død, skjønnes det ikke, at Indstævnte/ da hans Hustrues Ret til at arve sin Moder, som Arveretten i Almindelighed, maa betragtes

som en bløt personlig Ret, der ophører ved den Paagjeldendes Død, og igjen gaaer over til dem, der, efter Arvelovgivningens Grundsætninger, træde i den Afdødes Sted, kan have noget Krav paa at tage Deel i Broderlodden, hvorimod denne maa tilfalde hans afdøde Hustrues Børn, hvilke den ogsaa, saafremt Jens Brandt var død i ugift Stand, vilde være tilfalden, siden Indstævntes Børn, efter Arvelovgivningens Grundsætninger, have en, ei blot fra deres Moder paa dem overdragen, men i deres Slægtskabsforhold til Mormoderen grundet selvstændig Ret til at arve den sidstes Efterladenskab.

Naar Indstævnte fremdeles, til Styrke for sin Paastand, har anført, at han, saafremt han var bleven hensiddende i uskiftet Boe med sine Børn, da maatte have erhvervet en ligesaa uomtvistelig Ret til den hele Broderlod, som til det øvrige Boe, og at han, fordi han, af en eller anden Aarsag, ikke har benyttet dette Beneficium, ikke burde tabe sin Andeel af Broderlodden, maa det herved bemærkes, at det kun er Frugterne af det fælles Boe, der, medens den længstlevende Ægtefælle sidder i uskiftet Boe med sine Børn, kan ansees erhvervede for dette, hvorimod alt, hvad enhver af Boets Interessentere maatte erhverve ved en af samme uafhængig Adkomst, altsaa og i det her amhandlede Tilfælde den omtvistede Broderlod, hvis Erhvervelse, som foran viist, ved Ellen Kirstine

Brandts Død var gaaet tabt for hendes og Mands fælles Boe, ikke kan ansees som en Gevinst for Boet.

Endelig skjønnes det heller ikke, at den af Indstævnte paaberaabte Omstændighed in facto, at nemlig Jens Brandt er bleven hensiddende i uskiftet Boe efter Karen Jensdatter med Indstævnte og Hustrue indtil dennes Død, og først under det da paafølgende Skifte af Jens Brandts og forhen afd. Hustrues fælles Boe er bleven udlagt Broderlodden, kan have nogen Indflydelse paa nærværende Tvistigheds Afgjørelse, da Svigerfaderen dog maa antages at have erhvervet Broderlodden, som Arv efter sin Hustrue ved dennes Død, og altsaa har været Eier af samme, medens han hensad i uskiftet Boe med Indstævnte og Hustrue, fra hvis Stervboe den følgelig ligesaalidet kan siges at være tagen, som den, hvis Jens Brandt strax havde holdt Skifte ved sin Hustrues Død, kunde antages at have udgjort nogen Deel af Indstævntes og Kones fælles Boe.

Efter alt Foranførte vil Citantens Paastand være at tage til Følge.

I Sallair til Citantens befalede Sagfører her for Retten, Procurator Delbanco, vil Indstævnte have at betale 15 Rbd. Sølv, ligesom han og til det Offentlige vil have at udrede Gebyhr, Skriversallarium og Godtgjørelse for stemplet Papiir som til Sagen, hvis den ikke for Citantens Vedkommende havde været beneficeret, skulde have været forbrugt.

Den befalede Sagførelse har været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Indstævnte Hans Christian Kocfoed i Nexøe, bør være uberettiget til, at tage Deel i den under Sagen omhyndlede Broderlod, hvorimod samme bør tilfalde Indstævntes og afdøde Hustrues Ellen Kirstine Brandts fælles Børn.

I Sallair til Citantens befalede Sagfører her for Retten Procurator Delbanco, betaler Indstævnte 15 Rbdlr. Sølv. Saa bør han og til det Offentlige betale Gebyhr, Skriversallarium og Godtgjørelse for det stemplede Papiir, som til Sagen, hvis den ikke for Citantens Vedkommende havde været beneficeret, skulde have været forbrugt.

Det Idømte udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 11.

Adskillige Spørgsmaal angaaende Værgemaals Regnskab for en Person, der var erklæret umyndig, og hvis Boe siden blev opgivet som insolvent, samt om Ansvar for Værgen, fordi han er, ved Værgemaalets Overtrædelse, havde optaget Inventarium over Myndlingens Gods, eller tidligere opgivet dennes Boe.

I Sagen:

Kjøbmand Christopher Bentzen af Nyekjøbing,

contra:

Kjøbmand Niels Petersen af Holbek.

(Affagt den 24de Octbr. 1825).

Under nærværende inden Holbeks Byeting den 10de Jan. d. A. paadømte og derefter her til Retten indankede Sag, gaaer Citanten Kjøbmand Christopher Bentzens principale Paastand for det første ud paa at Indstævnte Kjøbmand Niels Petersen af Holbek, under Tvang af daglig Mulct, tilpligtes at aflægge til den umyndig erklærede Kjøbmand Hans Hermansens Boe, der er taget under Behandling af vedkommende Skifteret, og i hvilket Citanten er Creditor, et formeligt og nøiagtigt documenteret Regnskab for sit Værgemaal for bemeldte Hermansen paa den efter Citantens Mening eene fyldestgjørende Maade, samt derefter til Boet at indtale den Sum, som han, efter saadant rigtigt Regnskab, bliver pligtig at tilsvare med Renter.

Da Indstævnte imidlertid, allerede før denne Sags Anlæg, til Skifteretten i Hermansens Opbudsboe har indleveret et efter hans Formening tilbørligt Regnskab for ovennævnte Værgemaal med tilhørende Bielag; kunde Citantens Paastand i denne Henseende allene tages til Følge, naar han havde oplyst, at der fandtes saadanne Mangler ved det af Indstævnte allerede producerede Regnskab, at disse ei kunde oply-

ses ved Udsættelser i Henseende til de enkelte Poster, men Regnskabet maatte ansees aldeles uefterretteligt.

Saadanne Mangler finder Retten nu ikke godtgjorte med Hensyn til bemeldte Regnskab. Citanten har vel i saa Henseende paaberaabt sig, at Indstævnte ikke, saaledes som det formeentlig maa antages at have paaligget ham, ved førstnævnte Værgemaals Tiltrædelse har ladet optage nogen formelig status bonorum over den umyndig erklærede Hermansens Eiendele, og at det fremlagte Regnskab derfor ei godtgjør, at Hermansen ikke eiede mere end hvad der i samme anføres at være modtaget og bestyret af Indstævnte. Men, om det endogsaa antages, at Sidstnævnte ei burde have undladt at optage den omhandlede status bonorum, saa kunde Virkningen af en slig Forsømmelse, efter Analogien af Bestemmelserne i Lovens 1—5 3 og Pl. af 30te Sept. 1778,*) dog i al Fald ei strække sig videre end at Indstævnte burde staae til Ansvar, naar det af Vedkommende, der maatte være beføiede til at klage herover, beviistes, at nogle den Umyndige tilhørende Eiendele formedelst denne Forsømmelse ei vare blevne tagne under Værgens Administration, og Skade derved var foraarsaget, hvoraf atter maae følge, at denne Mangel in casu med Rette allene kan have enkelte Udsættelser i

*) Cfr. nyt jur. Ark. 13 B. S. 173 - 185.

det producerede Regnskab til Følge, men ei at dette i det Hele maae ansees aldeles uefterretteligt.

Citantens principale Paastand gaaer dernæst endvidere ud paa, at, forsaavidt det Beløb, Indstævnte, efter rigtig opgjort Regnskab for det omhandlede Værgemaal, maatte have at tilsvare, ei vil være tilstrækkeligt til at fyldestgjøre de paa Hermansens Boe hvilende Fordringer med Renter og Rentes Rente samt Skifteomkostninger, han da ubetinget bør udrede disse Summer.

Til Styrke for denne Deel af Paastanden er af Citanten deels anført, at Indstævnte, som ovenbemærket, har undladt at optage den af Citanten desiderede status bonorum over Hermansens Eiendele, deels at Indstævnte, skjøndt han formeentlig maa antages at have været vidende om, at Hermansens Boe, da denne blev erklæret umyndig, var insolvent, dog ei strax har overgivet det til Skifterettens Behandling, men derimod i flere Aar eensidigen har disponeret over samme til Skade for enkelte af Creditorerne og blandt dem i Særdeleshed for Citanten. Men, ligesom den første Grund, efter det allerede Anførte, ei kan have den her paastaaede Virkning, saaledes kan den anden Grund — dens factiske Rigtighed endog forudsat — i al Fald ei heller ligefrem gjøre Indstævnte ansvarlig for de paa Hermansens Boe heftende Fordringer, der ei kunne ventes af samme at blive fyldestgjorte, men derimod i det Høieste allene,

efter Analogien af fornævnte Lovbestemmelser, medføre, at det uretlige Tab, som de, ved Skiftet i Boet ufyldestgjorte Creditorer, beviislig maatte have lidt ved de enkelte af Indstævnte, som Hermansens Værge, foretagne til Boets Administration henhørende Handlinger, og som vilde være blevet forebygget, naar Boet strax var blevet overgivet til Skiftebehandling, af ham kunde fordres erstattet, saa at altsaa Citantens Erindringer i denne Henseende maae henhøre under de Udsættelser, som kunde være at gjøre med Hensyn til det af Indstævnte aflagte Regnskabs enkelte Poster. Det maatte derhos i al Fald nærmest være vedkommende deri interesserede Creditorers Sag, naar Hermansens Boe afgjort var insolvent, da at foretage de nødvendige Skridt for at samme kunde vorde taget under Skiftebehandling.

For det Tilfælde endelig, at det af Indstævnte allerede aflagte Regnskab blev at tage under Paadømmelse, gaaer Citantens subsidiaire Paastand ud paa, at Indstævnte tildømmes at indbetale til bemeldte Boe 8616 Rbd. 67 ß. S. og T., som formeentlig blive at udsætte ham til Ansvar under Regnskabets enkelte Puncter.

Men dette subsidiaire Søgsmaal maa antages at ligge udenfor den i Sagen udtagne Klage til Forligelses-Commissionen. Denne afhandler nemlig, med Undtagelse af den sidste Passus i samme, tydeligen allene Indstævntes formeentlige Pligt at aflægge Regn-

skab for det af ham førte Værgemaal, og ingenlunde Udsættelser i et allerede aflagt Regnskab. Vel hedder det nu derhos i Slutningen af Klagen, at Indstævnte bedes indkaldet for at prøve Forliig om alt andet, som hermed staaer i Forbindelse, men, ligesom disse Udtryk i og for sig ere for almindelige, til at de kunne udvise, at noget specielt aflagt Regnskab og de i samme gjorte Udsættelser havde været undergivet Forligsmæglingen, saaledes maae de og, efter hele Sammenhængen, allene antages at omfatte, hvad der stod i Forbindelse med det tilkommende af Indstævnte formeentlig aflæggende Regnskab.

Retten maa altsaa, ifølge alt Foranførte, hvad Resultatet angaaer, være enig saavel i den indankede Kjendelse af 27de Septbr. f. A., hvorved det subsidiaire Søgsmaal foreløbigen er afviist, som i den endelige Dom, hvorved Indstævnte i Henseende til Hovedsøgsmaalet er friefundet for Citantens Tiltale; og begge ville altsaa være at stadfæste.

Denne Appels Omkostninger bliver Citanten pligtig at tilsvare Indstævnte med 25 Rbdlr. Sølv.

Thi kjendes for Ret: Den paaankede Kjendelse og Dom bør ved Magt at stande.

Denne Appels Omkostninger betaler Citanten Kjøbmand Christopher Bentzen af Nykjøbing til Indstævnte Kjøbmand Niels Petersen af Holbek med 25 Rbd. Sølv, der udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 12.

Tyvsstraf kan ikke anvendes paa den, der i en uindhegnet Hauge afplukker og borttager nogle Træefrugter.

I Sagen;

Secretair og Procurator Schønberg, som Actor,

contra:

De Tiltalte Anne Mette Andersdatter og Anne Marie Jensdatter af Nørbye.

(Affagt den 25de October 1825).

Vel er det under nærværende Sag oplyst, at de Tiltalte Anne Mette Andersdatter og Anne Marie Jensdatter af Nørbye, ved Aftenstid den 25de August sidstleden, ere gaaede ind i Gaardmand Mads Sørensens Hauge og sammesteds have borttaget omtrent ½ Skp. Frugt, der under Sagen er kommet tilstede, men, da det maa ansees oplyst, at Hegnet, der omgav bemeldte Hauge, ikke allene i det Hele var af saadan Beskaffenhed, at det letteligen kunde overstiges saavel af Mennesker som Creaturer, men at der endog paa det Sted, hvor de Tiltalte, ifølge deres Paaviisning, ere gaaede ind i Haugen, var en ordentlig Overgang, hvor det var synligt, at der var Passage, saa findes Lovens 6—17—23, der, for at Borttagelse af Frugt i et Tilfælde som det omhandlede skal kunne henføres

til Tyverie, fordrer at der skal være skeet Brud paa Hegnet, ikke at kunne bringes til Anvendelse in casu paa de Tiltalte.

Som Følge af at Handlingen saaledes ikke betragtes som Tyverie, vil Tiltalte Anne Marie Jensdatter, der, efter fremlagt Døbeseddel, er født den 3die October 1810, og som følgeligen paa den Tid Gjerningen forøvedes ikke havde opnaaet criminel Lavalder, blive at frifinde for Actors Tiltale; hvorimod Tiltalte Anne Mette Andersdatter, i Analogie af Bestemmelserne i Lovens 6—17—30, vil, som af Underdommeren antaget, være at belægge med en ringe Pengebod, der ved Dommen findes passende bestemt, hvorhos hun maae ansees retteligen at være paalagt Udredelsen af Actionens Omkostninger, og derunder Sallair til den befalede Defensor Procurator Holm med 2 Rbd. Sølv.

Behandlingen i første Instants har, saavelsom Sagførelsen for begge Retter, været lovlig.

Thi kjendes for Ret: Tiltalte Anne Marie Jensdatter bør for Actors Tiltale i denne Sag fri at være.

I Henseende til Anne Mette Andersdatter bør Underretsdommen ved Magt at stande.

Det Idømte at udredes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse og det Øvrige at efterkommes under Adfærd efter Loven.

No. 13.

Forordningen 9de Febr. 1798 kan ikke paaberaabes af Cessionarius, der beviislig har været underrettet om, at Gjeldsbrevets Udsteder ei var den fulde Sum skyldig, hvorpaa samme lød.

I Sagen:

Niels Nielsen,

contra:

Enken Maren Hansdatter.

(Afsagt den 31te October 1825).

Det Spørgsmaal, der i nærværende Sag bliver at afgjøre, er, om Citanten Niels Nielsen, der har tilforhandlet sig et Huus af Indstævnte Enken Maren Hansdatter, kan fordre, at hun i Godtgjørelse for Kjøbesummen for Huset skal imodtage en af hende til en tredie Mand udstædt Obligation, hvorpaa Citanten har imodtaget Transport efter dens fulde paalydende Sum 200 Rbdlr. Sølv, eller om Obligationen, paa Grund af, at det er oplyst at Indstævnte, uagtet den lyder paa 200 Rbdlr. Sølv, kun har imodtaget 100 Rbd. i Sedler for den, allene for dette sidste Beløb kan komme til Liquidation i Kjøbesummen for Huset. Citanten gjør Paastand paa, at Obligationens fulde paalydende Sum skal vederlægges ham, i det han paaberaaber sig, ingen Kundskab at have havt om, at

Obligationen lød paa en større Sum end den, hvorfor den var udstædt, hvilket han derfor mener, efter Bestemmelserne i Forordningen af 9de Febr. 1798, ei kan komme ham til Skade.

At nu den af Indstævnte paaberaabte Bestemmelse i Transporten, at Citanten skulde tilhøre Obligationen med samme Ret som den oprindelige Creditor havde havt, skulde, som Indstævnte har meent, medføre, at Citanten kun kunde fordre 100 Rbd. i Sedler efter den, finder Retten ikke at kunne antage; thi, da Obligationen selv ikke indeholdt noget om, at den oprindelige Creditor kun tilkom dette sidste Beløb, maatte Citanten, naar han ikke paa andre Maader var underrettet om disse særdeles Omstændigheder ved Obligationen, antage, at det hele Beløb, hvorpaa Obligationen lød, blev ham ved Transporten overdraget.

Men paa den anden Side bliver derimod at mærke, at, foruden at den Bestemmelse i den 4de Post af Kjøbecontracten, at Obligationen skulde af Indstævnte indfries med de 100 Rbd. i Sedler, som Citanten i December Termin skulde betale hende, synes at maatte gjøre Citanten opmærksom paa, at der existerede et særdeles Forhold imellem Indstævnte og den oprindelige Creditor angaaende Gjelden efter Obligationen, og at han derfor ikke uden desangaaende at confèrere med Indstævnte, burde tilforhandle sig Obligationen, findes ogsaa de Oplysninger, som de

optagne Vidneforhører indeholde, at maatte medføre at Citantens Paastand ikke kan tages til Følge, i det Retten efter dem maa antage, at Citanten, saaledes som den oprindelige Creditor ogsaa under det af ham med Indstævnte indgaaede Forliig har udsagt, har, da han modtog Transport paa Fordringen, havt Kundskab om, at Indstævnte efter Gjeldsbrevet kun skyldte 100 Rbd. i Sedler.

Vidnerne Jørgen Rasmus Jørgensen have nemlig begge udsagt, at Citanten i Førstnævntes Huus havde været samlet med dem, og at der sammesteds af den oprindelige Creditor var bleven talt med ham om at Indstævnte kun skyldte 100 Rbdlr. i Sedler efter Obligationen, og at denne Samtale har fundet Sted forend at Citanten modtog Transport paa Obligationen, maae, foruden at det første af Vidnerne udtrykkeligen har forklaret dette, ansees godtgjort, ved de Oplysninger, som dette Vidne og Vidnet Claus Madsen have meddeelt om, at hiin Forsamling (der er nemlig under Sagen kun Tale om een saadan) fandt Sted en Søndag kort for Juul 1823; thi Transporten er af 22de December 1823 og efter den Dag var der ingen Søndag for Juul i Aaret 1823. Det synes ogsaa i denne Henseende at maatte tale imod Citanten, at han blot søger at opvække Tvivlsgrunde angaaende, om ikke hiin Samtale muligen kunde være senere end Transporten, men derimod, uagtet Vidnerne bestemt udsige at Samtalen er fore-

gaaet, ikke selv udlader sig om, naar og ved hvilken Leilighed Samtalen fandt Sted, eller om han, tvertimod Vidnernes Forklaringer, modsiger, at den til nogen Tid har fundet Sted, hvori synes at ligge en Forbeholdenhed fra hans Side, som har til Følge, at Indstævnte ikke har kunnet modbevise hvad han i den Henseende ellers havde anbragt.

At Vidnet Jørgen Rasmussen, i det han bestemt har udsagt, at Samtalen var foregaaet førend at Transporten blev meddeelt, ikke har kunnet give Forklaring om Citanten tidligere havde tilforhandlet sig Obligationen, kan ikke svække Troværdigheden af hans første Udsagn. Den Indsigelse mod det ene af de afhørte Vidner, som Citanten har hentet fra Bestemmelsen i Lovens 1—13—22, kan ikke ansees af Vigtighed; thi foruden at her ikke er Tale om at erindre et eller andet bestemt Udtryk; men kun hvad Gjenstanden for Samtalen i det Hele var *), har Citanten ikke under Vidneforhørets Optagelse gjort nogen Erindring imod Vidnet i denne Henseende. Ligesaalidt kan hans Bemærkning om at Vidnet muligen, førend det var 15 Aar gammelt, havde hørt det, hvorom der blev aflagt Vidnesbyrd, komme i Betragtning, da det er nok, at Vidnet paa den Tid, da Forklaringen blev afgiven, var over Lavalder.

Da Overretten, efter det Foranførte, er enig i det i Underretsdommen antagne Resultat af Sagen,

*) Cfr. Eunomia 4 B. S. 641 ff.

vil denne Dom blive at stadfæste, hvorved dog bliver at mærke, at det er en Selvfølge, at de i Conclusionen ommeldte 15 Dage, inden hvis Udløb Dommens Bestemmelser skulde opfyldes, bortfalde efter den nærværende Dom tilføiede terminus executionis.

Betræffende Processens Omkostninger for Overretten, da bliver Citanten at tilpligte at betale til det Offentlige Rettens Gebyhr, Skriversallarium og Omkostningerne til stemplet Papiir, forsaavidt disse Udgifter her for Retten skulde have været erlagte af Indstævnte, hvis hun ikke havde havt beneficium paupertatis i Sagen, ligesom han og maa betale hendes beskikkede Sagfører her for Retten, Procurator Weidemann, i Sallarium 8 Rbd. Sølv.

Den befalede Sagførelse ved begge Retter og Behandlingen af Sagen ved Underretten har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Herredstingsdommen bør ved Magt at stande.

Citanten Niels Nielsen bør til det Offentlige betale Rettens Gebyhr, Skriversallarium og Omkostningerne til stemplet Papiir, forsaavidt disse Udgifter skulde ved Overretten været erlagte af Indstævnte Enken Maren Hansdatter, hvis Sagen ikke sammesteds fra hendes Side havde været beneficeret. Saa betaler han og Indstævntes befalede Sagfører ved Overretten, Procurator Weidemann, i Sallarium 8 Rbd. Sølv.

At efterkommes inden 8 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse, under Adfærd efter Loven.

No. 14.

Flere Medcautionister kunne søges under en Sag, skjøndt hver kun har caveret for en bestemt Deel af det Ansvar, Cautionen vedkom. — En Underretsdom kan opretholdes ved Hjelp af Grunde, som Underdommeren har forbigaaet, i det han antog, at en anden Grund, som Overretten derimod ikke billiger, maatte gjøre Udslag. — Ubeføiet Paastand, at et i Følge Forordn. 5te Januari 1813 omskrevet Cautionsbeviis for en Oppebørselsbetjent skulde, i Følge denne Forordnings Indhold, opsiges, inden Fordring derefter kunde gjøres.

I Sagen:

Forstanderne for Roeskilde Cathedralskole,

contra:

Kjøbmændene Hans Kornerup og Jacob Kornerup samt Kjøbmand J. Borchs Enke.

(Afsagt den 31te October 1825).

Citanterne, Forstanderne for Roeskilde Cathedralskole, søge under nærværende Sag de Indstævnte Kjøbmændene Hans Kornerup og Jacob Kornerup samt Kjøbmand J. Borchs Enke til at indfrie et af dem den 21de Febr. 1807 udstædt Cautionsbeviis, hvorved de

have forbundet sig, som Selvskyldner-Cautionister, til at indestaae hver for 500 Rdlr. D. C. af de Oppebørsler, for hvilke afgangne Kæmner i Roeskilde Peder Thomacius Hersleb, som Casserer ved ovennævnte Skole, havde at aflægge Rigtighed, i hvilken Henseende Citanterne have paastaaet enhver af de Indstævnte tilpligtede til dem i ovennævnte Egenskab at erlægge 500 Rbdlr. Sølv, med Renter fra Klagens Dato og dette Søgsmaals Omkostninger.

De Indstævnte have fra deres Side procederet til Sagens Afviisning og ved den afsagte Dom er denne Paastand taget til Følge, i det Underdommeren har antaget, at, som af de Indstævnte yttret, det, i Henhold til Bestemmelserne i Rescr. 3die Jan. 1755, havde paaligget Citanterne at saggive enhver af de Indstævnte for sig, og ei at paatale Sagen imod dem samtlige under eet.

Men denne Mening findes ei at kunne gives Medhold; thi, foruden den Forbindelse, der existerer mellem de Indstævntes Forpligtelse derved, at disse i Forening, skjøndt, hver for sin Andeel, indtil en vis Sum have paataget sig Ansvaret for bemeldte Herslebs mulige Deficit, maa det og bemærkes, at den enes Forpligtelse ikke kunde ansees at være uden Indflydelse paa de to Andres, da, ifølge Udtrykkene i den indgangne Caution, enhver af dem kunde fordre for det Tilfælde, at bemeldte Herslebs Deficit havde været under det Beløb, for hvilke de samtlige havde

cavetet, at de Andre, i lige Forhold, med ham skulde deeltage i Gjelden.

Forsaavidt Citanterne her for Retten have bemærket, at ingen anden Grund for den paastaaede Afviisning skulde kunne vorde taget i Betragtning end den, som er hentet fra den Omstændighed, at Søgsmaalet under eet er anlagt imod samtlige Indstævnte, efterdi Underdommeren, der med Hensyn hertil har fundet, at de Indstævntes Paastand maatte følges, har undladt at undersøge de andre Grunde, der af de Indstævnte vare anførte til Styrke for Sagens Afviisning, da findes saadant ikke at kunne gives Bifald; thi det maatte naturligviis være tilstrækkeligt for at give de Indstævntes Paastand Medhold, at en af de Grunde, hvorpaa samme var bygget, fandtes bindende, og Underdommeren havde følgeligen ingen Anledning til, naar han, som Tilfældet har været, fandt, at Paastanden maatte ansees hjemlet ved den fremsatte exceptio ineptæ cumulationis, at undersøge, hvorvidt de øvrige Grunde maatte føre til det samme Resultat.

Som en Følge heraf findes der intet at være til Hinder for, at Overretten med Hensyn til Spørgsmaalets Afgjørelse tager Hensyn til hvad der forøvrigt for Underretten er paaberaabt, for at bevirke Afviisningen.

Hvad nu den Omstændighed betræffer, at Citanterne ikke, forinden nærværende Sags Anlæg, have

opsagt de Indstævnte til Udbetaling den paastævnte Sum, uagtet denne ikkun skyldes i Følge en Omskrivning af Cautionsbevisets oprindelige paalydende Beløb, da skjønnes det ikke heller, at samme kan komme i Betragtning, eller at den af de Indstævnte herpaa byggede exceptio intempestivæ-petitionis kan ansees at være grundet, eftersom den ved Frd. 5te Jan. 1813 foreskrevne Opsigelse af omskrevne Capitaler ene kan ansees at angaae egentlige Gjeldsforskrivninger, der ere indgaaede paa Tid, men derimod ei skjønnes at have Hensyn til Forskrivninger som den omhandlede, hvorefter det ikke allene var uvist, naar de Forpligtede skulde yde Betaling, men og om de nogensinde hertil vilde blive pligtige.

Betræffende endeligen de øvrige af de Indstævnte til Styrke for Afviisningen paaberaabte Omstændigheder, nemlig: at der under Behandlingen af afgangne Herslebs Boe, ikke skal være foretaget nogen Anmeldelse for de Indstævnte, angaaende at man paa ovennævnte Skoles Vegne agtede at holde sig til dem for deres indgangne Caution, samt at man har ladet de Indstævnte være uvidende om den mod Hersleb anlagte Sag m. v., da, eftersom den herpaa byggede Exception vedrører Sagens Realitet, i det den, saafremt den ansees grundet, maa have til Følge, at Søgsmaalet ikke med Nytte paa nye kan instituéres af Citanterne imod de Indstævnte, saa vil den paastaaede Afviisning ikke heller af hiin Grund kunde

finde Sted, og Citanternes Paastand om Underrets-dommens Annullation og Sagens nye Foretagelse for Underretten til Behandling og Paakjendelse i Realiteten, vil saaledes være at følge.

Processens Omkostninger findes, efter Omstændighederne, at maatte hæves.

Den befalede Sagførelse har været forsvarlig.

Thi kjendes for Ret: Underretsdommen bør uefterrettelig at være, *) hvorimod Sættedommeren i nærværende Sag, Procurator Fritz, bør paa nye foretage samme og deri, efter foregaaende lovlig Behandling, afsige Dom i Henseende til Søgsmaalets Realitet.

Processens Omkostninger ophæves.

No. 15.

For at kunne føre Vidner til Hiemmel for paatalte Beskyldningers Rigtighed, er det ikke nødvendigt, at selve Vidnestevningen indeholder individuelle Facta, men det er nok, at de, i Følge samme, fremsatte Qvæstioner have den tilbørlige Bestemthed. **)

*) Jeg tillader mig, i Anledning af denne Terminologie, at henvise til nyt jur. Arkiv 2 B. S. 170, 28 B. S. 179-180.

**) Jevnf. Eunomia 4 B. S. 628-631.

I Sagen:

Landsdommer Dr. juris Gustav Ludvig Baden,

contra:

Justitsraad og Amtsforvalter Selmer.

(Afsagt den 31te October 1825).

Citanten, Landsdommer Dr. juris Gustav Ludvig Baden, fører under nærværende Sag Anke over at en af ham udtagen Vidnestævning, efter hvilken han attraaede at føre Vidner til Oplysning under en af Indstævnte Justitsraad og Amtsforvalter Selmer imod ham for formeentligen fornærmelige Udladelser i tvende i Trykken udgivne Skrifter anlagt Injuriesag, er ved en inden Hirschholms Birketingsret den 30te Novbr. 1821 afsagt Kjendelse bleven afviist, hvis Aarsag han har paaanket saavel denne Kjendelse, som den derefter under 12te Juli 1822 afsagte Dom i Hovedsagen, til at kjendes uefterrettelige at være, og paastaaet Sagen hjemviist til nye Behandling saaledes at den tilstævnte Vidnesag tilstædes Fremme i Overeensstemmelse med forberørte Stævning.

Den afsagde Kjendelse har Underdommeren bygget derpaa, at den irettelagte Stævning ikke opgav noget vist eller individuelt Factum, som skulde oplyses, og at desaarsag, i Følge Bestemmelserne i Forordn.

27de September 1799 §. 10, ingen Vidneførsel efter samme formeentligen skulde kunne finde Sted.

Nu er det vel saa, at den producerede Stævning, med Undtagelse af den Deel af samme, som gaaer ud paa at faae oplyst, at der paa Hirschholms Amtstue tvende Gange skulde, efter hvad opgivet var, være begaaet tvende betydelige Pengetyverier uden at den bestjaalne Amtsforvalter Selmer havde kunnet juridisk godtgjøre disse Tyveriers Virkelighed, ikke indeholder noget bestemt Factum, der skulde lægges Indstævnte til Last, i det dens genus causæ, med den nævnte Undtagelse, blot opgives at være Indstævntes herskesyge, stridige, latterlige og hovmodige Opførsel imod dem, han lever imellem, samt ellers har med at gjøre.

Med disse almindelige Udtrykke, hvori Stævningen er affattet, skjønnes dog ikke at kunne have berettiget Underdommeren til at afvise Stævningen, forsaavidt det maatte findes, at de Qvæstioner, hvorefter Vidnerne skulle examineres, og hvilke Qvæstioner Citanten iretteelagde, tilligemed sin Vidnestævning, have indeholdt bestemte og individuelle Facta, efterdi Citanten i saa Fald ikke kan siges ved Vidneførselen at have villet anstille nogen Inqvisition, hvilket allene er det, som den paaberaabte §. i Frd. af 27de Septbr. 1799 har formeent den Saggivne. Saadanne individuelle Facta maa nu antages at indeholdes i de af Citanten fremsatte Spørgsmaale under Litr. a, b og c til Majorinde Stockfleth til Frederik Rasmussen og

Hustrue og til Krigsraad Sager, saavelsom i det sidste Membrum af Qvæstionen Litr. d, og imod deres Fremsættelse til Vidnerne, kan, i Følge det nysanførte, Frd. af 27de Septbr. 1799 §. 10 altsaa ikke være hinderlig, hvorimod det første Membrum af Qvæstionen under Litr. d maa bortfalde, som manglende den fornødne Bestemthed; hvilket og vil blive Tilfældet i Henseende til den foranberørte Deel af Vidnestævningen, der gaaer ud paa, at tvende Pengetyverier ere opgivne at være begaaede paa Hirschholms Amtstue, uden at disses Virkelighed er bleven godtgjort, eftersom Indstævnte har vedgaaet dette Factums Existence, og desaarsag med Føie modsat sig Vidneførsel desangaaende som unødvendig.

Videre er for Tiden ikke givet under Rettens Paakjendelse, og det Spørgsmaal, hvorvidt nogen af de nysnævnte Qvæstioner, for hvis Fremsættelse til Vidnerne den paaberaabte §. i Frd. 27de Sept. 1799 er antaget, intet at indeholde til Hinder, af andre Grunde, in specie forsaavidt de tildeels kunne synes ingen Forbindelse at have med de Sigtelser, for hvilke Citanten af Indstævnte under Hovedsagen er draget til Ansvar, og derfor at være Sagen uvedkommende, kunne være at nægte fremsatte til Vidnerne, bliver saaledes ikke Gjenstand for denne Kjendelse, men i denne Henseende maa det overlades Underdommeren nærmere at give Bestemmelse, hvis nogen Indsigelse

skulde fremkomme, naar Tingsvidne-Sagen paa nye, i Medhold af denne Kjendelse, foretages.

I Medfør af Forestaaende vil altsaa Underrets-dommen være at kjende uefterrettelig og Underdommeren at tilpligte at forfriske den tilstævnte Vidnesag og sætte samme i den Stand som den var forinden den paaankede Kjendelse blev afsagt, samt derefter fremme den af Citanten tilstævnte Vidneførsel overeensstemmende med Indholdet af nærværende Dom.

Processens Omkostninger her for Retten blive, efter Omstændighederne, at ophæve.

Under Behandlingen i første Instants og den befalede Sagførelse for begge Retter, forsaavidt samme for Tiden kommer under Paakjendelse, har intet ulovligt Ophold fundet Sted.

Thi kjendes for Ret: Underretsdommen bør uefterrettelig at være, *) hvorimod Underdommeren bør forfriske den tilstævnte Vidnesag og sætte

*) I Hensyn til de ved den nærmest foregaaende Dom paaviste Bemærkninger angaaende Brugen af ovenanførte Terminologie maa jeg her erindre, at der in casu, hvor en Sag var fremmet til endelig Dom, uden at den ene Part havde faaet Leilighed til at føre de Vidner, som Overretten fandt ham berettiget til at føre, ingen Tvivl kunde være om, at bemeldte Terminologie, her blot anvendt paa den endelige Dom, var den meest adæqvate. Kun om den og havde været anvende-

samme i den Stand, som den var forinden den paaankede Kjendelse blev affagt, samt derefter fremme den af Citanten tilstævnte Vidneførsel overeensstemmende med Indholdet af nærværende Dom.

Processens Omkostninger for Overretten ophæves.

lig paa selve den Kjendelse, hvorved Vidneføringen var forkastet, vilde, efter det i hine Bemærkninger Anførte, være mindre klart.

Om Tilbagesøgelse af urettelig en erlagte Betalinger.

I nyt juridisk Arkiv 9de Bind Side 124-145 har jeg søgt at forsvare den i den romerske Ret antagne, af saa Mange forhaanede Lære om quasi-contractus og quasi-delicta eller, som det hedder i det rette romerske Sprog, de obligationibus, quæ quasi ex contractu v. quasi ex delicto sequuntur. I Særdeleshed har jeg der udført dette med Hensyn til den uanmodede Udførelse af en Andens Forretninger (negotiorum gestio). Jeg har udviklet, hvorledes de Regler, som Man derom finder i den romerske Ret, ere saa aldeles grundede i Sagens Natur og det borgerlige Livs Tarv, at der, uagtet Naturretslærerne, saavel som den danske Rets Lærere, pleiede kort og godt at forkaste al Retsvirkning af slig Forretningsførelse, og aldrig nogen Theorie derom fandtes opstillet i vor juridiske Literatur, dog ideligen gjøres Brug af samme; og jeg tør paastaae, at selv hine Forfattere, naar det kom til Anvendelsen paa givne

Tilfælde, ikke vilde efterlade at benytte de af dem forkastede Grundsætninger. Ogsaa har jeg udpeget de flere tydelige Spoer, som vore Love indeholde af hine Grundsætningers Erkjendelse. Hvad jeg i Slutningen af bemeldte Afhandling har yttret om den udviklede Theories Vigtighed med Hensyn til Forholdet mellem Borgerne og den hele Stat, findes tildeels udført i samme Tidsskrifts 21 B. S. 74 ff.

En anden indgribende Materie, der ligeledes har Plads i Læren om de saakaldte Quasi-Contracter, er den om Betaling af Det, Man uretteligen troede sig skyldig (solutio indebiti). Denne Gjenstand, der korteligen er behandlet i den 27de Titel af Institutionernes 3die Bog, findes derimod meget udførligt afhandlet i den 6te Titel af Pandecternes 12te Bog, der har til Overskrift "de condictione indebiti", hvormed blandt Andet den 6te Titel af 22de Bog (de juris et facti ignorantia) maa sammenholdes, ligesom og saare vigtige Bidrag findes i Codex, i Særdeleshed under begge disse samme Titler (Cod. lib. 4 tit. 18 og lib. 4 tit. 5). De Grundsætninger, der ytre sig i de mangfoldige hidhørende Fragmenter i Pandecterne og Codex, ere ingenlunde saa klare, som de, der vise sig i Bestemmelserne om negotiorum gestio. Tvertimod er der Intet i hiin Materie, som jo i ældre og i de nyeste Tider er blevet underkastet meget ulige Fortolkninger, og, ligesom det er vanskeligt, med fuld Vished at skille disse Fortolk-

ninger imellem og komme til fuld Klarhed over Romernes System angaaende condictio indebiti, saaledes tør jeg heller ikke paastaae, at det System, som, efter min Overbeviisning, gaaer igjennem hine Fragmenter, anbefaler sig ved den samme indlysende Naturlighed, som udmærker den romerske Lære om negotiorum gestio.

Grundlinierne i hiint System turde indeholdes i følgende Sætninger. Hvad Nogen i en factisk Vildfarelse har erlagt til en Anden som en formeentlig Skyld, kan, hvad enten det har bestaaet i en vis individuel Ting eller i en Pengesum eller andet Qvantum af res fungibiles, ordentligviis søges tilbage fra Den, der i god Tro har modtaget samme, forsaavidt han derved er bleven rigere. Selv for Arbeider, som ere ydede i en slig Vildfarelse, kan Erstatning fordres af Den, til hvis Fordeel de ere blevne ydede. Hvor det i Særdeleshed er en Pengesum, der saaledes urettelig en er bleven betalt, bliver det Søgsmaal, hvorved Summen tilbagefordres, at bedømme efter de Regler, som gjelde for actio mutui. Da contractus mutui ikke i og for sig, men kun naar en særskilt Stipulation derom er kommen til, medfører Renter, saa kan Den, der tilbagesøger den betalte Ikke-Skyld, ei gjøre Krav paa Renter, selv ikke om Modtageren de facto havde gjort Summen frugtbringende ved Udlaan, der iøvrigt, med Hensyn til Faren, gik paa hans Regning. Hiin Tilbagesøgelse kunde iøvrigt kun finde

Sted, naar den Forpligtelse, den Betalende havde villet opfylde, i alle Henseender manglede. Naar Nogen uretteligen havde antaget, at der hvilede en borgerlig virksom Forpligtelse paa ham, uagtet der kun paalaae ham en naturlig Forpligtelse, naar der t. Ex. var indtraadt en Præscription, som han, være sig af Uvidenhed om Loven eller om de factiske Omstændigheder, samme forudsætter, ikke havde kjendt, saa ansaaes det ikke for et indebitum, han havde betalt, og ingen Tilbagesøgelse kunde finde Sted. Ligesaa lidet var hiint Søgsmaal anvendeligt, naar Nogen med Vidende og Villie havde, under Skikkelse af Betaling, erlagt Noget, der ikke lovligen kunde været ham affordret. I saa Fald maatte han nemlig ansees at have gjort en Gave. Dog undtages det Tilfælde, hvor det var en Person, der ei var mægtig og myndig til at raade over sit Gods, og som altsaa ingen forbindende Villie at skille sig ved samme kunde have. Den Omstændighed, at Betalingen grundede sig paa et Forhold, som var i Strid med en forbydende Lov, kunde ikke heller hjemle hiint Søgsmaal. Ordentligviis vare den Betalende og den Modtagende i lige Brøde; i hvilket Tilfælde ingen Tilbagesøgelse kunde finde Sted (in pari culpa melior est conditio possidentis); men vel kunde Fiscus i visse Tilfælde tilegne sig den Gjenstand, som Modtageren manglede retlig Adkomst til at beholde, paa samme Tid som Den, der havde givet den fra sig,

manglede Adkomst til at tilbagesøge den. Kun hvor Forbudet var grundet paa den Beskyttelse, der fandtes Anledning til at tilstaae det svagere Partie mod det overlegne, eller hvor Lovene af en særegen Grund havde lagt Brøden ganske eller dog for den største Deel paa Modtageren, kunde Den, som havde erlagt Betalingen, tilbagesøge samme; men dette var ved et ganske andet og paa andre Grundsætninger bygget Søgsmaal, nemlig condictio ob causam injustam sive ob causam turpem. Fremdeles var det, som allerede bemærket, ordentligviis blot Vildfarelse om de factiske Forudsætninger for Forpligtelsen, der kunde komme i Betragtning som Hjemmel for Tilbagesøgelsen. Om ogsaa de urigtige juridiske Begreber, hvorfra den Betalende gik ud, kunde berettige ham til at søge det Betalte tilbage, er imidlertid et Spørgsmaal, som har været Gjenstand for megen Strid mellem Fortolkerne, og det kan ikke nægtes, at der blandt de Fragmenter af de romerske Juristers Skrifter, som findes i den Titel af Pandecterne, som handler om condictio indebiti (de Bestemmelser, der findes i Codex, give mindre Stof til Tvivl), ere adskillige, som kunne anføres for hver af de modsatte Meninger. Det Rette og Det, hvorved Overeensstemmelse kan frembringes mellem de tilsyneladende modsigende Steder, er dog uden Tvivl, at den juridiske Vildfarelse ordentligviis ei kan hjemle Den, der engang har betalt, Ret til at søge det tilbage. Der gaves imidlertid en

allerede Benævnelsen tilkjendegiver, stedse et blot personligt Søgsmaal. For oppebaarne og fortærede Frugter hviler intet Ansvar paa Den, der i god Tro har modtaget et indebitum, men alle tilværende Frugter og Accessioner følge Tingen imod Erstatning for anvendte Omkostninger. Dog maa Man, efter Sammenhængen i alle denne Materie vedkommende Steder, antage, at Den, der, under de Betingelser, som hjemle condictio indebiti, har modtaget en res fungibilis, ikke kan undslaae sig for Tilbagesagningen, blot fordi han i den Tanke, at det saaledes Modtagne var hans lovlige Eiendom, havde forbrugt hvad han ellers kunde have besparet, eller han ved Udlaan har tabt det. Da Penge og andre forbrugelige Ting behandles som genera og ikke som species (individuelle Ting), ansaaes det den anden Part uvedkommende, hvad Skjæbne disse havde havt, efterat være komne i Modtagerens Hænder. Ved disses Forbrug havde han heller ikke i Almindelighed fortabt den Fordeel, som han havde havt af den urigtige Modtagelse. Det var endog, i Særdeleshed naar Penge vare modtagne, rimeligt, at han ved disses Benyttelse havde gjort sig yderligere Fordele, hvilke han dog ikke var pligtig at lægge fra sig. Om han imidlertid i det givne Tilfælde ved den Anvendelse, han havde gjort af det Modtagne, havde forspildt samme, var Noget, som ei lod sig udgjøre uden at gaae ind i hans hele Huusholdning, og endda ikke med nogen Tilfor-

Indbligheb. De romerske Juristers rigtige praktiske Blik kunde derfor ikke tilstede dem at tage noget Hensyn til, hvorledes de Pengesummer, der skulde søges tilbage ved condictio indebiti, vare anvendte, og derfor kom det ligesaa lidet i Betragtning, om disse ved Uheld eller slet Huusholdning vare fortabte, som omvendt de af samme oppebaarne Renter eller de iøvrigt ved Anvendelsen erhvervede Fordele kunde blive at tilbagebetale. Alt dette ligger i at Søgsmaalet skulde bedømmes efter Analogien af actio mutui.

Naar Nogen anstillede Tilbagesøgning af det uretteligen Betalte, maatte det ordentligviis paaligge ham at godtgjøre de med den erlagte Betaling forbundne Omstændigheder, saaledes at det deraf kunde skjønnes, at en Vildfarelse fandt Sted, som berettigede til Tilbagesøgelse. Da han engang havde erkjendt sin Skyld, maatte det naturligviis paaligge ham at føre Beviis for slige særdeles Omstændigheder, naar han vilde omstøde sit eget Foretagende. Med fuldkommen Retfærdighed undtog Man dog de Tilfælde, hvor Den, der blev søgt til at tilbagebetale det Modtagne, havde nægtet selve Modtagelsen, og denne derefter blev ham lovligen overbeviist. Med Rette siger Paulus: "Per etenim absurdum est, eum, qui ab initio negavit pecuniam suscepisse, postquam fuerit convictus eam accepisse, probationem non debiti ab adversario exigere" (pr. l. 25 D. de probat. et præsumt.) Ligeledes gjøres Und-

tagelse for det Tilfælde, hvor Den, der har erlagt Betalingen, hører til de Personer, hos hvilke Uvidenhed om Lov og Ret samt borgerlige Forretninger maa formodes. Naar det først var beviist, at den formeente Skyld ingen sand Skyld var, skjøndt Prastationen har havt Form af en Erlæggelse af Noget, Man var skyldig, saa paaligger det ikke Klageren at føre et særligt Beviis for, at det er skeet af Feiltagelse; thi, foruden at animus donandi ikke kan formodes, modsiges den og derved, at Handlingen ikke er traadt frem i Skikkelse af Gave, men som Erlæggelse af en Skyld.

Det er blot Grundtrækkene af den ovennævnte Lære, som jeg her har villet meddele. I de mangfoldige, denne Materie vedkommende Fragmenter findes en Mængde subtile Spørgsmaale besvarede, som imidlertid neppe vilde have Interesse nok for mine Læsere. Kun de almindelige Grundsætninger, som synes at ytre sig i de forskjellige casuistiske Decisioner, har jeg søgt at opstille. I denne Henseende er der, som jeg har bemærket, iøvrigt vistnok Meget, som er særdeles tvivlsomt, ligesom det og har været Gjenstand for mangfoldige Controverser imellem Forskerne i den romerske Ret. Det er oven bemærket, at allerede det Hovedspørgsmaal, om og hvorvidt Retsuvidenhed kan komme Den tilgode, der vil tilbagesøge en Ikke-Skyld, er omtvistet og omtvisteligt. De vidtløftige lærde Undersøgelser, som behøvedes for nøiagtigen at

retfærdiggjøre de Resultater, som jeg i denne og andre Henseender har antaget, vilde, om jeg end tiltroede mig Indsigt nok i den romerske Ret til at kunne udbrede nyt Lys over Stridsspørgsmaale af denne Ret, der saa ofte have sysselsat de lærdeste Forskere, dog kun interessere faa Læsere. Skulde jeg i een eller anden Punct ikke have truffet det Rigtige, saa vil det dog være af mindre Betydenhed med Hensyn til nærværende Afhandlings egentlige Formaal, thi den romerske Rets Theorie fremstilles her blot som en Forberedelse til de Undersøgelser over den hos os gjeldende Ret, der er min Hovedsag.

De paa den romerske Ret byggede nyere Lovbøger have ogsaa afhandlet Læren om condictio indebiti, og det har uden Tvivl været deres Hensigt at lægge den romerske Rets Theorie til Grund. Men de have samtligen fulgt Fortolkninger af samme, der neppe ere velgrundede, og de Regler, som de fremstille, turde være mindre naturlige, mindre stemmende med det borgerlige Livs Tarv end de, der ved rigtig Fortolkning kunne hidledes af hiin gamle Ret. Udførligst af hine nye Love har den preussiske behandlet denne Materie i 1 Th. 16 Tit. §§. 166-98. I større Korthed afhandles Materien i Code civil art. 1235 og 1377-1381, paa hvilket sidste Sted Betaling af en Ikke-Skyld opstilles blandt Quasi-Contracter, men dog de Tilfælde, hvor Betalingen er modtaget i ond Tro, indblandes, ja endog udgjør den største Deel

af Indholdet, uagtet det af et sligt Tilfælde opstaaende Forhold ingenlunde kunde regnes til dem, der have Lighed med Contracter, men derimod, efter den romerske Ret, udgjorde et delictum, og i alt Fald maatte betragtes som Noget, der har Lighed med Forbrydelse, og saaledes burde have fundet Plads i det næstfølgende Capitel, der afhandler quasi-delits. I allgemeines Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie handle §§. 1431-1434 om det Retsforhold, der opstaaer af en Ikke-Gjelds Betaling. Samtlige disse Love have i det Hele afhandlet Materien langt løsere og med et mindre indtrængende Blik i de forskjellige Forhold, som Betalingen af en Ikke-Gjeld kan foranledige, end den romerske Ret. Alle forene de sig t. Ex. i ubetinget at lade enhver Vildfarelse, den angaae factum eller jus, virke Tilbagesøgningsret. I Noterne til den i Aaret 1820 udkomne af Pailliet besørgede Udgave af Code civil finder Man ved Art. 1378 en Note, som omtaler den Meningsulighed, der fandt Sted mellem den romerske Rets Fortolkere over det Spørgsmaal, om Retsuvidenhed, ligesaavel som den factiske Uvidenhed, kunde komme i Betragtning til Fordeel for et saadant Søgsmaal. Det antages, at den hele gamle Skole indrømmede hiin Uvidenhed saadan Virkning, at Cujacius derimod, som Formand for den nye Skole, tilligemed hans Tilhængere og deriblandt Voetius og Pothier, havde antaget den modsatte

Mening, at derimod Vinnius, Huber, men fremfor Alle den berømte Canzler Aguesseau, heftigen og med stor Overvægt havde forsvaret den ældre Mening, som derfor ogsaa havde seiret ved Lovbogens Redaction. Ellers synes Malevilles halv authentiske Commentar over Lovbogen at erkjende det Flygtige og Ufuldstændige i Maaden, hvorpaa Materien var afhandlet. Baade ved Art. 1235 og ved Art. 1376 henvises til Titlerne i Pandecterne og i Codex de condictione indebiti, og det siges, at Man her maa efterlæse disse, hvis Indhold kun summarisk er blevet fremsat i Lovbogen. Hiin Flygtighed røber sig i Særdeleshed derved, at Art. 1375 ff., hvor dog Materien ex professo skulde afhandles, aldeles Intet indeholde om den saa vigtige Indskrænkning i Tilbagesøgningsretten, at samme dog ikke kan finde Sted, hvor der paalaae den Betalende en naturlig Forpligtelse til at betale Det, hvortil han uretteligen havde troet sig at være ogsaa borgerligen forpligtet. I Art. 1235 findes dog denne Sætning, der egentligen slet ikke der havde hjemme; men den findes, som vi i det Følgende ville see, ingenlunde udtrykt paa en tilfredsstillende Maade.

I vor danske Lovgivning findes ingen almindelig Bestemmelse angaaende den omhandlede Materie; dens enkelte Bestemmelser indeholde derhos kun saare Lidet, som staaer i Forhold til denne Gjenstand, og dette Lidet giver os aldeles ingen Vei-

ledning med Hensyn til de vigtigste Spørgsmaale, som denne Materie frembyder. I vore Systemer om Lovkyndigheden findes den end ikke berørt, og Alt, hvad vor juridiske Litteratur ellers indeholder desangaaende, turde indskrænke sig til hvad jeg leilighedsviis har yttret om een eller anden herhen hørende Punct, men som er meget langt fra at udtømme Sagen i det Hele, ja end ikke berører Hovedspørgsmaalene. Imidlertid er det langt fra at være ukjendt, at Spørgsmaale om af Vildfarelse erlagte Betalinger opstaae i det daglige Liv; og, skjøndt de for det Meste afgjøres efter Billighed og til Bedste for den Feiltagende, saa blive de dog stundom Gjenstande for Domstolenes Afgjørelse. Det er mig imidlertid ikke bekjendt, at nogen Dom er bleven afsagt, hvorfor en almindelig Theorie angaaende Forpligtelsen til slige Betalingers Tilbagegivelse har ligget til Grund. I mange Tilfælde har egentligen selve denne Forpligtelse ikke været sat under Spørgsmaal, fordi den Paagjeldende enten efter Sagens Beskaffenhed ikke har troet at kunne med Ret modsætte sig Tilbagebetalingen, forsaavidt det fandtes, at det Oppebaarne ei retteligen tilkom ham, eller fordi han har undseet sig ved at benytte sig af saadan Ret, saa at Det, Domstolene have havt at afgjøre, kun har været, om der virkeligen har været betalt Noget, som ikke skyldtes, men ikke om i dette Tilfælde Modtageren var pligtig at lægge det for meget Modtagne fra sig. I andre

Tilfælde har Sagens særegne Beskaffenhed frembudt saadanne Afgjørelsesgrunde, at de almindelige og meest omtvistelige Spørgsmaale ikke behøvede at bringes til Anvendelse. De for denne Materie vigtigste mig bekjendte Domme ere de, som findes i jur. Tidsskrift 4 B. 1 H. S. 41-44, 5 B. 1 H. S. 156-161 og 7 B. 1 H. S. 159-163. Alle disse Domme angaae Tilbagebetaling, som Leietagere paastode, for Skatter og Afgifter, de i flere Aar havde erlagt, men som det, efter Lovene og Leiecontracternes Indhold, ikke havde paaligget dem at betale. I disse, i Særdeleshed i de to sidstnævnte Domme, er det antaget, at Udleieren vel var pligtig at tilbagebetale hvad han, formedelst en urigtig Beregning eller for høi Anførsel af een eller anden Afgifts Beløb, har modtaget mere, end der retteligen tilkom ham, men at derimod ingen saadan Tilbagebetaling kunde finde Sted, forsaavidt Leietageren havde erlagt Afgifter, som i Qvitteringerne vare specificerede, men som, efter Lovene i Forbindelse med Contractens Indhold, ikke egentligen skulde have været godtgjorte. Ved den sidstnævnte af hine Domme har jeg l. c. S. 162 anbragt en Note, hvori jeg har søgt at udvikle, at et modsat Princip ogsaa i Virkeligheden vilde have ført til høist ubillige Resultater.

Forend jeg gaaer over til at yttre mig over Anvendeligheden af saadanne Grundsætninger, som de, den romerske Ret har opstillet med Hensyn til con-

ditio indebiti, maa jeg foreløbigen bemærke, at det Tilfælde, hvori Nogen, ved at erlægge en Betaling, udtrykkeligen har forbeholdt sig nærmere Berigtigelse og eventuel Tilbagebetaling, ligger udenfor Undersøgelsens Grændser. I et saadant Tilfælde har Tilbagesøgningen sin bestemte Hjemmel i selve Contracten, saa at Man ingenlunde behøver at tage sin Tilflugt til en Forpligtelse quasi ex contractu, for at skaffe ham det for meget Betalte tilbage. Hvorvidt han i saa Tilfælde ogsaa kan kræve Renter, beroer naturligviis paa Aftalens Beskaffenhed. I Almindelighed kan han dog ikke gjøre en saadan Fordring, da end ikke contractmæssig Gjeld, uden særskilt Betingelse desangaaende, forpligter til Renters Tilsvar. I ethvert Tilfælde, hvor Noget erlægges som Forskud, paa Mellemværende o. s. v., maa det uden Tvivl antages, at dette er skeet under Betingelse af Tilbagebetaling, saafremt det ved endelig Opgjørelse maatte findes, at der ikke tilkommer Den, der har modtaget Betalingen, saa Meget. Vel kunde det siges, at, naar den Betalende ingen udtrykkelig Forbeholdenhed havde taget, saa havde han ved Betalingen erkjendt, at den anden Part i det Mindste havde saa Meget at fordre, som der blev betalt, og at i Særdeleshed Udtrykket "Forskud" kun tilkjendegav den Forudsætning, at der kunde blive Mere at betale, men ikke den, at muligen Noget kunde blive at gjengive. Imidlertid kan det dog ordentligviis ikke formodes, at Den, der, inden

Det, han har at udbetale, er bragt til endelig Afgjørelse, derpaa erlægger Noget, og som derved i Almindelighed gjør den Anden en Tjeneste, har villet paadrage sig selv et muligt Tab ved at have betalt for Meget. Eventuel Tilbagebetaling maa altsaa formodes at være en stiltiende Betingelse, der ligesaa vel, som en udtrykkelig Aftale, stifter en obligatio ex contractu. Det maa saaledes antages, at, naar en Skifteforvalter, inden Creditorernes eller Arvingernes Tilgodehavende nøiagtigen kan bestemmes, ja paa en Tid, hvor det endog er uvist, om de muligen ved endelig Opgjørelse kunne erholde Noget (hvilken Uvished i Almindelighed finder Sted, saalænge Proclama endnu løber), gjør nogen Udtælling til dem, saa er det under Betingelse af at Vedkommende i sin Tid igjen indføre i Boet, hvad de have erholdt mere end der ved endelig Opgjørelse findes at tilkomme dem. Imidlertid kan det ikke nægtes, at Skifteforvalteren handler forsigtigst og rettest i at gjøre dette til en udtrykkelig Betingelse, hvilket t. Ex. skeer ved den i saadanne Tilfælde sædvanlige Form, at Arvingen eller Creditor giver skadesløs Qvittering.

Heller ikke kommer det an paa Undersøgelserne om condictio indebiti, hvor Noget er modtaget og betalt i Kraft af en Dom eller anden Retshandling, der, uagtet den er gaaet i Fuldbyrdelse, endnu er Indankning til høiere Ret undergiven og i sin Tid derved underkjendes. Betalingen er her erlagt ifølge

den Retsvirkning, som tilkom en Dom eller Retshandling, mod hvilken de fornødne remedia suspensiva ei itide vare anvendte. Men da Paaanke, efter Forudsætningen, ligefuldt fandt Sted cum effectu devolutivo, saa ligger aabenbart heri, at Det, der er modtaget under slig tilbagekaldelig Adkomst, maa, naar denne siden svækkes, gives tilbage (confr. 5—6—6). Forordn. 25de Jan. 1828 §. 3 kan og her mærkes.

Til vor Materie høre heller ikke de Tilfælde, hvor Det, der engang er betalt, søges tilbage, fordi Modtageren ikke har opfyldt de Betingelser, hvorunder det blev givet, f. Ex. naar Nogen ikke kan hjemle den Eiendom, hvis Kjøbesum han allerede ganske eller tildeels har modtaget. Den romerske Ret har her et ganske andet Søgsmaal, nemlig condictio causa data causa non secuta. Dette er et Søgsmaal ex contractu, og ikke quasi ex contractu; det vil ordentligviis og strække sig videre end condictio indebiti, f. Ex. give Adgang til Renter eller anden Skadesløsholdelse.

Hvor Nogen svigagtigen har tilvendt sig en ham ikke tilkommende Betaling, er og den Tilbagebetaling, som da bliver at fordre, bygget paa en anden Grund end condictio indebiti, ligesom og Modtagerens Rettigheder her ville strække sig videre. Som Den, der har handlet ulovligt, bliver han forpligtet til Skadeserstatning, og kan, efter Sagens Beskaffenhed,

ogsaa være Straf undergiven. Dog kan han ei, som efter den romerske Ret, betragtes som Tyv, da det hos os gjeldende Begreb om Tyverie altid forudsætter en Besiddelsestagelse af Tingen imod Besidderens Vidende og Villie. Derimod vil sligt Forhold være at henføre under Begrebet om Bedragerie.

Hvad nu den almindelige Grund for condictio indebiti angaaer, da er det vistnok overflødigt, nu at gjendrive den forhen herskende Forestilling om en stiltiende Overeenskomst mellem Betaleren og Modtageren om Tilbagegivelse af Det, der uden tilstrækkelig Retsgrund er blevet betalt. Et saadant stiltiende Samtykke kan vistnok antages i saadanne Tilfælde, som det, vi oven Side 240-241 have berørt, men just derfor have vi og udelukket dem fra vor Materie. Det var overalt en Feiltagelse, naar en Mængde Jurister forhen antoge et stiltiende Samtykke for Basis til Romernes obligationes quasi ex contractu. Dette er saa langt fra at være Tilfældet, at det netop kun var fordi der hverken fandtes et udtrykkeligt eller stiltiende Samtykke, men Forholdet dog var af saadan Beskaffenhed, at det nærmest lod sig fremstille i Lighed med Contracter, at det blev indklædet i hiin Form. Selv Personer, der ikke havde den til at paadrage sig contractmæssige Forpligtelser fornødne Modenhed, kunde forpligtes ved de Forhold, som medførte obligationes quasi ex contractu. Ligesaa lidet kan Tilbagesøgningen hidledes fra en fornærmende Handling;

der forudsættes netop, naar condictio indebiti skal finde Sted, at Betalingen er modtaget i god Tro; ellers finder et andet og med andre Virkninger forbundet Søgsmaal Sted. Grunden til condictio indebiti søgte de romerske Jurister derimod i den naturlige Billighed, et Udtryk, der for Resten hos dem ikke betegnede hvad der nu omstunder derunder forstaaes, men Alt, hvad der ansaaes for naturlig Ret, men uden at være indbefattet i den oprindelige og strenge Ret, først senere var blevet gjort gjeldende af Prætor og ved de Retslærdes Meninger. Spørges der nu, hvori det naturlige Billigheds- eller snarere Retsfundament for Tilbagesøgningen af det for meget Betalte bestaaer, saa udtrykkes det i Almindelighed ved den Sætning: nemo locupletior fieri debet per damnum alterius. Naar Retsgrunden angives i denne Form, kan Man vistnok have Anledning til at spørge, om den virkeligen er en Retsgrund; thi unægteligt kan ofte een Borger ved lovlig Handel og Vandel vinde, medens en anden taber. Dette kan han endog ved Handelens Slutning være sig bevidst, uden at den derfor med mindste Rettens Skin kan angribes som ulovlig eller ugyldig. Men de romerske Jurister, der kun pleie med Hensyn til en bestemt Anvendelse at fremføre deres almindelige Sætninger, have neppe heller taget hiin Sætning i det hele Omfang, Ordene synes at beskrive. I en mere indlysende Skikkelse have de fremsat Det, de have tænkt sig som hiint Søgsmaals Fundament;

naar de see, at det er mod naturlig Billighed, at Nogen beholder Det, som uden gyldig Retsgrund (sine causa) findes hos ham, l. 66 D. de cond. indeb. Det er ved Villiesyttringer, at Rettigheder gaae over fra den Ene til den Anden; men, hvor Den, der har overgivet Det til en Anden, som var hans, har gjort det i en vildfarende Forudsætning, har der ingen sand Villie fundet Sted, og der mangler altsaa en retskraftig Hjemmel for Modtageren til at beholde det Modtagne. Dette er, om jeg ikke feiler, den meest bindende Form, hvori den Retsgrund, Romerne have havt for Øie, lader sig fremsætte; og den er saa meget mere skikket til at vinde for den antagne Ret til at tilbagesøge det uretteligen Betalte, som det for den naturlige Følelse har noget høist Anstødeligt, at Nogen skulde beholde Det, som blot ved en Andens Feiltagelse er kommet i hans Besiddelse. Imidlertid er der dog Adskilligt at betænke, inden Man uden Indskrænkning kan tilstaae hiin Betragtning en aldeles afgjørende Kraft, ligesom Romerne heller ingenlunde have ladet den gjelde i alle de Tilfælde, hvori Noget uretteligen er betalt. Det er den udvortes Yttring af en Villie, hvorved Rettigheder og Forpligtelser stiftes. Den indvortes Villie kan, forsaavidt den ikke udvortes har viist sig, hverken stifte Rettigheder eller forstyrre den Retserhvervelse, som har en tilstrækkelig Villiesyttring for sig. Naar nu Nogen har erlagt en Betaling i den Forudsætning, at

han skyldte den, kunde Man af denne Erklæggelse udlede en Erkjendelse af en Forpligtelse, der paa Retsgebetet maatte virke det Samme, som om Forpligtelsen virkeligen havde existeret. Heraf synes for Modtageren at opstaae en tilstrækkelig Hjemmel til at tilegne sig Det, som hiin, i Erkjendelsen af en Forpligtelse, har givet ham. Den tilsyneladende Billighed, som kunde synes at tale for en ubetinget Tilbagegivelse af slige Betalinger, kunde og i Virkeligheden føre til de største og meest ødelæggende Ubilligheder, ja der vilde opstaae en Rettighedernes rolige Nydelse aldeles forstyrrende Usikkerhed i det borgerlige Liv, saafremt en ubetinget Tilbagesøgning blev hjemlet. Den, som i en lang Tid havde oppebaaret en Række af Præstationer, hvortil han ligesaavel havde holdt sig berettiget, som de Ydende dertil havde fundet dem forpligtede, har naturligviis indrettet sin hele Oeconomie paa den Forudsætning, at det saaledes Modtagne var blevet hans sande Eiendom. Han havde maaskee endog paa den Erkjendelse, som hine frivillige Betalinger indeholdt, bygget Meget i sit Forhold til disse, som han ellers kunde have indrettet anderledes til sin Fordeel og til Skade for dem. Naar, for her paa ny at nævne Tilfælde som de, der findes behandlede i de oven S. 239 nævnte Lands-Over- samt Hof- og Stadsrets Domme, t. Ex. en Eier i lang Tid af Leietageren har faaet Vederlag for Skatter og Afgifter, som, efter rigtig Fortolkning af Contracten og Loven, ikke tilkom ham, saa har dette

meget rimeligt foranlediget ham til at fortsætte det maaskee for Leietageren særdeles fordeelagtige Leiemaal, som han ellers tidligere vilde have ophævet (relocatio). Leietageren vilde derimod, efter al Sandsynlighed, ikke vedblevet at betale hine Afgifter, dersom samtlige af ham betalte Afgifter, i Forbindelse med Leien selv, havde udgjort Mere end det efter Tid og Omstændigheder billige Vederlag for det Leiede. Det lader sig endog tænke, at en Leietager med Bevidsthed om, at der ikke, efter Contracten, hvilede nogen juridisk Forpligtelse paa ham til at erlægge hine Afgifter, frivilligen, og uden dermed at forbinde nogen Tvivlsytring, har betalt Afgifterne, netop fordi han vidste, at det laae i Udleierens Intention, og at en Vægring vilde have en for ham ubehagelig Opsigelse til Følge. Aabenbart vilde i saadanne Tilfælde Eieren være brøstholden, naar Leietageren, efter i flere Aar at have nydt godt af den lempelige Leieafgift, kunde tilbagefordre de Afgifter, ved hvis Erlæggelse han havde vidst at holde den fordeelagtige Contract i vedvarende Virksomhed.*)

*) Det var, for en Deel Aar siden, en ikke usædvanlig Vildfarelse, at Lygte- og Vægterskatten i Kjøbenhavn hørte til de Leietageren, som saadan, og hvor han ei ved Contracten derfor var befriet, paaliggende Byrder, fordi Man ikke var opmærksom paa den Forandring, Forordningen 21de April 1812 §. 11 havde gjort i de derom givne ældre Bestemmelser. See Cancellieskrivelse

Saafremt en almindelig Ret til at tilbagesøge Alt, hvad af vildfarende Mening var betalt for meget, skulde finde Sted, saa vilde Man, hvis ingen særlig Præscriptionstid derfor var bestemt, og en saadan findes end ikke anordnet i de Love, der udførligen have indladt sig paa Materien (hvilket er en ikke ubetydelig Mangel), være udsat for at maatte tilbagegive hvad der for henimod 20 Aar siden var betalt og modtaget i den Tanke, at saa burde være; og Man maatte i ethvert Tilfælde, hvor nogen Tvivl lod sig tænke om en Forpligtelses Omfang, være bange for at Man, ved at modtage hvad den Forpligtende endog af sig selv indfandt sig for at erlægge, paadrog sig Fare for, efter mange Aars Forløb, muligen paa Grund af en vexlende Mening i Retsvidenskaben, at blive søgt til at tilbagebetale hvad Man længe havde tilegnet sig og

2den Sept. 1817. Ogsaa var det stundom Tilfældet, at, hvor Leietageren havde paataget sig at godtgjøre alle Skatter og Afgifter, som gaae af det leiede Locale, derunder og blev erlagt Godtgjørelse for Bankrenter og Brandpenge, skjøndt dette strengt taget ei kunde paaligge ham. Om Man i slige Tilfælde end ikke kan betragte de flere Afgifters Erlæggelse som en bestemt factisk Erkjendelse af Contractens Mening, i hvilket Tilfælde den endog maatte binde for den øvrige Leietid, saa vilde det dog, efter det oven Udviklede, visnok de facto stride imod Billighed, om det alt Betalte skulde gives tilbage.

fuldbragt. Den, der herimod vilde betrygge sig, maatte i ethvert Tilfælde selv gjøre den Betalende opmærksom paa, at der dog muligen kunde være nogen Tvivl om hans Forpligtelses Omfang, for at han kunde erholde en udtrykkelig Renunciation paa eventuel Tilbagebetaling eller lade Afgjørelsen af Mellemværendet indklæde i Skikkelse af et Forlig, der, som erkjendt, udelukker Tilbagesøgning af Det, der i i en vildfarende Mening er betalt. Men hvor meget han derved vilde give Anledning til Vanskeligheder og Chicaner, samt sætte sig selv i den Nødvendighed at opoffre Noget af Det, der ellers gjensidigen blev erkjendt for hans Ret, falder i Øinene. Jeg kan derfor neppe troe, at hine ovennævnte nyere Love virkeligen have tænkt sig en saa udstrakt Tilbagesøgningsret, som deres almindelige Ord indeholde.

I vort Retssystem kan Man, efter det Foranførte, vist ikke være beføiet til at antage en uindskrænket Ret til at tilbagesøge Det, der i vildfarende Mening er betalt. Ligesom Man ikke vil kunne nævne noget Lovsted, der endog paa fjern Maade skulde give en saadan Sætning Medhold, saaledes have vi og seet, at den ei alene mangler en i Sagens Natur hjemlet Retsgrund, men at den ogsaa i hiin Udstrækning vilde komme i megen Strid med sand Billighed samt virke forstyrrende paa de borgerlige Forhold. Men Man vil endnu mindre finde nogen Tilbøielighed til, paa andre Lovgivningers Auctoritet, at forudsætte et saa-

dant Princip i vor Lovgivning, naar Man overveier den Aand, der ellers gaaer igjennem samme. Jeg har allerede paa et andet Sted *) udviklet, hvorledes vor Lovgivning er langt strengere end andre i at binde myndige Folk ved de af dem foretagne frie Handlinger, og at flere Midler, som fremmede Love og deriblandt saavel den romerske Ret, som de forbemeldte nyere Lovbøger, give dem til at faae Foretagender, hvorved de have gjort sig Skade, omstødte, mangle i vore Love. Med Hensyn til Contractslæren skal jeg blot tilføie hvad der nærmest staaer i Forbindelse med denne Afhandlings Gjenstand, at Man, i Medhold af vor Lovgivning, der aldeles ikke taler om Contracters Tilintetgjørelse paa Grund af Vildfarelse, maa tillægge denne i saa Henseende en langt mere indskrænket Virkning end den, der, efter andre Love, kan tilkomme samme **). Den samme større Strenghed gaaer og igjennem vort Procesystem. Udeblivelser, forsømte Benægtelser, Vedgaaelser, endog blot af Eens Sagfører, ere mere bindende for Parterne end efter de fleste andre Procesystemer. Vore Dommere have i den ordinaire Rettergang mindre Myndighed til at rette Feilene og supplere Manglerne i Proceduren end andetsteds. Mod præjudiceerlige

*) Eunomia 4de Bind Side 23 ff.

**) Cfr. min Formularbog 4de Udg. S. 36, nyt jur. Arkiv 23 B. S. 130-132.

Dömme eller andre Retskjendelser gives der og færre remedia juris, end fremmede Rettergangslove hjemle; og naar en Sag er paakjendt ved den øverste Domstoel, har det dervet sit uforanderlige Forblivende (1—13—27). Igjennem vort Præscriptionssystem gaaer samme Aand. Der skjelnes ordentligviis aldeles ikke mellem den større eller mindre Leilighed, den Paagjeldende havde til at gjøre sin Ret gjeldende (f. Ex. ikke mellem absentes og præsentes); der findes ingen særdeles Begunstigelse for Stiftelser eller Umyndige (saa lidet som for Fiscus); Maaden, hvorpaa Tingen oprindeligviis er kommen fra Eieren, tages ikke i Betragtning. Alt beroer paa, at den uden Modification foreskrevne Tid er udløben, og at der, forsaavidt der er Tale om egentlig Hævd, ikke i Dens Besiddelse, som vil erhverve samme, eller i de Formænds, hvis Besiddelse han vil lægge til sin, findes nogen Mangel, der hindrer Hævds Erhvervelse. Adskillige Præclusioner, mod hvilke der i andre Lande kan faaes Opreisning, f. Ex. formedelst forsømt Anmeldelse efter udstedt Proclama, ere hos os aldeles endelige. Alle disse Bemærkninger, som kunde forøges med en Mængde flere, vise, at vor Lovgivning mere, end de fleste andre Lovgivninger, gaaer ud paa at Retsafgjørelserne skulle være endelige og bindende, og at den tager mindre Hensyn til den Billighed, der ofte kunde kræve en Afvigelse, end til den Fasthed og

Sikkerhed i Retstilstanden, som ved slige Afvigelser vilde forstyrres.

Men har Man nu end ikke fra nogen Side Anledning til at indrømme Den, som i en vildfarende Forudsætning har betalt hvad han ei behøvede at betale, en saa udstrakt Tilbagefogningsret, som den preussiske, franske eller østerrigske Lov hjemler, og neppe engang til at tillægge slig Tilbagefogning det Omfang, hvori den romerske Ret erkjendte samme, saa kan den dog paa den anden Side ikke ubetinget forkastes. Hvor den Feiltagelse, der bringer Een til at præstere Noget, er saa aldeles fremtrædende, at Modtageren ikke kan være uvidende om Feiltagelsen, kan han ikke derved erhverve Det, der blot i en vildfarende Forudsætning er blevet ham leveret. Hvo vilde vel antage, at Nogen lovligen kunde erhverve en Ting, der enten ved Feiltagelse af Personen eller Forvexling af selve Tingen blev ham leveret, som om det var hans Eiendom, eller at han retteligen kunde beholde en 100 Rbd. Seddel, der var ham betalt for 10 Rbdlr., eller at han kunde være fri for at søgge fra sig hvad han, paa Grund af en aabenbar Feilregning, havde oppebaaret for meget i Betaling? Modtageren, der i saadanne Tilfælde umuligen kan antage, at Det, der er givet ham, uden at det virkeligen skyldtes, er ham overgivet i Erkjendelse af en dertil svarende Forpligtelse eller i den Tanke at gjøre en Gave, kan ikke lovligen og redeligen beholde hvad der saaledes

er ham leveret. Han er endog, efter Grundsætningerne i Lovens 5—9—1, pligtig til, naar han opdager Feiltagelsen, af sig selv at give det uretteligen Oppebaarne tilbage; og for at tilbageholde eller fordølge samme, kunde han, efter Sagens Beskaffenhed, blive at straffe i Analogie af nysmeldte Capitels Art. 2. Skjøndt Tilbagesøgningsretten er mere klar i det Tilfælde, hvor det uretteligen Givne bestod i en vis bestemt endnu i Behold værende Ting, end naar det var et genus eller naar Modtageren i alt Fald havde uden Svig skilt sig derved, turde denne dog ogsaa i dette Tilfælde være pligtig at lægge den Værd fra sig, som han uden tilbørlig Hjemmel havde taget imod. Heller ikke kan det være tvivlsomt, at jo Tilbagebetaling, ogsaa hvor Feiltagelsen er mere skjult, bør finde Sted, naar det er Modtageren selv, der, skjøndt i fuldkommen god Tro, har givet Anledning til den indløbne Feiltagelse, eller det dog laae ham nærmere end den Betalende at undgaae Feiltagelsen. Saaledes bør visnok Den, der, i det han uretteligen ansaae sig som nærmeste Arving efter en Afdød, havde indcasseret dennes Tilgodehavende, være pligtig at tilbagegive hvad han saaledes har modtaget, naar siden Andre mere berettigede melde sig. Ligesom disse ei kunde tabe deres Ret ved at Uvedkommende havde modtaget hvad der tilfaldt dem, saaledes kunde hiin heller ikke paastaae, at Den, der havde betalt til ham i hiin Forudsætning, skulde betale to Gange, for at han kunde

beholde Det, der engang var ham betalt. Naar en Leietager, der, ifølge sin Contract, er pligtig at betale visse Skatter, paa Udleierens blotte Opgivelse betaler et vist Beløb for disse Skatter, maa han uden Tvivl være berettiget til Tilbagesøgning, hvis det siden findes, at Udleieren har beregnet ham for Meget, hvad enten dette nu havde sin Oprindelse fra urigtig Forstaaelse af Contracten eller Anordningerne eller fra falske Forudsætninger in facto eller fra egentlige Regningsfeil. Betalingen er erlagt i Tillid til Rigtigheden af hans Opgivelse, hvorfor han derfor bør indestaae. Havde Udleieren derimod givet en Specification paa de Afgifter, der skulde erstattes, saa at Leietageren kunde see for sine Øine, hvilke Afgifter der bleve ham beregnede, saa vilde denne ikke kunne bygge nogen Tilbagefordring paa den Omstændighed, at nogle af disse Afgifter, efter Loven og Contracten, vare ham uvedkommende, hvorimod han vel kunde paatale Feil i Beregningen. *)

Naar nogle af den romerske Rets Fortolkere, som i Almindelighed forkaste Tilbagesøgning af Det, der af en Retsuvidenhed eller Retsvildfarelse er betalt, herfra gjøre en Undtagelse for det Tilfælde, at det var en før tvivlsom Retspunkt, hvorom Vildfarelsen dreiede sig, saa er dette, efter mit Skjønnende, kun

*) See det oven Side 239 Anførte og i Særdeleshed de der nævnte Domme.

en Nødhjælp, de have grebet for at forene de enkelte Fragmenter med hinanden, som kunne synes at indeholde en Modsigelse. Ligesom jeg er overbeviist om, at den ingen virkelig Hjemmel har i den romerske Ret, saaledes er den, om jeg ikke feiler, aldeles stridende imod Sagens Natur. Det har langt mere for sig, at Den, der benyttede en aabenbart vildfarende Mening til at modtage Det, som med ingen tilsyneladende Retsgrund kunde været fordret, skal være pligtig at lægge det saaledes Modtagne fra sig. Betalingen har da et kjendeligt Præg af Feiltagelse og kan ikke let betragtes som en virkelig med fuld Bevidsthed forbunden Erkjendelse af en Forpligtelse. Men beroede Forpligtelsens Tilværelse eller Ikke-Tilværelse paa et ret tvivlsomt Retsspørgsmaal, saa kan Betalingen med god Føie af den Modtagende ansees erlagt og modtaget i Erkjendelse af en Pligt til at betale og en Ret til at fordre. Den Betalende kan endog gjerne have været sig det Tvivlsomme i hans Forpligtelse bevidst, men just derfor, enten af Pligt- og Æresfølelse eller maaskee for at holde sig vel med den anden Part, eller fordi han ellers forudsaae en Rettergangstrætte, have besluttet sig til at betale, og det uden at gjøre nogen Ophævelse med Hensyn til hiin Tvivl. Hvorledes kan han nu siden tilbagekalde den engang frivillig tagne Beslutning? og hvor ubilligt vilde det ikke være, hvor forstyrrende for det borgerlige Liv, om Man endog om lang Tid kunde søges til at

gjengive Det, Man engang, i en paa gode Grunde bygget Overbeviisning om at have Ret dertil, havde modtaget af Den, der ligeledes erkjendte sig forpligtet, at give det? Hiin Mening gaaer ud fra den Forudsætning, at den Betalendes Ret til at tilbagefordre det Erlagte beroer paa, om den Feiltagelse, hvori han befandt sig, var ham at tilregne eller ikke. Jeg tør ikke nægte, at selv hos de romerske Jurister de almindelige Grundsætninger om Vildfarelses Tilregnelighed synes at spille en Rolle i Det, der læres om Tilbagesøgning af det uretteligen Betalte. Men det er desuagtet dog nok en urigtig Synspunkt, og de Resultater, der findes i den romerske Rets Fragmenter om denne Gjenstand, turde, om ikke alle, saa dog for den største Deel lade sig forsvare med bedre Grunde. Hvad der gjør Udslag, naar der spørges, om Nogen igjen bør lægge fra sig, hvad han har modtaget som Betaling for Noget, der dog ikke virkeligen skyldtes, er, om Modtageren har havt Føie til at betragte Betalingen som en Erkjendelse af en virkelig Skyld, eller om den har baaret Feiltagelsens aabenbare Præg. Naar jeg altsaa, i Overeensstemmelse med Det, der, efter min Mening, ogsaa ligger i den romerske Ret, antager, at den paa en vildfarende Mening in jure grundede Betaling ordentligviis ikke kan søges tilbage, saa bygger jeg dette slet ikke paa de almindeligt antagne Grundsætninger om Tilregneligheden af det Slags Vildfarelse (error circa jus semper nocet), men

derpaa, at den Betalende, der dog har havt et virkeligt factisk Fundament for den Pligt, han troede at opfylde, selv har erkjendt denne Forpligtelse, og ikke kan rokke sin egen paa denne Erkjendelse grundede Handling; og derfor er en, skjøndt i Gjerningen saare undskyldelig, Feiltagelse i at opløse en vanskelig Retsforvikling længere borte fra at hjemle Tilbagesøgning, end den plumpe Uvidenhed om Det i Lov og Ret, som Alle vide. For at oplyse det saaledes Anførte ved et Exempel, saa vilde jeg være meget tilbøielig til at domme Den til Tilbagebetaling, der havde benyttet sig af sin Modparts fuldkomne Uvidenhed om Pengevæsenet til at modtage et Tilgodehavende i Sølv efter en ganske anden og høiere Qvartalscours end den, hvorefter Betaling fra noget Synspunkt kunde være at fordre, eller til at lade sig en Fordring i Rigsbankpenge rede Sølv betale med gamle Rigsorter eller anden grov Courantmynt uden Hensyn til Myntforskjellen. Saafremt derimod en Debitor havde afgjort Gjeld, contraheret inden Rigsbankpengenes Indførelse i grov Courant eller klingende Mynt, paa samme Maade, som om den var contraheret i Slesv. Holst. Cour., og det kunde gjøres klart, at han kun, fordi han dertil ansaae sig pligtig, havde erlagt saadan Betaling, saa troer jeg dog ikke, at nogen Dommer vilde tilkjende ham Ret til at søge Noget tilbage, fordi det ved Hoiesteretsdomme er antaget, at Debitor, slig Betegnelse af Valutaen uagtet, kun havde at betale,

i Landets sædvanlige Pengesort, altsaa lige indtil Fdb. 5te Jan. 1813 udkom med Courantsedler, og siden med det Beløb i Rigsbankpenge, der, efter Fordringens Alder og Beskaffenhed, traadte i Stedet, og saaledes i det Høieste Daler for Daler. *)

Hvor det er en Uvidenhed eller Vildfarelse om det Factiske, som har bragt Nogen til at betale Det, han ikke skylder, kan jeg heller ikke paa nogen Maade ansee Tilbagesøgningen betinget af Feiltagelsens Utilregnelighed. Jeg har forhen berørt det Tilfælde, at Nogen ved Feiltælling eller Mangel paa Eftersyn af Pengene betaler for Meget. Skulde det komme an paa, hvorvidt den Betalendes Feiltagelse var tilregnelig, saa maatte Ret til at tilbagesøge det saaledes for meget Betalte nægtes; thi her finder vistnok en temmelig Grad af Skjødesløshed (supina negligentia) Sted. Men just det Aabenbare i Feiltagelsen gjør, at Modtageren ikke med noget Rettens Skin kan tilegne sig hvad der betales ham for meget, og hans Forpligtelse til Tilbagebetaling er derfor saa klar, som den nogensinde kan være.

Hvor den Vildfarelse, hvorved Betalingen er bleven fremkaldt, ikke var af den Natur, at den ligefrem maatte falde Modtageren i Øinene, og den heller ikke hidrører fra ham selv, kan Tilbagebetaling neppe

*) Jvf. herved nyt jur. Ark. 8 B. S. 161, cfr. 5 B. S. 9-16 samt 6 Bind S. 142-156 og 11 Bind S. 128-142.

fordres, uagtet Vildfarelsen angik det Factiske. Saa-ledes skjønner jeg ikke, at Den, der under en vis Betingelse skylder Noget, og i den falske Forestilling, at Betingelsen er indtraadt, betaler denne betingede Skyld, kan anstille noget Søgsmaal til Tilbagebeta-ling, naar han siden opdager sin Feiltagelse. For-saavidt det Erlagte beviisligen endnu maatte være i Behold hos Besidderen, kunde Man maaskee indrømme den Betalende Ret til at faae det tilbage. Men i andet Fald synes der ikke at være nogen tilstrækkelig Retsgrund for Tilbagefordringen, forudsat ellers, at Feiltagelsen ikke er foranlediget eller mod bedre Vi-dende benyttet af Modtageren, og at Erlæggelsen er skeet uden al Forbeholdenhed. Endnu mindre kan jeg antage, at Den, der har betalt tredie Mands Gjeld i den Forudsætning, at han havde Ordre fra denne eller indesad med ham tilhørende Valuta c. d., kan, naar denne Forudsætning findes bygget paa Feiltagelse, søge det Betalte tilbage fra Creditor. Denne har havt fuldkommen Hjemmel til at modtage den ham anbudne Betaling og havde intet Kald til at undersøge, hvor-vidt den Bevæggrund var rigtig eller ikke, som bragte den Betalende til at udrede tredie Mands Gjeld. Selv en uopfyldt Contract kan ikke rokkes, fordi den ene Contrahents Bevæggrunde vare byggede paa Vild-farelse, naar disse falske Bevæggrunde hverken ere fremkaldte ved Svig fra Medcontrahentens Side eller ere blevne gjorte til Betingelser for Contractens Gyl-

dighed. Endnu mindre kan en allerede foregaaet Opfyldelse af en Contract gaae tilbage, fordi der under den Handling, hvorved Fuldbyrdelsen er skeet, er indløbet en Feiltagelse. Den romerske Ret hjemlede Tilbagesøgning i det første af de her nævnte Tilfælde, hvor nemlig Nogen, i vildfarende Forudsætning om et Vilkaars Indtrædelse, havde opfyldt en Contract, der beroede paa en uvis Betingelse (l. 16 D. de cond. indeb.)*). Hvad det sidstomhandlede Tilfælde angaaer, da indeholder vel l. 19 §. 1 D. tit. cit., at Den, der uretteligen havde betalt en Gjeld, som var en Andens, kunde tilbagesøge det Erlagte. Men, naar Man sammenholder denne Bestemmelse med andre Steder, i Særdeleshed l. 44 D. eod. tit., saa sees det, at dette kun gjelder, hvor Vildfarelsen gik ud paa, at han selv var Debitor, men ingenlunde hvor han vidste, at det var en Andens Gjeld, han betalte, og Feiltagelsen saaledes gik ud paa det Forhold, hvori han stod til denne.

Der gives iøvrigt en Art af Vildfarelse, der staaer mellem den, hvis Gjenstand er jus, og den, som har factum til Gjenstand, nemlig den, der

*) Derimod antog den, som meget naturligt, ingen Tilbagesøgningsret, fordi Nogen af Feiltagelse havde opfyldt en Contract, førend den var forfalden til Opfyldelse, naar der kun ingen Uvished var om, at Forpligtelsen engang maatte indtræde (see l. 10, 17 og 18 D. eod. tit.)

ytrer sig i en falsk Anvendelse af de almindelige Rets-regler paa de enkelte Tilfælde. Herhen høre Misforstaaelser af de Contracter, der bestemme de gjensidige Forpligtelser, urigtig Opfattelse af de Forholds logiske Væsen, hvorpaa Retsnormerne skulle anvendes m. v. *). Slig Vildfarelse er dog i sin Natur nærmere beslægtet med Vildfarelse om Loven end med den om Factum, og maa i Særdeleshed her bedømmes efter de med Hensyn til hiin første Art af Vildfarelse gjeldende Regler, og kan ei føre til nogen særlig Tvivl.

Det er saavel i den romerske Ret som i de øvrige Love, der have afhandlet Læren om Tilbagesøgning af en betalt Ikke-Skyld, erkjendt, at saadan Tilbagesøgning ordentligviis bortfalder, hvor der vel ei paalaae den Betalende en fuldgyldig borgerlig Retspligt, men dog en naturlig Forpligtelse til at betale Det, han erlagde. Men denne Sætning har ikke samme Betydning i den romerske Ret og i hine andre Love. Den romerske Ret tænker sig ved obligatio naturalis en virkelig Retspligt, der blot ved de borgerlige Love var bleven saaledes indskrænket, at den intet Søgsmaal gav, uden at den derfor dog var saa aldeles tilintetgjort, at den blev betragtet som ikke existerende (obligatio naturalis reprobata). En saadan For-

*) Jensens Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 3 B. S. 96.

finde Sted med Hensyn til disse Formers Iagttagelse kunde hjemle Tilbagesøgning, men hvilket dog modsiges af de Bestemmelser, som nu strax skulle blive anførte). §. 179 har imidlertid blandt de almindelige Betingelser for Tilbagesøgningsretten anført, at der ikke har paaligget den Betalende nogen, end ikke en moralsk Forpligtelse; og ved Siden deraf kræves blandt Andet, at Betalingen skal være skeet af en virkelig Vildfarelse, og §. 179 indeholder endnu den udtrykkelige, skjøndt, som det synes, efter §. 178 overflødige Bestemmelse, at ingen Tilbagebetaling kan finde Sted, hvis der har paaligget den Betalende en, endog kun ufuldkommen Pligt. Heraf følger nu, at, uagtet Betalingen er erlagt i en vildfarende Forudsætning, denne have nu jus eller factum til Gjenstand, saa bortfalder dog al Tilbagesøgning, hvis der havde paaligget den Betalende noget Slags moralsk Forpligtelse til at yde Det, som han, dog ingenlunde for at opfylde en saadan Forpligtelse, havde givet fra sig. Den franske Lov Art. 1235 indeholder derimod blot, at ingen Tilbagefordring kan finde Sted med Hensyn til naturlige Forpligtelser, som frivilligt ere opfyldte. Dette er nu i Grunden aldeles Intet sagt; thi hvem kunde det falde ind, at Man kunde søge Det tilbage, som Man frivilligt havde udgivet til Opfyldelse af eet eller andet moralsk Øiemeed? End ikke Det, Man uden noget saadant Øiemeed har forødet, kan søges tilbage. Desuden for-

udsketter jo af Tilbagesøgning af det engang Betalte, efter hvad Art. 1376 udtrykkeligen har bestemt, en Vildfarelse. For den iøvrigt saa naturlige Undtagelse fra denne Tilbagesøgning, at den ikke kan finde Sted, hvor Betalingen, skjøndt skeet af Vildfarelse, havde en naturlig Forpligtelse for sig, indeholder altsaa den franske Ret aldeles ingen Hjemmel. Man finder derfor i Udgaven af 1820, udi Anmærkningen No. 3, det Spørgsmaal afhandlet, om Den, der ved en Vildfarelse har betalt en allerede præscriberet Gjeld, kan tilbagesøge det Erlagte. Den bekræftende Mening fremstilles som den meest antagne, og som Grund for samme anføres, at der ikke let i saa Henseende kan finde en Retsuvidenhed Sted, men at Betalingen maa formodes at være foranlediget ved en Feiltagelse angaaende den Tid, da Gjelden blev stiftet. Synderligt er det, at der her tages Hensyn til den Forskjel mellem Retsvildfarelse og factisk Vildfarelse, som ellers ingen Hjemmel har i den franske Rets Bestemmelser angaaende condictio indebiti. Men iøvrigt er det af Art. 1235 forklarligt, skjøndt i sig paafaldende, at den naturlige Forpligtelse, som ustridigen paalaae Den, hvis Gjeld var præscriberet, ikke kunde komme Modtageren tilgode, naar Betalingen var erlagt i Uvidenhed om Exceptionens Tilstedeværelse. De øvrige Noter til fornævnte Artikel vidne ogsaa om, at det kun er den frivillige Opfyldelse af blot naturlige Forpligtelser, som kan give disse nogen Vægt

imod Tilbagesøgsmaal. Den østerrigske Civillov §. 1432 indeholder, at Betaling, som er erlagt ifølge en præscriberet Gjeld eller en saadan, der blot af Mangel paa de foreskrevne Former er ugyldig, eller til hvis Inddrivelse Loven blot har nægtet Søgsmaalet, ikke kan tilbagefordres, saa lidet som Nogen kan tilbagekræve Det, han har betalt med Bevidsthed om, at han ikke var det skyldig. Denne Lovbog har aabenbart langt bedre, end de tvende andre nyere Love, truffet Det, hvorpaa det kommer an, ligesom den og i det Væsentlige stemmer med den romerske Ret. Det er kun virkelige Retspligter, som den, skjøndt deres Virksomhed iøvrigt er indskrænket ved de borgerlige Love, lader tjene Modtageren til Beskyttelse mod en betalt Ikke-Skylds Tilbagesøgning; men den tillægger ogsaa slige Forpligtelser hiin Virkning, uagtet Betalingen er skeet af Vildfarelse, hvilket og, som oven udviklet, er det Eneste, der virkeligen kan betragtes som en særegen, hine Forpligtelser tilstaaet Virkning.

Hos os vil, paa Grund af de snevrere Grændser, Man her maa give condictio indebiti, fornemmeligen forsaavidt samme grundes paa Vildfarelse om hvad der er Ret, Spørgsmaalet om hiin Virkning af en blot naturlig Forpligtelse sjeldent finde Sted; ligesom overalt den hele Forestillingsmaade om obligationes naturales, som herskede hos Romerne, ei har sin Betydning i vort Retssystem. *) Imidlertid kan Man

*) Cfr. nyt jur. Arkiv 23 B. S. 133-134.

dog tænke sig Tilfælde, hvor det kunde blive Spørgsmaal om Anvendelsen af den Grundsætning, den romerske Ret i saa Henseende har opstillet. Dersom t. Ex. Nogen, af Uvidenhed om en Gjelds Alder, betaler en forældet Wexelobligation eller en anden præscriberet Gjeld, kunde der spørges, om det saaledes Betalte kunde kræves tilbage. Skjøndt Creditor, der havde Gjeldsbrevet i Hænde, og som Loven heller ikke kunde være ubekjendt, saae det for sine Øine, at den betalte Gjeld ved Præscription havde tabt sin Retskraft, saa havde han dog ingenlunde Anledning til at betragte Betalingen som skeet af en Feiltagelse, da han med Føie kunde forudsætte, at Debitor ex capite honesti ikke vilde gjøre Brug af sin Indsigelse. Og selv om det ved Betalingens Erlæggelse viste sig, at Debitor gik ud fra en urigtig Forudsætning med Hensyn til Gjeldsbrevets Datum, vilde det neppe kunne siges, at Creditor havde manglet Hjemmel til at modtage den tilbudne Betaling. Han kunde dog med Føie forudsætte, at Debitor, om han endog havde været underrettet om det rigtige Datum, vilde have betalt. Forsaavidt det var et efter 5—14—4 N. L. 13—2 præscriberet Gjeldsbrev, maatte han saa meget mere antage dette, som den erlagte Betaling viser, at der ingen virkelig Dunkelhed har fundet Sted med Hensyn til Gjeldens Rigtighed, og at saaledes Aarsagerne til bemeldte Præscription bortfaldt. *) Dersom det

*) See nyt jur. Arkiv 1 B. Side 82.

var en præscriberet Vexelobligation, kunde han og være saa meget mere beføiet til at tage imod Betalingen, som ikke egentligen Debitors Tarv ligger til Grund for den i saa Henseende anordnede Præscription, men den blot er bleven indført til Straf for en Formstridighed, der kunde komme i Strid med den offentlige Interesse, uden at det dog er fundet passende, at omgjerde denne videre end med en Debitor tilstaaet Exception, som det staaer til ham at benytte eller ikke benytte; hvortil kommer, at Manglen kunde have været afhjulpen ved en Opreisning.

Hvad der imidlertid i et Tilfælde som det omhandlede, hindrer Tilbagesøgningen, er ikke en særegen Retsvirkning, som en naturlig Retspligt skulde beholde tilbage, uagtet Lovene have nægtet samme Søgsmaalskraft; men Sagen er, at denne naturlige Retspligt vedbliver at være en rimelig Grund, der kunde foranledige den Paagjeldende til at betale, og som derfor bortfjerner den Formodning om Vildfarelse som Aarsag til Betalingen, hvorpaa Tilbagesøgningsretten skulde grundes. Men fra denne Synspunkt kunne og andre Pligter, og det ikke blot saadanne, der have en fast moralsk Grundvold, men ogsaa de, der mere have deres Oprindelse af en vis conventionel Anstand, ofte komme i Betragtning. Naar Nogen t. Ex. har betalt for Forretninger, en Anden har havt for hans Skyld, uden at der tilkom denne nogen eller i alt Fald ikke en saa høi Betaling, saa maa det,

forudsat ellers, at intet saadant Tilfælde er forhaanden, hvori det endog var forbudt at modtage Betaling eller Mere end en vis anordnet Betaling, antages, at det er af fri Erkjendtlighed, den givne Godtgjørelse er erlagt, og det kan derfor ikke formodes, at en Feiltagelse derfor har ligget til Grund. Og dersom Tilfældet endog hører til dem, hvori Modtagelsen var utilladelig, saa opstaaer derfor endda ikke Leilighed til den egentlige condictio indebiti.

Et vigtigt og i flere Henseender tvivlsomt Spørgsmaal er det, hvorvidt den Betalendes borgerlige Stilling og i Særdeleshed hans Forhold til Den, Betalingen erlægges til, kan komme i Betragtning til at hjemle en Tilbagesøgning, der, under andre Omstændigheder, ingen tilstrækkelig Grund vilde have for sig. Hvilke Grundsætninger den romerske Ret antog i denne Henseende, er oven Side 230 korteligen forklaret; og disse kunne vel med nogen Modification ogsaa finde Anvendelse hos os. Hvad der, efter den oven meddeelte Udvikling, skal hjemle Tilbagesøgningen, er en Feiltagelse, der kjendeligen for Modtageren fremstiller sig som saadan. Det er i Særdeleshed viist, at, skjøndt Retsvildfarelse sjeldent, den factiske Feiltagelse derimod oftere kan hjemle Tilbagesøgningsret, saa er dog den første ikke ganske udelukket fra denne Virkning, ligesom den sidste langtfra ubetinget frembringer samme. I Anvendelsen maa her, som i saa mange andre Retstilfælde, være noget Relativt,

saa at samme kan og bør lempes efter Forhold og Stillinger. Hos den mindre oplyste Classe kan det være aabenbart, at Erlæggelsen af Det, der ikke skyldtes, er en Feiltagelse, hvor der, hvis den Paagjeldende hørte til den mere oplyste Deel af Statsborgerne, ingen Anledning var til at forudsætte Saadant. Modtageren er derfor ogsaa opfordret til større Varsomhed i at tilegne sig Det, der bydes ham, i hiint end i dette Tilfælde. I Særdeleshed indtræder denne Opfordring, hvor der paaligger ham noget Slags Pligt til at beskytte Den, der erlægger Mere, end han efter streng Ret skyldte. Dette synes blandt Andet at finde Anvendelse paa Forholdet mellem Godseier og Fæstebonde, saa at den Første ikke let kan paaberaabe sig den frivillige Erlæggelse som Hjemmel til at beholde Det, den Sidste har betalt udenfor hvad der, efter Lov og Ret, paalaae ham. Dog turde en Deel Undtagelser herfra være at gjøre. Fundamentet for Tilbagesøgningsretten bliver altid, at den Vildfarelse, hvorved den Paagjeldende er forledet til at betale Mere, end han skyldte, er aldeles kjendelig for Modtageren. Hvor altsaa en saadan Forvikling har fundet Sted, at en gjensidig Feiltagelse let lader sig tænke, synes Tilbagesøgningen ingen tilstrækkelig Grund at have. Saadanne Forhold ere i Særdeleshed indtraadte ved Fæsteafgifternes Overgang fra dansk Courant til Rigsbankpenge Sølv efter Frd. 16de Novbr. 1813 §. 18. Denne Anordning har, med Hensyn

til at det i Forordningen af 5te Jan. næstforhen §. 37 foreskrevne Reductionsforhold efter selve Fæstebrevets Dato i mange Tilfælde vilde være ubilligt mod Jorddrotten samt medføre adskillige paafaldende Misforhold *), foreskrevet en temmelig forviklet og i Anvendelsen vanskelig Regel for Fæstoafgifters Behandling, og Erfaring har viist, at Misforstaaelser ere indløbne, som først, efterat begge Partier i flere Aar havde erkjendt en vis Reductionsmaade, ere komne under Spørgsmaal. Det turde her fra flere Sider have Meget imod sig, at paalægge Jorddrotten en Tilbagegivning af Det, han, som Følge af hiin Misforstaaelse, havde oppebaaret. Ligesom det paa den ene Side kan med Grund holdes ham tilgode, at han ikke har forstaaet Forordningen rettere, saaledes havde og Fæsterne ved den Forandring, som det nye Pengevæsen medførte i deres Forpligtelser, megen Anledning til tide at raadføre sig med Sagkyndige, for at faae de derefter gjorte Beregninger prøvede. Der var endog ved en almindelig Foranstaltning for Alle, som vare i Uvished om Forstaaelsen og Anvendelsen af den nye Lovgivning om Pengevæsenet, aabnet Leilighed til at faae den fornødne Veiledning. **) Denne Lovgivning havde og i Almindelighed erkjendt Nødvendigheden af

*) See herom Collegialtidenden for 1816 Side 181 til 191.

**) See Rescript 15 Jan. 1813.

at Creditor og Debitor afhandlede og med hinanden forenede sig om det Beløb, hvormed Gjelden nu skulde tilsvares; thi den i Frd. 5te Jan. 1813 §. 24 fastsatte Omskrivnings-Paategning var ene og alene nødvendig, for at de af det nye Pengevæsen flydende Forviklinger paa en afgjørende Maade kunde udjevnes imellem Parterne, og det kan ikke paatvivles, at hiin Paategning maatte, som en udtrykkelig i saa Henseende indgaaet Forening, være endeligen afgjørende imellem dem, uden at tillade nogen videre paa Feiltagelse fra Creditors eller Debitors Side grundet Indsigelse. Vel var nu hiin Omskrivnings-Paategning indskrænket til egentlige Gjeldsbreve, og i Særdeleshed ikke foreskreven med Hensyn til de Contracter, hvorved blot aarlige Afgifter vare bestemte. Men, skjøndt heraf vel følger, at Parterne ved den Maade, hvorpaa de een eller flere Betalingsterminer anvendte hiin Lovgivning, ikke bleve bundne med Hensyn til de fremtidige Præstationer, saa bliver det dog ingenlunde heraf en Følge, at ogsaa det engang Betalte skulde kunne kræves tilbage, naar det siden fandtes, at Lovgivningen hjemlede Mindre, eller at omvendt et Efterskud kunde fordres, hvis Den, der skulde oppebære Betalingen, havde ladet sig nøie med Mindre. Lovgivningens Aand taler vistnok imod en saadan tilbagevirkende Omgjørelse af de engang antagne Forhold. Seer Man hen til Billighed, saa kan Man heller ikke nægte, at den Jorddrot, der i en lang Række af Aar har oppebaaret

Afgifterne efter et fordeelagtigere Forhold, end der ved en ny Undersøgelse findes at være lovgrundet, forudsat, hvad der her vist i de fleste Tilfælde kan forudsættes, at han har handlet efter bedste Overbeviisning, vilde være langt mere at beklage, hvis han nu skulde tilbagegive Summer, hvis Totalbeløb kunde blive anseeligt, og som han havde henregnet til sine Indtægter og, som saadanne, forbrugt, end Bønderne ere det ved at have erlagt Noget for meget, der for hvert Aar især kun har været en Ubetydelighed for den Enkelte, og som dog ordentligviis er afholdt af det Overskud, deres Bedrift gav dem; ikke at tale om den Indflydelse, Numeraireis stegne Værdie vilde faae paa Gjengivelsen. Det er ogsaa vist, at Frd. 16de Novbr. 1813 §. 18, skjøndt den gjorde, hvad der var muligt, for at afværge det Tab, Jorddrotten vilde været underkastet ved Fæsteafgifternes Reduction efter Omskrivningstabellen, dog ikke ubetinget var tilstrækkelig for at tilveiebringe den behørige Ligevægt. *) Der bleve saaledes mange Tilfælde, hvori Billighed kunde tale mod den Reduction, Afgifterne, efter denne Forordning, endnu bleve underkastede; og det er meget rimeligt, at just den indlysende Billighed af Det, der blev fordret, har gjort, at Fæsterne ikke have fundet sig opfordrede til at anstille nogen Undersøgelse om

*) Cfr. Coll. Tid. for 1816 S. 188-189.

Fordringens Retmæssighed, Noget, som de neppe vilde have forsømt, dersom Det, der var dem affordret, havde været trykkende eller ubilligt. Skjøndt jeg derfor ingenlunde vil paastaae, at Fæsteren for Fremtiden skulde være bunden ved den engang antagne Regel, tør jeg dog paa den anden Side heller ikke antage, at det engang Betalte i Tilfælde, som det foranførte, kan kræves tilbage. Flere af de Gjenstande, som jevnligen have foranlediget Feiltagelser med Hensyn til Det, en Fæster har at tilsvare Jorddrotten, frembyde og særlige Grunde til Tvivl om, hvorvidt Det, der engang er betalt uden fuldgyldig Retsgrund, kan kræves tilbage. Saaledes turde det i det Mindste ingen afgjort Sag være, at den Fæster, der, uden nogen udtrykkelig herom indgaaet Forening, har godtgjort Brandpengene af de ham overladte Bygninger, kan gjøre Fordring paa deres Tilbagegivelse. Uagtet det nemlig, i Overeensstemmelse med Canc. Skr. 23de August 1794 og 24de Mai 1800, er Jorddrotten som Eier, der har at betale Brandcontingentet, saa er det dog en lovlig Gjenstand for Overeenskomst, at Bonden paatager sig denne Byrde, enten for det Hele eller for en Deel. Bemeldte Canc. Breve forudsætte og, at saadan Overeenskomst kan træffes ikke blot ved Fæsteforeninger, men ogsaa paa anden lovlig Maade. Der mangle heller ikke Grunde, som kunne bevæge en Fæster til at paatage sig slig Byrde; thi Gaardens Afbrændelse

gaaer dog, efter Lovens 3—13—10, for en stor Deel, maaskee efter Lovens Intention, ligesom og efter dens Ord, for største Delen paa hans Regning.*) Vel var det Rette, at Fæsterens udtrykkelige Erklæring blev indhentet til ydermere Sikkerhed for, at det var med godt Overlæg og ikke af Vildfarelse, han overtog sig hiin Byrde. Men det er dog neppe aldeles indlysende, at her intet stiltiende Samtykke maa gjelde, og det er vist, at Fæsteren, naar Brandpenge Tid efter anden ere anførte i hans Quitteringsbog, har havt Leilighed til at skaffe sig Oplysning om, hvorvidt disse med Rette kunne affordres ham, saa at det just ikke er usandsynligt, at han virkeligen med Forsæt har paataget sig saadan Udgift.

*) Dette har heller ikke i sig noget saa Synderligt, som det er forekommet Nogle; thi, uagtet Bonden kun er Leier af Bygningen, saa staaer han dog i et ganske andet Forhold til samme end en anden Leier. Det er i Særdeleshed, efter 3—13—1, hans ufravigelige Pligt at holde Gaarden vedlige. Lovgiveren har ikke villet, at Jorddrotten, der er pligtig til for en ubestemt lang Tid at overlade, tilligemed Jorderne, ogsaa Bygningerne, skulde med Hensyn til denne bære en Eiers sædvanlige Byrder. Da det er Bonden, som ved sit gode Tilsyn kan vogte Bygningerne for Ildsvaade, eller ved sin Sorgløshed, for ei at tale om Ondskab, give dem til Priis herfor, var dette vel og en Bevæggrund til Lovbudet.

Hvor Nogen har betalt for Meget i en Skat eller anden offentlig Afgift, vil det, forudsat at dette virkeligen er beregnet den Kongelige eller anden offentlig Kasse tilgode, ordentligviis kunne ventes tilbagebetalt. I de fleste Tilfælde ville de oven S. 252-254 fremstillede Grundsætninger kunne anvendes til Bedste for den Betalende, da det i Almindelighed er vedkommende Embedsmand, der gjør Beregningen eller fremsætter Fordringen, som den Paagjeldende med Føie kan formode at være rigtig. Men, selv hvor der fra denne Synspunct ikke er Noget, der kan komme den Betalende tilgode, hvilket f. Ex. kan være Tilfældet, naar Arveafgifter indbetales af Arvingerne selv, vil dog den Billighed og Anstændighed, som den offentlige Bestyrelse altid maa hylde, gjøre, at Tilbagebetaling ikke vil nægtes den Paagjeldende, naar det siden klarligen kan bevises, at en feiltagende Forudsætning har ligget til Grund for Beregningen.*) Imidler-

*) En nyere Forfatter har, som et afgjørende Beviis for sin Mening, at ogsaa Retsvildfarelse efter den romerske Ret hjemler Tilbagesøgning af det uretteligen Betalte, paaberaabt sig l. 16 §. 14 D. de publicanis, hvorefter for meget betalt Told skulde tilbagegives (see Mühlenbruch über juris und facti ignorantia und deren Einfluß auf Rechtsverhältniße, Archiv für die civilistische Praxis, 2 B. S. 422). Det Ovenanførte viser imidlertid, at særegne Grunde fordre Tilbagebetaling af urig-

tid kunne der dog let tænkes Tilfælde, hvor en Tilbagebetaling eller Godtgjørelse ei ligefrem kunde tilstaaes Den, som havde baaret nogen offentlig Afgift eller Byrde, hvorfor han kunde have paastaaet sig fritagen. Naar Nogen t. Ex. paa Grund af en sær Adkomst var fri for at betale de almindelige Afgifter eller bære de almindelige Byrder med Hensyn til en Eiendom, men han havde forsømt at paaberaabe eller godtgjøre denne sin Adkomst, saa kunde han ordentligviis neppe vente nogen Godtgjørelse for den forbigangne Tid; thi deels havde det været hans Sag at gjøre slig Forret gjeldende, deels vilde i mange Tilfælde den Afgift eller Byrde, han i sin Tid havde baaret, ellers været fordeelt paa andre Beboere i Communen, og kunde ikke nu godtgjøres, uden ved at paalægge de nærværende Communelemmer en Byrde, som skulde have været baaret tildeels af andre Individer, og som i alt Fald vilde været mindre bebyrdende, naar den i rette Tid succesive havde været fordeelt.

Hvor nogen Embedsmand, som der tilkomme lovbestemte Betalinger for hans Arbeide, har fordret for Meget, bør han uden Tvivl give dette tilbage til

tig erlagt Told, uden Hensyn til hvorvidt det af Retsvildfarelse Betalte i Almindelighed kan søges tilbage. I det citerte Fragment forekommer og Sætningen blot, som hjemlet i Keiserlige Reskripter, og uden at sættes i Forbindelse med de almindelige Grundsætninger om condictio indebiti.

Den, som har fyldestgjort denne hans Fordring. Vi tale her ikke om det Tilfælde, hvor Embedsmanden forsætligen har skuffet den Paagjeldende ved at fordre hvad der ikke tilkom ham, i hvilket Tilfælde hans Forpligtelse til Tilbagegivelse grunder sig paa en Forbrydelse, og saaledes ikke vedkommer den egentligen saa kaldte condictio indebiti. Ei heller er her Tale om de Tilfælde, hvor Nogen frivilligen giver Embedsmanden høiere Betaling end den, der tilkommer ham. Her bortfalder Grundbetingelsen for condictio indebiti; og, skjøndt det kan være Brøde fra Embedsmandens Side at modtage hvad Nogen saaledes frivilligen vil give ham over det Anordnede (hvilket dog ikke gjelder om alle Slags Embedsmænd, cfr. til Ex. Frd. 7de Nov. 1827) *), medens der, hvor ingen beviislig Hensigt til at bestikke finder Sted, ingen Straf paalægges den Betalende **), saa er denne dog ordentligviis ikke beføiet til at tilbagesøge Det, han engang har erlagt. ***). Forsaavidt endog en enkelt Anordning, med Hensyn til det Undskyldelige i hans Adfærd og det Forhadte i Embedsmandens, eller med muligt Hensyn til desto bedre at faae Mislighederne oplyste, hjemler ham saadan Ret, saa er det dog ikke

*) Cfr. Coll. Tid. S. 852.

**) Cfr. Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 3 B. S. 239 - 240.

***) See jur. Tidsskr. 4 B. 2 H. S. 73 - 74 Note.

nogen egentlig condictio indebiti, som finder Anvendelse, men Søgsmaalet henhører under Begrebet af condictio ob causam injustam s. turpem. Hvor derimod den vedkommende Embedsmand har beregnet sig for høi Betaling, men uden at have gjort sig skyldig i nogen tilregnelig Lovovertrædelse, bør han dog tilbagegive Det, der findes at være regnet for meget. Han gjør Fordringen og Beregningen, og bør staae til Ansvar for dens Rigtighed; hvarimod Den, som har Betalingen at erlægge, bør kunne stole paa Lovligheden af Embedsmandens Fordring. Hvor det er ham forbudt at modtage høiere Betaling, uagtet den frivilligt bydes, er det ogsaa klart, at han ikke lovligen kan beholde det for meget Betalte, uagtet det oprindeligviis kun er modtaget af Feiltagelse. Det bemærkes iøvrigt, at Sport. Regl. 22de Marts 1814 §. 162, saa lidet som de øvrige Sportel-Anordninger, udtrykkeligen har omtalt slige Tilfælde, hvorimod samme kun handler om den Modtagelse af for høi Betaling, der maa tilregnes til Straf. Lovgiveren har uden Tvivl forudsat, at der ingen særdeles Bestemmelse behøvedes for at afgjøre, hvorledes der skulde forholdes, hvor Embedsmanden, ved en Misforstaaelse af Sportel-Anordningerne eller en Feilregning o. a. d., har oppebaaret for Meget. Slige Tilfælde ere imidlertid de hyppigst forekommende. Den Omstændighed, at Embedsmanden rigtigen har bemærket paa vedkommende Document, hvad han har oppe-

baaret, maa, i Forbindelse med Beskaffenheden af de Grunde, hvorpaa han har bygget sin Fordring og Beregning, kunne tjene til at frigjøre ham for Mistanke om at have villet gjøre sig ulovlig Fordeel.

Hvor Nogen, der oppebærer Betalinger paa en Andens Vegne, har modtaget for Meget, vil Tilbagesøgningen ikke være at rette mod ham, men mod Mandanten, saafremt han har beregnet denne alt det Oppebaarne tilgode. Det er oven S. 243-245 viist, at slig Tilbagesøgning, hvor ellers ingen særdeles Ulovlighed fra Modtagerens Side har fundet Sted, ikke maa hidledes fra en fornærmende Handling, hvorfor Erstatning skal gives, men alene har sin Grund deri, at Ingen har Hjemmel til at beholde hvad der af en aabenbar Feiltagelse er ham betalt. Det er saaledes allene Mandanten, der har modtaget noget indebitum, som kan have at lægge dette fra sig. En Godsforvalter t. Ex., der har oppebaaret større Afgifter af Fæsterne, end disse lovligen havde at udrede, kan følgeligen, hvis han har beregnet vedkommende Jorddrot disse tilgode, neppe være pligtig til af egne Midler at godtgjøre dette, om der end ellers maatte være tilstrækkelig Grund til at indrømme Fæsterne Tilbagesøgningsret; forudsat naturligviis, at der intet særdeles Forhold fra hans Side maatte være udviist, som kunde hjemle Ret til Skadeserstatning. Hvor derimod en Fuldmægtig til egen Fordeel har oppebaaret Mere, end der var at fordre, er det ham, der maa lægge det

ulovligt Oppebaarne fra sig, og dette kan i Almindelighed slet ikke vedkomme Mandanten; thi Fuldmagten gik kun ud paa Modtagelsen af dennes lovlige Fordring; hvad der er krævet mere, er udenfor Fuldmagten og altsaa uforpligtende for Mandanten. Endog den blotte anteciperede Betaling maa være Mandanten uvedkommende, saafremt Fuldmægtigen har forvansket det saaledes Modtagne, og hans Fuldmagt iøvrigt hæves inden rette Forfaldstid. Paa denne i Sagens Natur hjemlede Grundsætning er 5—14—21 N. L. 13—23 og Forordn. 18de Mai 1825 §. 51 bygget, ligesom og Bestemmelsen i Forordn. 30te Jan. 1793 §. 2. Den preussiske Landrecht 1 Th. 16 Tit. §. 198 indeholder om den hele Gjenstand følgende vistnok aldeles retfærdige Bestemmelse: "Naar Den, til hvem Betalingen er skeet, ikke har modtaget samme for sig selv, men for en tredie Mand, saa finder Tilbagesøgningen kun Sted mod denne, dog med Undtagelse af det Tilfælde, at han har brugt en svigagtig Fremgangsmaade eller overskredet Grændserne for sin Fuldmagt.

Det er oven S. 227 bemærket, at den romerske Ret ogsaa antager condictio indebiti med Hensyn til Arbeider og personlige Tjenester, som Nogen i en vildfarende Forudsætning har ydet. Her kan naturligviis kun være Tale om Godtgjørelse for de saaledes ydede Arbeider. De oven omtalte nyere Lovbøger have ikke berørt de af Vildfarelse forrettede personlige Arbeider. Der kan heller ikke letteligen være nogen

tilstrækkelig Retsgrund til derfor at fordre nogen Godtgjørelse. Om end de øvrige Betingelser for condictio indebiti finde Anvendelse, saa synes dog den Indsigelse at frembyde sig imod sligt Søgsmaal, at Den, som har oppebaaret saadanne personlige Tjenester, ikke har attraaet disse mod Betaling, men kun har modtaget dem i den Mening, som han har deelt med den Ydende, at der paalaae denne en Forpligtelse til disse Arbeider. Anderledes forholder det sig naturligviis, hvor Nogen har benyttet sig af en ham tilkommende Myndighed til at affordre Andre personlige Tjenester, til hvilke han ingen lovlig Hjemmel havde. I saadanne Tilfælde bør unægteligen Erstatning finde Sted, hvorpaa N. L. 3—12—31 og 3—14—19 samt Hoveriesforordning 6te December 1799 §. 12 m. fl. St. indeholde Exempler.

Vi have oven S. 231-232 seet, at Den, der i vildfarende Forudsætning har overgivet en Ting, der var hans, til en Anden, efter den romerske Ret kun ved et personligt Søgsmaal mod Modtageren kan fordre Tingen eller dens Værd tilbage, men ikke kan tilegne sig Vindication mod tredie Mand. Efter mine Tanker bør dette Samme antages i vort Retssystem. Det maa erindres, at condictio indebiti i den romerske Ret hjemles i en større Udstrækning, end den, Man er beføiet til at give samme med Hensyn til vor Lovgivning, og at det tillige er fra den romerske Ret, den strenge rei vindicatio har sin Oprindelse, som

adskillige af de nyere europæiske Love have optaget. Man synes saaledes ikke let at kunne tillægge Den, der har begaaet en saadan Feiltagelse, som omhandlet, den Ret mod tredie Mand, som Romerne nægtede ham. Heller ikke findes der Noget i Loven, som kunde bestyrke en saadan Ret. 5—8—12 N. L. 15 forudsætter, at Tingens Besidder havde en i sin Natur, utilstrækkelig Adkomst til at disponere over Tingen; men i det omspurgte Tilfælde var Adkomsten i sig tilstrækkelig i denne Henseende, og kun en i aldeles subjective Forhold grundet Mangel gjør, at han for sin Person ikke havde Hjemmel til at beholde Det, hvoraf han var sat i Besiddelse. Er nu allerede den Udstrækning, det nævnte Lovsted har givet Vindicationsretten, i sig ikke uden Betænkelighed, hvorfor den i flere Landes Love heller ikke er blevet hjemlet*), saa turde en Udvidelse til det ovennævnte Tilfælde være aldeles uantagelig. Her maa vistnok den Feiltagende heller lide under sin Feiltagelse, end tredie Mand. Lovens 5—8—5 kan og paa en Maade anføres til Styrke for hvad vi saaledes have antaget.

Hvad den romerske Ret indeholder med Hensyn til Renter og andre Frugter m. v., der ere oppebaarne af eller hænge ved Det, der kan tilbagesøges som erlagt uden tilstrækkelig Grund (see oven S. 232-233)

*) See Arkiv for Retsvidenskaben og dens Anvendelse 1 Bind. S. 509 ff.

er ganske stemmende med Sagens Natur og vort Loves Grundsætninger. Det Samme gjelder og med Hensyn til de Regler, bemeldte Ret har antaget angaaende Beviisbyrden i de Sager, hvori der spørges om Tilbagesøgningen af en Ikke-Skyld (S. 233-234). I Særdeleshed fortjener det af Paulus anførte Fragment angaaende Den, der falskeligen har nægtet selve Modtagelsen af Det, der tilbagesøges, at bifaldes. En saadan Benægtelse er i Strid med det Foregivende, hvormed han, efterat Modtagelsen er bleven ham overbeviist, træder frem, at det var en lovlig Fordring, som derved var bleven afgjort, og han er uberettiget til saaledes at modsige Det, der ligger i hans oprindelige Indsigelse. Det forstaaer sig dog af sig selv, at, hvor hiin Benægtelse ikke, efter de oplyste Omstændigheder, kan antages at være gjort mod bedre Overbeviisning, men den Paagjeldende siden har faaet en rigtigere Oplysning om Sagens Omstændigheder, kan der ikke saaledes argumenteres mod ham.

Alt, hvad vi hidtil have foredraget, angaaer den Erlæggelse af en Ikke-Skyld, der i den romerske Ret afhandles som et særeget Retsforhold, og hvorved den egentlige condictio indebiti stiftes, de Tilfælde nemlig, hvor Noget betales og modtages i en vildfarende Forudsætning om Forpligtelse til at betale og Rettighed til at fordre.

Førend jeg forlader denne Materie, maa jeg dog endnu gjøre en Bemærkning, der yderligere vil

bekræfte hvad jeg derom har foredraget. Der finder nemlig en aabenbar Parallelisme Sted mellem det Tilfælde, at Nogen i en vildfarende Forudsætning har betalt hvad han ikke skyldte, og det, at Nogen i lignende Forudsætning har modtaget som Betaling hvad der, efter Beskaffenheden af hans Ret og af Betalingsmidlet, ikke virkeligen var god Betaling. Vil Man ubetinget antage en Ret til Tilbagesøgning i hiint Tilfælde, maa Man i det sidste indrømme en ligesaa ubetinget Ret til Efterkrav. Enhver Rets- eller Billighedsgrund, som kan anføres til Bedste for Den, der af Vildfarelse har erlagt hvad han ikke skyldte, taler og til Fordeel for den Creditor, som, af Mangel paa rigtig Kyndskab om sin Rettigheds Omfang, har qvitteret, uden at have erholdt fuld Betaling. Det vilde være meget urigtigt, om Man vilde bygge nogen Forskjel paa den Omstændighed, at Creditor ved at erholde for Lidet kun maatte antages at have tabt en Fordeel, Debitor derimod ved at betale for Meget at have lidt et positivt Tab. Det er ligesaa vel et positivt Tab at miste Det, hvorpaa Man har et lovligt Krav, og som, skjøndt det ikke endnu er i Eens Hænder, dog hører til Eens τὸ suum, som at udgive Det, Man ei var pligtig at udgive. Hvem Billigheden i det enkelte Tilfælde kan tale meest for, beroer paa aldeles individuelle Forhold, uden at den Egenskab, at være Creditor eller Debitor, herved i mindste Maade er afgjørende. Hertil kom-

mer endnu den Omstændighed, at hver af Parterne gjensidigen kan være baade Creditor og Debitor. Naar der i et Mellemværende er tilstaaet den ene Part for liden Liquidation, saa er dette fra een Side at betragte som en Gjelds Afgjørelse uden fuld Betaling; men, forsaavidt dog denne samme Part ved Opgjørelsen er, som Følge af hiin Feiltagelse, bleven anseet som Debitor og har maattet udbetale en formeentligt skyldig Saldo, er det en Betaling af en Ikke-Skyld. Tilfældet kunde endog være af den Natur, at Feilens Berigtigelse giver det Resultat, at han, i Stedet for at være en Saldo skyldig, havde en saadan tilgode, og at samme Berigtigelse altsaa maatte indeholde lige god Hjemmel for Tilbagesøgning af en Ikke-Skyld og for Efterkrav af et Tilgodehavende, der uretteligen var anseet som udslettet. Det er overalt ikke af nogen særdeles Begunstigelse mod Debitor, Tilbagesøgningsretten skulde hidledes, men Grunden maatte, som vi have seet, søges deri, at Den, som har betalt for Meget, ikke virkeligen har havt den Villie at stille sig ved Det, han uretteligen har betalt, og at derfor Modtageren mangler en retsgyldig Hjemmel til at beholde dette. Men det Samme lader sig og anføre til Fordeel for Efterkrav, naar for Lidet er betalt. Den Qvittance, Creditor har meddeelt for fuld Betaling, uagtet der retteligen havde tilkommet ham Mere, kan i Almindelighed ikke betragtes som en sand Villiesyttring, og maatte altsaa ligesaa lidet kunne beskytte Debitor imod en fuldstændigere Opfyl-

delse af hans Forpligtelse, som Erlæggelsen af Noget, der ikke virkeligen skyldtes, kunde hjemle Modtageren Ret til at beholde det. Efter Consequentsen maatte følgeligen og de Retslærde, der antage en uindskrænket Ret til at tilbagesøge hvad Man i vildfarende Mening har betalt, ogsaa erkjende en uindskrænket Ret for en Creditor til Efterkrav, hvor han i en urigtig Forudsætning havde qvitteret, uden at faae fuldstændig Betaling. Der vilde saaledes paa begge Sider opstaae en Ængstelighed og Usikkerhed, som maatte virke forstyrrende paa alle Retsafgjørelser og paa den rolige Besiddelse og Nydelse af Det, Man har Grund til at betragte som sin Eiendom. Ligesom vi oven Side 257 have bemærket, hvorledes hiin ubetingede Tilbagesøgningsret kunde medføre, at den Creditor, der i en Række af Aar havde oppebaaret Betaling efter en paa grov Courant eller klingende Mynt lydende Forskrivning eller Contract paa samme Maade, som om Documentet lød paa Slesvig-Holsteensk Courant, kunde komme til at tilbagegive en betydelig Sum, fordi, efter hvad der ved Høiesteretsdomme er antaget, slig Betegnelse af Valutaen ingen juridisk Virkning havde, saaledes maatte omvendt ogsaa Mangen, der i lang Tid havde affundet sig for Forpligtelser, stiftede i Kroner, paa samme Maade, som om Documentet havde lydt paa almindelig dansk Courant, kun med den i Frd. 23de Novbr. 1737 nævnte Agio paa Kroner, kunne blive hjemsøgt med et betydeligt

Efterkrav, fordi bemeldte Forordnings Slutning viser hvad der og ved Domstolene er antaget, at Forskrivninger i Kroner, uden Hensyn til hiin Agio, skulde betales med Krone-Mynt. Hvad vi S. 248-249 have udviklet om, at, under Forudsætning af en uindskrænket Tilbagesøgningsret, Enhver, der havde Noget at fordre, maatte, naar hans Fordring i nogen Henseende kunde blive Gjenstand for Meningsulighed, være bange for at modtage den Betaling, som Debitor dog, uden at underkaste sin Forpligtelse noget Spørgsmaal, tilbød ham, finder og her sin Anvendelse, saaledes at omvendt enhver Debitor, hvor han kunde give nogen Anledning for Creditor til i Tiden at paastaae Mere end Det, han nu fordrede, selv maatte sætte denne mulige større Fordring under Spørgsmaal og i denne Henseende affinde sig med Creditor, for at erholde en Qvittering, der indeholdt en udtrykkelig Renunciation paa eventuelt Efterkrav. Iøvrigt vil Man af Det, der oven er antaget angaaende de Betingelser, hvorunder Tilbagesøgning retteligen kan anstilles, let kunne slutte, naar Efterkrav, uagtet en engang given Qvittering, kan med Føie fremsættes. Den aabenbare Feiltagelse, der udelukker Muligheden af en Erkjendelse eller Villie til at lade den erlagte Betaling gjelde for Fyldest, maa ligesaa vel komme Creditor tilgode, som vi i det omvendte Tilfælde indrømme den Betalende en Tilbagesøgningsret, hvor han af en lignende Feiltagelse

havde betalt for Meget. Ligesom den Debitor, der af Feiltagelse har givet en 100 Rbdlr. Seddel for en 10 Rbdlr. Seddel, eller som har betalt en Regning, hvori der var begaaet en Regningsfeil til hans Skade, maa være berettiget til Tilbagesøgning, saaledes kan heller ikke Creditors Tilgodehavende ophæves ved en Feiltælling eller ved en Betaling i falske Penge, skjøndt den Betalende maatte have været i fuldkommen god Tro. Iøvrigt er denne Materie udenfor vort Emne og er kun her bragt paa Bane formedelst sin Parallelisme med Tilbagesøgningen af en Ikke-Skyld, en Parallelisme, som synes at være undgaaet de Retslærdes Opmærksomhed, der udførligen have afhandlet denne sidste Gjenstand uden at røre ved hiin første.

I flere Henseender forskjellig fra den hidtil omhandlede condictio indebiti er den Tilbagesøgning, som grundes derpaa, at Den, der har præsteret Noget, ikke har været mægtig og myndig til at raade over det Gods, han har givet fra sig. Vigtig i denne Henseende er 5—3—10 N. L. 24, med Hensyn til hvilket Lovsteds Fortolkning min Haandbog 2det Bind Side 451-453 kan eftersees. At Det, den Umyndige eller Mindreaarige paa egen Haand har afhændet, ogsaa om Tingen kommer i tredie Mands Hænder, maa kunne søges tilbage, synes temmeligt klart, da Afhændelsen maa betragtes som en fuldkommen Nullitet. Hvorvidt Penge, som den Umyndige eller

Mindreaarige paa egen Haand har udbetalt, kunne søges tilbage, har jeg afhandlet l. c. Side 455 456 og 460 samt i nyt juridisk Arkiv 28de B. S. 170-176. Til hvad jeg der har udviklet, skal jeg blot føie, at 5—3—10 N. L. 24 synes med Flid at have indskrænket sig til det Tilfælde, hvor den Mindreaarige eller Umyndige har solgt, og at bemeldte Artikel altsaa endog afgiver et positivt Argument for at ikke det Samme skal gjelde naar han har kjøbt og betalt.

Saafremt en Person, efterat være kommen til Fuldmyndighed, betaler Gjeld, han i umyndig Tilstand uden lovlig Hjemmel har stiftet, eller saadan Betaling erlægges af hans Værge, Forældre eller Andre, maatte Tilbagesøgningen, hvis den skulde finde Sted, bygges paa et gandske andet Fundament, end det, der kunde anføres for Tilbagesøgningen af Det, den Mindreaarige selv havde betalt. Man maatte nemlig til Styrke herfor paaberaabe sig, at Betalingen, som stridende mod Frd. 14de Mai 1754 var ulovlig og derfor maatte gaae tilbage (propter conditionem ob causam injustam). Men at denne Betragtning ingensunde kan hjemle det Resultat, Nogle i saa Henseende have villet udlede af samme, findes udførligen beviist i min Haandbog 2den Deel Side 456-460.

Hvad i Almindelighed Tilbagesøgning angaaer af Det, der mod en forbydende Lov er betalt, saa kan Man vist ikke strække denne videre, end den

gik efter den romerske Ret (s. oven S. 228-229). Der imod maatte Man snarere hos os give den snevrere Grændser. At vor Lovgivning ogsaa i denne Henseende strengere, end den romerske Ret, holder over, at Det, der engang er endeligen afgjort mellem Parterne, ikke siden af dem kan rokkes, derpaa kunne dens Bestemmelser om Spillegjeld tjene til Exempel. Saaledes er det af 5—14—55 N. L. 13—53 indlysende, at ingen Tilbagesøgning af betalt Spillegjeld kan finde Sted; thi de Ord "og der skyldig bliver" ere alt for udtrykfuldte, til at Man med en af vore Lovfortolkere *) kunde antage, at Den, der alt havde betalt sin Spillegjeld, skulde kunne søge samme tilbage. Men selv Forordn. 6te Octbr. 1753 §§. 7 og 8 have, med Hensyn til de Arter af Spil, Forordningen har forbudt under Straf, kun hjemlet Tilbagesøgning af Det, der paa Stedet i Spillets Hyrde var betalt, hvorimod Den, der siden betaler det Tabte, i Stedet for at have Adgang til at søge det tilbage, paadrager sig selv Straf, og det ulovligen Betalte hjemfalder til det Offentlige. Vor Praxis er og langtfra at ynde Tilbagesøgning af Det, Nogen, som Følge af ulovlig Contract, har betalt. Naar t. Ex. en Gjeldsfordring er endeligen afgjort, erkjender samme ingen Paatale af den Ager, som dermed har været forbunden. Efter den romerske Ret var det en afgjort Sag, at

*) See Brorson over Lovens 5—14—55.

her Tilbagesøgning kunde finde Sted. Det kan heller ikke nægtes, at der ogsaa hos os var Meget at sige mod Creditor, der beviisligen havde taget ulovlig Fordeel af en indfriet Gjeldsforskrivning. Foruden at dette nemlig er en Forbrydelse, som Lovene have ønsket opdaget og afstraffet, og som de have bemyndiget og opmuntret Enhver til at paatale, kunde Man ogsaa anføre, at Debitor, efter den Aand, hvori Aagerlovene ere skrevne, ikke kan antages at have handlet med fuldkommen Frihed. Ligesom hans Forlegenhed maa antages at have bragt ham til at tilstaae Creditor høiere Renter, end han kan taale, saaledes kan en vis Æresfølelse eller Omhue for hans tilkommende Credit have gjort, at han, saa haardt det end faldt ham, havde ladet de Midler ubenyttede, som Lovene gave ham til at unddrage sig sin Forpligtelse. Imidlertid have Lovene, skjøndt de gjentagne Gange have berørt Materien, kun talt om Confiscation af en endnu existerende Capital som Straf for Aager. Det er ogsaa vist, at chicaneuse Forfølgelser kunne anlediges ved Aagersøgsmaals Tilstedelse med Hensyn til en allerede afgjort Gjeld; hvorhos det og fortjener at bemærkes, at Afgjørelsen muligen kan være skeet med Afslag eller Lempninger, som nu ikke kunne bevises, og at slige billige og mindelige Afgjørelser mellem Creditor og Debitor, som Lovgivningen dog yder, vilde forhindres, naar Man, endnu efter Afgjørelsen er udsat for Paatale. Det er uden Tvivl paa saa-

danne Grunde, hiin antagne Sætning er bygget, hvilken endog har faaet den Udvidelse, at selv et Gjeldsbrevs Indfrielse ved en ny Forskrivning ansees at beskytte Creditor imod den Aagersigtelse, hvortil hiint ældre Gjeldsbrev gav Hjemmel, naar han kun ikke, ved selve Omverlingen af det gamle og nye Gjeldsbrev, atter har gjort sig en utilladelig Fordeel. Det er vel ingen nødvendig Følge af det antagne Princip, at heller ikke ulovligt betalte Renter af en endnu uindfriet Gjeld kunne søges tilbage; thi her finde ikke de Grunde Anvendelse, som ere til Hinder for Aagersigtelse i Anledning af en allerede indfriet Forskrivning. Det synes imidlertid ikke at være almindeligen antaget, at Aager, foruden den i Forskrivningen nævnte Capitals Confiscation, medfører nogen Ret for Debitor til at faae samme reduceret til Det, der virkeligen er givet *); og, naar denne Ret nægtes ham, kan Man heller ikke uden Inconseqvents antage en Tilbagesøgning eller Liqvidation i Capitalen for de engang ulovligen betalte Renter.

Hvorvidt ulovligen oppebaarne Betalinger for Embedshandlinger kunne søges tilbage, har jeg alt oven Side 277-280 havt Leilighed til at udvikle.

*) Cfr. Eunomia 1ste Bind Side 247-248.

Universitets-Nyheder.

Udsigt over Udfaldet af den i Efteraaret 1827 afholdte juridiske Examen.

Til den i Efteraaret 1827 afholdte fuldstændige juridiske Examen havde 23 Studerende meldt sig, af hvilke dog 1 forlod den skriftlige Prøve og 2 udebleve af uanmeldte Aarsager fra den mundtlige Prøve. De øvrige 20 erholdt følgende Characterer:

Otto Christian Rod. (Exam. theor. 30 April 1827. Haud. ill.) Laudabilis.

Sigfrid Christian Frederik Hjort. Laudabilis.

Magdalus Carl Nicolai Christopher Stendrup. Haud illaudabilis.

Michael Kjær Raffenberg. Laudabilis.

Peter Johannes de Neergaard. Haud illaudabilis.

Joseph Carl Goldenfeldt. Laudabilis.

Laurents Daniel Jakob Edouard Alexander Larsen. Haud illaudabilis.

Peter Herman Halling. Haud illaudabilis.

Nicolai Christian Grønlund. Laudabilis.
Knud Christensen. Haud illaudabilis.
Frederik Carl Franciskus Daniel Rømer. Haud illaudabilis.
Carl Vilhelm Jørgensen. Laudabilis.
Edouard Adolph Masſmann. Haud illaudabilis.
Severin Ludvig Ignatius Meyer. Laudabilis.
Johannes David Clemens. Haud illaudabilis.
Johannes Peter Emil Hartmann. Laudabilis.
Ludvig Frederik Thomsen. Haud illaudabilis.
Haldor Einarsen. Laudabilis.
Laurents Ring (Exam. theor. 20 Oct. 1826. Haud ill.) Haud illaudabilis.
Johannes Gabriel Kofoed. Haud illaudabilis.

Om at stedes til den mindre fuldstændige juridiske Examen var Begjering indkommen fra 23 Personer, men af disse udebleve 2 af uanmeldte Aarsager fra den mundtlige Prøve. De øvrige 21 erholdt følgende Characterer:

Frederik Christian Bülow. Beqvem.
Peter Schmidt. Ei ubeqvem.

Carl Frederik Lunn. Ei ubeqvem.
Jens Christian Mylius Wolff. Ei ubeqvem.
Jens Andreas Barring. Beqvem.
Peter Andreas Rasmussen. Beqvem.
Jens Lewinsen. Beqvem.
Berthel Nikolai Heiberg. Beqvem.
Ole Hansen Permin. Beqvem.
Niels Peter Bull. Ei ubeqvem.
Laurits Fischer. Beqvem.
Jens Christian Juul. Beqvem.
Niels Peter Jørgensen. Beqvem.
Friderik Emil Lausen. Beqvem.
Ernst Henrik Holm. Beqvem.
Christian Emil Hesselberg. Beqvem.
Frederik Rieper. Ei ubeqvem.
Ludvig Martin Hofgaard. Beqvem.
Jørgen Bergenhammer. Beqvem.
Eggert Frederik Julius Juhler. Beqvem.
Christian Vilhelm Mariboe. Ei ubeqvem.

Til den fuldstændige juridiske Examens practiske Prøve havde meldt sig 20 studerede Jurister, hvis indleverede Specimina alle bleve af Fakultetet antagne og saaledes censurerede:

Friderik Christian Knützen (Exam. theor. 13 Jan. 1824. Haud. ill.) Haud illaudabilis.
Greve Julius Raben (Exam. theor. 20 Octbr. 1825. Laud.) Laudabilis.

Frederik August Esbensen (Exam. theor. 13 April 1826. Laud.) Laudabilis.

Henrik Stampe (Exam. theor. 19 Oct. 1826 Laud.) Laudabilis.

Jakob Nikolai Stolpe (Exam. theor. 19 Octbr. 1826. Haud ill.) Non contemnendus.

Ole Henrik Nikolai de Bang (Exam. theor. 24 Octbr. 1826. Laud.) Laudabilis.

Carl Emil de Bardenfleth (Exam. theor. 14 April 1827. Laud.) Laudabilis.

Adolph Gothard Joachim de Barnekow (Exam. theor. 17 April 1827. Laud.) Laudabilis.

Adolph Frederik Holten Castenschiold (Exam. theor. 18 April 1827. Laud.) Haud illaudabilis.

Johan Ditmar Frederik Feddersen (Exam. theor. 19 April 1827. Laud.) Laudabilis.

Andreas Christian Clausen (Exam. theor. 21 April 1827. Haud ill.) Haud illaudabilis.

Magnus Christian Dinesen (Exam. theor. 26 April 1827. Haud ill.) Haud illaudabilis.

Ulrik Vilhelm Clod (Exam. theor. 28 April 1827. Laud.) Laudabilis.

Otto Christian Rod. Laudabilis.

Sigfrid Christian Frederik Hjort. Haud illaudabilis.

Michael Kier Raffenberg. Haud illaudabilis.

Nikolai Christian Brønlund. Haud illaudabilis.

Knud Christensen. Haud illaudabilis.

Frederik Carl Franciskus Daniel Ræmer. Haud illaudabilis.

Carl Vilhelm Jørgensen. Laudabilis.

Til den practiske Prøve for de ustuderede Jurister havde indstillet sig 19 Personer; det af 1 iblandt disse indgivne Specimen blev af Facultetet befundet uantageligt, hvorimod de øvrige 18 bleve saaledes censurerede:

Christian Henrik Friis (Exam. theor. 17 April 1826. Beqvem). Temmelig vel.

Andreas Jensen Hjort (Exam. theor. 24 April 1826. Beqvem). Vel.

Johan Christian Weisvoigt (Exam. theor. 4 Mai 1727. Beqvem). Temmelig vel.

Severin Lund Müller (Exam. theor. 7 Mai 1827. Beqvem). Vel.

Jens Andreas Barring. Vel.

Jens Levinsen. Vel.

Berthel Nikolai Heiberg. Temmelig vel.

Ole Hansen Permin. Vel.

Lauritz Fischer. Temmelig vel.

Jens Christian Juul. Temmelig vel.
Niels Peter Jørgensen. Vel.
Frederik Emil Lausen. Temmelig vel.
Ernst Henrik Holm. Temmelig vel.
Christian Emil Hesselberg. Vel.
Frederik Riever. Temmelig vel.
Ludvig Martin Hofgaard. Vel.
Jørgen Bergenhammer. Vel.
Eggert Frederik Julius Juhler. Vel.

De til den theoretiske Prøve for de studerede Jurister opgivne Spørgsmaal vare følgende:

1. An ex natura societatis conjugalis seqvitur communio bonorum inter conjuges, et, si hoc statuendum sit, etiam post mortem alterutrius conjugum jura et obligationes ex ea superstiti obveniunt?
2. Qvonam fundamento nititur, cujusqve ambitus est illud jus, qvod pro fine civitatis imperanti circa religionem competit?
3. Hvilken Fremgangsmaade bør Fortolkeren iagttage for at finde Lovgiverens Hensigt, og hvorledes oplyses dette ved Exempler af Fædrenelandets Lovgivning?
4. Qvænam sunt differentiæ juris romani et danici in doctrina de satione?

5. Medfører det offentlige Strafarbeide, som saadant, noget Tab af simpel Agtelse?

6. Hvorvidt udfordres til Gyldigheden af Gaver, som skulle fuldbringes efter Giverens Død, at de i Henseende til Formen have de samme Beskaffenheder, som lovgyldige Testamenter?

7. Hvorledes bør den straffes, som i det Øiemeed, at frembringe Drabsforsættet, raader eller tilskynder en Anden til at dræbe?

8. Behøver det af en Mindreaarig for Forligelses-Commissionen uden Curators Samtykke indgaaede Forlig at ophæves ved Dom?

De til den theoretiske Prøve for de ustuderede Jurister opgivne Spørgsmaal vare følgende:

1. Hvorvidt er den, som solgte en Andens Ting i den Tanke, at det var hans egen, forpligtet til Erstatning for Vanhjemmel, naar Tingens rette Eier har tilhjemlet sig den fra Kjøberen?

2. Medfører 18 Aars Alderen nogen væsentlig Forandring i Pigens Umyndighed?

3. Kunne offentlige Stiftelsers Ting være Gjenstande for Hævd?

4. Er det Afkald, en Arving, imod at have faaet en vis Sum udbetalt, giver Arveladeren for

den Arv, han ellers efter ham skulde have oppebaaret, gyldigt?

5. Er den Straf, Lovens 3—19—16 har fastsat for Løsgængeri, endnu anvendelig i Kjøbstæderne, efterat den ved Forordningen af 25de Marts 1791 §. 3 er forandret, hvad Landet angaaer?

6. Hvorvidt er Fogden forpligtet eller berettiget til af Arrestreqvirenten at fordre Caution for Arrestens Lovlighed?

Det til den practiske Prøve for de studerede Jurister opgivne Spørgsmaal lød saaledes:

Gaardmand Niels Pedersen blev funden liggende paa Marken i bevidstløs Tilstand med et dybt Saar i Hovedet. Efterat han var bragt til sit Hjem, erklærede han i flere Vidners Overværelse, at Bondekarlen Søren Jensen, med hvem han nogle Dage forhen havde været i Trætte, havde overfaldet ham og kastet ham til Jorden, hvorved han fik Saaret. Faa Timer efter denne Erklæring døde han. Ved Obduktionsforretningen blev oplyst, at Niels Pedersen var død af det omhandlede Saar; at dette var foraarsaget ved en skarp Steen, imod hvilken den Døde sandsynligviis maatte være stødt ved et voldsomt Fald, og at der foruden Saaret ikke fandtes

noget Tegn til Mishandling paa den Dødes Legeme. I Undersøgelsesforhøret havde Huusmand Ole Christensen, som havde fundet den Saarede, og som var en af dem, i hvis Overværelse denne havde afgivet den ovenmeldte Erklæring, forklaret, at han langtfra havde seet to Personer i Slagsmaal, og, da han var kommen nærmere, at den Ene blev kastet til Jorden, og at den Anden, som han kjendte at være Søren Jensen, meget snart derefter løb sin Vei. I samme Forhør tilstod Søren Jensen strax, at han havde kastet Niels Pedersen til Jorden, men tilføiede, at Niels Pedersen, da de mødtes, havde paa ny givet sig i Ordstrid med ham og derpaa overfaldet ham; at han til sit eget Forsvar havde kastet Niels Pedersen ned, og at han, da han saae ham ligge som død, blev forskrækket og gav sig til at løbe. Da flere Oplysninger ikke vare at tilveiebringe, blev Aktion anlagt imod Søren Jensen.

Det til den praktiske Prøve for de ustuderede Jurister opgivne Spørgsmaal var følgende:

I Foraaret 1826 lod Grosserer Poulsen i Kjøbenhavn sin Sædegaard Ludvigslyst i Jylland med tilliggende Gods underhaanden bortsælge. Under Sædegaarden var en Bondegaard, som Poulsen nogle Aar tidligere havde overladt sin forrige Tjener Chri-

stensen i Forpagtning paa dennes og Søns, Morten Christensens, Levetid for en ringe aarlig Afgift. Da Kjøberen Proprietair Jensen, efterat det Solgte var bleven ham tilskjødet, kommer til Kundskab herom, fordrer han, paa Grund af at Forpagtningscontracten ikke er tinglæst, at Christensen skal fratræde Forpagtningen, og sagsøger ham, efterat Forlig forgjæves var prøvet, til at fraflytte Gaarden til næstkommende 1ste Mai 1827. Christensen derimod paastaaer sig frifunden.

